

Mardin Artuklu Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü

YEREL BİR GAZETEDE KADİM BİR MESELE:
DİYARBAKIR GAZETESİNDE MESKEN BUHRANI
[1940-1954]

Semra TÜRKMEN YILMAZ

Mimarlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı
için hazırlanmış Tez

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Düzenli

Haziran 2015

Mardin Artuklu Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü

YEREL BİR GAZETEDEN KADİM BİR MESELE:
DİYARBAKIR GAZETESİNDE MESKEN BUHRANI
[1940-1954]

Semra TÜRKMEN YILMAZ

Mimarlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı
için hazırlanmış Tez

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Düzenli

Haziran 2015

TEZ ONAY SAYFASI

Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümü'nün 13201004 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi, "Semra TÜRKMEN YILMAZ", ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "YEREL BİR GAZETEDE KADİM BİR MESELE: DİYARBAKIR GAZETESİNDE MESKEN BUHRANI [1940-1954]" başlıklı tezini, aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim DÜZENLİ

Üye : Prof. Dr. Bülent TANJU

Üye : Doç. Dr. Ali UTKU

ONAY:

Bu tezin kabulü; Enstitü Yönetim Kurulu'nuntarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

.../.../2015

Enstitü Müdürü

Yrd. Doç. Dr. Yusuf DOĞAN

Teslim Tarihi: 05.06.2015

Savunma Tarihi: 15.06.2015

ÖNSÖZ

“Yerel Bir Gazetede Kadim Bir Mesele: Diyarbakır Gazetesi’nde Mesken Buhranı [1940-1954]” başlıklı bu tez, Mardin Artuklu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı’nda hazırlanmıştır.

Öncelikle, Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümünde, disiplinlerarası sınırları eritme temayülünün yansıması olarak benimsenen eğitim modelini takdir etmem mümkün değil. Bu bölüm, zihin dünyanızı şekillendiren kavramlarınızı deforme ederken, kavramlarla didişmeyi öğreten, yeniden ve hep sorgulama hissini dürten, sarsılmaz “bilimsel” zeminin ayağınızın altından kaymasından mütevellit baş döndüren bir yer. Bu anlayışın neticesinde geçirdiğim süreci “eğitim almak”tan ziyade “maruz kalmak” ile tanımlamak yerinde olacaktır.

Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nün tüm öğretim üyelerine ve özellikle Prof. Dr. A.Uğur TANYELİ ve Prof. Dr. Bülent TANJU’ya en içten şükranlarımı sunarım.

Tez danışmanlığımı kabul ederek, her koşulda uyarıları ve yönlendirmeleri ile yardımını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim DÜZENLİ’ye, gazete arşivini paylaşan Yrd. Doç. Dr Ercan ÇAĞLAYAN’a, tez dönemini birlikte paylaştığım ve bu dönemde desteğini esirgemeyen Emin Selçuk TAŞAR’a teşekkür ederim.

Son olarak çalışmamda desteğini esirgemeyen değerli eşim Serdar Bülent YILMAZ’a, teşekkür ediyorum.

Semra TÜRKMEN YILMAZ

Diyarbakır 2015

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar DİZİNİ	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
1.GİRİŞ	1
1.1.Sorunun Belirlenmesi	1
1.2.Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	4
1.3. Materyal ve Metot	6
2.DİYARBAKIR GAZETESİNDE MESKEN BUHRANI.....	10
2.1. Diyarbakır Gazetesinde Resmedilen Mesken Buhranı	10
2.1.1. Gazetede Mesken Buhranı Söyleminin Seyri	12
2.1.2. Tezayüd: Nüfus, Buhran, Spekülasyon	13
2.1.3. Buhran, Ayrışma, Sınıf Sınıf Mesken	16
2.1.4. Teşvikler: Sur İçinde Buhran, Yenişehir’de İmar	19
2.1.5. Gazetede Mesken Buhranı Anlatısına Dair Bir Hülasa	22
2.2. Mesken Buhranı Meselesinde Yeni İmar Temrinleri	23
2.2.1 Kira: Ev Buhranı ve Kira Bedelleri.....	23
2.2.2 Göç: İskân Politikası Neticesinde Zorunlu Mesken Yapımı	29
2.2.3 Sel: Seylapedeler İçin Mesken Yapımı.....	34
2.2.4 İstimlak: Yıkarak Yapmak	36
2.3. Diyarbakır Gazetesinde Mesken Buhranına Çözüm Arayışları	43
2.3.1. Memur Evleri: Siyasi Kudretin Mesken Hali.....	43
2.3.2 Bağlar Köşkleri: Bağ Evlerini Yeni Şehre Dâhil Etme Girişimleri.....	50
2.3.3. Yapı Kooperatifleri: Yenişehir’de Sivil Girişimler	53
2.3.4. Emlak ve Kredi Bankasının Açılması	57
3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	61
4. EKLER: ÖRNEK GAZETE KUPÜRLERİ.....	72
5. KAYNAKÇA	189

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1: Diyarbakır Gazetesinde yeni şehrin imarı ve mesken sıkıntısına dair haberler	10
Tablo 2 : Diyarbakır Gazetesinde kira bedellerine dair öne çıkan haberler	24
Tablo 3: İskân politikası neticesinde Diyarbakır'a gelen göçmenlere dair öne çıkan haberler.....	30
Tablo 4: Diyarbakır Gazetesinde sel felaketine dair öne çıkan haberler	34
Tablo 5: Diyarbakır Gazetesinde genişletilen caddelere dair öne çıkan haberler.....	36
Tablo 6: Diyarbakır Gazetesinde memur evlerinin inşa edilme sürecine dair haberler.....	44
Tablo 7: Diyarbakır Gazetesinde Bağlar Köşklerine dair yapılan haberler.....	50
Tablo 8: Diyarbakır Gazetesinde Yapı Kooperatiflerine dair yapılan haberler.....	54
Tablo 9: Diyarbakır Gazetesinde Emlak ve Kredi Bankasına dair öne çıkan haberler	58

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YEREL BİR GAZETEDE KADİM BİR MESELE Diyarbakır Gazetesinde Mesken Buhranı [1940-1954]

Semra TÜRKMEN YILMAZ

Mardin Artuklu Üniversitesi

Fen Bilimler Enstitüsü

Mimarlık Anabilim Dalı

Türkiye’de yetersiz mesken meselesi özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında ülke gündemine gelmiştir. Şehirlere nüfus akını ve kentleşme hareketleri ile paralel olarak gündeme gelen sorun, 1950 sonrası köyden kente göç hareketlerinin hızlanması neticesinde büyük kentlerde yoğun olarak hissedilmeye başlanmıştır. Bu dönemde, inşaat sektörünün nüfus artışına ayak uyduramaması ve mevcut meskenlerin de kötü koşullarda olması sorunun derinleşmesine neden olmuştur.

Bu çalışmada, Diyarbakır Gazetesi’nde anlatılan yetersiz mesken sorunu incelenmiştir. 1869-1963 yılları arasında neşredilen gazetenin, 1940-1954 yılları arasına ait ulaşılabilen yayınları, çalışmanın ana kaynağını oluşturmaktadır. Gazetenin temel kaynak olarak kullanıldığı bu çalışmada, haberlerde yapılacak seçimin, çalışmanın seyri üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda malzeme seçiminde, gazetenin mesken buhranı ile direkt ilişkili olarak gündeme getirdiği konuların yanı sıra mesken yapımına/yıkımına neden olan hadiselerle dair haberlere de yer verilmiştir.

Diyarbakır Gazetesinden yansıyan yetersiz mesken meselesi üç ana bölümde incelenmiştir. İlk bölümde geniş bir yelpazede haber seçimi yapılarak genel olarak gazetede nasıl bir buhran resmedildiğine odaklanılmıştır. İkinci bölümde yeniden imara etkisi olan/olabilecek kira bedelleri, göçmen evleri, sel ve cadde genişletme haberlerine yer verilmiş, son bölümde ise memur evleri, yapı kooperatifleri, Diyarbakır Bağlar bölgesinin ıslahı, şehirde Emlak ve Kredi Bankasının açılması konuları mesken buhranına çözüm arayışları başlığı altında irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır, Mesken Buhranı, Diyarbakır Gazetesi

ABSTRACT

Master's Thesis

A ANCIENT ISSUE IN A LOCAL NEWSPAPER: Residence Crisis in Diyarbakır Newspaper [1940-1954]

Semra TÜRKMEN YILMAZ

Mardin Artuklu University Institute of Sciences

Major of Architecture

The matter of insufficient number of residences was put on the agenda just after the Second World War in Turkey. The problem which was put on the agenda in line with the population flows and urbanization movements in the cities started to be felt intensively in the major cities as a consequence of speeding up the immigration movements from the villages into the cities after the 1950's. In this period, the fact that the construction sector could not keep in step with the increase in population and the presence of the bad conditions in the current residences caused the problem in question to get even deeper.

In this study, the issue of insufficient number of residences is examined as depicted in Diyarbakır Newspaper. The publications which could be reached pertaining to the years between 1940-1954 of the newspaper which had been published between the years 1869-1963 formed the main resource of the study. In this study in which the newspaper was used as a main resource, it is considered that the selection to be made in the news would be effective on the course of the study. In this respect, in the material selection, in addition to the subjects which were brought on the agenda in connection with the residence crisis directly by the newspaper, the news regarding the events which cause construction and demolition of the residences were also mentioned.

Inadequate residence issue that is reflected in Diyarbakır newspaper has been studied in three main parts. In the first part through choosing news on a wide scale, what kind of crisis has been depicted in the newspaper in general has been focused on. In the second part the rent costs that may have effect on construction, immigrant houses, floods and street expansion news have been given place. As for the last part offices houses, construction cooperations, the renewal of Diyarbakır-Bağlar district, the issues of opening Rental offices and Loon Banks have been tired to study under the title of finding a solution to the residence crisis issue.

Keywords: Diyarbakır, Residence Crisis, Diyarbakır Newspaper

1.GİRİŞ

1.1.Sorunun Belirlenmesi

Yerel gazeteler, yayımlandıkları yerlerin sosyal, ekonomik, siyasi, dini ve daha birçok önemli konudaki izlerini sürebilmek bakımından ciddi bir malzeme imkânı sunmaktadır. Kaynak olarak, yerel gazeteler, diğer birçok yayından daha fazla içerik barındırmaktadır. Elbette, yayımlandığı yere dair yansıttığı içeriklerin ideolojik bir süzgeçten geçtiğinin, yayınların zaman zaman şekillenmesinde gazete sahibinin, editör ve muhabirlerin çıkarlarının etkili olduğunun farkında olmak gerekir. Yanı sıra gelişen olayların, tartışmaların, tepkilerin kişisel veya ideolojik tercihlerin bir neticesi olarak “seçilerek” verildiği de bilinmelidir.

Dolayısıyla, gazetelerin ele alınış biçimi bu noktada önem kazanmaktadır. Gazetelerin içindeki haberler, hangi konu bağlamında incelenmeye çalışılırsa çalışılsın, incelenen vakıyı tam manasıyla yansıttığını düşünmek aldatici olacaktır. Ele alınan konuların yansıtılış biçiminin de aynı şekilde sübjektif ve eksik olduğunun/olacağına farkında olmak gerekmektedir. Aynı şey sadece yorumlar için değil, gazete materyali içinde en fazla objektiflik iddiasına sahip olmasına karşın haberler için de geçerlidir. Kaldı ki, ele aldığımız Diyarbakır gazetesindeki haberlere yorum katkısı dikkat çekecek düzeyde fazladır. 1947 yılında “6 Ok Andımızdır” şeklinde bir motto ile yayınlanan Diyarbakır gazetesinde kod taşıyıcılığın had safhada olması da dikkate alınması gereken bir husustur.

Diyarbakır Gazetesinde, incelediğimiz 1940-1954 aralığı iki önemli devri içine almaktadır; Tek Parti döneminin son on yılı ile çok partili dönemde iktidar olan Demokrat Parti iktidarının ilk dört yılı. Çalışma aralığı çok partili yıllara geçiş sürecini içermesinin yanı sıra, 2. Dünya Savaşı gibi çok önemli bir küresel hadisenin de yaşandığı dönemi kapsamaktadır. 40’lı yıllar aynı zamanda Cumhuriyet modernleşmesinin ülke sathına giderek yayılmaya başladığı ve kurumsallaştığı bir dönemi ifade etmektedir.

Seçtiğimiz dönem, 2. Dünya Savaşı ve sonrası dünyanın yeniden şekillendiği ve küresel hegemonyanın İngilizlerden Amerikalılara geçtiği, Türkiye’nin de Amerikan hegemonik çevresine dâhil olup, bunun karşılığında Truman Doktrini çerçevesinde Yunanistan’la birlikte Marshal yardımları adı altında mali ve askeri yardımlar almaya başladığı yıllardır. Bu yıllar köy ile kent nüfusu arasındaki dengenin değişmeye başladığı bir safhayı da içermektedir.¹

¹ Şevket Işık, “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı: 14, 2005

Gazetede 1940-1954 yılları arasında yapılan taramalarda, önceden belirlenen “bir şey”i aramak amacı ile yola çıkılmadığını belirtmek gerekir. Haliyle siyasi, ekonomik, sosyal açıdan birçok konuya dair, kendi içinde yeniden okumaya tabi tutulacak haber yığınları ile karşı karşıya kalındı. Uzun sayılabilecek bu aralığa ait birçok nüsha incelendikten sonra toplanan malzemelerde, “mesken buhranı”nın sıkça kullanılan bir kavram olarak öne çıktığı görülmektedir.

Yerel bir gazetede yapılan bu incelemede, dillendirilen mesken sorununun, ülke gündeminden kopuk olarak neşvünema bulduğunu söylemek zordur. Avrupa’da 20.yy’ın en önemli sosyal, siyasi, iktisadi sorunu olarak görülen mesken sorunu,² Türkiye’de özellikle büyük şehirlerde 1940’lı yıllardan itibaren hissedilmeye başlanılır.³

Türkiye’de yetersiz mesken meselesi özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülke gündemine gelir. Zeki Sayar, ucuz mesken davası için 1930-1939 arasındaki yılların altın bir devir olduğuna, ancak bu dönemin değerlendirilemediğine dikkat çekmektedir. Sayar’a göre bu aralıkta ne devlet ne de ilgili meslek adamlarının sinyal veren bu sorunu öngörememesi, sadece büyük şehirlere değil, nüfusu bir miktar artan küçük kasabalara dahi sıkıntının sirayet etmesine neden olmuştur⁴. Muhlis Ete ise Türkiye’de mesken üretiminin, İkinci Dünya Harbi ile azaldığını ve 1947’ye gelindiğinde neredeyse durma noktasına geldiğini teyit ederken, 1939 öncesinde de pek gelişmiş bir hal arz etmediğini belirtmektedir.⁵

Kemal Arü, 1950 yılında İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde artan gecekondu sayısını göz önüne alarak, Türkiye’de yaşanan mesken buhranının 2. Dünya Harbi sonundaki Avrupa memleketlerine nazaran çok farklı olmadığı sonucuna varır. Arü, mesken sıkıntısının, “dış ülke tatbikatı” göz önünde tutularak aşılabileceğine inanmaktadır.⁶

1945 yılı *İdare* dergisinde yer alan “İngiltere’de mesken buhranı ve bunu önlemek için alınmakta olan tedbirler”, “Harb sonrası meskenleri”, “Mesken meselesi ve kooperatifçilik” gibi çeviriler, ülkede yaşanan mesken sıkıntısına çözüm arayışlarının tezahürü olarak

² Ekmel Zadil, “Yapı Kooperatifleri ve Mesken Problemleri”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı: 12, 1961

³ Gerhard Kessler Çev: Ekmel Zadil “İstanbul’da Mesken Darlığı, Mesken Sefaleti, Mesken İnşaatı”, Arkitekt Dergisi, Sayı: 162, 1949, İstanbul

⁴ Zeki Sayar, “Mesken Davası”, Arkitekt Dergisi, Sayı: 171-172, 1946, İstanbul

⁵ Muhlis Ete, “Türkiye’nin Mesken Davası ve Mesken Siyaseti”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi Yıl:1947 Cilt:02 Sayı:1

⁶ Kemal Ahmet Arü, “Türkiye’de Konut Politikası”, Şehircilik Enstitüsü Dergisi Sayı: 1, 1970

değerlendirilebilir.⁷ Bu çalışmalarda, mesken sorunu karşısında Avrupa ülkelerinin geliştirdiği çözüm modellerinin merkeze alındığı görülmektedir.

1947 yılında Ticaret bakanlığınca bakanlar kuruluna sunulan bir kanun tasarısı içerisinde “*mesken buhranı*” merkeze alınarak bir rapora yer verilir. Bu raporda buhranın en önemli gerekçesi olarak, savaş döneminde inşa edilen mesken adedinin düşmesi gösterilmektedir. Rapora göre, İstanbul ilinde 1935-1939 yılları arasında nüfus artışı 52.800 iken inşa edilen bina adedi 3.730, 1940-1944 yılları arasında nüfus artışı 51.400 iken inşa edilen bina adedi 1.652’dir. Nüfus hemen hemen aynı miktarda artış gösterirken bina üretiminde ciddi bir azalış görülmektedir.⁸

1954 yılında Bernard Wagner de “Türkiye’de Mesken Meselesi” başlıklı bir rapor hazırlar. Rapor kent içi konut ihtiyacının yanı sıra köylerde inşa edilmesi gereken konut ihtiyacı için rakamlar öngörmeye çalışır. 1950’de 21 milyon olan bütün nüfusun takriben $\frac{3}{4}$ köylerde yaşamaktadır. Wagner’e göre, köylerde derme çatma denilebilecek kanalizasyon, su ve elektrikten mahrum olan ve muhtemelen köylünün kendi inşa ettiği evlerin yerine yeni evler inşa etmek gereklidir. Köylerde mesken ihtiyacının tespiti kolay değildir zira mevcut mesken sayısına dair o dönemde bir veri yoktur.⁹ Nüfus artışı üzerinden köylerde mesken ihtiyacı için öngörülen rakam, asgari on yıl içerisinde yılda ortalama 100.000 yeni köy evidir. Bu 100 bin evin yarısı nüfus artışına paralel olarak ortaya çıkacak olan ev ihtiyacını karşılamak, diğer yarısı ise mevcut kötü koşuldaki evlerin yerine yenilerinin yapılması için inşa edilecektir.¹⁰

Türkiye’de uygulanması gereken mesken politikasına dair ilk çalışma, 1955 yılında yapılan İmar Kongresinde bilimsel bir topluluk içinde tartışılır. Aynı kongreye sunulan tebliğlerden birinde ülkede her yıl inşa edilmesi gereken mesken miktarı 200.000 olarak öngörülmüştür.¹¹ Artan nüfusa paralel olarak inşa edilmesi gereken mesken sayısı da gittikçe artmaktadır.

⁷ Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türkiye Cumhuriyeti İdare Tarihi Araştırması (TİDATA), Açıklamalı Yönetim Zaman Dizimi Sayı 3, 1940-1949, Ankara, 2008

⁸ “*Millî Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Geçici Komisyon Raporu (1/130)*”, TBMM Tutanak Dergisi, Cilt:12, Birleşim:86, Sayfa:104

⁹ Ülkede mevcut konut sayısına dair ilk çalışma 1954 yılında TÜİK tarafından hazırlanan yapı ruhsatları formunun kullanılmaya başlanması ile yapılmıştır. 1954 yılı öncesinde konut sayımı hakkında herhangi bir veri söz konusu değildir. Bu döneme dair veriler, nüfus sayımına oranlanarak öngörülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz; G. Pelin Sarıoğlu, “*Türkiye’de Konut Araştırmaları İçin Veri Kaynakları ve Geliştirme Olanakları Üzerine*”, Planlama Dergisi, Sayı 40, 2007

¹⁰ Bernard Wagner, “*Türkiye’de Mesken Meselesi*”, Arkitekt Dergisi Cilt:2, Sayı: 284, 1956

¹¹ Kemal Ahmet Arü, “*Türkiye’de Konut Politikası*”, Şehircilik Enstitüsü Dergisi Sayı: 1, 1970

Türkiye’de mesken sorununun artmasında en önemli gerekçeler olarak; nüfusun mesken inşaatından daha fazla artış göstermesi ve inşaat sanayinin bu artışa ayak uyduramaması, şehirleşme temayülünden doğan şehirlere nüfus akını ve mevcut meskenlerin kötü koşullarda olması olarak sıralanabilir.¹²

Savaşın zorlaştırdığı ekonomik koşullar, sadece savaş sırasında değil, savaş sonrasında da kendini uzun süre hissettirdiğinden, ele aldığımız yılların yaşamın her alanının bir çeşit “krize” maruz kaldığı yıllar olduğu söylenebilir. Bu dönemde, savaşın yarattığı ekonomik koşullar, inşaat sektörünü de olumsuz etkilediğinden, temel ihtiyaçlardan olan barınma sorununun gazete haberlerinde sıkça dillendirildiği görülür.

Bu bağlamda Diyarbakır Gazetesinde anlatılan mesken sorununu ele almak önem kazanmaktadır. Gazetede, “buhran” kelimesi¹³ ile yetersiz mesken sorununun ne zaman yaygın bir şekilde tavsif edilmeye başlandığı ve hangi konular ile ilintili olarak gündeme getirildiğini incelemek gerekmektedir.

Diyarbakır Gazetesinde haberler, yorumlar, nutuklar, yazılar ve ilanlarda bir şekilde yer verilen mesken buhranı anlatısının nasıl olduğu, bu anlatıda nasıl bir dilin kullanıldığı da incelenmeye dâhil edilerek, toplanan malzemeyle yeni bir çerçeve oluşturmayı denemek öngörülemez yeni bir ilişki ağının ortaya çıkmasına da olanak sağlayabilecektir.

1.2.Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın amacı, Diyarbakır gazetesinde anlatılan yetersiz mesken sorununu incelemeye çalışmaktır. Gazetenin temel kaynak olarak kullanıldığı bu çalışmada, haberlerde yapılacak seçimin, ortaya çıkacak çalışmanın seyri üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Çalışma seyri, en az çalışmanın sonunda açığa çıkacak “şey” kadar önemsenmiş ve sonuca dair bir öngörüü merkeze alarak haberler elenmemiştir. Bu nedenle okumalar, doğrudan somut bir hedefe yönelmeksizin ucu açık bir şekilde yapılmıştır.

Bu bağlamda Türkiye’de ikinci dünya savaşı sonrası yaşanan mesken sıkıntısının nedeni yakıcı olduğunu ortaya koyan haberler bir araya getirilerek “vakıa”yı ortaya koymak

¹² Ekmel Zamil, “Yapı Kooperatifleri ve Mesken Problemleri”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı: 12, 1961

¹³ www.tdk.gov.tr TDK, “buhran” sözcüğünün anlamı olarak “bunalım, bunluk, kriz” anlamlarını vermektedir. Bunalım ise; “doğal bir süreçte birdenbire oluşan aykırılık, bunluk, kriz, buhran” olarak açıklanmaktadır. Ekonomik anlamda ise “çöküntü” olarak ifade edilmektedir. Bunalım ve buhran kelimelerinin her ikisi de bu anlamlara gelecek şekilde sosyal hayatta birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

gibi bir yönelimden bilinçli olarak kaçınılmıştır. Belli bir konuda seçilen verilerin genele teşmil edilerek yorumlanmasının, kendi içerisinde sorunlu bir yaklaşım olarak görülmesinden dolayı “aynı şeyi sürekli teyid eden” haberlerle yetinilmemiştir. Örneğin Türkiye’de mesken buhranı söyleminin bir rant aracı haline geldiğini belirten bir köşe yazısı, çalışmanın tutarlılığını bozacağı endişesi ile inceleme dışına itilmemiş bilakis bu ve benzeri haberlere yer verilmiştir.

Çalışma kapsamına alınacak haberler seçilirken “mesken buhranı” söyleminin öne çıktığı haberlerin yanı sıra dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek haberler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Örneğin, Türkiye’de mesken ihtiyacının artmasında önemli etmenlerden biri olarak nüfus artışı zikredilirken, incelenen aralıkta, iskan politikaları neticesinde Diyarbakır nüfusunun artmasına neden olan göçmen olgusu, mesken buhranı paralelinde haber olmamasına rağmen çalışma kapsamına alınmıştır. Bunun yanı sıra, yeniden imarı tetikleyen sel baskınları haberlerine de aynı düşünce ile çalışmada yer verilmiştir.

Gazetede, Sur dışında yeni şehrin imar edilme sürecine dair yapılan haberler ile mesken buhranı haberlerinin yer yer iç içe geçtiği görülür. Yeni şehrin imarını hızlandırmak ve sur içinde mevcut yolların genişletilerek yeni şehre bağlanması için çok miktarda cadde genişletme haberleri yapılmıştır. Yol genişletmeleri, mevcut meskenlerin yıkım sürecini de beraberinde getiren istimlâk gibi bir olguyu akla getirir. Bu haberlerde nasıl bir istimlâk tablosu ortaya çıktığı, mesken yıkımının gündeme gelip gelmediği ve varsa yıkımın nasıl karşılandığı incelenmek istenmektedir. Çalışmada yeni şehrin imarının 14 yılını incelemek gibi bir amaç güdülmeyeceği için, gazetede, başka bir çalışmaya konu olabilecek kadar veri sunan bu haberler müstakil olarak ele alınmayarak, mesken buhranı ile ilintili olanlar/olabilecekler öne çıkarılmıştır.

İkinci dünya savaşı sonrası mevcut mesken sayısının artan nüfusa oranla yetersiz kalması mesken kiralarını etkilemiştir. 1940-1947 yılları arasında kira artış oranlarının 1939 rayiçleri üzerinden dondurulması, fahiş kira bedellerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gazetede mesken buhranı söyleminin keskinleştiği bu haberler, kira – yapım – yıkım ilişkisi üzerinden değerlendirilerek çalışma kapsamına dâhil edilmiştir.

Gazetede, kira bedelleri mevzuu gibi, mesken buhranı ile direkt bağlantılı olarak yapılan; memur evleri, Emlak ve Kredi Bankasının açılması, yapı kooperatiflerinin kurulması, Bağlar Köşklerinin ıslahı gibi haberler mevcuttur. Gazetede buhranın çözülmesinde olumlu birer adım olarak değerlendirilen bu girişimler çalışma kapsamına alınarak, haber olma

aralıkları, sıklıkları, girişimlerin nasıl yapıldığı ve ne şekilde neticelendiğinin incelenmesi hedeflenmektedir.

Gazete haberlerini tasnif etmek, bir bakıma söylemleri aralarında anlamlı yeni bir bağ kurarak kategorize etmeyi, söylenileni yeni bir şeye dönüştürmeyi beraberinde getirir. Geniş bir yelpazede seçilmeye çalışılan bu haberler yeniden bir araya getirilirken ortaya çıkan ve önceden planlanmayan yeni bir ilişki ağının ortaya çıkması hedeflenerek tasnif edilmeye çalışılacaktır.

1.3 Materyal ve Metod

Türkiye'nin en uzun soluklu gazetesi olan Diyarbakır (Vilayet) gazetesi çalışmamızın ana materyalini oluşturmaktadır. Öncelikle, gazetenin Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine kadar uzanan yayınlanma sürecini incelemeye çalışalım.

Osmanlı'da Tanzimat sonrası düzenlemeler kapsamında 7 Kasım 1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesi'yle yapılan idari değişiklikle, "eyalet" sisteminden, vilayet, liva, kaza, nahiye ve köy düzeyinde yapılandırılan "vilayet" sistemine geçiş yapılmıştır. Diyarbakır vilayeti ise 1867 yılında kurulmuştur.¹⁴ Yerel yönetimlerdeki yeni yapılanma çerçevesinde her bir vilayette öncelikle valiliklerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere birer matbaa kurulması, bu matbaalarda resmi nitelikli salnameler, takvimler ve çeşitli konularda kitapların yanında resmi bir gazetenin de çıkarılması kararlaştırılmıştır.¹⁵ Bu kararın uygulamaya girmesi ile 1874 yılına gelindiğinde Türkiye'nin o günkü sınırları içinde bulunan vilâyetlerin ancak 24'ünde gazete çıkmakta idi.¹⁶

Diyarbakır Vilayet Gazetesi, dönemin Valisi Kurt İsmail Hakkı Paşa'nın direktifi ile 3 Ağustos 1869'da yayın hayatına başlamıştır ve Türkiye'nin en uzun soluklu yayını olma vasfını taşımaktadır. Vilayet Matbaası'nda hazırlanan gazete, yayınına haftalık olarak başlar. Haftada bir defa, salı günleri yayınlanır. 5. sayısından itibaren, yayın günü perşembe olarak değiştirilir.¹⁷ Çalışmamızda incelediğimiz dönemde ise, 1940-42 arasında günlük olarak çıkan gazete, 19 Temmuz 1942'den itibaren gün aşırı olarak çıkmaya başlamıştır. Genellikle iki

¹⁴ İslam Ansiklopedisi, 3.cilt, Sayfa: 604, MEB, 1997

¹⁵ Talip Atalay, "Yerel Bir Tarihi Kaynak Olarak Diyarbakır Vilayet Gazetesi ve Ermeniler", *AÜİFD, cilt 47, sayı 1, 2006*

¹⁶ Asım Kaçmaz, "Osmanlı'dan Günümüze Diyarbakır'da Yerel Basın", Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012

¹⁷ Gülistan Ekmekçi, "Diyarbakır Gazetesine Göre Diyarbakır'da Kültür ve Sanat Hayatı (1286-88/ 1869-71)", Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2009

sayfa olarak neşredilen gazete 1951 yılının ilk yedi ayı, dört sayfa olarak çıkmış sonra tekrar iki sayfaya dönmüştür.

Türkiye'nin en eski gazetelerinden olan *Diyarbakır* gazetesi 1931 yılına kadar resmi bir vilayet gazetesi hüviyetindeyken, bu tarihten sonra sahibi değişmiş ve özel gazete olarak yayın hayatına devam etmiştir. 1931 yılında Tahsin Cahit Çubukçu ve Zekai Arman tarafından matbaası ile birlikte satın alınmıştır. Çubukçu, 6. Dönem (3 Nisan 1939 - 15 Aralık 1943) CHP'den, 11. Dönem (27 Ekim 1957 - 27 Mayıs 1960) Demokrat Parti'den Diyarbakır milletvekili olarak Meclise girmiştir.

Diyarbakır gazetesi 1938 yılında Karacadağ Dergisi kuruluncaya kadar ve sonrasında da Diyarbakır Halkevinin süreli yayın organı gibi hizmet vermiştir.¹⁸ İncelenen dönemde, Halkevleri hoparlörleri vasıtasıyla yapılan “*sıhhi ve faydalı neşriyatların*” içeriklerinin haberleştirilmesi Halkevleri kapanıncaya kadar devam etmiştir. Halkevlerinde yapılan fotoğraf sergilerinden müsamere haberlerine kadar hemen tüm icraatları haberleştirilmiş, bazı günler gazetenin yarısı sadece bu anlatılara ayrılmıştır.

Diyarbakır gazetesi Türkçe dışında Arapça, Süryanice, Ermenice ve Kürtçe olarak farklı dillerde de yayınlanmıştır. Vilayet Gazetesinin 21 numaralı sayısında Ermeni harfleriyle Türkçe olarak yayınlanan iki sayfalık bir ekinin bulunduğu bilgisi verilirken, gazetenin 150 numaralı sayısında sürümü olmadığı gerekçesiyle Ermenice gazetenin çıkmayacağı haberleştirilmiştir.¹⁹

Anadolu'da yayımlanan ikinci gazete olan *Diyarbakır* Gazetesi 2 Eylül 1963 tarihinde kapanmıştır.²⁰ *Diyarbakır* Gazetesinin eksiksiz koleksiyonu ne TBMM kütüphanesinde ne de Milli Kütüphanede mevcuttur. Ağustos ve Temmuz 1943'e ait bazı sayılar Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinin 490.01/832.283.2 numaralı klasöründe, 1940, 1942, 1945, 1947, 1949 yıllarına ait büyük oranda eksik koleksiyon ise İstanbul Beyazıt Kütüphanesinde mevcuttur.²¹ Gazetenin ilk 15 yıllık eksiksiz koleksiyonu 2002 yılına kadar Diyarbakır'da Ziya Gökalp Müzesi kitaplığında bulunurken, şimdi ise bu nüshalar Milli Kütüphanede bulunmaktadır.

Gazete içeriğine dair genel olarak şunlar ifade edilebilir. Gazetenin ilk sahifesinde dış haberler, iç politik haberler, başbakanların nutukları, spor haberleri, halkevlerinin icraat

¹⁸ İsmail Özer, “*Türk Modernleşmesinde Halkevleri ve Diyarbakır Halkevi Örneği*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, 2010

¹⁹ Şevket Beysanoğlu, “*Anıtlar ve Kitabeleriyle Diyarbakır Tarihi*”, Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, Cilt 2, Sayfa: 720, 2003

²⁰ Gülistan Ekmekçi, Agy

²¹ İsmail Özer, Agy

haberleri, zabıta vakaları gibi haberler yer alırken, ikinci sayfası tamamen reklam, ihale, icra, yitik ilanları ve halkevlerinin programlarının duyuruları gibi benzer ilanlara ayrılmıştır. İncelenen dönemde 1951 yılında dört aylık süre dışında gazete sürekli siyah beyaz yayınlanmıştır. Gazetede bu yıllarda fotoğraf kullanımı oldukça sınırlıdır. Ebedi Şef ve Milli Şefin fotoğrafları dışında fotoğraf görmek çok da mümkün değildir. 1953 yılında gazeteye eklenen “Resimle Dünya Olayı” adlı bir bölüm ile gazetede fotoğraf kullanımı artmaktadır.

1947’de gazeteye “6 Ok Andımızdır” şeklinde bir mottunun eklendiği görülmektedir. Bu yılla sınırlı kalan bu motto dışında gazetenin genellikle sağ üst köşesinde didaktik bir tarzda bazı sözlere yer verilmiştir. Mesela; “*Vatandaş: Ekonomiye riayet et damla damla göl olur*”, “*İtimat cesarettir, sadakat kuvvettir*”, “*Ahlaki cesaret, benliğimize muhalefet etmemizi bilmek demektir*” gibi sözler belli sürelerle tekraren yazılmıştır.

Gazetenin hitap ettiği sosyolojik zemini anlamak açısından okuryazarlık konusu önemlidir. Gazete, okuryazar oranının çok yüksek olmadığı bir vilayette çıkarılmaktadır. 1927’de genel okuryazarlık oranı erkeklerde % 5.86, kadınlarda ise % 1.03 seviyesindedir. Türkiye ortalaması ise erkeklerde % 13, kadınlarda % 4 seviyesindedir. Diyarbakır’da okuryazarlık oranının oldukça düşük olmasının sebepleri İsmet İnönü tarafından hazırlanan 1935 tarihli Şark raporunda değerlendirilmiştir. Bu raporda, bölgede Türkçe kullanımının sınırlı olması, okullaşma seviyesi ve öğretmen istihdamındaki yetersizlik öne çıkmıştır.²² Çalışma yaptığımız 1940-1954 aralığında okur yazarlık oranına baktığımızda giderek artan bir grafik görmekteyiz. Türkçeyi yaygınlaştırmanın da amaçlarından biri olduğu okuryazar oranını artırma çalışmaları sonucunda 1935’de yüzde 8.1 olan okuryazar oranı,²³ 1945’de % 14.6’ya, 1950’de % 13.90’a²⁴ ve 1955 yılına geldiğinde %19.72’ye yükselmiştir.²⁵

Bu çalışma, Diyarbakır gazetesinin 1940-1954 yılları arasındaki yayını esas alınarak yapılmıştır. Çalışmaya kaynaklık eden gazetenin bu yıllar aralığındaki bazı sayılarına ulaşamamıştır. Gazetede ulaşabilinen sayılar; 1940, 1942, 1945, 1947, 1951, 1952, 1953, 1954 yıllarına aittir. Bu yıllara ait tüm nüshalar taranarak mesken buhranı ve dolayımında yapılan/görülen haberler üç bölümde tasnif edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

²² Tahir Öğüt, Çiğdem Çadırcı, “*Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Diyarbakır’da İktisadi, Mali ve Sosyal Yapı*”, Akademik Bakış Dergisi, Cilt: 7,Sayı: 13, 2013

²³ 1940 nüfus sayımında nüfusun okuryazar durumu belirtilmediğinden bu yılla dair okuryazarlık bilgileri bulunmamaktadır.

²⁴ 1950 yılında Türkiye’de okuryazar ortalaması TÜİK verilerine göre % 31.80’dir.

http://www.turkstat.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=160

²⁵ Ercan Çağlayan, “*Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır’da Eğitim [1923-1950]*”, Tarih Okulu Dergisi (TOD), Eylül 2014, Yıl 7, Sayı XIX

İlk bölümde Diyarbakır gazetesinde, genel olarak nasıl bir buhranın resmedildiği üzerinde durulmak istenmektedir. Diğer iki bölümde başlıkları ile birebir ilintili haberlerden müteşekkil müstakil bir tablo oluşturulurken, bu bölümde tek bir tabloya daha fazla haber yerleştirilerek haberler arasında yeniden bir ilişki ağı kurulmak istenmektedir. Bu bölüme ait tabloda, başlık yahut içeriğinde mesken buhranına yer verilen haberler ve yeni şehirde imarı konu eden haberler bir araya getirilmiştir. Bu kriterlere uyan malzemeyle geniş bir tablo oluşturularak, bir nevi buhrana dair daha fazla verinin açığa çıkması istenmiştir.

İkinci bölümde yeniden imarı tetikleyen / tetikleyebilecek haberler “Mesken buhranı meselesinde yeni imar temrinleri” başlığı altında toplanmıştır. Mevcut meskenlerin yıkımına neden olan/olabilecek sel baskınları ve istimlâklar ile ilgili haberler ve iskân politikası neticesinde inşa edilen göçmen evleri de bu bölümde değerlendirilmiştir. Kira bedellerinin mesken sorunu ile ilişkisi kurcalanarak, mesken yapımına yahut yıkımına etkisi irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde yer alan sel, istimlâk, göçmen evleri ve kira bedelleri dört ayrı tablo üzerinden yorumlanmıştır.

Üçüncü bölümde bir araya getirilen materyalin ortak özelliği, Diyarbakır’daki mesken buhranına çözüm sadedinde yer verilen haberlerden oluşmasıdır. Devlet eli ile memurların mesken ihtiyacını karşılamak için sınırlı sayıda yapılan memur evlerinin inşa sürecinin hemen her aşaması gazeteye konu olmuştur. İlk etapta sadece altı adet yapılan bu evlerin sayılarına oranla gazetede bıraktığı yankının büyüklüğü incelenmeğe değerdir. Bağlar köşkleri Diyarbakır’da sur dışında bulunan bir sayfiye yeridir. Buhranı hafifletmek adına, bu bölgede bulunan evlerin ıslah edilerek iskâna açılmasıyla ilgili haberler bu başlık altına alınmıştır. İncelenen dönemde Sur dışında yeni şehrin imarında sivil girişimlerin ortaya çıkması bağlamında yapı kooperatifleri, yeni mesken üretimini arttırarak buhranı hafifleteceğine inanılan Emlak ve Kredi Bankasının açılması da bu bölümde değerlendirilmiştir. Bu haberler dört başlık altında incelenmek üzere dört ayrı haber tablosu paralelinde incelenmiştir.

2. DİYARBAKIR GAZETESİNDE MESKEN BUHRANI

2.1. Diyarbakır Gazetesinde Resmedilen Mesken Buhranı

Bu bölümde, gazetede resmedilen buhranı anlamak için geniş bir haber tablosu oluşturularak yorumlamaya çalışılacaktır. Bu bağlamda haber içeriğinde mesken buhranını ve yeni şehrin imarını anlatan haberlerden bir seçim yapılarak tablo oluşturulmuştur. Bunun neticesinde gazetede müstakil olarak yapılan her bir haber, diğer haberler ile daha rahat ilişkilendirilebilecek ve daha fazla yorumlama imkânına ulaşılabilecektir.

Diyarbakır gazetesinde 1940-1954 yılları arasında yeni şehrin imarı ve mesken sıkıntısına dair haberlerden öne çıkanlar/çıkarılanlar şöyledir:

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	1387	23.02.1940	<i>Belediye Başkanlığından: (Müstakbel şehir planı kabul edildi)</i>	İlan
2	1420	02.04.1940	<i>Belediye Meclisi dün toplandı (Yeni şehirde yapılan bir eve su verilmesi kararı)</i>	Haber
3	1485	18.06.1940	<i>Belediye Başkanlığından: (Yeni şehir için istimlakler)</i>	İlan
4	1522	32.07.1940	<i>Bağlar Dr Şükrü Kaya</i>	Köşe yazısı
5	1634	14.12.1940	<i>Hayırlı bir teşebbüs, yeni binaların yapımı</i>	Haber
6	2449	22.01.1945	<i>Memurlar için 5000 ev yapılacak</i>	Haber
7	2459	14.02.1945	<i>Yenişehir'de altı memur evi yapılacak</i>	Haber
8	2499	18.05.1945	<i>Diyarbakır'da bayındırlık (Sezai Demiray)</i>	Köşe yazısı
9	2500	21.05.1945	<i>Bayındırlık işlerinde vatandaşın rolü (Reşid İskenderoğlu)</i>	Köşe yazısı
10	2500	21.05.1945	<i>Yeni şehir sahasında umumi müfettişlik emrine ayrılan yerlerde ev yaptırmak isteyenlere metrekaresi 3-5 kuruş üzerinden arsa verilecektir</i>	Haber
11	2533	06.08.1945	<i>Ev buhranına karşı alınabilecek tedbir (Ömer Öner)</i>	Köşe yazısı
12	2538	17.08.1945	<i>Vatandaş istekleri karşısında (Reşid İskenderoğlu)</i>	Köşe yazısı
13	2771	20.02.1947	<i>Gazi Caddesinin genişletilmesi bir ihtiyaçtır (Zekai Arman)</i>	Köşe yazısı
14	2778	14.03.1947	<i>Mesken inşaatını teşvik için tedbirler alınıyor</i>	Haber

15	2781	21.03.1947	<i>Belediye yeni açılacak caddedeki Dükkan, otel ve evlerin tapu senetlerini inceliyor</i>	Haber
16	2787	04.04.1947	<i>Gazi Caddesinin istimlak kararı</i>	Haber
17	2814	06.06.1947	<i>Evkaf İdaresinin yerinde bir teşebbüsü</i>	Haber
18	2859	24.09.1947	<i>Şehrimizde ev buhranı had safhadadır</i>	Haber
19	2880	14.11.1947	<i>Binasızlık yüzünden Diyarbakır Adalet Dairesi elim bir durumdadır</i>	Haber
20	2881	17.11.1947	<i>Subaylar İçin Elli Ev Yapılacak</i>	Haber
21	2881	17.11.1947	<i>Hazineye Ait Gayri Menkuller Satılacak</i>	Haber
22	2889	05.12.1947	<i>Şehrin bayındırlaştırılması (Reşid İskenderoğlu)</i>	Köşe yazısı
23	2890	08.12.1947	<i>Paşalar ve şehrimiz (Reşid İskenderoğlu)</i>	Köşe yazısı
24	2895	19.12.1947	<i>Bazı vatandaşlarımızın Dileği Bağlar mevkii Bir Mahalle Haline Getirilemez Mi?</i>	Haber
25	2899	29.12.1947	<i>Vakıflar İdaresince şehrimize büyük binalar yapılacak</i>	Haber
26	3367	12.01.1951	<i>İl Genel Meclisi iki memur evini satmağa karar verdi</i>	Haber
27	3396	21.03.1951	<i>Emlak Kredi Bankası'nın açılması için rapor verildi</i>	Haber
28	3398	26.03.1951	<i>Belediye Başkanı faaliyetleri hakkında izahat verdi: Bağlar mevkii şehir haline getirilecek.</i>	Haber
29	3410	23.04.1951	<i>Doğu Bölgesi Yapı İşleri Teşkilatı bölge dâhilindeki bina inşaatı işlerine yeni bir hız ve istikamet verdi</i>	Haber
30	3445	16.07.1951	<i>Gecekondular (Muhittin Çağın)</i>	Köşe yazısı
31	3471	25.08.1951	<i>Memur Evleri (Cahit Çubukçu)</i>	Köşe yazısı
32	3514	19.10.1951	<i>İşçilere yapılacak binanın dün törenle temeli atıldı</i>	Haber
33	3538	16.11.1951	<i>Ev buhranını önlemek için yapılan tedbir</i>	Haber
34	3541	20.11.1951	<i>Devlet inşaatı tek elden yapılacak</i>	Haber
35	3544	23.11.1951	<i>Doğu bölgelerinde başarılan Bayındırlık işleri: Doğu bölge Müdürlüğü bilhassa son iki yıl içinde başardığı bayındırlık işlerinden rekor kırmıştır</i>	Haber

36	3546	26.11.1951	<i>Şehrimizde imar hareketleri devam ediyor</i>	Haber
37	3657	09.04.1952	<i>İşçilerin mesken sahibi yapılması</i>	Haber
38	3660	12.04.1952	<i>Doğu Bölgesi Yapı İşleri Müdürlüğü ipka ediliyor</i>	Haber
39	3707	06.06.1952	<i>Bütün Türkiye 'de Meskenler İdaresi kurulması için harekete geçildi</i>	Haber
40	3744	23.07.1952	<i>Böyle ev darlığı olur mu? (Hakkı Süha Gezgin)</i>	Köşe yazısı
41	3750	30.07.1952	<i>Belediye Bağlar muntikasına otobüs seferleri açtı</i>	Haber
42	3776	30.08.1952	<i>Yenişehir 'de bina inşaatları hızla devam ediyor</i>	Haber
43	3956	01.04.1953	<i>Emlak Kredi Bankasının büyük bir başarısı</i>	Haber
44	3966	13.04.1953	<i>Birçok bina yapıldığı halde ev buhranı önlenemiyor</i>	Haber
45	4061	04.08.1953	<i>Bağlar yolları yapılmalı su ve elektrik verilmelidir</i>	Haber
46	4089	09.09.1953	<i>Yıkmak illeti (Hakkı Süha Gezgin)</i>	Köşe yazısı
47	4228	18.02.1954	<i>Yenişehir gittikçe genişliyor. Yeniden 56 daireli bir apartman 14 ikiz ev inşa ettirilecek</i>	Haber
48	4275	14.04.1954	<i>Kore Mahallesindeki gece kondular belediye tarafından yıktırılıyor</i>	Haber
49	4338	29.06.1954	<i>Ev buhranı ve kira bedelleri (Sabri Aytar)</i>	Köşe yazısı
50	4473	10.12.1954	<i>Doğu Bölgesi Yapı İşleri Müdürlüğü lağvedildi</i>	Haber

Tablo 1. Diyarbakır Gazetesinde yeni şehrin imarı ve mesken sıkıntısına dair haberler

2.1.1 Gazetede Mesken Buhranı Söyleminin Seyri

Diyarbakır gazetesinde, çalışma kapsamında ele alınan 1940-1954 yılları arasında mesken buhranına dair birçok haber, köşe yazısı ve ilan mevcuttur. 1940-1945 yılları arasında gazetede en önemli gündem maddesi haliyle İkinci Dünya Savaşıdır. Savaş sonrası dönemde yurt dışı haberlerine dair yoğunluk azalmış, bu haberlerin yerini şehrin imarına dair haberler almıştır.

Gazetede yapılan tarama neticesinde, 1945 yılı öncesinde mesken sıkıntısına dair tek haber 1940 yılında Dr Şükrü Kaya tarafından kaleme alınan “Bağlar” yazısıdır.²⁶ Bu yazıda

²⁶ Şükrü Kaya, “Bağlar” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1522, Tarih: 31.07.1940

Sur dışında bulunan bir mahallenin ıslah edilerek buhrana kısmi bir çare olmasından bahsedilir. 1940 ve 1942 yıllarına ait yapılan gazete taramalarında bu haberdan başka “mesken/ev buhranı/darlığı”nın konu edildiği bir habere rastlanmamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın ana gündem maddesi haline geldiği 1940-1945 yılları arasında, mesken sıkıntısının haberlere konu olmamasında etkili olduğu söylenebilir. 1945 ve sonrasında ise şehirde mesken imarının anlatıldığı hemen her haber içeriğinde mesken sorunu “buhran” olarak tavsif edilmeye başlanır. Bu durum, 1945 öncesinde mesken sıkıntısı olmadığından ziyade “mesken buhranı” söyleminin yaygın olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Yetersiz mesken meselesini, savaş yıkımını yaşayan ülkelerdeki gibi buhran/kriz şeklinde birdenbire/aniden ortaya çıkan bir sorun olarak değerlendirmek zor görünmektedir. Sorun ani bir sorun olmaktan ziyade İkinci Dünya Savaşı sonrası giderek yayılan bir sorun olarak görülebilir.

Gazetede mesken sorununun bir kriz olarak yaygın bir söylem haline gelmesinin, İkinci Dünya Savaşı sonrası denk geldiğini görüyoruz. “Mesken buhranı” söylemindeki bu artış ile ülkedeki kentleşme hareketleri paralel değerlendirildiğinde dönemsellik olarak örtüşmektedir. Zira genel olarak ülkede, 1950’yi izleyen yıllar kentleşmenin çok hızlandığı bir dönem olarak tavsif edilir.²⁷ Artan kent nüfusuna paralel olarak mesken üretiminin artmaması, sorunun gittikçe daha çok hissedilen bir seyir izlemesine neden olurken gazetede, “buhran” söyleminin de güçlenmesine neden olmuş olması muhtemeldir.

Diyarbakır gazetesinde yetersiz mesken sorunu, 1940 yılında Diyarbakır’da bulunan Bağlar bölgesi ile gündeme gelirken, 1945 sonrası memur evleri, 1947 yılından itibaren cadde genişletme haberleri, 1951 sonrası Emlak ve kredi bankası ve yapı kooperatifleri, 1954 yılında ise kira bedelleri artış oranları ile ilintili olarak haberlere konu olmuştur.

2.1.2 Tezayüd: Nüfus, Buhran, Spekülasyon

Nüfus artışı mesken ihtiyacı ile paralel değerlendirilebilir. Diyarbakır’da 1927 yılında 47.397 olan kent nüfusu, 1935 yılında 50.316, 1940 yılında 66.103, 1950 yılında 72.267 kişiye ulaşmış ve Sur içine sığmayan nüfus nedeniyle halk, yeni şehirde mesken yapmak için

²⁷ Şevket Işık, “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı: 14, 2005

teşvik edilmiştir.²⁸ Diyarbakır’da 1945 yılına kadar kent nüfusunun neredeyse tamamı Suriçi’nde yaşamaktadır.²⁹

1947’de yayınlanan, “*Şehrimizde ev buhranı had safhadadır*”³⁰ haberi, Diyarbakır’da mesken sıkıntısına dair şu bilgileri içerir: Diyarbakır’a gelen birçok aile evsizlik yüzünden otellerde kalmaktadır. Binlerce vatandaş, asgari barınma ihtiyacından yoksundur. Şehrin nüfusu hızla artmaktadır. Sur içinde 50 bin insan vardır, ancak bu nüfusa yetecek kadar mesken yoktur. Mesken sayısı birinci dünya savaşı sonrası artmamış hatta azalmıştır. Sur haricinde devlet eli ile elliye yakın memur evi yapılmışsa da bu sayı yetersizdir. Mesken sorunu gibi tüm kent sakinlerini etkileyen bir sorunu, memur evleri gibi lokal çözümler ile ortadan kaldırmak mümkün değildir. Mesken sıkıntısı devlet eliyle yapılan lojmanlar yanında, yapı kooperatifleri teşkil etmek sureti ile özel teşebbüslerle çözümlenmelidir.

1953 yılında “*Birçok bina yapıldığı halde ev buhranı önlenemiyor*”³¹ haberinde de kent içindeki nüfus hareketi, mesken ihtiyacının artmasına gerekçe olarak gösteriliyor: “*Binaenaleyh bu kadar bina yaptırılmasına rağmen yine ev buhranı devam edip gidiyor. Buna da sebep şehir nüfusunun gittikçe artmasıdır. Herhangi bir işsizlik veyahut ticari bir sebep dolayısı ile köylerden ve civar vilayetlerden şehrimize vaki olan akın neticesinde artan nüfus kesafeti karşısında tabiatı ile ev buhranı da baş gösteriyor.*”

1947 ve 1953 yılında yapılan bu iki haberde, mesken sıkıntısının temel sebebi olarak artan nüfus problemi üzerinde durulur. Ancak birçok ev yapılmasına rağmen buhran önlenemiyorsa, bunun tek müsebbibi nüfus artışı değil, aynı zamanda inşa edilen meskenlerin geniş bir kitle için ulaşılabilir olmayışı da etken olarak görülebilir. Zira 1954 yılında Sabri Aytar’ın kaleme aldığı “*Ev buhranı ve kira bedelleri*”³² isimli köşe yazısına göre, şehirde imara dair birçok girişime rağmen “mesken buhranı” yakıcılığını korumaya devam etmektedir. Aytar, söz konusu yazıda inşa edilen evlere ulaşamayan geniş bir kitleden şöyle bahseder:

“Köyden kente göç ile şehir nüfusu 80 bin olmuştur. Ev sıkıntısından birden çok aile aynı evde yaşamaya mahkûm olmuştur. Büyük apartmanlar yapılmışsa da maaşı yüksek memurlar dışında halk bu evlerden istifade edememektedir. İnşasına başlanan 60 kooperatif evi hissedarlar arasında taksim edileceğinden bu sıkıntıyı önleyemeyecektir. Emlak bankası

²⁸ Yusuf Kenan Haspolat, “*Diyarbakır’ın Tarihi Evleri*”, Sayfa: 307, Temmuz 2014 (e-kitap)

²⁹ F. Meral Halifeoğlu, Neslihan Dalkılıç, Diyarbakır’da 1950-1970 Döneminde İnşa Edilen İdari Yapılar, Mimarlık dergisi, Sayı: 361, Eylül-Ekim 2011

³⁰ Diyarbakır Gazetesi, Sayı:2859, Tarih: 24.09.1947

³¹ Diyarbakır Gazetesi, Sayı:3966, Tarih: 13.04.1953

³² Sabri Aytar, “*Ev buhranı ve kira bedelleri*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı:4338, Tarih: 29.06.1954

ev kredisi için evin birinci katının bitirilmiş olmasını şart koşturmaktadır. Ev kiralarında hiçbir ölçü kalmamış keyfi bir durum söz konusudur. Hükümet kiralara müdahale etmelidir ki bu da sorunu çözemeyecek zira ortada kiraya verilecek yeteri kadar mesken yoktur.”

Gazetede, Diyarbakır'a dair böyle bir tablo resmedilirken, ülkede gittikçe artan mesken ihtiyacının, spekülasyonlara yol açmasını içeren haberlere de yer verilmiştir. “*Bütün Türkiye’de meskenler idaresi kurulması için harekete geçildi.*”³³ haberinde ülkede, nüfusu 50 binden fazla olan yerleşim yerlerindeki konut sayısını tespit için bir idare kurulması bilgisine yer verilerek bu gelişme şöyle yorumlanır: “*Sureti hususiyede öğrendiğimize göre, İstanbul’da Türkiye’de Meskenler İdaresi kurulmasından maksat, hem bütün Türkiye’deki sıhhi durumu teftiş, hem de hava parası almak üzere saklanan bütün evleri meydana çıkarmaktır. Bu suretle bütün Türkiye’de mesken derdi hal olmuş olacaktır.*” Bu yorum mesken ihtiyacında yaşanan artışın aynı zamanda bir rant aracı haline getirilmesi riskini akla getirmektedir. İleride imar yapımına etkisi üzerinden daha detaylı değineceğimiz kira bedellerindeki artış oranı, burada hava parası için saklanan evler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer bir haberde ise Hakkı Süha Gezgin “*Böyle ev darlığı olur mu?*”³⁴ başlığı ile yayınlanan yazısında, İstanbul’da ev darlığının suni olduğunu ve bu haberlerden rant elde edenlerin bulunduğu belirtilir. Gezgin, “*Az buz değil, binlerce yeni ev, göz alabildiğine uzayıp gitmede. Herkes buna bir başka mana verebilir.(...) Bu kadar çok ev, villa, köşk, apartman yapıldığı halde, İstanbul hala nasıl ev darlığından, eski tabiriyle “sükna buhranı”ndan kurtulamıyor? İşte bu gerçekten acayıptir. Çünkü yalnız Anadolu yakasında değil, şehrin bütün kıyılarında hatta göbeğinde dağ gibi yapı var. Gerçi İstanbul’un nüfusu arttı. Ama bu artışı bina sayılarına dağıtsanız, devede kulak kalır.*” Yazar bu düşüncesini desteklemek için bir gazete haberinde, İstanbul’da üç bin apartman dairesinin boş tutularak, kiraya verilmediğini belirtir. Rant sağlamak için “buhran” söyleminin kullanıldığı fikrinde olan Gezgin’e göre, bu suiistimalin son bulması için mevcut kira kanununun kaldırılması gerekir.

³³ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3707, Tarih: 06.06.1952 Türkiye meskenler idaresinin kurulması şöyle haberleştirilmiştir: “*1593 sayılı umumi hüfzıssıhha kanunu gereğince İstanbul’da derhal bir “Türkiye meskenler idaresi” kurulması İstanbul vilayetine tebliğ edilmiştir. 253. maddeye göre: Nüfusu 50 binden fazla olan şehirlerde belediyeler, ikametgâhların sıhhi şartlarını daima teftişte bulunmak üzere bir meskenler idaresi tesisine mecburdur. Bu idareler azami iki odayı havi evlerle daha büyük olmakla beraber kiraya verilen evleri, bekâr ikametgâhlarını ve pansiyonların bodrum ve tavan aralarında bulunan ve icara verilen ikametgâhları teftiş ve murakabe ederler.*”

³⁴ Hakkı Süha Gezgin, “*Böyle ev darlığı olur mu*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı:3744, Tarih: 23.07.1952

2.1.3 Buhran, Ayrışma, Sınıf Sınıf Mesken

Kessler, 1949 yılında İstanbul'da mesken buhranını değerlendirirken, İstanbul'da zengin üst tabakaya mensup ailelerin yazlık ve kışlık olmak üzere en az iki meskene sahip olduklarını belirterek, Türkiye'de üst tabaka ve halk kitlesi arasındaki uçurumun tüm Avrupa şehirlerinden daha fazla olduğuna dikkat çeker.³⁵ İstanbul Belediyesi'nde danışman olan Martin Wegner'in 1933 yılındaki sözleri bu açıdan dikkat çekicidir: “*Türk şehirlerinde yapılan yeni ikametgah binaları şehir halkının darlık içinde yaşayan % 80 oranındaki kısmı için değil, daha müreffeh halde bulunan % 6'sı içindir.*”³⁶

Mesken sıkıntısı toplumun varsıl kesimlerinden ziyade dar gelirli vatandaşları için büyük bir sorun teşkil etmektedir. 1947 yılında Türkiye'de mesken davası ve mesken siyaseti üzerine yazan Muhlis Ete, işletmelerde çalışan işçilere temin edilecek meskenler üzerinde layığı ile durulması gerektiğini, aksi takdirde işçilerden gerekli randımanın alınamayacağını belirtir. Gazetede düşük gelirli vatandaşların mesken sahibi yapılması için devlet destekli yürütülen çalışmalara yer verilir. Bu çalışmaların odağında işçi sınıfı vardır. 1952 yılında TBMM'ye verilen bir kanun tasarısı “*İşçilerin mesken sahibi yapılması*” haberi ile gazeteye yansır.³⁷

Türkiye'de gecekondulu olgusu, nüfus artışı ve kırdan kente göç olayı ile özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendini hissettirmeye başlar. 1948 yılında büyük kentlerde, 25-30 bin gecekondulu olduğu tahmin edilmektedir.³⁸ Gecekondulu ve kentleşme olayı birbiri ile mündemiç olan iki olgu olarak görülebilir.

Diyarbakır Gazetesinde mesken buhranı haberleri, 1951 yılı itibarı ile sınırlı da olsa “gecekondulu sorunu” ile beraber işlenir. 1951 yılında Av. Muhittin Çağın “*Gecekondular*”³⁹ isimli köşe yazısında; Diyarbakır'da giderek çoğalan gecekondularını bir kesimin mesken buhranında ara bir çözüm olarak gördüğü, diğer bir kesimin ise bu yapıları planlı kentleşmenin önünde bir engel olarak gördüğünü ifade etmektedir. Çağın'ın görüşü ise, bu barakaların esasında “*politik gecekondulu*” olduğu, bunlara su ve elektrik hizmeti verilerek, gecekondularda yaşayan ahalinin oy deposu haline getirildiğidir. 1951 Demokrat Partinin

³⁵ Gerhard Kessler, Agy

³⁶ Gürkan Aygün, “*Konut Sorunu: Mütteahhütlik Cumhuriyetinde İnsanca Barınma/ Yaşama Hakkı*”, TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni, Sayı 227, Eylül 2014

³⁷ “*İşçilerin mesken sahibi yapılması*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3657, Tarih: 04.09.1952. Habere göre, ticaret komisyonunun teklifi ile işçilerin emeklilik fonlarından işçi evleri için %50 olarak yapılan kesintilerin %80 oranında yapılarak sigorta fonlarından daha geniş kredi sağlanması hedeflenmektedir.

³⁸ Konut Yapı Kooperatifçiliği, Editör Nurcan Turan TC Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2541, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1512, <http://ds.anadolu.edu.tr/eKitap/EMY201U.pdf>

³⁹ Muhittin Çağın, “*Gecekondular*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı:3445, Tarih: 16.07.1951

iktidarda olduğu bir dönemdir. Gazete ise yönelim olarak Halk Partisine yakındır. Bu yazıda gecekondulara müsamaha gösterdiği için isim verilmeden DP eleştirisi yapılmaktadır. Ancak 1954 yılında “*Kore mahallesindeki gece kondular belediye tarafından yıktırılıyor*”⁴⁰ haberinde DP eleştirisinin daha aşikâr bir şekilde yapıldığı görülür. Bu haberde, kerpiçten ve topraktan yapılan Kore mahallesi gecekondularının DP tarafından yıkılmak istendiği, CHP’nin seçimle iktidara gelmesi durumunda bu evleri yıkmayacağı ve inkişafı için uğraşacağı beyan edilmektedir.

Gazetede Diyarbakır’da inşa edilecek subay evleri 1947 yılının sonunda müjdelendir. Yapılacak ev sayısı ellidir.⁴¹ Ancak haberde anlatılan memnuniyet ve Kor Komutanına yapılan teşekkürler sonsuzdur. Subay evlerinin yapılacağı haberinden bir ay sonra Reşit İskenderoğlu “*Paşalar ve şehrimiz*”⁴² isimli bir köşe yazısı kaleme alarak komutana teşekkür etmeye devam eder:

“...Diyarbakır tarihini gözden geçirdiğimiz zaman, gelip giden eski Diyarbakır vali paşaları ile kumandan paşalarının o günün medeni yaşayışlarına göre ihtiyaçları karşılayacak birer eser bıraktıklarına rastlıyoruz.” diye yazan İskenderoğlu, yapılacak subay evlerini şehrin tarihine bırakılacak önemli bir iz olarak görür. Yazar, Paşaların, Diyarbakır’da imar ettirdiği bu izlerin silinmemesi için isimlerinin sokak ve caddelere verilerek ölümsüzleştirilmesi gerektiğini belirterek yazısını şöyle nihayetlendirir: “*En büyük acı unutulmaktır.*”

1945 yılında hükümetin 5000 memur evi yapacağı gazetede haber olur.⁴³ Memur evlerini ileride daha detaylı olarak incelemeye çalışacağımız için bu evlerin Doğu bölgesinde devlet eli ile yaptırılmasında önemli bir aktör olarak öne çıkan Doğu Bölgesi Yapı İşlerine dair haberleri bu bölümde incelemeye çalışalım. Doğu Bölgesi Yapı İşleri Müdürlüğü, 1946 yılında Doğu bölgesinde hükümet eliyle yaptırılmaya başlanan memur evlerinin kontrol ve

⁴⁰ Diyarbakır Gazetesi, Sayı:4275, Tarih: 14.04.1954

⁴¹ “*Subaylar İçin Elli Ev Yapılacak.*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2881, Tarih: 17.11.1947 Haber metninde şu bilgilere yer verilir: “*Haber aldığımızı göre Diyarbakır’da mesken buhranını, önlemek için Kor komutanlıkça şehir dışında askeri hastane civarında subaylara mahsus olmak üzere elli kadar ev yapılması takarrür etmiştir. Yakınlarda inşaata başlayacak olan bu evlerin önümüzdeki yaz ayı için ikmal edilmesi için hazırlanan program dairesinin azamı bir gayretle çalışılacaktır. Bir çok tesisler vücuda getirmek sureti ile ilimizin imarına yardım eden Sayın Kor komutanımız Yümnü Ürserin’in şimdiden subaylar için şehir dışında elli ev yaptırılmasına teşebbüs etmelerini şükran ve takdirle karşılar ve kendilerine başarılar dileriz.*”

⁴² Reşid İskenderoğlu, “*Paşalar ve şehrimiz*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2890, Tarih: 08.12.1947

⁴³ “*Memurlar için 5000 ev yapılacak*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2449, Tarih: 22.01.1945 Haberde, yapılacak memur evlerine dair şu detaylar verilir: “*Hükümet gerekli gördüğü yerlerde memurlar için ev ve apartmanlar yaptırılması hakkındaki kanuna dayanarak Doğu’da inşası düşünülen evler için Bakanlıklar arası bir komisyon kurmağa karar vermiştir. Doğu illerimizin muhtelif şehir ve kasabalarında kurulması tasarlanan devlet memurları evleri şimdilik 5000 olacaktır. Tasarıya göre 500 tanesi birinci sınıf memurlar için 4 odalı, 1000 tanesi ikinci sınıf memurlar için 3 odalı ,ve geri kalan 3500 tanesi üçüncü sınıf memurlar için iki odalıdır.*”

idareesi için kurulmuş bir birimdir. Bu birimi çalışmamız için önemli kılan husus, bölgede mesken sıkıntısının devlet eli ile halledilmesi amacıyla yapılacak olan memur evlerinin idareesi için kurulan bir birim olmasıdır. Ancak zamanla bu birim, bölge dâhilinde yaptırılan hastane, okul, sağlık binaları inşaat işlerinin kontrol ve idaresini de üstlenmiştir.⁴⁴

Gazetede, bu birime dair haberler 1951-1954 yılları arası yer alır. Bu haberlerden ilki 1951 yılının Nisan ayında yapılan “Doğu Bölgesi Yapı İşleri Teşkilatı bölge dahilindeki bina inşaatı işlerine yeni bir hız ve istikamet verdi.”⁴⁵ haberidir. Haberde, 1950 yılına kadar Doğu Bölgesi Yapı İşleri teşkilatının rasyonel çalışmamasından dolayı bölgede iş yapan müteahhitlerin zor duruma düştüğü, hatta Siirt Jandarma pavyonu müteahhidinin bu sıkıntılardan doyalı yaptığı binayı yaktığı belirtilmektedir. Teşkilatın programsız çalışması ve şahsi çıkarların ön plana çıkmasından dolayı bölgede devlet eli ile yapılan birçok bina inşaatının eksik bırakıldığı ve müteahhitlerin iflas durumuna sürüklendiği belirtilmektedir. Habere göre 1946 yılında ihale edilip bu birimin kontrolü altında idare edilen memur evlerinin yavaş ilerlemesinin gerekçesi de bu programsızlıktır. Haber başlığındaki olumluluğun sebebi ise 1950 yılında göreve gelen yeni müdürdür. Yüksek mühendis Galip Şener’in göreve başladıktan sonra DBYİ’nin gerçek kimliğine kavuştuğu ve bölgedeki imar işlerinin yeni bir hız kazandığı belirtilmiştir. Haberde övgü ile bahsedilen Galip Şener, çalışmanın ilerleyen safhalarında, memur evlerinin suiistimali ile karşımıza çıkacaktır.

DBYİ’nin bölgede yaptığı çalışmaların gazetede övgü ile anlatılmasına Kasım 1951 yılında yapılan “Doğu bölgelerinde başarılan Bayındırlık işleri: Doğu bölge müdürlüğü bilhassa son iki yıl içinde başardığı bayındırlık işlerinden rekor kırmıştır.” haberi ile devam edilir.⁴⁶ 1952 yılında “Doğu bölgesi yapı işleri müdürlüğü ipka ediliyor”⁴⁷ haberinde birimin

⁴⁴ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3410, Tarih: 23.04.1951

⁴⁵ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3410, Tarih: 23.04.1951

⁴⁶ “Doğu bölgelerinde başarılan Bayındırlık işleri: Doğu bölge müdürlüğü bilhassa son iki yıl içinde başardığı bayındırlık işlerinden rekor kırmıştır.” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3544, Tarih: 11.23.1951. Habere göre;

-Bayındırlık Bakanlığı Doğu bölgesi yapı işleri müdürlüğünün 1950 ve 1951 faaliyeti bir rekor kırmıştır. Bölgede yolların durumundan dolayı malzeme nakliyatı hızlı yapılamamasına, hava koşullarının sertliğinde dolayı inşaat mevsiminin kısa olmasına rağmen çok iyi başarılar elde edilmiştir.

-Hakkari, Van, Muş, Bitlis, Siirt, Diyarbakır, Urfa, Mardin, vilayetlerini içine alan bu müdürlük 1946, 1947, 1948 ve 1949 senelerinde 4.787,229 liralık hizmet yaptığı halde 1950 ve 1951 senesinde ise 10,061,552 liralık inşaat yapmak sureti ile iki senede, dört senelik işin iki buçuk misli fazlasını yapmıştır. Bölgede 11 hükümet konağı, 7 sağlık merkezi, 13 lise orta ve ilkokul, 7 cezaevi, 2 hayvan hastanesi, 4 hastane, bir şehir lokantası ve gümrük binası iki adalet binası ve bazı su tesisleri yapılmıştır.

-Aynı müddet içinde bu bölgede Devlet memurları için yapılan evlere 6.647.133 lira ayrılmıştır. 160 memur evi tamamlanmış, 82 ev de peyderpey tamamlanarak teslim edilecektir.

-Bayındırlık Bakanlığı Doğu Bölgesi yapı işleri müdürlüğü tarafından 365,161 lira ile yapılan Diyarbakır Verem Hastanesi sona ermiştir. 60 yataklı olan ve bütün sıhhi tesisleri ile en modern bir şekilde inşa edilmiş olan bu hastane bu bölge için en önemli hizmeti yapacaktır.

⁴⁷ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3660, Tarih: 12.04.1952

kaldırılmasından sonra bu karardan vazgeçildiği bilgisine yer verilir. Bu haberden anlıyoruz ki, 1946 yılında kurulan birim, 1954 yılında kaldırılıncaya kadar kesintisiz olarak hizmet vermemiştir.

Doğu bölgesinde imar faaliyetlerinin devlet eli ile yapılması önemli görülmüş ve birimin kaldırılmamasının yarattığı memnuniyet habere yansımıştır. Zira haberlerde bölgede imarı zorlaştıran birçok hususa değinilir ve bunların devlet desteği olmadan aşılması olanaksız görülür. Yol, bunların ilkidir. Ulaşımın zor olduğu bölgede inşaat malzemesinin nakli sorun olmaktadır. Bununla beraber iklim, doğu bölgesinde inşaat sezonunu sınırlı tutmaktadır. Bu koşullar, devlet destekli imarı hayati bir noktaya taşımaktadır. Bu bağlamda gazete haberlerinde de DBYİ, Doğu bölgesinde “devletin” varlığını imar alanında hissettiren bir kurum olarak yansımıştır. 1954 yılında Nafia vekaletinden verilen bir emir ile DBYİ Müdürlüğünün dahilinde bulunan işler bağlı buldukları Nafia Müdürlüklerine devredilmiştir. Bu karar, gazetede, “*Doğu bölgesi yapı işleri müdürlüğü lağvedildi.*”⁴⁸ haberi ile kendisine yer bulmuştur.

Bu bölümde tablolastırılan haberlerde dört ayrı mesken türü dikkat çekmiştir: Gecekondu, memur evleri, subay evleri ve işçi evleri. Haber içeriklerinde mesken buhranı tüm kent sakinlerini ilgilendiren “birleştirici” bir sorun olarak resmedilirken inşa edilmiş/edilecek dört ayrı mesken türü ise buhranın “ayrıştırma” yönüne işaret eder gibidir. Bu haberlere konu olan gecekondu illegal-kontrolsüz-kendiliğinden açığa çıkan ve ıslah edilmesi gereken yapı türleri olarak görülürken; memur, subay ve işçi meskenleri legal-kontrollü ve bir plan dâhilinde yapılacak olan meskenlerdir. Bu meskenlere dair haberler mesken-sakin ilişkisi içerisinde değerlendirilince memur, işçi ve subay evlerinde, mesken meskene isim verirken, gecekonduardaki mesken “oy deposu” olarak görülen edilgen bir yığın gibi tanımlanmıştır.

2.1.4 Teşvikler: Sur İçinde Buhran, Yenişehir’de İmar

Diyarbakır gazetesinde mesken sıkıntısına dair yapılan haberlerin çoğu, Diyarbakır’da sur dışında yeni şehrin imarı ile beraber ele alınır. Yeni şehrin imarı için yapılan sistemli çalışmalar 1940 öncesinde yapılmıştır. 1930 yılında her belediyeye plan yapma zorunluluğu getiren kanun, Diyarbakır’da 1932 yılında uygulamaya konmuştur. Hazırlanan bu planın temel hedefi, sur içine sıkışan yapılaşmayı yeni şehre yönlendirmektir. Yeni şehrin imarı için,

⁴⁸ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4473, Tarih: 10.12.1954

1932 yılında Belediye tarafından istimlâkler yapılmış, istimlâk edilen arsalar çok ucuz bir fiyat karşılığında halka satılarak plan uygulanmaya çalışılmıştır. Ancak yeni şehirde konut yapımı istenilen seviyeye ulaşmamıştır.⁴⁹

Cumhuriyetin ilk çeyreğinde sur dışındaki yapılaşmanın büyük kısmını kamu binaları oluşturur.⁵⁰ Bu yapıların inşası ile yüzyıllardır sur içinde yaşayan halkın sur dışına çekilmesi planlanmıştır.⁵¹ 1950'li yıllar, yeni şehirde imar faaliyetlerinin arttığı bir dönemdir. Bu dönemde devlet desteği ile konut üretimine yapı kooperatifleri de katılmıştır. Yeni şehir bu dönemde gazetede adeta bir şantiye havası içinde resmedilir.⁵² Yeni şehirde imar hareketleri hızlanmış ancak gerekli mesken sayısına halen ulaşamamıştır. Belediye Meclisi sur dışında yapılan bir eve su verilmesini karara bağlayan haber,⁵³ yeni şehirde inşa edilen mesken sayısının oldukça yavaş ilerlediği şeklinde yorumlanabilir.

1945 öncesinde yeni şehirde yapılaşma üzerine yapılan haberlerin en önemlisi şehir planına dair yapılan haberdur. 1940 yılında yeni şehrin imarına dair gazetede yer alan bir haber, yeni şehrin uzmanlar tarafından hazırlanan şehir planının Belediye Meclisi tarafından incelenerek kabul edildiğini duyurur.⁵⁴ Bu haberden yaklaşık dört ay sonra, yeni şehri tesis etmek için Dağ Kapı-Elazığ, Urfa Kapı-İstasyon caddeleri, İstasyon hattı-Kışlalar arasında istimlâkler yapıldığını öğreniyoruz.⁵⁵

1945 yılında yapılan haberlerde ise yeni şehirde imarı kolaylaştırmak için verilen teşviklerin öne çıktığını görüyoruz. *“Yeni şehir sahasında umumi müfettişlik emrine ayrılan yerlerde ev yaptırmak isteyenlere metrekaresi 3-5 kuruş üzerinden arsa verilecektir.”*⁵⁶

⁴⁹ D.Türkan Kejanlı, İclal Dinçer, “Diyarbakır Kale Kenti’nde Koruma ve Planlama Sorunları”, Megaron, Cilt: 6, Sayı: 2, 2011

⁵⁰ Ercan Çağlayan, Ercan Çağlayan, Cumhuriyet’in Diyarbakır’da Kimlik İnşası, Sayfa: 254, İletişim, 2014, İstanbul

⁵¹ Neslihan Dalkılıç, F. Meral Halifeoğlu, “Erken Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır’da Kamu Binaları: 1923-1950 Dönemi”, Mimarlık Dergisi, Sayı: 358, 2011

⁵² “Şehrimizde imar hareketleri devam ediyor”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3546, Tarih: 26.11.1951. Habere göre; *“Bir taraftan resmi binalar devam ederken öte yandan vatandaşlar kendilerine ev inşasına girişmişlerdir. Belediye tarafından Gazi Caddesi dört yola kadar genişletilmiş, asfaltlanıp kaldırımlar döşendikten sonra yıkılan yerlerde büyük mağaza ve otellerin inşasına başlanmıştır. Şehir dışına doğru inkişaf gösteren bina inşaatları, Dağ Kapı dışından lise binasına doğru yol kenarında vatandaşlar tarafından güzel ve modern evler inşa ettirilmiş ve yapım işi hızla devam etmektedir. Vaktiyle hükümet tarafından yaptırılan 26 memur evinden başka üç yıl içinde stadyum karşısında ve istasyona giden şose kenarında, memur evleri civarında 20-30 kadar ev vatandaşlar tarafından ve ikişer aile oturacak şekilde yapılmıştır. Yardım sandığında öğretmenler için 15, subaylar için 40 kadar ev inşa edildiği halde, 50 bin nüfuslu şehrimizde ev bühranı önlenemediğinden hala birçok aileler ev içlerinde sıkışık ve pansiyon halinde oturmakta ve büyük sıkıntı çekmektedirler. Şehirde yeni evler inşa etmek için bir kooperatif teşekkül etmiş lakin ancak kendi üyelerine birer ev yapacağından mesken bühranını önleyemeyecektir.”*

⁵³ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1420, Tarih: 02.04.1940

⁵⁴ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1387, Tarih: 23.02.1940

⁵⁵ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1485, Tarih: 18.06.1940

⁵⁶ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2500, Tarih: 21.05.1945

haberinde Umumi Müfettişliğin, 1945 yılı inşaat mevsiminde hususi mesken yaptırmak isteyenler için 29 bin metrekarelik bir alanı tahsis ettiğini öğreniyoruz. Aynı gün Reşit İskenderoğlu, “*Bayındırlık işlerinde vatandaşın rolü*”⁵⁷ isimli bir yazı kaleme alır. İskenderoğlu, “*yüzyılların ihmale uğramış imar işinin*” ciddiyetle ele alındığını bir müjde olarak verir: “*Cumhuriyetin bir çok nimetlerinden istifade eden ve edecek olan bu tarihi ve pitoresk beldenin imarını Devlet ele almıştır. Yeni bir şehir kurulmak yolundadır*” Bayındırlık işleri için vatandaşın üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerektiğini belirten İskenderoğlu’na göre Cumhuriyet’in nimetlerinden faydalanıp külfetine sırt çevirmek nankörlük olacaktır. Bu iş için şehrin varsıl kesimlerini *büyük göreve* çağırır. “Zengin takım” bu işe ön ayak olursa, devletin bunu görmezden gelmeyeceği hatta gerekirse parasız arsa vermeye başlayabileceğine inanmaktadır. Oysa Diyarbakır’ın varsıl kesimi “*buralarda kazandığı servetini İstanbul’a gönderiyor, oralarda gayrimenkul alıyor veya yaptırıyor*”dur. Yazara göre yeni şehirde bina yapmak belki az kazanç getirecek bir iştir ancak kesinlikle “Yurtseverliğin bir sembolü olacaktır.” İskenderoğlu bu yazısında, yeni şehrin imarı için bir seferberlik havası estirmektedir. Yazar, yeni şehirde mesken yaptırmayı adeta yurtseverliği ölçmek için bir turnusol kâğıdı olarak görmektedir.

Yenişehir’de mesken yapımına dair teşvikleri içeren bir diğer yazı da, Sezai Demiray’ın kaleme aldığı “*Diyarbakır’da bayındırlık*” başlıklı köşe yazısıdır.⁵⁸ Yazıda yeni şehirde ev yaptıracaklara belediyenin su ve elektrik vermeyi taahhüt ettiği bilgisi verilerek sur içinde bu avantajların olmadığı belirtilir. Bu yazıda da “şehrin zenginleri”, yeni şehrin imarında kilit bir noktada görülür. Yazar, şehrin zenginlerinin teşvik edilmesi için belediyenin daha fazla teşvik vermesi gerektiğini belirtir. İskenderoğlu’nun yazısında varsıl kesimin başta İstanbul olmak üzere farklı şehirlerde gayrimenkul yatırımı yaptıkları belirtilirken, Demiray’ın bu yazısında zengin tüccarların eski şehir içinde kalma direncinden bahsedilir.

Gazetede, sur dışında mesken yapımı için bu bölgede yapılan her türlü imar hareketine önem atfedilir. Sur haricinde inşa edilecek evkaf mahallesi “*Evkaf idaremizin yerinde bir teşebbüsü*” başlığı ile haber yapılır.⁵⁹ İçeriğinde Evkaf İdaresi tarafından yeni şehirde yirmi otuz evlik bir mahalle kurulacağı bilgisi verilirken, kurulacak bu mahallenin, yeni şehrin gelişmesi için bir araç olacağı belirtilir.

⁵⁷ Reşit İskenderoğlu, “*Bayındırlık işlerinde vatandaşın rolü*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2500, Tarih: 21.05.1945

⁵⁸ Sezai Demiray, “*Diyarbakır’da bayındırlık*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2499 Tarih: 18.05.1945

⁵⁹ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2814, Tarih: 06.06.1947

Gazetede, ülke genelinde yapılan teşviklere dair bilgi içeren haberler de mevcuttur. Gazetenin 1947 yılında yayınlanan “*Mesken inşaatını teşvik için tedbirler alınıyor.*”⁶⁰ başlıklı haberinde, buhranı önlemek için bazı tedbirler alındığı belirtiliyor. Haberde dikkat çeken hususlardan biri devletin ve belediyenin inşaattaki rollerinin kısıtlanması ve istimlak hukukunun yeniden belirlenmesidir. Bir diğer dikkat çeken husus ise arsaların uzun süre boş bırakılarak spekülasyon konusu olmaktan çıkarılmasıdır.

“*Ev buhranını önlemek için yapılan tedbir*”⁶¹ başlıklı 1951 yılına ait haberde, “*Hükümet ev buhranına kati şekilde son vermek için etraflı tadmiklere girişmiştir*” denilerek hazırlanmakta olan bir kanun tasarısının içeriğine dair bilgiler verilmiştir. Tasarının hayata geçtiği takdirde büyük şehir ve kasabalarda ev teminini büyük ölçüde ferahlatacağına dair inanç tamdır. Kanun tasarısında, evsiz vatandaşlara ucuz arsa temini, inşaata başlamış olanlara banka kredisi verileceği, kereste ithaline müsaade edilmesi ve inşaat malzemesine vergi muafiyeti getirdiği belirtilmektedir.

2.1.5 Gazetede “Mesken Buhranı” Anlatısına Dair Bir Hülasa

Sonuç olarak bu bölümdeki haberleri değerlendirdiğimizde şu hususların altını çizmek mümkün görünmektedir. Buhran söylemi 1945 yılından önce –bizim taradığımız yıllar itibarıyla- sadece haber içeriklerinde yer alırken, 1945 ve sonrasında ise bu haberler gazetenin manşetlerine taşınmıştır. Haber içeriklerinde nüfus artışı, mevcut meskenlerin yetersiz kalmasına neden olan önemli bir gerekçe olarak sunulmaktadır. Ayrıca gazetede, mesken buhranı söyleminin giderek güçlenmesinin, buhranın yer yer bir rant aracına dönüşmesine neden olduğu gösterilmiştir.

Mesken buhranı gazetede tüm kent sakinlerini ilgilendiren bir sorun olarak zikredilmiş, haberlerde, düşük gelirli vatandaşların mesken sahibi yapılması için devlet eli ile alınan tedbirlere yer verilmiştir. Gecekonducular incelenen aralıkta iki habere konu olmuş ve bu

⁶⁰ “*Mesken inşaatını teşvik için tedbirler alınıyor*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2778, Tarih: 03.14.1947, Haberde; “*Memlekette inşaatı esaslı bir ana plana bağlamak için Recep Peker Hükümetince alınan kararın ilk hamlesini teşkil edecek olan mesken inşaatını teşvik kanunu tasarısı üzerinde Bakanlıklar arası bir komisyon çalışmalarına başlamıştır. Bayındırlık Bakanlığında toplanmakta olan bu komisyonda İçişleri, Maliye, Ticaret ve Bayındırlık Bakanlıkları temsilcileri bulunmaktadır. Kısa bir zaman sonra kesin şeklini alacağı ümit edilen tasarı birçok önemli hükümleri ihtiva edecektir. Tasarı daha önce de yazdığımız gibi, özel kişilerin Devletin ve belediyenin inşaattaki rollerini kesin olarak sınırlandıracaktır. İstimlak hukukunun, buhranın halline yarayacak şekilde genişletileceği ve bilhassa arsaların uzun müddet boş bırakılacak spekülasyon konusu yapılmasının önüne geçilmesinin sağlanacağı ümit edilmektedir. Yeni kanun tasarısında inşaat yapan vatandaşlara bazı kolaylıklar temini meselesi önemli bir yer alacaktır.*” içeriğine yer verilmiştir.

⁶¹ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3538, Tarih: 16.11.1951

haberlerde politik bir araç olarak resmedilmiştir. Haberlerde devletin mesken üretiminde öncelik verdiği kesim olarak memur, asker ve işçiler zikredilir. Ayrıca tüm sorunlu işleyişine rağmen memur evlerinin doğuda inşasında Doğu Bölgesi Yapı İşleri önemli bir aktör olarak görülmüş ve bazı haberlerde adeta “devlet” ile özdeşleşmiştir.

Diyarbakır özelinde mesken sorunu Sur dışında yeni şehrin imarı ile paralel tartışılan bir sorun olmuştur. Sur dışında inşa edilen Yenişehir’de vatandaşların mesken yapması için belediye tarafından teşvikler sağlanmıştır. Hatta gazetede buhran söyleminin bu haberlerde güçlenmesine bakarak, sorunun sur dışında imarı teşvik için araçsallaştırıldığı söylenebilir. Zira Diyarbakır Gazetesinde buhranın adresi Sur içi olarak gösterilirken, yeni mesken yapımı için teşvik edilen yer Yenişehir olmuştur. Ayrıca gazetede yeni şehrin imarına ideolojik bir anlam yüklenmiş, yeni şehirde mesken yapımı, muteber vatandaşlık için bir ölçüt olarak gösterilmiştir.

2.2 Mesken Buhranı Meselesinde Yeni İmar Temrinleri

2.2.1 Kira: “*Ev Buhranı ve Kira Bedelleri*”

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra 1926 yılında yürürlüğe giren Borçlar Kanununa göre, kira sözleşmesinin tarafları sözleşme özgürlüğünün genel sınırlama hükümleri saklı kalmak şartıyla, kira bedelinin artış miktarını özgür iradeleriyle tespit edebiliyorlardı. Ancak, 1940 yılında Milli Korunma Kanunu kabul edildi. İkinci Dünya Savaşı sırasında, konut bunalımı karşısında kiracıları korumak amacıyla, 1940 yılında kabul edilen 3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 30. Maddesine göre, kira bedelinin 1939 yılı rayiçleriyle dondurulması zorunluluğu getirildi. 1947 tarihinde bu hüküm kaldırılarak kira bedeli artış oranı serbest bırakıldı.⁶² 1947 yılında Meclise sunulan geçici komisyon raporuna göre; kira bedelleri sorunu ihtiyaca nispetle bina azlığından kaynaklanmakta ve “*mesken buhranı*” meselesinin önemli tarafını teşkil etmektedir.⁶³

1949 yılına gelindiğinde kira bedelleri oranı, mesken buhranı paralelinde tartışılmaya devam edilir. Mevcut konutların yetersiz olmasının neden olduğu talep fazlalığı, “hava parası” adı altında aylık kiranın üç-dört katı ücretlerin talep edilmesi gibi bir sorunu ortaya çıkarır. Artış oranları 1939 senesine nazaran ciddi bir yükseliş gösterir. 1955 yılına gelindiğinde kira

⁶² Hüseyin ALTAŞ, “*Kira Parası Artışlarının Sınırlanması*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 49, Sayı 1-4, 2000

⁶³ Millî Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Geçici Komisyon Raporu (1/130), Agy

artışlarında yeniden düzenlemeye gidilir. 1939 yılı rayicine göre belirlenen kira bedellerinde meskenlerde % 200, işyerlerinde % 400 artırımı yapılır.⁶⁴ Yapılan düzenlemede; “*Hava parası olarak veyahut her ne nam ve suretle olursa olsun bu kanuna göre taayyün eden kira bedelinden fazla para alanlar, bunlar namına hareket edenler veya bunlara tavassut edenlere altı aydan bir seneye kadar hapis ve üç yıllık kira bedeli tutarınca ağır para cezası hükmolunur. Mükerrirler hakkında bu cezalar bir misli artırılır.*”⁶⁵ hükmü ile hava parası alanlara cezai müeyyide getirilir.

Yetersiz mesken sayısının kira oranlarını olumsuz etkilemesi başta büyük şehirler olmak üzere, nüfus artışı yaşayan her il için yaşanan bir vakıya dönüşür. İstanbul kira artışlarından en çok etkilenen illerin başında yer alır. 1950-1955 yılları arasında İstanbul’da, beş senelik bir çalışma müddeti için, eksik olan 10.000 meskene karşın her sene 1.440 yeni mesken ihtiyacı ile birlikte beş senede 7.200 mesken inşa edilmesi lâzımdır.⁶⁶ İhtiyaç duyulan mesken sayısına ulaşıncaya kadar, mevcut meskenlere belirlenecek kira artış oranlarının, dönemin çokça tartışılan konuları arsında yer alması kaçınılmaz olmuştur.

Diyarbakır gazetesinde, ülkede yaşanan mesken sıkıntısı ile bağlantılı olarak gündeme getirilerek tartışılan konulardan biri kira meselesidir. Gazetede, kira mevzuuna dair haberler yoğunlukla 1954 yılında yapılmıştır. Bu haberlerin ana eksenini 1955 yılında kira bedellerinin serbest bırakılacak olmasına dair kanun tasarıları oluşturur. Kira bedelleri oranı, toplumun büyük bir kısmını ilgilendiren bir mevzu olduğundan günümüzde de önemsenen bir konudur. Ancak, 1955 yılında mevcut meskenlerin yetersiz olması ve 1940-1947 yılları arası kira bedellerinin 1939 yılı bedellerinde sabit tutulması, kira bedellerine yapılacak artış oranı tartışmalarını hararetli kılmıştır.

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	2768	19.02.1947	<i>Kira bedeline yapılacak zam</i>	Haber
2	2803	12.05.1947	<i>Meclis ev kiralari kanunu alakadar komisyona gönderdi</i>	Haber
3	3894	19.01.1953	<i>Kiralar meselesinde acele karara lüzum yoktur</i>	Haber
4	4089	09.09.1953	<i>Yıkmak illeti (Hakkı Süha Gezgin)</i>	Köşe yazısı

⁶⁴ Seçkin Topuz , Gökçen Topuz, “*Yeni Dönem Kira Artış Oranını Sınırlandıran Kanun Hüükümlerinin İptalinden Sonra Hukuki Durum Ve Kira Bedelinin Belirlenmesi Amacıyla Açılan Davarların Hukuki Niteliği*”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2, Bahar 2008

⁶⁵ Gayrimenkul Kiraları Hakkında 6570 Numaralı Kanun, 1955

⁶⁶ Gerhard Kessler, Agy

5	4176	22.12.1953	<i>Mesken ve ticarethane kiralari</i>	Haber
6	3914	11.02.1953	<i>Belediyemiz yeni bir bina ariyor</i>	Haber
7	4336	29.06.1954	<i>Ev buhrani ve kira bedelleri (Sabri Aytar)</i>	Köşe yazısı
8	4406	23.09.1954	<i>Ticarethane kiralari serbest bırakılıyor</i>	Haber
9	4410	28.09.1954	<i>Kira meselesi günün mevzuu oldu</i>	Haber
10	4422	12.10.1954	<i>Kira meselesi</i>	Haber
11	4426	16.10.1954	<i>Kiralar meselesi (Sabri Aytar)</i>	Köşe yazısı
12	4443	05.11.1954	<i>Ev kiralari hakkında yeni bir kanun teklifi daha yapıldı</i>	Haber
13	4454	18.11.1954	<i>Yeni kiralar kanununa doğru</i>	Haber
14	4459	24.11.1954	<i>Kira kanunu son şeklini aldı.15 maddeye çıkan tasarının maddelerini bildiriyoruz. Tasarı maliyede</i>	Haber
15	4474	11.12.1954	<i>Kiracılar cemiyetinin yayınladığı yeni bir muhtıra</i>	Haber
16	4485	24.12.1954	<i>Kiralara dair yeni tasarı karma komisyonda müzakere edilecek. Bugün başlayacak olan görüşmelerin hararetli olacağı tahmin ediliyor</i>	Haber
17	4487	27.12.1954	<i>Kiralar meselesi (Sabri Aytar)</i>	Köşe yazısı

Tablo 2. Diyarbakır Gazetesinde kira bedellerine dair öne çıkan haberler

Diyarbakır gazetesinde, kira bedellerine dair yayınlanan haberleri şu şekilde tasnif etmek mümkündür: Kira bedellerinin belirlenmesi için hazırlanan kanun tasarılarına dair haberler, kanun tasarılarına karşı verilen tepkileri içeren haberler ve kira bedellerinin buhran ile ilişkilendirilme biçimleri üzerine değerlendirilebilecek haberler.

Kira bedellerine kanuni olarak yapılacak zam oranına dair ilk haberlere 1947 yılında rastlıyoruz.⁶⁷ Bu haberler, kira bedellerinin belirlenmesi için Meclise sunulan kanun tasarılarını içerir. İncelenen dönemde, 1951 ve 1952’de kira bedellerine dair herhangi bir habere rastlanmamıştır. 1953 yılı Ocak ayında, kira mevzuunun tekrar gündeme geldiği

⁶⁷ “Kira bedeline yapılacak zam”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2768, Tarih: 19.02.1947. Haberin içeriğinde, “Milli korunma kanunen gayri menkul kira bedellerine ait olan maddesini müzakere eden Maliye Ticaret bankalarının izahlarını dinledikten sonra, mesken kiralalarının yüzde elli nispetinde arttırılmasını kabul etmiştir.” denilmektedir.

“Meclis ev kiralari kanunu alakadar komisyona gönderdi”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2803, Tarih: 12.05.1947. Haber içeriği şöyledir: “Büyük Millet Meclisi bugünkü oturumunda Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata’nın Milli Korunma Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 5020 sayılı kanuna ek kanun tasarısının ticaret komisyonunun teklifi veçhile geçici bir komisyona verilmesi kabul edilmiştir. Tadili teklif edilen bu kanun kiralari ve tahliye taleplerini icap ettiren hükümlere ait bulunmaktadır.”

görlür. Gündeme gelen yine bir kanun tasarısı teklifidir. Mesken kiralarna dair Milli Korunma Kanununun 30. maddesinin değiştirilmesini öngören kanun tasarısı Meclis gündemine gelmiş, birçok vekilin söz almak istemesinden dolayı münakaşalar yaşanmış ve akabinde konu bütçenin belirlenmesinden sonraya ertelenmiştir.⁶⁸ Kira bedellerine kanunen makul bir artış oranı getirilmesi için toplumda yaşanan gerilim Meclise de yansımış ve sorunun ertelenmesi “*Kiralar meselesinde acele karara lüzum yoktur.*”⁶⁹ başlığı ile haber yapılmıştır. On bir ay sonra kira artış oranı tekrar Meclise gider. Mesken ve ticarethane kiralarna muayyen zamlar yapılarak 1955’te serbest bırakılmasına karar verilmesi gazeteye haber olarak yansır.

Gazetede 1954 yılının altıncı ayından itibaren kira bedellerine dair yapılan haberler sıklaşır. Bu haberlerin bir kısmını, 1955 yılında kira bedellerindeki artış oranına dair Meclise verilen kanun tasarıları oluşturur.⁷⁰ Bu haberlerden birinde, Siirt bağımsız milletvekili Server Somuncuoğlu’nun Meclise, Kiralar Kanunu hakkında teklif verdiği belirtilir. Somuncuoğlu, yaptığı teklifle, mesken kiralarna yüzde 200, diğer binalara yüzde 300’den fazla zam yapılmasını talep etmiştir.⁷¹

1955 yılında kira bedellerinin serbest bırakılmasına gösterilen tepkilere de gazetede yer verilmiştir. Bu tepkilerin bir kısmı, Toptancı Tüccarlar Derneğinin muhtıralarıdır.⁷² Kiracılar Cemiyeti de bir muhtıra yayınlayarak, kiralarn serbest bırakılmasının toplumda yaratacağı mağduriyetlerin hükümet tarafından göz ardı edilmemesi gerektiğı, kira

⁶⁸ “*Kiralar meselesinde acele karara lüzum yoktur.*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3894, Tarih:19.01.1953

⁶⁹ “*Mesken ve ticarethane kiralari*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4176, Tarih: 22.12.1953. Habere göre “*Milli korunma kanununun kiralara dair 30. Maddesini değiştiren kanunla mesken ve ticarethane kiralarna muayyen nispetlerde zamlar yapılarak kiralarn 1955’te serbest bırakılması öngörülmüştür. Yeni hazırlanan tasarıya göre ticarethane kiracılar, kontratları ile 1954 kiralari esas alınmak üzere beş yıl aynı yerde oturabileceklerdir.*”

⁷⁰ “*Yeni kiralar kanununa doğru*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4454, Tarih: 18.11.1954. Habere göre; yeni kira kanunu için altı taslak hazırlanmıştır. Bu taslaklardan biri tadili yapılmak üzere Adliye Vekâletine gönderilmiştir. Yapılacak küçük tadillerin ardından tasarı Ticaret Vekâletine gönderilecektir. Kira kanunu tasarısında son safhaya gelinilmiş ve yılbaşından önce kanunlaşması beklenmektedir.

“*Kira kanunu son şeklini aldı.15 maddeye çıkan tasarının maddelerini bildiriyoruz. Tasarı maliyede*” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4459, Tarih: 24.11.1954. Gazetede oldukça geniş yer verilen bu tasarıda en dikkat çeken husus, kira artış oranına göre dair bir bilgi mevcut olmayıp, kiracının sözleşmesine bağılı “serbest emsali kira bedeli” ödemesidir.

⁷¹ “*Ev kiralari hakkında yeni bir kanun teklifi daha yapıldı*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4443, Tarih: 05.11.1954

⁷² “*Ticarethane kiralari serbest bırakılıyor.*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4406, Tarih: 23.09.1954, Haberde, Ocak 1955 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6084 sayılı Kira Kanununa karşı, açıklama yapan Toptancı Tüccarlar Derneğinin açıklamasına yer verilmiştir. Açıklamada, yüksek kira istenmesinden dolayı tüccarların kiracı bulduğu binayı tahliye zorunda kalacağı, taşradaki alacaklarını tahsil edemeyeceğı ve büyük şehirlerde birçok iflas hadiseleri olacağı belirtilmektedir. Derneğin kira artışı konusunda getirdiğı öneri 1939 senesi esas alınarak icar bedellerinin 7 misline çıkarılmasıdır. Dernek beyanatına göre yeni kanun kira serbestliğı adı altında bir başıboşluk yaratacak ve bunun neticesinde de 70 misli kira artışı talepleri kaçınılmaz olacaktır.

“*Kira meselesi günün mevzuu oldu*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4410, Tarih: 28.09.1954, Haber içeriğine göre, İstanbul- Toptancı tüccarlar derneğı ticaret odasında toplantı yaparak 1955 başında kiralarn serbest bırakılması ile ticari ve iktisadi hayatın bir keşmekeşe sürükleneceğini beyan ediyor.

sınırlamasının mülkiyet hakkına bir tecavüz olarak yorumlanmasının hata olduğunu beyan eder.⁷³ Hükümetten beklenti makul bir artış oranının belirlenmesidir. Ancak Meclisten gazeteye yansıyan haberler, kira oranlarından ziyade, kiracı ve ev sahibi arasında anlaşmazlığı çözmeye dönük tasarıların tartışılmasıyla ilgilidir.⁷⁴

Diyarbakır gazetesinde 1954 yılı haziran ayında, Sabri Aytar “*Ev buhranı ve kira bedelleri*”⁷⁵ isimli yazısında kira mevzuuna dair detaylı bilgi verir: “*Mevcut kira evlerinin azlığı yüzünden bugün kiralık ev bulmak imkânsızlığı karşısında, birçok aile iç içe ve gayri sıhhi evlerde oturmak zorunda kalmakta ve netice itibari ile hastalanmaktalar. Her ne kadar yeni şehirde bir çok apartman yapılmışsa da, büyük ve konforlu olan bu apartmanların dört odalık bir dairesi 150-200 lira arasında kiraya verilmektedir ki buralarda ancak maaşı yüksek memurlarla, mühendis, mimar, müteahhit ve doktor gibi kazancı bol kimseler oturmakta olduğundan fakir halk bu gibi apartmanlardan istifade edememektedir(...)* Ev buhranı ve kiraların had bir duruma girmiş olması hükümetin mutlaka müdahalesine hâsıl olmuştur. Yeni yapılacak kanunla kiralar ihtilafına mahkemeler vasıtasıyla halli derpiş edilmektedir. Fakat kiralık ev bulunamıyor ki halli yoluna da gidilmiş olsun. Asıl yapılacak iş, ev buhranına kat’i bir çare bulmak olmalıdır.”

Aytar’ın bu yazısı, Diyarbakır özelinde kira bedellerindeki yükselişin mevcut meskenlerin yetersiz kalması ile direkt ilintili olarak değerlendirilmesi ve kira bedellerine devlet müdahalesi olsa dahi yeteri kadar mesken inşa edilmediği takdirde kat’i bir çözümün sağlanamayacağına altının çizilmesi bakımından önemlidir. Bu yazıdan dört ay sonra Aytar, aynı konuda bir köşe yazısı daha yazar.⁷⁶ Aytar, bu yazısında 1955 yılında kiraların serbest bırakılacağını fırsat bilen bazı mal sahiplerinin yılbaşı gelmeden, 200 liralık icara 2000 lira talep etmeye başladığını, toplumun yarısını ilgilendiren bu mevzuda derhal önleyici tedbirler alınmasının gerekliliğini belirtir.

⁷³ “*Kiracılar cemiyetinin yayınladığı yeni bir muhtıra.*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4474, Tarih: 11.12.1954

⁷⁴ “*Kiralara dair yeni tasarı karma komisyonda müzakere edilecek. Bugün başlayacak olan görüşmelerin hararetli olacağı tahmin ediliyor*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4485, Tarih: 24.12.1954. 1955 yılında kanunlaşması beklenen tasarı, gazetede yoğun bir şekilde haber olmaya devam etmektedir. Haberde yeni tasarıların içerdiği sorunlardan biri olarak “uzlaştırıcı” meselesi ele alınmıştır. Tasarıda şöyle öngörülmektedir: “*Bu layiha (tasarı) ile gayrimenkuller için ‘rayiç fiyat’ esas tutulmaktadır. Bir ihtilaf vukuunda tespit olunacak bir ehliivukuf rayiç fiyatı esas tutularak kiracı ile gayrimenkul sahibinin arasını bulmaya çalışacaktır.*” Ancak bu tasarı, nasıl işletileceğine dair sorunların daha kanun yürürlüğe girmeden baş gösterdiği belirtilmektedir. Diyarbakır’da bankalar caddesinde düne kadar aylığı 400 lira olan bir dükkânın bugün 2200 liraya çıktığını ve o civarda bir dükkân sahibinin kiracısı ile yaşayacağı bir ihtilafta “ehliivukuf’un hangi kira bedelini esas alacağını sarıh olmayışının ciddi sorunlara yol açacağı öngörülmektedir.

⁷⁵ Sabri Aytar, “*Ev buhranı ve kira bedelleri*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4338, Tarih: 29.06.1954

⁷⁶ Sabri Aytar, “*Kiralar meselesi*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4426, Tarih: 16.10.1954

1954 yılı sonlarına doğru yayınlanan bir haberde, hükümetin kira artışına makul bir sınır getirmek için bir çalışma yapmadığı takdirde vatandaşın çözümü yapı kooperatiflerinde arayacağı belirtilmektedir.⁷⁷ Bu haberde kira bedellerinin yeni mesken yapımını teşvik eden başka bir boyutunu da müşahede ediyoruz.

Kira bedellerinin yüksek olması ile yeni bina yapımı arasında ilişkiye örnek olarak gösterilebilecek bir diğer haber de, Diyarbakır belediye binasıyla ilgilidir. Habere göre, şehir imar planına göre açılacak cadde dolayısıyla, belediye binası yıkılacaktır. Belediye binası için kiralık bir yer bulunması gerekmektedir. Gazetede, belediyenin kiralaması muhtemel yerlerin kiralaları yüksek olduğu için, uzun vadeli borçlanılarak yeni bir belediye binası yapılmasının daha mantıklı olacağı belirtilmektedir.⁷⁸

Gazetede, kira bedelleri ve yeniden yapıma örnek olan bu haberlerin yanı sıra, kira bedelleri ve yıkıma örnek olan bir haber de mevcuttur. Hakkı Süha Gezgin, kaleme aldığı “Yıkma İlleti”⁷⁹ başlıklı yazısında, İstanbul’daki konakların az kira getirdiği için yıkılmasını şöyle anlatır: “Çifte merdivenlerin kapladığı yere bugünkü mimarlar, bir apartmanlık arsa gözüyle bakıyorlar(...) Bir konağın harabesi üstünde fındık odalı nohut sofalı üç, dört apartman kuruluyor. Kira farkı korkunç fark buluyor. İstanbul neredeyse Kilyos’tan Silivri’ye varacak ama hala ev darlığından kurtulamadık. Son yıkıcılığın bir sebebi de galiba bu.”

Bu haberlerde, yüksek kiralaların yeni bina yapımını teşvik eden boyutu öne çıkmaktadır. Ancak 1947 yılında, “Şehrimizde ev buhranı had safhadadır”⁸⁰ haberinde Diyarbakır’da yüksek kira bedellerinin yeni ev yapımına engel olarak gösterilir. Habere göre mevcut nüfusun yüzde yetmiş kiracıdır ve ev kiralaları fahiştir. Kiraya verilen evler kötü koşullara sahip olmasına rağmen yüksek kiralalar istenmektedir. Bu koşullardaki evlerin bile 40-50 lira aylık gelir getirmesi, yeniden ev yapma meylini felce uğratmaktadır.

Bu bölümdeki haberleri değerlendirdiğimizde şu hususların altını çizmek mümkün görünmektedir. 1947-1954 yılları arasında kira bedelleri artış oranlarına kanuni sınırlamalar

⁷⁷ “Kira meselesi”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4422, Tarih: 12.10.1954. Haberde, kira artışlarına bir sınırlama getirileceği söylentilerine rağmen hükümetin herhangi bir çalışması olmadığı belirtilerek, “Ocakta kiralaların serbest bırakılacağı malumdur. Her ne kadar kiralaların muayyen bir yükseliş seviyesinde tutulabilmesi için kanunda bazı değişiklikler yapılacağı söylenmekte ise de buna dair hiçbir hazırlık yoktur. Bu vaziyet karşısında kiracı vatandaşlar başlarının çaresine bakmaktadır. Birçok yapı kooperatifleri kurulmuş birçokları da kurulmak üzere hazırlıklara hız vermiştir.” malumatına yer veriliyor.

⁷⁸ “Belediyemiz yeni bir bina arıyor.”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3914, Tarih: 11.02.1953

⁷⁹ Hakkı Süha Gezgin, “Yıkma illeti”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4089 Tarih: 09.09.1953. Bu yazıda, Gezgin’in “apartman” yapımını tahkir etmesi dikkat çekicidir. Oysa incelenen aralıkta özellikle Diyarbakır’a dair imar haberlerinde, bu mesken türü tahkir değil takdir konusu olmuştur. Murat Balamir, “Kira Evi’nden ‘Kat Ev’lerine Apartmanlaşma: Bir Zihniyet Dönüşümü Tarihçesinden Kesitler” çalışmasında bu konuya geniş bir şekilde yer verir. Mimarlık Dergisi, 1994, Sayı: 260

⁸⁰ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2859, Tarih: 24.09.1947

ile çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Kanun tasarılarında kira oranlarında yaşanan fahiş artışlara, mesken buhranı gerekçe olarak sunulmuştur. Kanun yolu ile sorunun genel bir şekilde çözülmeye çalışılması, yetersiz mesken sayısının, başta büyük şehirler olmak üzere, nüfus artışı yaşayan her il için hissedilmeye başlanması şeklinde yorumlanabilir.

İncelenen haberlerde, yüksek kiralara yeniden yapıma etkisinin yer yer karmaşık bir hale geldiği görülmüştür. Yüksek kiralara kimi zaman yeni bina yapımına teşvik eden bir boyutu olduğu, kimi zaman az kira getirisi gerekçesi ile eski meskenlerin yıkımına neden olduğu, kimi zaman da kötü koşullarına rağmen kiraya verilebilen eski meskenlerin yıkımına engel olduğu görülmektedir.

2.2.2 Göç: İskân Politikası Neticesinde Zorunlu Mesken Yapımı

Cumhuriyet döneminde homojen bir ulus yaratmada önemli bir araç olarak kullanılan iskân politikalarına dair çıkarılan ilk kanun 31 Mayıs 1926 tarihli ve 885 sayılı iskân kanunudur.⁸¹ Göçmen ve iskâna dair en kapsamlı olan ve etnik vurguların keskin olarak vurgulandığı kanun ise 21 Haziran 1934 tarihli İskân Kanunudur.⁸² 1923-1934 yılları arası ülkenin mevcut ekonomik koşulları nedeni ile “serbest” statüde kabul edilen göçmenler, 1934 sonrası “iskânlı” statüsü ile başta barınma olmak üzere tüm ihtiyaçları çözümlenerek kabul edilmeye başlanmıştır.⁸³

“İskânlı” statüsü ile ülkeye getirilen göçmenlerin barınma ihtiyacının giderilmesi, bir nevi “zorunlu mesken yapımı”nı gündeme getirir. Çalışma kapsamında incelenen 1940-1954 yılları arasında ülke genelinde göçmenler için 42.903 adet mesken yapılmıştır. 1951-1952 yılları en fazla göçmen evinin yapıldığı dönemi oluşturur. Bu yıllarda Bulgaristan’dan gelen göçmenler için 24.260 adet ev yapılmıştır. Göçmenler yerleştirildikleri bölgenin nüfusunu arttırdığı gibi mesken sayısını da arttırmıştır. Türkiye’de 1923-1960 yılları arasında göç hareketlerinin nüfus artışındaki oranı, Güneydoğu bölgesinde % 1.08 iken, Diyarbakır’da aynı

⁸¹ Ercan Çağlayan, Agy Sayfa: 117

⁸² 21.06.1934 tarihli *İskân Kanunu*. Bu kanuna göre, Türkiye’ye yerleşmek amacıyla gelen göçmenlerin “Türk ırkından” olması ve “Türk kültürüne bağlı” bulunması gerekiyordu. Bu kanuna göre, “Türk kültürüne bağlı olmayanlar”, “anarşistler”, “casuslar”, “göçebe çingeneler”, “memleket dışına çıkarılmış olanlar”, Türkiye’ye muhacir olarak alınmazlar.

⁸³ Önder Duman, “Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskân Çalışmaları” (1923-1938) Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 43, Bahar 2009

dönemde % 4.9 dur.⁸⁴ Bu rakamlar Diyarbakır'ın Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapılan iskân faaliyetlerinde önemli bir iskân mahalli olduğunu gösterir.

Ülke genelinde yapılan göçmen evlerinin büyük bir çoğunluğu “köy tipi” evlerdir. Göçmenler için gerekli evlerin inşa edilmesi, 1936 öncesinde göçmenlerin inşaatlarda çalışarak kendi evlerini yapmaları esasına göre yapılırken bu tarihten sonra ihale usulü benimsenmeye başlanır. Göçmenler için ev yapımı borçlandırma usulü ile yapılmaktadır.⁸⁵

1923-1937 yılları arasında Diyarbakır'da 3.409 kişi iskân edilmiştir. 1930'lu yıllarda toplam 331 konut inşa edilirken, 1938 yılında Bulgaristan ve Romanya'dan Diyarbakır'a gelmesi beklenen göçmenler için 2.143 göçmen konutu için hazırlıklara başlanır.⁸⁶

1940'lı yıllara gelindiğinde ise Diyarbakır'ın büyük oranda göçmen ve iskân mahalli haline geldiği görülmektedir. Diyarbakır'da 1948 yılına kadar imar edilen göçmen evlerinin sayısına dair, Meclis tutanaklarında⁸⁷ şu bilgilere rastlıyoruz: Diyarbakır Merkez ilçesi dâhilinde 8 köyde 755, Bismil ilçesinde yedi köyde 769, Çınar ilçesinde iki köyde 173 ve Ergani ilçesinde iki yerde 50 olmak üzere toplam 1.747 ev yapılmış ve yeniden kurulan bu köylerin hepsinde birer ilkokul da inşa edilmiştir.

İncelenen 1940-1954 yılları arasında iskân politikası neticesinde şehre yerleştirilen göçmenlerle ilgili olarak Diyarbakır Gazetesinde özellikle 1940 ve 1951 yıllarında haberler yapıldığı görülür.

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	*	08.01.1940	<i>İskan Müdürlüğünden</i>	İhale İlanı
2		03.02.1940	<i>İskan Müdürlüğünden</i>	İhale İlanı
3		15.02.1940	<i>İskan Müdürlüğünden</i>	İhale İlanı
4		19.04.1940	<i>İskan Müdürlüğünden</i>	İhale İlanı
5	1462	22.05.1940	<i>Muhacir köy yerleri tetkik ediliyor</i>	Haber

⁸⁴ Cevat Geray, “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmeleri”, Amme İdaresi Dergisi, C.III/4 (Aralık 1970)

⁸⁵ Önder Duman, Agy

⁸⁶ Ercan Çağlayan, Agy, Sayfa: 128-130

⁸⁷ <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250348.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250349.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250350.pdf>

Görüntülenme Tarihi 21.05.2015

* İhale ilanları farklı zamanlarda mükerreren yayımlandıkları için sayı numarası verilmeyip tarih verilmekle yetinilmiştir.

6	1472	03.06.1940	<i>Çöltepe Köyünün kabulü katisine giderken</i>	Haber
7	1473	04.06.1940	<i>Çöltepe Köyünün kabulü katisine giderken. Çöltepe Göçmen Köyünde 2</i>	Haber
8		13.06.1940	<i>Diyarbakır Vilayetinden</i>	İhale İlanı
9		18.07.1940	<i>İskan Müdürlüğünden</i>	İhale İlanı
10		06.09.1940	<i>İskan Müdürlüğünden</i>	İhale İlanı
11		04.11.1940	<i>İskan Müdürlüğünden</i>	İhale İlanı
12	3365	08.01.1951	<i>Bulgaristan'dan gelen göçmenlere yardım etmek için bir komite teşekkül etti</i>	Haber
13	3366	10.01.1951	<i>Göçmenlere Yardım Başladı: Korkomutanımız Yılbaşı Balosu Hasılatının Tamamını Göçmenlere verdirdi.</i>	Haber
14	3368	15.01.1951	<i>Çınar göçmen mahallesinde yaptırılan çeşme valimiz Emin Nihat Sözeri tarafından törenle açıldı.”</i>	Haber
15	3399	28.03.1951	<i>Hazine toprakları göçmenlere dağıtılacak.”</i>	Haber
16	3367	12.01.1951	<i>Göçmenlere Yeniden Yardımlar yapıldı</i>	Bağış Listesi
17		13.10.1951	<i>Göçmen Evleri Enkazları satılacak</i>	İhale

Tablo 3. İskân politikası neticesinde Diyarbakır'a gelen göçmenlere dair öne çıkan haber

Gazetede haberleri incelendiğinde 1940 yılı göçmenlerin mesken ihtiyacının giderilmesi için girişimlerin yapıldığı bir yıl olarak öne çıkar. 1951 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenler için yardım faaliyetlerinin öne çıktığı bir yıldır. Yardım kampanyaları neticesinde yapılan bağışlar gazeteden ilan edilir. Bu yılda göçmenlere mesken yapımına dair bir habere rastlanmamıştır. 1940 yılında yaptırılan ve 1951 yılında enkaza dönen göçmen evlerinin satışına dair ihale dikkat çekmektedir. İhale ilanında üç köyde bulunan 194 evin enkazı satışa çıkarılmıştır.

Diyarbakır Gazetesinde, Bismil ilçesinde inşa edilecek 1000 muhacir evinin yer tespiti için Umumi Müfettiş Abidin Özmen, Vali Dr. Mithat Altıok, İskân Müdürü Sıtkı Gündüz'ün bölgeye bir tetkik gezisi düzenlediği “*Muhacir köy yerleri tetkik ediliyor.*”⁸⁸ haberi ile duyurulur. Haberde bu evlerin kurulacak yeni köylerde inşa edileceği ve her köyde beşer sınıflık birer okul binası da kurulacağı bilgisi verilir. Haberde, kurulacak göçmen evlerinden

⁸⁸ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1462, Tarih: 22.05.1940

ziyade inşa edilecek okulların vilayette bulunan okul sayısını artıracığından duyulan memnuniyet göze çarpmaktadır.

Bu haberdan kısa bir süre sonra, inşa edilecek göçmen evlerinin Bismil'in Şemame köyünde 100 tanesinin yer tespitinin yapıldığını, 1941 yılında inşa edilmesi kararlaştırılan 250 göçmen evi ile Holan İstasyonunda yapılacak 25 göçmen evinin yerlerinin görüldüğünü öğreniyoruz. 400 ev kadrosu olan Özmen köyüne 155 hanenin yapılarak, buraya ailelerin yerleşmiş ve tarıma başlamış oldukları da aynı haberde anlatılır.⁸⁹ Bu haberde yapılacak evlere dair malumat verilmesinin ardından Bismil'e modern bir hükümet konağının da yapılacağı bilgisi verilmektedir.

Bu iki haberde de göçmen evleri yapıldıkları yerlerin imarını hareketlendiren bir unsur olarak görülür. Bu haberde konu edilen gezinin devamı bir gün sonra "*Çöltepe Köyünün kabulü katisine giderken. Çöltepe Göçmen Köyünde 2*" başlığı ile haber yapılır. Bu haberde, diğer ikisinden farklı olarak, göçmenlerin saadetini anlatan uzun bir güzelleme şeklinde, 100 göçmen evinin yapıldığı köydeki huzur ve mutluluk, devlet – muhacir muhabbeti göz yaşartıcı bir yurtseverlikle verilir.⁹⁰

Yer tespiti yapılan bu evlerin ihale işi de 1940 yılında gazeteye ilan olarak yansır.⁹¹ 13.06.1940 tarihinde Diyarbakır Vilayetinden verilen ihale ilanında "*İkinci parti olarak Diyarbakır Vilayetinin merkez ve Bismil kazasında yaptırılacak olan 346 göçmen evinin yalnız kerestesi aynen verilmek ve diğer bütün işçilik ve sairesi müteahhidine ait olup anahtar teslimi şartı kapalı zarfla ihale için münakaşaya konulmuştur.*" denilmektedir.

⁸⁹ "*Çöltepe Köyünün kabulü katisine giderken*", Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1472, Tarih: 03.06.1940

⁹⁰ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1473 Tarih: 04.06.1940

⁹¹ 18.07.1940 tarihli İskan Müdürlüğü tarafından verilen ihale ilanında "*Göçmen evleri için hizar fabrikalarında biçtirilecek 200.000 metretül kerestenin biçme işi*"

13.06.1940 tarihli Diyarbakır vilayeti ihale ilanı: "*İkinci parti olarak Diyarbakır Vilayetinin merkez ve Bismil kazasında yaptırılacak olan 346 göçmen evinin yalnız kerestesi aynen verilmek ve diğer bütün işçilik ve sairesi müteahhidine ait olup anahtar teslimi şartı kapalı zarfla ihale için münakaşaya konulmuştur.*"

15.02.1940 Tarihli İskan müdürlüğü ihale ilanı: "*Bismil kazasının Çöltepe göçmen köyünde yapılacak olan sekiz su kuyusu 1.3.1940 Cuma günü saat 11 de açık eksiltme ile ihalesi yapılacaktır.*"

19.04.1940 Tarihli İskan Müdürlüğü ihale ilanı: "*Çermikte bulunan 140 ailede 500 nüfus göçmen ve 100 ton kadar eşyanın Ergani'ye nakli*"

06.09.1940 Tarihli İskan Müdürlüğü ihale ilanı: "*Diyarbakır vilayetindeki göçmenler için 1200 sağlam ve dinç öküzün pazarlık ile alım işi*"

04.11.1940 Tarihli İskan Müdürlüğü İhale ilanı: "*Merkeze bağlı köylerde bulunan göçmenlere dört yüz bin kilo tohumluk buğday satın alınacağından taliplerin nümuneleriyle beraber iskan veya ziraat bankası müdürlüğüne mürcaatları ilan olunur*"

08.01.1940 Tarihli İskan Müdürlüğü ihale ilanı: "*Göçmenler için 50 tane pamuklu yorgan pazarlıkla satın alınacağından taliplerin 10.1.1940 Çarşamba günü saat 15 de kadar iskan idaresinde müteşekkil komisyona müracaatları ilan olunur.*"

03.02.1940 Tarihli İskan Müdürlüğü İhale ilanı: "*Göçmen hayvanları için pazarlıkla mubayaa olunacak 12 bin kilo kepeğin itasına talip olanların 3.2.1940 Cumartesi saat 11'e kadar iskan müdürlüğüne başvurmaları rica olunur.*"

Gazetede büyük bir saadet ortamı şeklinde resmedilen göçmenlerin durumu, 1951 yılında bölgeyi gezen Yaşar Kemal tarafından tam bir sefalet olarak resmedilmiştir. Yazar üç göçmen köyü hakkında özetle şu bilgileri verir: 1939 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin bir kısmı Diyarbakır ovasına yerleştirilmiştir. Bu göçmenler için Köprübaşı'nda kiremitli, iki göz 94 ev yapılmış, bu 94 eve 500'den fazla göçmen yerleştirilmiştir. Göçmenlere, birer çift öküz, birer pulluk, tohumluk bir yıl süresince de büyüklere 10 kilo olmak üzere buğday verilmiştir. Bu köyde ilk ayda 120 kişi ölmüştür. Yeni yerleşime intibak sorunu yaşayan göçmenler ikinci bir göç yaşamış ve 94 evden geriye ancak 8 ev kalmıştır. Gidenlerin bir kısmı birkaç yıl sonra, gittikleri yerlerde de barınamayıp geri köylerine dönmüşlerdir. Yaşar Kemal, bu göçmen köylerinden biri olan Şemami köyüne dair de benzer bir hikâye anlatır. Bu köye gelen göçmenler burada birkaç yıl yaşadktan sonra köyü terk etmişler ve bir daha da dönmemişlerdir. 1951 yılında bu köyde bekçi dışında kimse yoktur. Bismil'e bağlı Molla Feyad köyü de buna benzer. Yalnız bu köye göçmenler hiç gelmemiştir. Evlerin her biri birer harabe halindedir. 1951 yılında, Köprübaşı köyünde 60 haneden 34 ev boş, çoğu da yıkılmış durumdadır. Bu köyde 205 nüfus yaşamaktadır.⁹²

1948 yılına ait TBMM tutanaklarında, yer tespiti yapılarak ihale edilen bu evlerin akıbetine dair bilgiler mevcuttur.⁹³ Bu tutanaklarda, İkinci Dünya Savaşı nedeni ile Balkanlar'dan göçmen getirilemediği için, 1939 yılı içinde kurulmaya başlanan Merkez İlcesine bağlı Şamame'de 114, Bismil'e bağlı Molla Feyyaz'da 97 hanelik evlerin metruk bir halde bulunduğu, 1940-1941 yılında iskân edildikleri yerlerinden kaçıp geri gelmeyenlerden 305 evin boş halde bulunduğu bilgisine yer verilir. Boş kalan evler valilik tarafından bekçilerin ve köy ihtiyar kurullarının muhafazasına terk edilmiş bulunmaktadır.⁹⁴

Hülusa, göç olgusu mesken ihtiyacını arttıran bir etken olmakla beraber, yerleştikleri yöreye uyum sağlayamayan göçmenlerin yeniden göç etmesi, meskenlerin metruk kalmasını da beraberinde getirmiştir. Zira 1943 yılında Diyarbakır'da göçmen sayısı on bine yakın iken, 1960 sayımına göre bu sayı 7.397'e inmiştir.⁹⁵ İncelenen dönemde göçmen evleri, gazeteye 1940 yılında konu olurken, 1951 yılında bu evlerin enkazları satışa çıkarılmıştır.

⁹² Yaşar Kemal, "Bu Diyar Başka Diyar", E-Kitap s:23-28

⁹³ <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250348.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250349.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250350.pdf>

Görüntülenme Tarihi 21.05.2015

⁹⁴ Diyarbakır Milletvekili Osman Ocak, aynı tutanaklarda, bu sayının hükümetin verdiği rakamların çok daha üstünde olduğunu belirtir. Ocak, 607 adet göçmen evinin tamamen harap olduğunu, 519 adetinin metruk olduğunu belirtir.

⁹⁵ Ercan Çağlayan, Agy, Sayfa: 145

Diyarbakır’da ciddi bir kaynak sarf edilerek inşa edilen birçok göçmen evi kullanılmamıştır. Göçmen evlerinin, gazetede, buhran anlatısı içerisinde yer almamasının, mesken ihtiyacının devlet eli ile karşılanmasıyla ilintili olması muhtemeldir.

2.2.3 Sel: Seylapzedeler İçin Mesken Yapımı

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	3601	04.02.1952	<i>Dicle Nehri taşı Bismil’de 200 ev sular altında kaldı</i>	Haber
2	3604	07.02.1952	<i>Vali Bismil seylap mıntikasına giderek tetkiklerde bulundular</i>	Haber
3	3615	20.02.1952	<i>Bismil’de yapılacak evler için vilayette toplantı yapıldı</i>	Haber
4	3805	07.10.1952	<i>Bismil’de seylapzedeler için yapılacak evler, inşaat hazırlıkları süratle ilerliyor</i>	Haber
5	3806	08.10.1952	<i>Tepe bucağında yapılacak evlerin temeli törenle atıldı. Valimiz bir heyetle törende hazır bulundular</i>	Haber
6	3813	16.10.1952	<i>Bismil felaketzedeleri için Karabadrın köyünde yeniden 32 evin temeli atıldı</i>	Haber
7	3815	18.10.1952	<i>Göz Aydın köyünün temelleri atıldı (İffet Babagil)</i>	Köşe yazısı
8	3816	20.10.1952	<i>Göz Aydın köyü kuruluyor (İffet Babagil)</i>	Köşe yazısı
9	3915	12.02.1953	<i>Yağan şiddetli yağmurlar yüzünden Bismil’i su bastı hasar olmadı, Lice’de on ev yıkıldı</i>	Haber
10	3930	02.03.1953	<i>Dağ kapı civarı su baskınına uğradı</i>	Haber
11	4272	10.04.1954	<i>Yenişehir ve Dağ kapı semtlerini sular bastı</i>	Haber

Tablo 4. Diyarbakır Gazetesinde sel felaketine dair öne çıkan haberler

Diyarbakır Gazetesinde incelenen 1940-1954 yılları arasında mesken yıkımına neden olan iki olay haber olur. Bu haberlerden 1953 yılında gerçekleşen olayda zayıyat azdır. Lice’de aşırı yağıştan dolayı 10 ev yıkılmış 40 ev ciddi hasar görmüştür.⁹⁶

1952 yılında haber olan olay ise ciddi bir mesken yıkımına neden olur. “*Dicle Nehri taşı Bismil’de 200 ev sular altında kaldı*”⁹⁷ başlığı ile yapılan haberde, üç gün boyunca yağın

⁹⁶ “Yağan şiddetli yağmurlar yüzünden Bismil’i su bastı hasar olmadı, Lice’de on ev yıkıldı”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3915, Tarih: 12.02.1953

⁹⁷ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3601, Tarih: 04.02.1952

yağmurun kar sularını da eritmesiyle Dicle nehrinin taşıdığı, 200 evin sular altında kaldığı bildirilir.

Oysa sel felaketinin getirdiği yıkımın boyutları daha fazladır. Üç gün sonra Valinin olay yerinde yaptığı tetkiklerde, Molla Davudan, Cırif, Aşağı Salat, Ancolin köyleri tamamıyla yıkılmış, diğer köylerdeki evlerde yüzde elli hasar tespit edilmiştir. Bismil merkezinde ise mevcut 600 evden 300'ü ve çarşı tamamen yıkılmış, kalan evlerin %25'i büyük hasar görmüştür. Yaşanan sel felaketi Bismil ilçesinde ciddi bir mesken yıkımına neden olmuştur. Hatta Bismil'in, Dicle nehrinden iki km uzakta bulunan İstasyon civarına kurulması öngörülür.⁹⁸

Sel felaketinde yıkılan evlerin yapımı için İl Valisi başkanlığında, Doğu Bölgesi Yapı İşleri, Yollar 9. Bölge, Bayındırlık Müdürlükleri ile Kadarstro Müdürünün katılımı ile bir istişare toplantısı yapılır. Toplantıda Bismil'in İstasyon bölgesinde kurulması karara bağlanır. Bu toplantıda yapılacak ev tiplerinin belirlenmesinde, Bismil halkının da fikirlerinin alınması prensip olarak kabul edilir.⁹⁹

Gazetede, ev tiplerinin belirlenmesinde Bismil halkının fikrinin alınma sürecine dair başka bir habere rastlanmaz. Bu toplantıdan sonra Bismil'de inşa edilecek evlere dair ilk haber sekiz ay sonra yapılır. Haberde, "*Bismil'de seylapzedeler için yapılacak evler, inşaat hazırlıkları süratle ilerliyor.*"¹⁰⁰ başlığı ile hükümetin, Bismil'deki selzedelere 150 ev yapılması amacıyla 400 bin liralık bir tahsisat ayırdığı müjdelendir.

Bir gün sonra yapılan habere göre, Bismil'in Tepe bucağında yapılacak evler için 470 bin liralık bir bütçe ayrılarak vilayet emrine verilmiştir. Haberde, evlerin yapılacağı arsaların alındığı, parselasyon, keşif ve planların tamamlandığı da belirtilir. Ayrıca Bismil'de 206 evin temel atma töreninin yapıldığı bilgisi verilir.¹⁰¹

Bismil'in yeniden imar edilmesine dair haberler aynı ay içerisinde yapılmaya devam edilir. Bismil'in Karabadran köyünde yapılan 32 evin temel atma töreni haber yapılır. Vali, törende yaptığı konuşmada, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Ziraat Bankasına otuz milyon lira vererek Diyarbakır'a özel bir önem verdiğini belirtir. Vali, yeni kurulan köye "*Bundan sonra*

⁹⁸ "*Vali Bismil seylap mıntıkasına giderek tetkiklerde bulundular*" Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3604, Tarih: 07.02.1952

⁹⁹ "*Bismil'de yapılacak evler için vilayette toplantı yapıldı*" Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3615, Tarih: 20.02.1952

¹⁰⁰ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3805, Tarih: 07.10.1952

¹⁰¹ "*Tepe bucağında yapılacak evlerin temeli törenle atıldı. Valimiz bir heyetle törende hazır bulundular*" Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3806, Tarih: 08.10.1952

*dünya durdukça yeni adıyla (Gözaydın) tesmiye edilen bu köyün payidar olması” temennisi ile Gözaydın ismini verir.*¹⁰²

Devlet yardımı ile Bismil’in yeniden imarının gazetede haber yapılmasında göze çarpan en önemli husus, “vatandaşın memnuniyeti” odaklı olmasıdır. Bu köyün temel atma törenine katılan gazete yazarlarından İffet Babagil de iki gün köşesinde bu konuyu yazar.¹⁰³ Yazısında törende Vali’nin yaptığı konuşmasına yer vererek, Valinin; “Şu mes’ut günde bütün Diyarbakır’da doğacak güneşi görmelerini, fitneden kötü görüşlü olmamalarını bir kardeşiniz olarak rica ediyorum” sözlerine karşılık tüm halkın “Sağol! Varol!” diyerek tezahüratlarda bulunduğunu, ihtiyar bir köylünün Vali’nin elini öperek “Vatanımıza dua ediyoruz” dediğini aktarır. Babagil’in çizdiği tablo kusursuzdur. Her şey olması gerektiği gibidir. Zira yazar daha tören yerine gelirken “Atatürk’ün ‘Köylü milletin efendisidir’ sözünü nefes yerine içime çekiyorum” diyerek ne görmeye koşullandığının bilgisini vermiştir.

2.2.4 İstimlak: Yıkarak Yapmak

*“Şehrin içinde de geniş hamle var. Yeni yeni caddeler açılıyor. 1953 yılı sonuna kadar, şehrin içindeki dört cadde genişletilmiş ve asfaltlanmış bulunacak. Belediye iki milyon lira sarf ederek modern tesisatlarla şehre içme suyu getiriyor. Şehir, üç ay sonra bu suya kavuşmuş bulunacak. Diyarbakır’daki ev buhranının önüne geçmek için de, bir yeni evler kooperatifi kurulmuştur. Uzun sözün kısası Diyarbakır gerçekten kalkınma yolundadır. Eğer hükümetimiz gereken ilgiyi gösterirse bu ilimiz pek çabuk kalkınacak, bugünkü kötü durumdan kurtulacaktır.”*¹⁰⁴

Yaşar Kemal’in, “Bu Diyar Başka Diyar” adlı eserinde “Diyarbakır’ın kalkınması” bağlamında açılan ve genişletilen caddelerden bahseder. Diyarbakır gazetesinde ise istimlak üzerine yapılan haberlerin genelini eski şehir olarak bilinen sur içerisinde mevcut yolların genişletilmesi paralelinde yapılmıştır.

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	2761	03.02.1947	<i>Atatürk Caddesi genişletiliyor</i>	Haber

¹⁰² “Bismil felaketzedeleri için Karabadrın köyünde yeniden 32 evin temeli atıldı” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3813, Tarih: 16.10.1952

¹⁰³ İffet Babagil, “Göz Aydın köyünün temelleri atıldı”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3815, Tarih: 18.10.1952; “Göz Aydın köyü kuruluyor”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3816, Tarih: 20.10.1952

¹⁰⁴ Yaşar Kemal, Agy, Sayfa: 22

2	2767	17.02.1947	<i>Gazi caddesinin genişliği 14,5 metre olarak açılması kabul edildi</i>	Haber
3	2771	20.02.1947	<i>Gazi caddesinin genişletilmesi bir ihtiyaçtır (Zekai Arman)</i>	Köşe yazısı
4	2775	07.03.1947	<i>Düşünülecek bir mesele (İrfan Sezai)</i>	Köşe yazısı
5	2781	21.03.1947	<i>Belediye yeni açılacak caddedeki Dükkân, Otel ve evlerin tapu senetlerini inceliyor</i>	Haber
6	2786	02.04.1947	<i>Atatürk caddesinin istimlak işi: Çarpışan iki görüş (Cahit Çubukçu)</i>	Köşe yazısı
7	2787	04.04.1947	<i>Gazi Caddesinin istimlak kararı</i>	Haber
8	2813	04.06.1947	<i>Açılacak Cadde için Valimizin Huzurları ile Belediyede bir Toplantı Yapıldı</i>	Haber
9	2891	10.12.1947	<i>Belediye Meclisi Toplandı 170 Bin Liranın Atatürk Caddesine Tahsisine Karar Verildi</i>	Haber
10	2898	26.12.1947	<i>Belediye Meclisi Gazi caddesini genişletmekten vazgeçti</i>	Haber
11	3367	12.01.1951	<i>Gazi caddesinin 20 metre daha genişletilmesi kararı tasdik edildi</i>	Haber
12	3387	28.02.1951	<i>Gazi Caddesi yıkılırken bu vatandaşlarımızın hali ne olacaktır</i>	Haber
13	3409	10.04.1951	<i>Gazi caddesi genişletilme işi devam ediyor. Dördüncü ve beşinci adalar da açılacak</i>	Haber
14	3412	27.04.1951	<i>Paşa yolu tamir ve ihyaya muhtaçtır</i>	Haber
15	3484	10.09.1951	<i>Gazi caddesinden Ziya Gökalp Okulu sokağına bir pasaj mı yapılıyor?</i>	Haber
16	3557	08.12.1951	<i>Belediye Meclisi olağanüstü bir toplantı yaptı. Urfa kapı caddesi 22 metre genişletilecek</i>	Haber
17	3573	27.12.1951	<i>Belediye başkanımızın gazetemize demeci</i>	Haber
18	3584	09.01.1952	<i>Hangi cadde açılmalıdır</i>	Haber
19	3587	16.01.1952	<i>Melik Ahmet caddesinin genişletilmesi bir yıl geri bırakıldı</i>	Haber
20	3589	21.01.1952	<i>Belediye Meclisi toplantısı hakkında</i>	Haber
21	3593	25.01.1952	<i>Belediyenin bir kararı münasebetiyle (Cahit Çubukçu)</i>	Köşe yazısı
22	3595	28.01.1952	<i>Yeni cadde hakkındaki karar tasdik edildi</i>	Haber
23	3626	04.03.1952	<i>Atatürk'ün Diyarbakır'a ait bir vasiyeti</i>	Köşe yazısı

			<i>(Reşid İskendeoğlu)</i>	
24	3628	06.03.1952	<i>Hindi baba caddesini açmak lazımdır</i>	Haber
25	3781	09.09.1952	<i>Açılması zaruri olan cadde (Zekai Arman)</i>	Köşe yazısı
26	3846	24.11.1952	<i>Melik Ahmet çarşısının istimlakine başlandı</i>	Haber
27	3907	03.02.1953	<i>Belediye Meclisi dün ilk toplantısını yaptı, Toplantıda valimiz de hazır bulundu</i>	Haber
28	3909	05.02.1953	<i>Belediyenin bir kararı (Cahit Çubukçu)</i>	Köşe yazısı
29	3913	10.02.1953	<i>Yeni açılacak Hasan paşa-Hindi baba caddesi</i>	Haber
30	3914	11.02.1953	<i>Melik Ahmet caddesi hakkındaki karar tadil edildi</i>	Haber
31	4011	04.06.1953	<i>Mesnetsiz bir istimlak dedikodusu</i>	Haber
32	4033	02.07.1953	<i>Belediye Meclisi son içtimamı Salı günü yaptı önemli kararlar alındı</i>	Haber
33	4046	17.07.1953	<i>Yeni şehrin cadde ve sokaklarını adlandırmak lazım</i>	Haber
34	4060	03.08.1953	<i>Şehrimizin modernleşmesi karşısında harabe çarşı</i>	Haber
35	4061	04.08.1953	<i>Söylesem tesiri yok fakat (Muhittin Çağan)</i>	Köşe yazısı
36	4078	27.08.1954	<i>Şehir planlarının tatbikinde Mali ve İdari cihetler (Şükrü Ögel)</i>	Köşe yazısı
37	4337	30.06.1954	<i>Genişletilmesi lazım olan bir yol</i>	Haber
38	4397	13.09.1954	<i>Gazi caddesindeki gayrimenkuller için şerefiye tarh edildi</i>	Haber

Tablo 5. Diyarbakır Gazetesinde genişletilen caddelere dair öne çıkan haberler

Diyarbakır gazetesinde, tablodan da anlaşılacağı üzere, cadde ve yolların genişletilmesine dair çokça haber mevcuttur. Bu haberlerin başlangıç süresi İkinci Dünya Savaşı sonrasına denk gelir ki savaş sonrası şehirde hareketlenen imar faaliyetlerinin bir yansıması olarak görülebilir.

İncelenen dönemde, 1947 yılında cadde genişletme ve bunun akabinde yapılacak istimlaklerin gündeme gelmesi, 170 bin liralık bir ödeneğin müfettişlikçe belediye emrine verilmesi ile başlar.¹⁰⁵ Belediyeye verilen bu ödeneğin nasıl ve nerede kullanılacağı 1947 yılında çokça tartışılır.

¹⁰⁵ “Atatürk Caddesi genişletiliyor” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2761, Tarih: 03.02.1947

Tahsis edilen 170 bin lira ile Gazi Caddesinin 14,5 m genişletilmesi ve akabinde yıkılacak ev ve dükkânların istimlak bedellerinin ödenmesine karar verilir. Ancak Gazi caddesinin ne kadar genişletileceğine dair alınan karar, Bayındırlık Bakanlığından gelecek onaydan sonra netleşecektir.¹⁰⁶

Diyarbakır Gazetesi sahiplerinden Zekai Arman, Gazi caddesinin genişletilmesi kararını şöyle değerlendirir.¹⁰⁷ “Çünkü açılacak cadde yalnız münakale zorluklarını önlemekle kalmayıp belediyenin vereceği yeni tip dükkân örnekleri, şehre yeni bir renk ve güzellik getirecek, aynı zamanda modern sanatın mütekâmil eserleri şehri orta, hatta eski devirden birden bire bugünün parlak zirvesine çıkaracaktır.”

Yazar adeta genişletilen yolları bir “çağ atlama” olarak tavsif ederken: “Bizi, bizden daha iyi bilen Sayın genel müfettişimizin, bu yaramızı çok evvelden teşhis ederek, işe parmak basması ve valimizin şehri güzelleştirmek hususundaki azimleri bu gün hayalimizde yaşattığımız düşünceleri kısa bir zamanda gerçekleştirebilir.” diyerek bu inkişafı gerçekleştirecek mülki amirlere duyduğu itimadın tam olduğunu gösterir.

Arman, bu yazısında, 170 bin liranın cadde genişletme için kullanılma kararının şehirde bazı tartışmalara yol açmasından rahatsızlık duymaktadır:

“Şehircilik tarihinde imara engel olan her zamanki klişe dedikodular ne yazık ki bu mutlu haberi de baltalamaktadır. Bu para güya Belediye önünden Hindi baba kapısına kadar açılması ileri sürülen caddeye harcanacak ve bu cadde eski şehirle, yeni şehri bir birine bağlayacakmış. Sonra şehirde elektrik, su derdi ve bunların ıslahı dururken, Dağ kapı caddesi neden açılıyormuş?”

Yazar bu iddialara, “salahiyetli ağızlardan” duyduklarına dayandırarak şöyle cevap verir:

“Su ve elektriğin ıslahında eldeki para ile hiç bir netice alınamayacağı, Hindi baba kapısına açılacak caddenin ise, Dağ kapı caddesi ile mukayese edilemeyecek kadar bugün için ikinci planda kalacağına gerçek oluşudur, ikinci mesele, bu ev buhranında 50-60 evin, caddenin açılması ile ortadan kalkacağı ve imarın çok geç yapılabileceğidir. Dağ kapı caddesinin büyük hususiyeti, bir ihtiyacın karşılanması ve imarının kısa zamanda mümkün ve şehri modern bir çehreye kavuşturmak imkânlarının mevcut oluşudur.”

¹⁰⁶ “Gazi caddesinin genişliği 14,5 metre olarak açılması kabul edildi.” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2767, Tarih: 17.02.1947

¹⁰⁷ Zekai Arman, “Gazi caddesinin genişletilmesi bir ihtiyaçtır”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2771, Tarih: 20.02.1947

Yazar Hindi baba caddesinin açılırken 50-60 ev yıkımına neden olacağı ve mevcut şartlarda bu evlerin yenilerinin yapılmasının uzun süreceği gerekçesiyle Gazi caddesinin genişletilmesi kararının isabetli olduğunu belirtir. 1947 yılında Sur içerisinde bulunan bu cadde üstünde kaç mesken olduğunu bilemiyoruz. Ancak Arman'ın yazısından anladığımız kadarıyla, Gazi Caddesinde istimlâkten etkilenecek ev sayısının, Hindi Baba Caddesindekilerden daha az olması muhtemeldir.

Ancak gazetenin bir diğer sahibi olan Cahit Çubukçu, 14,5 metre genişletmenin yanı sıra Belediyenin yolun etrafından 20 metre daha istimlâk etmeyi düşündüğünü ve bu uygulamanın imar planına aykırı olacağını yazar.¹⁰⁸ Çubukçu'nun bu yazısında istimlâk edilecek evlere dair bir bilgi yoktur ancak dikkat çektiği bir husus önemli görünmektedir. Yazar, yolun 14,5 metreden sonra bir de yolun etrafından 20 metre daha istimlâk edilerek, bu alanların imara açılmasının ve böylece bu bölgenin cazip hale getirilmesinin, "*Diyarbakır şehir planının şehri sur dışına taşımaya matuf hedeflerine aykırı*" olduğunu ifade etmektedir.

Çubukçu, yazısını gazeteye verdikten sonra, Belediye Meclisinin toplanarak yolun etrafını 20 metre istimlâk etmeye karar verdiği bilgisini teessüfle öğrendiğini köşesine not düşer.

İki gün sonra istimlâk kararı , "*Belediye önünden dağ kapısına kadar açılacak caddeye bakan dükkân, otel ve bunlara bitişik arkalarındaki ev ve arsa sahiplerinin tapu senetleri ile birlikte fen müdürlüğüne müracaatları bildirilmiştir.*" ilanı ile gazetede yayınlanır. İlanla beraber bu bölgede yıkılacak evler de gündeme gelir. Bu haberden iki ay sonra cadde üstünde yapılacak bina tipleri karara bağlanır. Karara göre iki katlı olarak tasarlanacak binaların alt katı dükkân üst katı ise ev olacaktır.¹⁰⁹

Mevcut genişliği 7 metre olan yolun 14,5 metrenin üstünde 22 metreye çıkarılması gazetede tepki yazıları yayınlanmasına neden olur. İmzasız bir yazıda "şehirde dolaşan

¹⁰⁸ Cahit Çubukçu, "*Atatürk caddesinin istimlâk işi: Çarpışan iki görüş*", Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2786, Tarih: 02.04.1947

¹⁰⁹ "*Açılacak Cadde İçin Valimizin Huzurları ile Belediyede Bir Toplantı Yapıldı*", Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2813, Tarih: 04.06.1947. Haber içeriğinde şu bilgilere yer verilir. "*Belediye önünden Dağ kapısına kadar açılacak cadde hakkında malûmatına müracaat ettiğimiz belediye reisi Abdulkadir Cizrelioğlu aşağıdaki beyanatta bulundu. Belediye önünden Dağ kapısına kadar açılacak caddenin kanuni formalitesi bitmek üzeredir. Dün saat 17 de belediyede sayın vali Asım Türeli'nin başkanlığında, memlekette mevcut resmi ve hususi teşebbüslerle meşgul yüksek mühendis ve mimarların iştiraki ile bir toplantı yaptık. Bu toplantı mevzuu, açılacak caddede yapılacak bina tiplerine aitti. Harita ve planlar üzerinde duran tetkikler yapıldı. Yapılacak binaların iki katlı olması, alt kısmındaki mağaza ve dükkânların cephesi 4, derinliği 5, irtifai 4 veya 4,5 metre olarak yapılmasında ittifak hâsıl oldu. Geri kalan kısımlarında tetkik ve teabiti ve bu hususta kesin bir sonuca varılması, ikinci bir toplantıya bırakıldı. Bu suretle inşa edilecek bina tiplerini de kesin olarak hal edilmiş olacaktır. Bütün düşüncelerimiz tetkikatımız ve çalışmalarımız, açılacak caddenin şeref ile mütenasip inşaat yaptırmakta toplanmıştır. Bu gayemize, mülk sahibi vatandaşlarımızın da iştiraki ile muvaffak olacağımız kanaatindeyim.*"

şayialar” detaylıca anlatılarak belediye göreve çağırılır.¹¹⁰ Bu yazının bir bölümünde genişletme kararından etkilenecek meskenlerin durumundan bahsedilir: *“Dolaşan şayialara göre, bu yolun tevsiinden sonra, evleri caddeye çıkmış olan mülk sahiplerini, Belediyece verilecek plan dairesinde dükkân ve mağaza yaptıрмаğa sevk etmek düşüncesile Belediyenin bu istimlâk kararına vardığı söylenmektedir. Nevama mülk sahiplerini tehdit altında bulundurmak gibi bir mana taşıyan bu şayanın doğru olduğuna ihtimal vermiyoruz. Evi caddeye çıkan ve şereflenen bir mülk sahibi, hiçbir kanuni mecburiyet karşısında olmasa dahi, iktisadi ve ticari bir mülahaza ile, evinin kira bedelinden dört beş misli fazla gelir temin edecek olan bu gibi tesislerden kaçınması yani evinin caddeye gelen kısmında dükkan ve mağaza yapmaması mümkün değildir. Bu itibarla böyle bir endişeye kapılarak, geniş bir ölçüde istimlâk yoluna da gidiliğine inanmıyoruz. Yine şayia mahiyetinde aldığımız ikinci bir habere göre dün verilen bu istimlâk kararında, evleri caddeye çıkmış olacak mülk sahipleri, Belediyece istenilen tipte mağaza ve dükkân yaptırmayı ve şerefiye bedelini defaten vermediği kabul ettikleri takdirde, mülklerinin istimlakinden vazgeçilecekmiş. Eğer kararda böyle bir şart varsa, az çok mülk sahiplerinin hakları gözetilmiş demektir. Dünden beri bir hayli dedikodulara vesile teşkil eden bu işte Belediyemizin anlayışlı ve dikkatli bir şekilde çalışacağını umuyoruz.”*

Bu haberde meskenlerin yıkımı, kâr getirecek bir ticari yatırım olarak anlatılmaktadır. Zira cadde genişletme, yol gerisinde kalan evlerin cadde üstüne çıkması ile değer kazanmasına neden olacaktır. Bundan dolayı daha önce Hindi Baba için gündeme getirilen 50-60 evin mesken buhranı yaşayan şehirde yıkımı olumsuzlanırken bu haberde böyle bir tavır yoktur. Ancak genel olarak gazetede, Gazi caddesinin 14,5 metre üstüne çıkmasının yeni şehre yapılan teşvikleri olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle karşı çıkılmaktadır.

Nihayetinde Gazi caddesinin genişletilmesi için ayrılan bütçe Bayındırlık Bakanlığı tarafından onaylanmaz.¹¹¹ Ancak Belediye Meclisi kararında ısrar eder. Meclisin kararı vali tarafından onaylanmayınca 170 bin liralık bütçe Urfa Kapı ile Mardin Kapı arasındaki sura paralel olarak yapılacak yola ve aynı yerde kanalizasyon yapımına kullanılır.¹¹²

1951 yılında Gazi caddesinin genişletilmesi yine gündeme gelir. 1947 yılında 7 metre olan yol 14,5 metreye çıkarılmıştır. Bu yıl yapılan haberlerde meskenlerin durumuna dair

¹¹⁰ “Gazi Caddesinin istimlâk kararı”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2787, Tarih: 04.04.1947

¹¹¹ “Belediye Meclisi Toplandı. 170 Bin Liranın Atatürk Caddesine Tahsisine Karar Verildi”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2891, Tarih: 10.12.1947

¹¹² “Belediye Meclisi Gazi caddesinin genişletilmesinden vaz geçti.”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2898, Tarih: 26.12.1947

1947’de yapılan tartışmalar yoktur. Haberlerde dükkân sahiplerinin mağdur edilmemesi üzerinde durulur. Şehirdeki dükkân ihtiyacını vurgulayan haberler 1952 yılında da yapılmaya devam eder. Bu yıl içinde açılması düşünülen Melik Ahmet Caddesi dükkân sahiplerinin zor durumda kalmaması için bir yıl ertelenir.¹¹³ Hatta Hindi Baba Caddesinin açılması ile ilgili bir haberde şehirde hüküm süren “dükkân buhranı”ndan bahsedilir.¹¹⁴

Cadde genişletmelerine dair ilgili haberler yoğun olarak sur içiyle ilgili olmakla beraber yeni şehir için de yapılmıştır. Gazetede buna dair bir haber 1954 yılında yapılır.¹¹⁵ Bu haberde Dağ kapıda bulunan çocuk bahçesinin üst kısmında Atlas sinemasının önüne kadar açılan yolun derhal genişletilmesi gerektiği, aksi takdirde o bölgede artan binalardan dolayı bu iş ertelenirse belediyenin istimplâk ile uğraşması gerekeceği belirtilmektedir.

İstimplâk bedellerine dair, gazete yazarlarından Mimar Şükrü Ögel bir yazı kaleme alır.¹¹⁶ Yazısında bir şehrin tadil ve yeniden kurulmasının ekonomik boyutuna dikkat çeken Ögel, şehir planı hazırlanmasına ayrılacak bütçe ile bu harcamaların azaltılabileceğini belirtmektedir. Yazar yolların önceden açılması ile zaten etrafındaki arsaların değer kazanacağını, böylelikle belediyelerin plansızlıktan ağır istimplâk bedelleri ödemek zorunda kalmayacağını belirtir.

Hülasa, incelenen dönemde Diyarbakır Gazetesinde Gazi Caddesi, Melik Ahmet Caddesi, Hindibaba Caddesi ve Urfa Caddesinin genişletilmelerine dair haberler 1947 yılından itibaren sürekli yapılmıştır. Caddelerin her biri için 22 metre genişlik öngörülerek planlamaların yapılması beraberinde mesken ve dükkân yıkımını getirmiştir. Bu haberlerde

¹¹³ “Melik Ahmet caddesinin genişletilmesi bir yıl geri bırakıldı.”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3587, Tarih: 16.01.1952. Belediye Başkanlığı, Diyarbakır Gazetesinde paylaşılan endişelere muvafık bir karara dair bir yazıyı gazeteye göndermiş. Buna göre: “Diyarbakır gazetesi müdürlüğüne: Şehrimizin Balıkçılar başından Urfa kapusuna kadar olan caddesinin genişletilmek suretiyle açılması için muamelesi tekemmül etmiş ve tastike iktiran ederek istimplakine de başlanmış bir durumda bulunmakta isede hemen yıktırılmasına başlandığı takdirde, bu caddedeki vatandaşların dükkan temin edemeyeceklerinden ve kısa bir zamanda ellerinde bulunan mallarını da sarf edemeyeceklerinden mutazzarır olacakları neticesine varılmakla bu işin bir sene tahir edilmesiyle bu vatandaşların mağduriyetten şikayetleri kabil olabileceğinden bir sene tehir edilmiştir.”

¹¹⁴ “Hindi baba caddesini açmak lazımdır”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3628, Tarih: 06.03.1952

¹¹⁵ “Genişletilmesi lazım olan bir yol”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4337, Tarih: 30.06.1954

¹¹⁶ Şükrü Ögel, “Şehir planlarının tatbikinde Mali ve İdari cihetler.”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4078, Tarih: 27.08.1953. Şükrü Ögel, köşesinde bu konuyu şöyle işlemektedir: “Newyork şehrinin sokaklarını genişletmek ve uzatmak için sarf olunan yedi milyon doların boşuna gittiğini söyleyen Mösyö Ford eğer bu işin evvelden düşünülerek bazı ihtiyati tedbirler alınmış olsaydı bu büyük paranın mühim bir kısmı iktisat edilmiş olurdu.İstanbul şehri için de şimdiye kadar milyonlarca lira sarf edildi bir çok istimplaklara fuzuli paralar verildi.Yine şehrimizde sözde ana caddesini bahanesi ile yapılan istimplaklara verilen paralar tamamen boşuna verilmiştir.Halbuki bunlar evvelden düşünülerek yapılmış bir plana göre sarf edilmiş olsaydı şimdi hiç şüphesiz yayalar cadde ortasında vasıtalarla beraber yürümezlerdi ve şehircilik prensiplerine uygun bir cadde kazanmış olurduk.Bu itibar ile belediyeler şehirlerin planlaması için yapılacak masraflardan korkmamalı ve kaçmamalıdır.”

istimlâk edilen meskenlerden bahsedilmiş ancak sayılarından ziyade istimlâklerin ne şekilde yapılacağı üzerine yapılan tartışmalara yer verilmiştir.

Genel anlamda cadde genişletmeleri haberleştirilirken yıkılan/yıkılacak meskenlerin, buhranı arttırdığına dair bir dil kullanılmamıştır. Bu durumu gazetenin dönemin modernlik anlayışına ve modern kalkınmaya olan sarsılmaz itikadına yorumlamak mümkündür. Cadde genişletmeleri kentin “modernleşmesi” için önemli bir “sembol” olarak görülmüştür. Hindibaba caddesinin açılmasının Atatürk’ün vasiyeti olduğunu yazan/iddia eden gazete yazarlarından Reşid İskenderoğlu’nun ifadesi ile genişletilen caddeler “*ortaçağdan kalma şehir panoramasından, medeni diyarlara bir panjur olacaktır.*”¹¹⁷

2.3 Diyarbakır Gazetesinde Mesken Buhranına Çözüm Arayışları

Diyarbakır Gazetesinde, mesken darlığının çözümünde birer araç olarak lanse edilen ve aynı zamanda “mesken buhranı” söyleminin keskinleştiği haberleri şöyle tasnif etmek mümkündür:

- Memur evleri
- Bağlar köşklerinin ıslah edilerek dört mevsim kullanıma açılması
- Şehirde kurulan yapı kooperatifleri
- Şehirde Emlak ve Kredi Bankası’nın açılması

2.3.1 Memur Evleri: Siyasi Kudretin Mesken Hali

“Diyarbakır’daki mesken azlığı ve pahalılığı memur ve zabıtları sıkıntıda bırakmaktadır. İlerde birçok vilayette söylenebileceği gibi, zabitan ve memurların uzak vilayetlerimizde meskenlerini temin etmek, yani bu maksatla inşaat yapmak, hem imar, hem siyasi kudret ve yerleşme vasıtası olarak görülmelidir.”¹¹⁸

İsmet İnönü’nün, 21 Ağustos 1935 yılında Atatürk’e sunduğu tetkik gezisi raporunda yaptığı bu tespitler, 1945 yılında Diyarbakır’da inşa edilmeye başlanan memur evlerinin

¹¹⁷ Reşid İskenderoğlu, “Atatürk’ün Diyarbakır’a ait bir vasiyeti”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3626, Tarih: 04.03.1952

¹¹⁸ Usman Eti, Milli Şef İsmet İnönü’nün Güneydoğu Gezileri, Sayfa: 25-27; 1940, İstanbul; Aktaran: Şevket Beysanoğlu, Agy, Cilt 2, S: 1039

gerekçesini sunar gibidir. Diyarbakır gazetesinde 1945 yılında buhran olarak tavsif edilen mesken azlığı 1935 yılında da vardır. Ve bu sıkıntının devlet eli ile yapılacak imar faaliyetleri ile giderilmesi siyasi kudretin yansıması olarak görülmektedir.

Diyarbakır Gazetesinde, incelenen dönemde, memur evlerine dair yapılan haberlerin dökümünü vererek bu haberlerin mesken buhranı ile nasıl bir ilişki içerisinde konu edildikleri üzerine durmaya çalışalım.

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	2449	22.01.1945	<i>Memurlar için 5000 ev yapılacak</i>	Haber
2	2459	14.02.1945	<i>Yenişehirde altı memur evi yapılacak</i>	Haber
3	2479	02.04.1945	<i>Dün şehrimizde yedi memur evinin temleri atıldı</i>	Haber
4	2500	21.05.1945	<i>Bayındırlık işlerinde vatandaşın rolü (Reşit İskenderoğlu)</i>	Köşe yazısı
5	2507	06.06.1945	<i>Diyarbakır'da yeniden memur evleri yapılacak</i>	Haber
6	2514	22.06.1945	<i>Yenişehir'de yapılan evlerin sayısı dokuzaya çıkarıldı</i>	Haber
7	2517	29.06.1945	<i>Çınar ilçesinde 12 memur evi yaptırılacak</i>	Haber
8	2533	06.08.1945	<i>Ev buhranına karşı alınabilecek tedbir</i>	Haber
9	2572	07.11.1945	<i>Memur evleri inşası biterek cumhuriyet bayramının da açılışı yapılmıştır</i>	Haber
10	2837	30.07.1947	<i>Bayındırlık bakanı Cevdet Kerim İncedayı şehrimize geldiler</i>	Haber
11	2839	04.08.1947	<i>İnşaatı ikmal edilen memur evlerinin açılışı Bayındırlık Bakanımız tarafından törenle yapıldı. Halkevinde önemli bir konuşma yaptı</i>	Haber
12	2839	04.08.1947	<i>Bayındırlık Bakanı'nın Diyarbakır gazetesine verdiği beyanat</i>	Haber
13	2844	15.08.1947	<i>Özel saymanlık tarafından önümüzdeki yıl içinde az maaşlı memurlar için 25 ev yaptırılarak memurlar ev sıkıntısından kurtarılacaktır</i>	Haber
14	3367	12.01.1951	<i>İl Genel Meclisi iki memur evini satmağa karar verdi</i>	Haber
15	3460	13.08.1951	<i>Bayındırlık Bakanlığı doğu memur evleri inşaatının tasfiyesine karar verdi</i>	Haber
16	3471	25.08.1951	<i>Memur evleri</i>	Köşe yazısı

17	3514	19.10.1951	<i>İşçilere yapılacak binanın Dün törenle temeli atıldı</i>	Haber
18	3544	23-11-1951	<i>Doğu bölgelerinde başarılı Bayındırlık işleri: Doğu bölge müdürlüğü bilhassa son iki yıl içinde başardığı bayındırlık işlerinden rekor kırmıştır</i>	
19	3546	26.11.1951	<i>Şehrimizde imar hareketleri devam ediyor</i>	Haber
20	3821	06.11.1952	<i>Memur evleri için kanun teklifi</i>	Haber
21	4011	04.06.1953	<i>Yolsuzluk (Hakkı Süha Gezgin)</i>	Köşe yazısı
22	4022	19.06.1953	<i>400 bin liralık ihtilas davası. Maznunların duruşmasına ağır cezada Çarşamba günü devam edildi. İddia makamı Galip Şener'in tevkifini istedi.</i>	Haber
23	4023	20.06.1953	<i>400 bin liralık ihtilas davası</i>	Haber
24	4024	22.06.1953	<i>Müteahhit Celal Can'ın tevkifine karar verildi.</i>	
25	4045	16.07.1953	<i>Şırnak ve Pervari hükümet konağı ve memur evleri suistimali. 400 bin liralık dava maznunlarının duruşmalarına dün de ağır ceza mahkemesinde devam edildi</i>	Haber
26	4086	05.09.1953	<i>Ağır cezada 400 bin liralık suiistimal davasına devam edildi. Hüseyin Akın ve Celal Can'ın tahliye talepleri reddedildi</i>	Haber

Tablo 6. Diyarbakır Gazetesinde memur evlerinin inşa edilme sürecine dair haberler

Gazetede memur evlerine dair yapılan ilk haberde doğu illerinin muhtelif şehir ve kasabalarında 5000 evin yapılacağı duyurulur.¹¹⁹ Akabinde Diyarbakır'da ilk etapta altı memur evinin yapılacağı haber yapılır.¹²⁰

Haber içeriğinde şu bilgilere yer verilir: “*Filhakika Diyarbakır'da ev buhranı had bir dereceyi bulmuştur. Her ne kadar bu altı ev bu buhranı önleyemese de, hiç olmazsa altı memuru barındırmak ve yeni şehirde diğer evler inşasına yol açmak bakımından büyük faydaları görüleceğinde şüphe yoktur. Geçmiş yıllarda yeni şehirde bu gibi memur evlerinin yapılması düşünülmüş teşebbüslerde bulunmuş ise de muvaffak olunamamıştı. Şehrimize geldiği günden beri, yeni şehirde bir mahalle kurmasını düşünen Sayın Birinci Umumi Müfettişimiz B.Avni Doğan, o günden beri, ciddi teşebbüslerde bulunmuş ve altı memur evinin*

¹¹⁹ “Memurlar için 5000 ev yapılacak”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2449, Tarih: 22.01.1945

¹²⁰ “Yenişehir’de altı memur evi yapılacak”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2459, Tarih:14.02.1945

inşasına yetecek kadar bir para temin etmesine muvaffak olmuştur(...) Bir evin keşif bedeli 16903 lira 41 kuruştur(...) Cumhuriyet idaremizin kuruculuk ve yapıcılık prensiplerinin tahakkuku yolundaki bu adım, yeni şehirde Birinci umumi müfettişlik binalarından sonra devamlı ve kuvvetli adımın ikincisi olacaktır.”

Bu haberde memur evleri ve mesken buhranı arasında şöyle bir ilişki kurulmuştur: Sınırlı sayıda yapılacak olan bu evlerin şehrin mesken ihtiyacını karşılamayacağı bilinmekte ancak devlet eli ile yeni şehirde mesken yapımının, sur dışında yeni meskenlerin yapımını teşvik edeceği düşüncesi ile oldukça önemsenmektedir.

Ömer Öner, kaleme aldığı bir yazıda memur evlerini şöyle değerlendirir:¹²¹ *“Ev buhranı karşısında devletçe alınan tedbirler yerinde idi. Genel buhran ortadan kalkınca, bu mühim dava da kendiliğinden çabucak halledilebilecek, bu suretle memleket kullanışlı, modern evlere kavuşacak, yeni yeni mahalleler, yeni yeni şehir ve kasabalar meydana çıkıverecek, ev yaptırmaya meraklı mülk sahipleri için güzel örnekler ve modeller elde edilecektir”*

Yazar, inşa edilen memur evlerini devletin buhrana karşı aldığı olumlu bir adım olarak değerlendirirken, kullandığı “genel buhran” ifadesi ile inşa edilen evlerin yetersiz olduğunun ve genel olan mesken ihtiyacının belli bir kesime yapılan bu evlerle ortadan kalkmayacağına da bilincindedir. Bunun yanı sıra yazar, memur evlerini, yeni şehirde ev yaptıracaklar için “güzel örnek ve modeller” olacağını değerlendirmektedir.

Memur evlerinin Yenişehir’de ev yaptıracaklara model olacağı düşüncesini, bu evlerin temel atma töreninde konuşma yapan Nafia Müdürü Rüştü Üçler de, *“İlimizin iklim şartlarını kullanım ihtiyacıyla mezc ederek sağlam, modern ve en iktisadi bir şekilde tahakkuk ettirecek olan bu evler halkın yapacağı evlere de güzel bir örnek teşkil edeceğini umarım”* şeklindeki temennisi ile yineler.¹²²

¹²¹ Ömer Öner, “Ev buhranına karşı alınabilecek tedbir”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2533, Tarih: 06.08.1945

¹²² “Dün şehrimizde yedi memur evinin temelleri atıldı.” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2479 Tarih: 02.04.1945 Haber içeriğinde: “Devlet eliyle, esaslı bir program halinde Doğu illerimizden başlayacak olan imar hareketlerinin ilk belirtilerinden olan yedi memur evi inşasına dün törenle başlandı. Nafia müşaviri Rüştü Üçler, Cumhuriyet idaresinin yapıcılık davasının icabı olarak Doğu illerinde başlayacak olan bayındırlık programına temas ederek başladığı söylevine şöyle devam etti. “İlimizin iklim şartlarını kullanım ihtiyacıyla mezc ederek sağlam, modern ve en iktisadi bir şekilde tahakkuk ettirecek olan bu evler halkın yapacağı evlerde güzel bir örnek teşkil edeceğini umarım. Planında da görüleceği gibi bu evler, ikişer katlı, güzel kullanışlı, sıhhi ve temiz birer ev olacaktır. Bu evlerin birinci katında yazın sıcak günlerinde oturmağa mahsus kuzeye müteveccih bir ayvan ve tabiatıyla ayvanın önünde küçük bir havuz bir oda, mutfak, kiler, bir koridor ve heladan ibaret olacak ve ikinci katta bir koridor, üç oda ve bir banyo bulunacaktır. Bu evlerin en iktisadi bir şekilde mal edilebilmesi için çimento, demir ve kereste hükümetçe temin edilerek bu malzmeden gayri malzeme ve işçilik

Diyarbakır Gazetesinde memur evlerinin inşa süreci adım adım haber yapılır. Gazetede, altı olarak duyurulan evlerin sayısı önce yediye sonra dokuzaya çıkarılır. Bu dokuz evin yanı sıra her birinde üç ailenin oturabileceği dört evin daha yapılmasına karar verilir.¹²³ Diyarbakır'da inşa edilecek memur evlerinin sayısı gittikçe artmaktadır. Yenişehir'de yapılacak evlerin yanı sıra Çınar ilçesinde de 12 ev yapılacağı duyurulur.¹²⁴

1947 yılına gelindiğinde Yenişehir'de artık bir memur mahallesi kurulmuştur. Kurulan bu memur mahallesinin açılışını Bayındırlık Bakanı Cevdet Kerim İncedayı yapar.¹²⁵ Açılış sonrası gazeteye beyanat veren Bakan İncedayı, her ilçede yedi sekiz evli bir mahalle kurulmak üzere inşasına başlanmış 447 memur evinin 161'inin bittiğini belirtmektedir. Beyanatta, Diyarbakır'da memur evleri ve apartmanlarından oluşan bir mahallenin açılışının da bu gezi kapsamında yapıldığı belirtilmektedir.¹²⁶

“Genel buhranı” hafifletmeyeceği bilinen, ancak yeni şehirde imarı tetikleyeceği için buhranın çözümünde araç olarak görülen bu evler acaba memurların buhranını çözmüş müdür?

Bu sorunun cevabına, yapılan ilk evlerin dağıtımına dair haberi değerlendirerek bakalım. Habere göre yapılan ilk dokuz ev 1945 yılında bitirilerek; Genel Müfettişlik müşavirlerine 6, Vilayete 1, Kolorduya 1, bekâr Bakanlık müfettişlerine 1 adet verilerek taksim edilmiştir. Bir yıl sonra aynı saha dâhilinde on altı memur evinin daha yapılacağı ve bu evlerin vilayet memurları ile yargıçlarına dağıtılacağı belirtilir.¹²⁷ Yani ilk etapta yapılan 24

müteahhide ait olmak üzere beher evin keşfi 16900 lira olup eksiltmede 13890 lira mukabilinde müteahhide ihale edilmiştir. Haziran sonunda bu evlere üç ev daha ilave edilecektir.”

¹²³ “Yenişehir’de yapılan evlerin sayısı dokuzaya çıkarıldı.”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2514 Tarih: 22.06.1945.

Habere göre, üç aydır devam eden 6 evin inşaatları epeyce ilerleyerek çatı kısmına kadar gelmiştir. Özel idare 1945 bütçesine konulan ek bir ödenekle 6 olan ev sayısı 9’ya çıkarılacaktır. Müteahhide ihale edilmiş olan bu üç evin inşasına yakında başlanacaktır. Haberde, bu dokuz evin yanı sıra, Yenişehir’de Genel Müfettişlikçe her birinde üç memur ailesinin oturabileceği dört evin daha yapılacağı duyumu aktarılmıştır.

¹²⁴ “Çınar ilçesinde 12 memur evi yaptırılacak”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2517 Tarih: 29.06.1945

Habere göre, Devlet bütçesinden, Birinci genel müfettişlik emrine verilen ödenekten 110 bin lira mahrumiyet bölgesine dâhil olan Çınar ilçesinde memur evi inşası için vilayete verilecektir. Bu evlere ait planlar Nafia müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır. Haberde, yakın zamanda ilçe merkezi olan ve hakikaten mahrumiyet bölgesi olan çınar bölgesinde yapılacak olan on iki evin memurların ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılayacağı belirtilmektedir.

¹²⁵ “İnşaatı ikmal edilen memur evlerinin açılışı Bayındırlık Bakanımız tarafından törenle yapıldı. Halkevinde önemli bir konuşma yaptı”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2839, Tarih: 04.08.1947

¹²⁶ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2839, Tarih: 04.08.1947 “Sayın Bayındırlık Bakanımızın Gazetemize Beyanatu Bakan Diyor ki; Vatandaşlar her uğradığım yerde şahsıma karşı gösterdikleri içli ve şefkatli tezahürleri Cumhuriyet Hükümetine olan inançları diye kabul ediyorum”

¹²⁷ “Memur evleri tevzi edildi.” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2572, Tarih: 07.11.1945

evin üst düzey memurlara dağıtıldığı/dağıtılacağı görülmektedir. 1947 yılında dar gelirli memurlara 25 ev yapılacağı ilan edilir.¹²⁸

1951 yılına gelindiğinde, gazete sahiplerinden Cahit Çubukçu, memur evlerinin dağıtımına dair bir yazı kaleme alır. “*Memur evleri*”¹²⁹ başlıklı başyazısında, mesken buhranının hüküm sürdüğü şehirde yetersiz sayıda olan memur evlerinin, memurlar arasında çekişme ve istirkap (rekabet) mevzuu haline geldiğini belirtmektedir. Yazar, evlerin taksiminde uygulanan politikayı eleştirmez. Maaşının az olmasından dolayı “küçük” memurun şikayetlerini haklı bulurken görevlerinin öneminden dolayı yüksek memurun, mesken dağıtımında öncelik sahibi olmasını “olması gereken” bir durum olarak görür. Bu mevzuunun kati olarak halledilebilmesi için, devletin, memur evleri politikasına devam etmesi ve daha çok ev inşa etmesi gerektiğini belirtmektedir. Şehirde kiralar 60-70 lira iken ayda 150 lira alan bir memurun sıkıntı çekmemesinin olanaksız olduğunu belirten Çubukçu, küçük memurlara ev inşa edilinceye kadar, mekân tazminatı adı altında bir yardımın yapılması ile soruna ara bir çözüm getirilebileceğini belirtir. Bu yazıdan da anlaşılacağı üzere, 1945-1951 yılları arasında yapılan evler şehirde yaşayan memurların mesken ihtiyacını karşılamamıştır.

Gazeteye, 1951 yılında, iki memur evinin satışına dair bir haber yansır.¹³⁰ Haberde, bütçe müzakeresinde özel idare tarafından yaptırılan iki memur evinin satılmasına karar verildiği belirtilir. Bu karar “*had bir mesken buhranı*” içinde kıvranan ve maaşlarının üçte birini kiraya veren memurlar için yanlış bir karar olarak sertçe eleştirilir. Bu kararın alınmasına, İl Genel Meclisinde çoğunluğu elinde bulunduran Demokrat Partililerin neden olduğu belirtilir. Diyarbakır Gazetesi CHP’ye yakın ve bu çizgide yayın politikasını belirleyen, 1947 yılında “Altı Ok Şiarımızdır” mottosuyla çıkan bir gazetedir. Gazetenin sahiplerinden T. Cahit Çubukçu bir dönem Halk Partisinden milletvekilliği yapmıştır. Bu haberi, siyasi pozisyonun gazete manşetlerine yansımaları olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Doğu bölgesinde memur evlerinin inşa ve takip işleri, Doğu Bölgesi Yapım İşleri Müdürlüğü denetiminde gerçekleşir. Bu birim ilk kuruluşunda sadece memur evlerinin yapım

¹²⁸ “*Özel Saymanlık ve Bayındırlık müdürlüğü binası*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2844, Tarih: 15.08.1947. Haberde; Özel Saymanlık ve Bayındırlık Müdürlükleri için yapılmakta olan binanın, Doğu Yapı İşler binası yapılmak üzere Bayındırlık Bakanlığınca satın aldığı bildirilmektedir. Özel Saymanlığın bu devir işleminden elde ettiği paraya bir miktar daha ilave etmek suretiyle, az maaşlı memurlar için 25 ev yapacağı belirtilmektedir. Yapılacak bu evlerle az maaşlı memurların ev sıkıntısının bir nebze de olsa hafiflemesi umulmaktadır.

¹²⁹ Cahit Çubukçu, “*Memur Evleri*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3471, Tarih: 25.08.1951

¹³⁰ “*İl Genel Meclisi iki memur evini satmağa karar verdi*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3367, Tarih: 12.01.1951

sürecinden mes'ul iken zamanla bölgede yapılan birçok yapının imarında aktif görev olarak hizmet vermiştir. Daha önce bu birimi incelediğimiz için bu bölümde memur evlerinin inşa edilmesi sürecinde gazeteye yansıyan sorunları ele alalım.

1951 yılında gazeteye, doğu memur evleri inşaatlarında, müteahhitler ve fen heyeti arasındaki anlaşmazlıklardan dolayı inşaatların tasfiyesine karar verildiğine dair bir haber yansır.¹³¹ İhtilaf konusu, müteahhitlerin alacakları olduğu iddiasına karşılık, fen heyetinin hiçbir alacak olmadığını iddia etmesidir. Haberde alınan duyumlara göre eksik işlerin yeniden ihale edileceği belirtilir.

1953 yılında ise Memur evlerinin inşa edilmesinde yapılan bir yolsuzluğa, Hakkı Süha Gezgin'in bir köşe yazısında rastlıyoruz.¹³² Yazar, Güneydoğu memur evleri ile ilgili yarım milyon liralık yolsuzluk yapıldığı iddiasını aktarır. Gezgin bu yazısında yolsuzluğun içeriğinden ziyade, yolsuzluğun ahlaki boyutunu yorumlamaktadır.

Yazarın yolsuzluğa karşı alınması gereken tedbirleri oldukça çarpıcıdır: “*Sert, yalçın, amansız hatta vahşi kanunlar yapalım. Ahlaksızların ödü patlasın. Korkudan damarlarındaki kan dunsun.*” Yazar bu kanunları çıkarmaktan alıkoyan gerekçelere de meydan okumayı ihmal etmiyor. “*Neden ve kimden çekiniyoruz? Böyle bir kanunun davet edeceği yabancı dikkatlerden mi? Zaman zaman patlayan yolsuzluk lağımları daha mı az dikkati çekiyor?*”

Yazarın büyük tepki gösterdiği olayın detayları iki hafta sonra gazeteye birkaç gün konu olan mahkeme sürecinde ortaya konur.¹³³ Doğu memur evleri ve hükümet konakları inşaatında 400 bin liralık yolsuzlukla suçlanan Hüseyin Akın, diploması olmamasına rağmen inşaatlarda fenni tesisatçı olarak denetim yapmıştır. Hüseyin Akın'ı işe alan ve hazırlanan birçok raporun sahteliğini bildiği halde tasdik eden Doğu Yapı İşleri eski müdürü Yüksek Mühendis Galip Şener, Diyarbakır ağır ceza mahkemesinde yargılanmaya başlar.

Yargılamaya konu olan memur evleri ve hükümet konağı Şırnak ve Pervari'dedir. Bu yargılama sürecine bir hafta boyunca gazetenin neredeyse tamamı ayrılmıştır.¹³⁴ Bu

¹³¹ “*Bayındırlık Bakanlığı doğu memur evleri inşaatının tasfiyesine karar verdi.*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3460, Tarih: 13.08.1951

¹³² Hakkı Süha Gezgin, “*Yolsuzluk*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4011, Tarih: 04.06.1953

¹³³ “*400 bin liralık ihtilaf davası. Maznunların duruşmasına ağır cezada Çarşamba günü devam edildi. İddia makamı Galip Şener'in tevkifini istedi*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı:4022, Tarih: 19.06.1953;

¹³⁴ “*400 bin liralık ihtilaf davası*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4023, Tarih: 20.06.1953;

“*Şırnak ve Pervari hükümet konağı ve memur evleri suistimali. 400 bin liralık dava maznunlarının duruşmalarına dün de ağır ceza mahkemesinde devam edildi*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4045 Tarih: 16.07.1953;

“*Ağır cezada 400 bin liralık suistimal davasına devam edildi. Hüseyin Akın ve Celal Can'ın tahliye talepleri reddedildi*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4086, Tarih: 05.09.1953

yolsuzlukta sanıkların savunmalarında dikkat çeken en önemli husus teknik personel yetersizliğidir. Doğu Yapı İşleri eski müdürü Yüksek Mühendis Galip Şener, iş hacminin genişliğinden dolayı yaklaşık 700 elemana ihtiyaç duyduğunu ancak bu isteğini defaatle vekâlete yazdığı halde bir cevap alamadığını belirtir.

Hülasa, incelenen dönemde Diyarbakır Gazetesinde memur evlerine dair haberler 1945-1953 yılları arasında yapılmıştır. Diyarbakır gazetesinde memur evlerinin yapım süreci yakından takip edilmiştir. Bu evler şehirde yaşayan memurların mesken ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmıştır. İnşalarının hemen her aşaması haber olan bu evler, sur dışında devlet eli ile yapılan meskenler olması hasebi ile ciddi bir heyecan yaratmıştır. Memur evlerinin Sur dışında yeni konutların yapımına ön ayak olması, bu ilgiyi ve heyecanı tetiklemiş olmalıdır. Bu evlerin imarına dair süreçlerin anlatıldığı haberlerde genel olarak Yenişehir’de yapılacak yeni evlere bir “örnek/model” olması temenni edilmiştir.

2.3.2 Bağlar Köşkleri: Bağ Evlerini Yeni Şehre Dâhil Etme Girişimleri

Diyarbakır Gazetesinde yetersiz mesken sorununun çoğunlukla, yeni meskenler inşa edilerek çözüleceğine dair haber yapılır. Mesken yapımı için teşvik edilen bölge ise Sur dışında Yenişehir denilen bölgedir. Bağlar köşkleri, Sur dışındaki Bağlar denilen mevkiinde yer alan mevcut yapılardır. Bu meskenler Sur dışındadır ancak tam olarak Yenişehir bölgesinde değildir. Gazetede de, bu bölgede bulunan meskenlere yeterli altyapı hizmeti verilerek, Yenişehir’e dahil edilmesini teşvik eden haberler mevcuttur. Bu haberler, incelenen dönemde 1940 yılında yapılmaya başlanıp 1953 yılına kadar gündeme gelmeye devam etmiştir. Bu haberleri bir araya getirdiğimizde ortaya çıkan tablo şöyledir:

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	1522	31.07.1940	<i>Bağlar (Şükrü Kaya)</i>	Köşe yazısı
2	2533	06.08.1945	<i>Ev buhranına karşı alınabilecek tedbir (Ömer Öner)</i>	Köşe yazısı
3	2859	24.09.1947	<i>Şehrimizde ev buhranı had safhadadır</i>	Haber
4	2895	19.12.1947	<i>Bazı vatandaşlarımızın Dileği Bağlar Mevki Bir Mahalle Haline Getirilemez mi?</i>	Haber
5	3398	26.03.1951	<i>Belediye başkanı faaliyetleri hakkında izahat verdi: Bağlar mevki şehir haline getirilecek.</i>	Haber
6	3750	30.07.1952	<i>Belediye bağlar mıntikasına otobüs</i>	Haber

			<i>seferleri açtı</i>	
7	4061	04.08.1953	<i>Bağlar yolları yapılmalı su ve elektrik verilmelidir</i>	Haber

Tablo 7. Diyarbakır Gazetesinde Bağlar Köşklarine dair yapılan haberler

Bağlar mevkiine dair ilk haber, Dr. Şükrü Kaya tarafından kaleme alınan “Bağlar” yazısıdır.¹³⁵ Kaya, Bağlar bölgesini şehrin kavurucu sıcakından kaçmak için iyi bir sayfiye yeri olarak resmeder. Bu bölge için hayali “İstanbul’un Erenköy’ü, Cadde Bostan’ı” gibi olmasındır. Bölgenin bu hayale ulaşması için tamamlanması gereken eksiklikler ise “şose, su ve elektrik”tir. Bu sorunlar giderildiği takdirde “güzel ve canlı bir sayfiye, hasta ve körpe çocuklar için hava tebdili yeri” olacaktır. Yazar, aynı zamanda, bu bölgeye gerekli altyapı hizmetlerinin verilmesiyle yeni şehre yeni bir mahalle kazandırılmış olacağını ve kısmen ev buhranına çare olunacağını belirtir. Kaya, Belediye tarafından bu sorunların bir sene sonrasına kadar halledeceğine dair oldukça umutludur.

1945 yılında Ömer Öner’in, Bağlar bölgesine dair bir yazı kaleme alması ile konu tekrar gündeme gelir.¹³⁶ Öner, Bağlar bölgesine dair şu bilgilere yer verir: “Müstakbel şehrin bir mahallesini teşkil edecek ufak bir köşecik nazarlarımızı kendisine çekiyor. İstasyon arkasındaki bağ evlerinin (bura tabiri ile Köşklar) hemen hepsi kargir olmak üzere 200 den fazla ev var, bu evlerin bazıları yaz mevsimleri 3-4 ay için kiraya veriliyor veya sahipleri tarafından işgal ediliyor. Senenin diğer zamanları boş ve metruk kalıyor. 200 ev Diyarbakır’ın bugünkü ev sıkıntısı karşısında oldukça büyük bir yekûn.”

Bu evlerin elden geçirilerek ulaşım, elektrik ve su ihtiyacının karşılanması için de gerekli olan masraflardan kaçınılmaması gerektiğini belirten yazar, belediyeyi bu hususta teşvik etmeye çalışır. “Az zahmet ve az masrafla ev buhranı içinde kıvranan Diyarbakır’a bol ve güzel manzaralı yepyeni bir mahalle ilave edebilmek elbette ki şimdiye kadar belediyece kazanılanların en büyüğü ve hayırlısı olacaktır”.

Bağlar bölgesinin Yenişehir’de bir mahalle haline getirilmesi için İl Genel Meclisinin yaptığı bir toplantı, 1947 yılında “Şehrimizde ev buhranı had safhadadır” başlığını taşıyan bir haberle gazetede gündem olur.¹³⁷ Bu haberde Bağlar bölgesinde bulunan evlerin sayısı 300 olarak verilir. Habere göre “Şehrin en önemli davası olarak mesken davasına el konulması”

¹³⁵ Şükrü Kaya, “Bağlar”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1522, Tarih: 31.07.1940

¹³⁶ Ömer Öner, “Ev buhranına karşı alınabilecek tedbir”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2533, Tarih: 06.08.1945

¹³⁷ “Şehrimizde ev buhranı had safhadadır”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2859, Tarih: 24.09.1947

Haberde, il genel meclisinde Bağlar mevkiinde bulunan 300 köşkün bir mahalle haline getirilmesinin ikinci defa gündeme geldiği belirtiliyor. İncelenen nüshalarda ilk yapılan il genel meclisi toplantısına dair bir haber mevcut değildir.

gerektiği belirtilerek, Bağlar köşklerinin “mahalli tedbirler alarak ıslahı, mesken ihtiyacına az da olsa cevap verme imkanı” vereceği ifade edilir. Ayrıca haberde, şehir suyu ve elektrik tesisatının, evlerin hemen 100 metre yakınına kadar geldiği yani Bağlar mevkiinin mahalle haline getirilmesi için gerekli olan tüm koşulların mevcut olduğu belirtilir.

Belediyenin gündemine aldığı bu soruna dair ciddi bir çalışma yapılmaması gazetede tepkiye neden olur. İlk zamanlar Belediyeden rica edilen hizmet artık kızgınlıkla talep edilmektedir. Bu minvalde değerlendirilecek haberlerden birinde şöyle denilir:¹³⁸ “*Dağ Kapı dışında ve istasyon yanındaki bağ evlerinin bir mahalle haline getirilmesi için zaman zaman özel idare ve belediyeden tedbir almalarını yazar dururuz. Bilhassa, genel meclisin İçtima halinde bulunduğu sıralarda, bu konuyu ele alıp genel meclisin dikkat nazarını çekmeğe çalışırız. Fakat, nedense bu konu bir türlü ele alınmaz. Diyarbakır şehrin de mesken buhranı cidden çok sıkıcı ve had bir durumdadır. Şehre nihayet bir kilometre mesafede bulunan bu bağların yolları, elektrik ve su tesisatı yapıldığı ve belediye otobüslerinin de buraya sefer yapmaları temin edildiği takdirde şehrimiz 300 evlik bir mahalleye kavuşmuş olur.*”

Aynı gün gazetede “bir grup vatandaşın” gazeteye gönderdiği bir mektuba yer verilerek bir nevi kamuoyu baskısı oluşturulmaya çalışılır. Yayımlanan mektupta bağlar mevkii sakinleri, üç hususa dikkat çeker:

- Bağlar köşklerindeki evler iki ailenin kalabileceği büyüklüktedir ve bu bölgenin ıslahı ev buhranını hafifletecektir.
- İstasyonla şehir arasında şose yolu vardır. İstasyondan bağlar mevkiine 1 km yol yapılırsa ulaşım sorunu çözülür.
- Bu bölgeye bir ilkokul ve bir karakol yapılarak bu bölge bir mahalle olarak kullanılabilir.

Gazetede ilk olarak 1940 yılında gündeme gelen bu bölgeye dair 11 yıl sonra, Belediye Başkanı gazeteye bir izahat vererek; “*Belediyemiz, Bağlar mevkiini şehir haline koymaya karar vermiştir*” diyerek bu haberi bekleyenleri müjdelir.¹³⁹ 1952 yılında bu

¹³⁸ “*Bazı vatandaşlarımızın Dileği Bağlar Mevki Bir Mahalle Haline Getirilemez mi?*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2895, Tarih: 19.12.1947

¹³⁹ “*Belediye başkanı faaliyetleri hakkında izahat verdi: Bağlar mevkii şehir haline getirilecek.*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3398, Tarih: 26.03.1951

Belediye Başkanı Nuri Onur’un Diyarbakır Gazetesine, Bağlar bölgesine dair şöyle bir izahat vermiştir. “*Belediyemiz, Bağlar mevkiini bir şehir haline koymaya karar vermiştir. Bu cümleden olmak üzere, Bağlara elektrik tesisatı yapıldığı gibi arzu edenlere elektrik ceryanı da verilecektir. İleride su verilmesi de düşünülmektedir. Bağların muntazam bir şehir halini alması için, Belediyemiz tarafından lazım gelen projeler*

bölgeye otobüs seferleri açıldığı gazeteden duyurulur.¹⁴⁰ İncelenen aralıkta bu bölgeye dair son haber 1953 yılında yapılır. Bu haberde, Belediyenin bölgeye su vermeyi taahhüt ettiği halde halen bu hizmeti vermediği, vatandaşların halen dört yol ağzında bulunan bir çeşmeden merkeplerle su taşıdığı ve bölgenin bu şartlar altında dört mevsim yaşanabilecek bir yer olmaktan uzak olduğu belirtilir.¹⁴¹

Hülasa, Diyarbakır Gazetesinde, Sur dışında bulunan Bağ evlerine gerekli alt yapı hizmetleri sunulması Yenişehir'e dâhil edilmeleri için talep/teşvik içerikli haberler yapılmıştır. Yaklaşık 600 ailenin mesken ihtiyacını giderebilecek bu bölge hemen her haberde, “mesken buhranını” hafifletecek bir çözüm olarak sunulmuştur. Ancak incelenen aralıkta, yaklaşık 13 yıllık bir süreçte, haber konusu olan bu meskenlere gerekli altyapı hizmetlerinin verilmediği görülmektedir.

2.3.3 Yapı Kooperatifleri: Yenişehir’de Sivil Girişimler

Türkiye’de konut yapı kooperatifçiliği, 1930’lu yıllardan sonra başlamıştır. İlk konut yapı kooperatifi, Bahçelievler Yapı Kooperatifi adı altında 1935 yılında Ankara’da kurulmuştur. 1945 yılına kadar ülkemizde, konut yapı kooperatiflerinin sayısı 50’ye ulaşmıştır. 1952 yılı, konut yapı kooperatifçiliğinde dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu, bu yıllarda düşük ve orta gelir grubuna ait ailelerin konut sorununu

hazırlanmaktadır. Bu projeler Bayındırlık Bakanlığınca tasdik ettirildikten sonra, derhal faaliyete geçilecektir. Bu suretle şehrimizde ev buhranı da nispeten önlenmiş olacaktır.”

¹⁴⁰ “Belediye bağlar mantıkasına otobüs seferleri açtı.”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3750, Tarih: 30.07.1952
Bir yıl önce belediye başkanı Onur’un gazeteden müjdelediği alt yapı hizmetlerin verilmesine yeni başladığını görüyoruz. Haberde, ulaşım sorununun halledilmesi için otobüs seferleri yeni başlamıştır. Ancak haberin detaylarına baktığımızda alt yapı hizmetleri hala bölgeye ulaşmamıştır: “Şehre iki üç kilometre mesafede bulunan Bağ evlerinde oturan vatandaşlarımızın şehre gidip gelmelerini sağlamak aynı zamanda kış aylarında orada oturmak isteyenlere kolaylık temin etmek maksadı ile günün muayyen saatlerinde otobüs seferleri yapılmasına belediyece karar alınmıştır. Belediyemizin verdiği bu kararı çok isabetli buluyoruz. Bağ evlerine seyrüseferleri yapıldığı takdirde, sayısı üç yüzü bulan bağ evlerinin bir mahalle haline geleceğine ve orada kış, yaz vatandaşlarımızın oturacaklarına ve bu suretle şehrimizde hüküm süren mesken buhranına karşı da oldukça müsbet bir tedbir alınabileceğine muhakkak nazari ile bakılabilir. Seyrüseferle beraber, ayrıca bağ evlerine elektrik cereyanı verilir ve yolları da yapılırsa Bağlar mantıkasına yapılacak seyrüsefer işleriyle beraber, Belediyemizin elektrik ve yol işini de ele almasını yani bağ evlerin bir mahalle haline gelebilmesi için, diğer ihtiyaçlarının da sağlanması hususunda teşebbüse geçmesini görmek isteriz.”

¹⁴¹ “Bağlar yolları yapılmalı su ve elektrik verilmelidir”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4061, Tarih: 04.08.1953
Bağlar bölgesine dair ilk olarak 1940 yılından beri talep edilen alt yapı hizmetleri, aradan geçen 13 yıla rağmen hala tamamlanamamıştır. Yapılan bu haberde de Bağlar, mesken buhranını hafifletecek bölge olarak anlatılmaktadır. Habere göre, Belediye bölgeye su vermeyi taahhüt ettiği halde halen bu hizmeti vermemiştir. Vatandaşların halen dört yol ağzında bulunana bir çeşmeden merkeplerle su taşıdığı ve bölgenin bu şartlar altında dört mevsim yaşanabilecek bir yer olmaktan uzak olduğu belirtilmektedir.

çözmeye yönelik ucuz finansman desteği sağlamaya başlamıştır. Bu teşvikler sonucunda, 1950-1965 yılları arasında 374 konut yapı kooperatifi kurulmuştur.¹⁴²

Diyarbakır'da sur dışında bir plan dâhilinde aynı anda birden çok mesken yapımı işi devlet eli ile yapılan memur evleriyle başlamıştır. 1950 sonrasında ise Yenişehir'de mesken yapımında sivil girişimler olarak görülebilecek yapı kooperatifleri ortaya çıkmıştır. Bu girişimlere dair Diyarbakır Gazetesinde, incelenen aralıkta, tespit edilen haberler şöyledir:

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	3384	21.02.1951	<i>Şehrimizde yapı kooperatifi kuruldu ilk hamlede 100 ev inşa edilecek</i>	Haber
2	3386	26.02.1951	<i>Vali Emin Nihat Sözeri Şehirde kurulan yeni evler kooperatifini tebrik ve başarı diledi.</i>	Haber
3	3422	21.05.1951	<i>Mahdut mesuliyetli Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi statüsü (5 gün boyunca gazetenin yarısı bu kooperatifin tüzüğüne ayrılmıştır.)</i>	Haber
4	3478	03.09.1951	<i>Belediye Meclisi toplandı</i>	Haber
5	3546	26.11.1951	<i>Şehrimizde imar hareketleri devam ediyor</i>	
6	3549	29.11.1951	<i>Yeni evler yapı kooperatifi istişare kongresini yaptı</i>	Haber
7	3674	29.04.1952	<i>Yapı kooperatifi yıllık kongresini yaptı</i>	Haber
8	3776	30.08.1952	<i>Yenişehir'de bina inşaatları hızla devam ediyor</i>	Haber
9	3815	18.10.1952	<i>Yeni evler yapı kooperatifi faaliyete geçti. Yapılacak evlerin temelleri atıldı</i>	Haber
10	4148	14.11.1953	<i>Memlekette yapı kooperatifleri</i>	Haber
11	4169	11.12.1953	<i>Yapı ve arsa kooperatifleri dalaveresi</i>	Haber
12	4336	29.06.1954	<i>Ev buhranı ve kira bedelleri (Sabri Aytar)</i>	Köşe yazısı
13	4338	01.07.1954	<i>Mahdut mesuliyetli Diyarbakır Maarif Evleri Yapı Kooperatifi statüsü</i>	Haber
14	4361	28.07.1954	<i>Arsa yağmacılığı mı? (Cahit Çubukçu)</i>	Köşe yazısı
15	4365	02.08.1954	<i>Bu imtiyaz nereden (Cahit Çubukçu)</i>	Köşe yazısı
16	4389	03.09.1954	<i>Yeni evler kooperatifi arsa taksiminden vazgeçti</i>	Haber

¹⁴² Konut Yapı Kooperatifçiliği, Editör Nurcan Turan TC Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2541, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1512 <http://ds.anadolu.edu.tr/eKitap/EMY201U.pdf>

17	4397	13.09.1954	<i>Ucuz verilen arsalar hakkındaki hüküm temyiz edildi.</i>	Haber
18	4405	22.09.1954	<i>Diyarbakır Mahdud Mes'uliyetli Güzelevler yapı kooperatifi statüsü (22 -23-24-29 Eylül, 1-4 -5-6-7 Ekim günleri gazetede tüzük ilanı)</i>	Haber
19	4420	09.10.1954	<i>Kooperatiflere belediye ucuz arsa verecek</i>	Haber

Tablo 8. Diyarbakır Gazetesinde Yapı Kooperatiflerine dair yapılan haberler

Diyarbakır Gazetesinde, incelenen aralıkta, Diyarbakır'da kurulan dört yapı kooperatifi haber olur. Bunlardan Yeni Evler Kooperatifi şehirde kurulan ilk yapı kooperatifi, diğerleri ise Maarif Evleri Yapı Kooperatifi, Güzel Evler Yapı Kooperatifi ve Mühendisler Yapı Kooperatifi'dir. Bu kooperatiflerden Mühendisler Yapı Kooperatifi dışında diğerlerinin tüzükleri gazetede yayımlanmıştır.

Yeni Evler Kooperatifi şehirde kurulan ilk kooperatif olması hasebi ile heyecan yaratmış, gazetede, İl Valisi Nihat Özeri'nin vilayet makamının kooperatif çalışmalarına her türlü desteği vereceğini taahhüt eden bir tebrik yazısına yer verilmiştir.¹⁴³ Yeni Evler Kooperatifinin Yenişehir'de yapacağı evler altı tip olarak tasarlanır ve müteahhit Münip Tansel'e ihale edilir. İnşaatlar başlamadan evvel malzeme ambarı ve tuğla ocakları hazırlanır.¹⁴⁴ Kooperatifin kuruluşunda bir yıl sonra inşa edilecek evlerin temel atma törenleri yapılır. Gazetede milletvekili Mustafa Ekinci ve müteahhit Münip Tansel'in temel atma töreninde yaptıkları konuşmalarda: *"Hususi teşebbüsle inşa edilecek olan bu modern evlerin, şehrin ev buhranına oldukça yardım edeceği gibi diğer zenginlere de aynı zamanda bir örnek teşkil edeceği, böylelikle kurulacak bu gibi kooperatiflerle gerek bayındırlık ve gerekse diğer iktisadi sahalarda memleketin kalkınması bakımından büyük faydalar sağlayacağı"* ortak vurgu olarak öne çıkarılır.¹⁴⁵

Yeni Evler Kooperatifinin kurucularından olan Şevket Beysanoğlu kooperatifi kurma sürecini şöyle anlatır:

"Belediyenin halkı ev yapmaya özendirici çeşitli kolaylıklar göstermesine rağmen, halkın ilgi ve rağbeti bir türlü sağlanamıyordu. Diğer taraftan Diyarbakır nüfusu hızlı bir artış gösteriyordu. Civar il ve kasabalardan, köylerden başlayan akın, bu hızlı artışı daha da

¹⁴³ "Vali Emin Nihat Sözeri Şehirde kurulan yeni evler kooperatifini tebrik ve başarı diledi", Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3386, Tarih:26.02.1951

¹⁴⁴ "Yenişehir'de bina inşaatları hızla devam ediyor", Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3776, Tarih: 30.08.1952

¹⁴⁵ "Yeni evler yapı kooperatifi faaliyete geçti. Yapılacak evlerin temelleri atıldı", Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3815, Tarih: 18.10.1952

yükseltiyordu. Mesken buhranı had bir safhaya gelmişti. Şehrin kale dışına taşınması, Dağ ve Urfa kapıları arasında geniş ve düz alana planlı bir şekilde yayılması zorunlu idi. On arkadaş, milletvekilimiz rahmetli Mustafa Ekinci'nin önderliğinde birleşerek Mahdut Mes'uliyetli Diyarbakır Yeni Evler Yapı Kooperatifini Kurduk. Amacımız, üyelerimize ilk etapta yüz ev yapmak sureti ile sur dışında yepyeni ve modern bir şehrin kurulmasında ön ayak olmak, mesken buhranının (kısmen olsun) giderilmesinde ilk adımı atmak, böylece canımızdan çok sevdiğimiz güzel ve tarihi Diyarbakır'ımıza bir hizmette bulunmaktı.”¹⁴⁶

Beysanoğlu'nun Diyarbakır sevgisi ile yola çıktıklarını ifade ettiği Yeni Evler Kooperatifinin de içinde bulunduğu iki yapı kooperatifi, 1954 yılında “ucuz arsa yağmacılığı” ile suçlanır. Gazete sahiplerinden Cahit Çubukçu bu sorunu aktaran iki yazı kaleme alır.¹⁴⁷ Çubukçu, Diyarbakır'da kurulan yapı kooperatiflerinin mesken buhranını çözmekten ziyade üyelerine mesken temin etmek gayesi ile yola koyulduklarını ancak gelinen noktada diğer vatandaşların mesken sahibi olma haklarına tecavüz ettiklerini iddia eder. Çubukçu, Yeni Evler Kooperatifinin 100 ev yapmayı taahhüt ederek, metrekaresi 5 ile 50 kuruştan 20 bin metrekare arsada 68 ev yaptığını, geri kalan arsayı üyeleri arasında bir ticari maksatla kullandığını, taahhüt ettiği 32 evi yapmaya mecbur olduğunu belirtir. Yeni Evler Kooperatifine teşvik amacıyla verilen arsa civarında arsa alan bir vatandaşın metre karesine 12 lira verdiğini iddia eder.

Çubukçu'nun iddiaları Yeni Evler Kooperatifi ile sınırlı değildir. Yine Mühendisler Kooperatifine de arsa dağıtımında metre karesi 10 liradan fazla olan bir sahanın 50 kuruş gibi bir fiyata usulsüzce dağıtıldığını iddia eder. Çubukçu, bu işten Belediye encümenini sorumlu tutar. Belediye encümeninin yetki sınırlarını aşarak arsa tahsisinde bulunduğunu ve belediyeyi yüz binlerce lira zarara soktuğunu belirterek, yine belediyeyi göreve çağırır. Bu yazılardan bir ay sonra gazeteye Yeni Evler Kooperatifinin arsa taksiminden vazgeçtiği haberi yansır.¹⁴⁸ Habere göre Kooperatif, yüz ev yapmak için belediyeden aldığı arsadas mesken adedini yüze çıkaracak yahut arsayı belediyeye iade edecektir. Ayrıca haberde kooperatifin taahhüt ettiği 32 evi yapmak için ortak bulmaya çalışarak hazırlıklara başladığı belirtilir.

Şevket Beysanoğlu, Diyarbakır Belediyesi tarafından basılan “Cumhuriyet Dönemi Diyarbakır Tarihi” adlı eserinde Yeni Evler Kooperatifinin iki yıl içinde 100 evi

¹⁴⁶ Şevket Beysanoğlu, Agy, Cilt 2, Sayfa: 1067

¹⁴⁷ Cahit Çubukçu, “Arsa yağmacılığı mı?”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4361, Tarih: 28.07.1954

Cahit Çubukçu, “Bu imtiyaz nereden” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4365, Tarih: 02.08.1954

¹⁴⁸ “Yeni evler kooperatifi arsa taksiminden vazgeçti”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı:4389, Tarih: 03.09.1954

tamamlayarak üyelerine dağıttıklarını yazmaktadır.¹⁴⁹ Oysa gazetede, Yeni Evler Kooperatifinin yaptığı evlerin 66 adetinin temel atma törenlerinin yapıldığı Ekim 1952’de haberleştirilmiş, taahhüt edilip yapılmayan 32 ev ile ilgili ise tam iki yıl sonra, Ekim 1954 tarihinde yeni bir haber yapılmıştır. Beysanoğlu’nun iddiasının aksine iki yıl sonra 100 ev tamamlanmamış, 32 evin arsasının üyelere satılmasından vazgeçilmiş, eksik kalan evleri yapmak için üye arama çalışmaları başlamıştır.¹⁵⁰

Hülasa, Diyarbakır Gazetesinde incelenen aralıkta, Yenişehir’de mesken yapım işine, 1951 yılı itibari ile yapı kooperatiflerinin katıldığı görülmüştür. 1951 sonrası şehirde ilk olarak Yeni Evler Yapı Kooperatifi kurulmuş, akabinde yeni girişimler ile bu sayı artmıştır. Gazete haberlerinde genel olarak, şehirde kurulan kooperatiflerin inşa ettiği evleri üyeleri arasında dağıtacağı için buhranı gidermekten uzak olduğu¹⁵¹ belirtilmiş, ancak Sur dışının giderek bir iskân mahalli haline gelmesinde yardımcı olması nedeniyle bu buhranı hafifletmesi temenni edilmiştir. Kooperatiflerin inşa ettikleri evlere dair yapılan haberlerde, yine memur evlerinde olduğu gibi, Yenişehir’de ev yapacaklara “modern evler” olarak örnek olması temennisi göze çarpmaktadır. Kooperatiflere belediye tarafından Yenişehir’de ucuz arsa temin edilmiştir. Arsa dağıtımındaki bazı usulsüzlükler, Yenişehir’de şahsi mesken yapacak vatandaşların “mesken hakkına” tecavüz olarak haber konusu yapılmıştır.

2.3.4 Emlak ve Kredi Bankasının Açılması

Türkiye’de konut kredisi veren bir kurumun kurulması, Cumhuriyetin ilk yıllarına rastlar. Memurların ve talep sahiplerinin konut kredisi alabilmeleri için Emlak ve Eytam Bankası 1926 yılında kurulmuştur. Emlak ve Eytam Bankası, görevleri genişletilerek ve sermayesi artırılarak, 1946 yılında, Türkiye Emlak Kredi Bankası’na dönüştürülmüştür. 1946 tarihli yasa, bankayı, özellikle konutu olmayanlara ucuz konut yaptırmak için kredi vermekle, bina yapıp satmakla ve yapı, yapı malzemesi endüstrisi ve ticaretini desteklemekle görevli saymıştır. Bununla birlikte, bankanın kredilendirdiği konutlar dar gelirli için ucuz konutlar olmayıp genellikle pahalı konutlar olmuştur.¹⁵²

¹⁴⁹ Şevket Beysanoğlu, Agy, Cilt 2, Sayfa: 1073

¹⁵⁰ “Yeni evler kooperatifi arsa taksiminden vazgeçti”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4389, Tarih: 03.09.1954

¹⁵¹ Sabri Aytar, “Ev buhranı ve kira bedelleri”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4338, Tarih: 29.06.1954

¹⁵² Aykut Namık Çoban, “Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 67, No. 3, 2012, s: 75-108 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Diyarbakır Gazetesinde Emlak ve Kredi bankasının çalışmaları, şehirde açılma süreci ve Diyarbakır’da bankanın açıldıktan sonra mesken sıkıntısını ne ölçüde giderdiği bilgisini içeren haberler şöyledir:

No	Sayı	Tarih	Başlık	Haber Türü
1	3396	21.03.1951	<i>Emlak Kredi Bankasının açılması için rapor verildi</i>	Haber
2	3477	01.09.1951	<i>Şehrimizde emlak kredi bankası ne zaman açılacak</i>	Haber
3	3555	06.12.1951	<i>Emlak ve kredi işleri görmek üzere, şehrimizde bir acentelik açılıyor</i>	Haber
4	3946	20.03.1953	<i>Emlak Bankası ve gayeleri. Artık herkes bir ev sahibi olabilecektir. (İffet Babagil)</i>	Köşe yazısı
5	3956	01.04.1953	<i>Emlak Kredi Bankasının büyük bir başarısı</i>	Haber
6	3966	13.04.1953	<i>Birçok bina yapıldığı halde ev buhranı önlenemiyor</i>	Haber
7	4049	21.07.1953	<i>Vatandaşı ev sahibi yapmak için müspet çalışmalar</i>	Haber

Tablo 9. Diyarbakır Gazetesinde Emlak ve Kredi Bankasına dair öne çıkan haberler

Bu haberlerden ikisinde bankanın genel çalışmaları hakkında bilgi verilir. İlkinde; bankanın takma ev sanayi kurmak üzere yaptığı teşebbüsler anlatılır. Mesken üretiminde yeni olan bu teknik oldukça heyecan yaratmıştır ki beklenti, bu tekniğin memlekette mesken buhranını bitirmesidir.¹⁵³ İkinci haber ise, bankanın sermayesinin artırılması için hazırlanan bir kanun tasarısıyla ilgilidir ve “*Vatandaşı ev sahibi yapmak için müspet çalışmalar*” başlığını taşır.¹⁵⁴

Diyarbakır Gazetesinde Emlak ve Kredi Bankasının açılma sürecine dair haberler 1951 yılının başlarında haber olmaya başlar. Bankanın Diyarbakır’da bir şube açılmasını

¹⁵³ “*Emlak Kredi Bankasının büyük bir başarısı*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3956, Tarih: 01.04.1953. Haberde şu bilgilere yer verilmektedir: “*Emlak ve Kredi Bankası memleketimizde bir takma ev sanayi kurmak üzere teşebbüslere geçmiş bulunmaktadır. Banka bu sanayide senelerce tecrübe sahibi firmalarla temas etmektedir. Banka, takma ev sanayini memleketimizde kurduktan sonra mesken sıkıntısının önüne geçmiş olacak, aynı zamanda mezkur evler çok kısa bir müddet içinde gayet ucuz fiyatlarla taliplere teslim edilecektir. Bu evlerin en büyük hususiyeti de zelzeleye karşı mukavim olmasıdır. Banka, memleketimizde hemen hemen yeni denecek kadar bu orijinal evleri ucuz vermeyi de tasarlamaktadır.*”

¹⁵⁴ “*Vatandaşı ev sahibi yapmak için müspet çalışmalar*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4049, Tarih: 21.07.1953 Haberde, 1946 yılında 110 milyon sermaye ile kurulan Emlak ve Kredi Bankasının sermayesini 300 milyona çıkaracak kanun tasarısının Mecliste görüşülerek kabul edildiği belirtiliyor. Adnan Menderes, Meclisteki konuşmasında, son yıllarda inşaat faaliyetlerinin artması ile geniş bir kitlenin ev sahibi yapıldığını, birçok memleketlerde hala mesken davasının devam ettiğini, Demokrat Partinin iktidara gelmesi ile inşaat faaliyetlerinin hız kazandığını belirtmiştir. Menderes ayrıca, Demokrat Parti iktidarı ile 300 bin ton civarında olan çimento üretiminin, bir milyon tona çıkarıldığını kurulan yeni fabrikaların faaliyete geçmesi ile 4 milyona çıkacağını yeni kurulan tuğla fabrikaları ile inşaat malzemelerinin temininde büyük rahatlama yaşandığını belirtmiştir.

tetkik etmek için gönderdiği müfettişin şehirden ayrılması sonrası gazetede, “*Emlak Kredi Bankasının açılması için rapor verildi.*” başlığı ile bir haber yapılır.¹⁵⁵ Habere göre Diyarbakır’a gelen Emlak Kredi Bankasının müfettişlerin tetkikleri sonucunda, şehirde bankanın açılması yönünde bir rapor verilmiştir. Bu bilgi bir duyuma dayandırılmaktadır. Haberde bankanın açılmasına büyük bir anlam yüklenmektedir. Buna göre, banka, birçok vatandaşı ağır faiz belasından kurtaracak, meskeni olmayan vatandaşlara yüzde beş faizle ve yirmi sene müddetle borç para verecek ve böylece şehirdeki mesken buhranı zamanla ortadan kalkacaktır.

Aradan altı ay geçmesine rağmen şube açılması konusunda bir gelişme olmaz. Bu belirsizlik durumu gazetede “*Şehrimizde emlak kredi bankası ne zaman açılacak*”¹⁵⁶ başlığı ile yine haber olur. Haberde, “*vilayetçe yapılan teşebbüslerden olumlu sonuçlar alınmasına ve hatta banka müfettişinin olumlu raporuna*” rağmen şubenin açılmamasından şikayet edilmektedir:

“*Diyarbakır için hayati ehemmiyeti olan Emlak kredi bankasının burada açılmasından vazgeçilmiş ise bu karar şehrimiz için hakikaten acı bir akıbet teşkil etmiş olur. Diyarbakır’ın mesken ihtiyacını karşılamak, bilhassa fahiş hadlerle faiz vermek sureti ile hususi şahıslara yapılan ipotek mukabili emlak kredilerinden mütevellit birçok vatandaşımızın çektiği sıkıntıları önlemek gayesi ile açılmasını istediğimiz bu bankanın ilimizde göreceği hizmet ve faydası çok büyük olacaktır. Bu hususta büyük ilgi göstererek çalışan ve bankanın açılması vaadini alan valimizin bu mevzuu tekrar ele alması ve şehrin bu ihtiyacını gidermesi hepimizi sevindirecektir.*”

Haberde bankanın şehir için hayati bir önemi olduğu vurgulanarak, bu belirsizliğin mesken sıkıntısı çeken şehir için ciddi bir olumsuzluk teşkil ettiğinden hareketle bankanın derhal açılması için validen himmet ve yardım beklenir.

Nihayet büyük umut bağlanan bankanın 1951 yılının sonunda şehirde açılacağı müjdelendir.¹⁵⁷ Ancak beklendiği gibi bir şube değil Malatya şubesine bağlı bir acentelik açılacaktır.

Habere acenteliğin açılmasından duyulan memnuniyet şöyle yansır: “*Şehrimizin yıllardan beridir beklediği bu bankanın acentelik şeklinde olsa dahi kurulması halkımızı geniş*

¹⁵⁵ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3396, Tarih: 21.03.1951

¹⁵⁶ Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3477, Tarih: 01.09.1951

¹⁵⁷ “*Emlak ve kredi işleri görmek üzere, şehrimizde bir acentelik açılıyor*” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3555, Tarih: 06.12.1951

ölçüde sevindirmiştir. İpotek mukabili para isteyenlere ve mesken ihtiyacı için inşaat yapanlara kredi açmak gibi halkın çok önemli bir ihtiyacını karşılayacak olan bu müessesenin şehrimizde kurulması hususunda valimiz Sayın Emin Nihat Sözeri ile belediye başkanımız Nuri Onur'un çok büyük gayretleri sebat etmiştir.”

1952 yılında bankanın icraatlarına dair herhangi bir haber gazeteye yansımaz. 1953 yılında İffet Babagil'in kaleme aldığı “*Emlak Bankası ve gayeleri. Artık herkes bir ev sahibi olabilecektir.*”¹⁵⁸ başlıklı yazısı ile bankanın Diyarbakır'da bir şube açtığı müjdelendir. Babagil, “*Memlekette imar faaliyetleri yapılmıyor demek için hiçbir gerekçe kalmamıştır*” diyerek, vatandaşlara bankada “*ev hesabı*” açmak için çağrıda bulunur. Bankanın imar konusuna ilgisini artırmasının vatandaşın elinde olduğunu belirten Babagil, “*yastık altı birikimden, hususi şahıslara ipotek yaptırarak para temininden*” vazgeçilmesi gerektiğini vazedir.

Babagil'in “herkesi ev sahibi yapacak” diye müjdelediği banka, mesken yapımında beklentiyi karşılamadığı şeklinde bir haberle gazeteye, çok değil, bir ay sonra yeniden konu olur.¹⁵⁹ Bu haberde, kuruluş aşamasında halkı tefecilerin elinden kurtaracağı düşünülen Emlak bankasının kredi şartlarının ağırlığından şikâyet edilir. “*Her ne kadar şehrimizde Emlak ve kredi bankası açılmışsa da, onun da para ikraz (borç olarak verme) şartları ağırdır. Bu yüzden fakir halkımız bu bankadan istifade edemiyor. Zira banka, yaptırılacak evin birinci katı ikmal edilmedikçe para vermemektedir. Hâlbuki bankanın gayesi, evsiz vatandaşları ev sahibi etmek olduğuna göre, arsası olup da bina yaptırmak isteyenlere de para vermek çareleri aramalıdır. Ancak bu suretle vatandaşlar ev sahibi olmuş, ev buhranı da önlenmiş olur.*”

Ayrıca, 1954 yılında Sabri Aytar da, kaleme aldığı bir köşe yazısında, Emlak Bankasının, ev kredisi için evin birinci katının bitirilmiş olmasını şart koşmasından dolayı bankadan yeteri kadar istifade edilemediğini belirtir.¹⁶⁰

¹⁵⁸ İffet Babagil, “*Emlak Bankası ve gayeleri. Artık herkes bir ev sahibi olabilecektir*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3946, Tarih: 20.03.1953

¹⁵⁹ “*Birçok bina yapıldığı halde ev buhranı önlenemiyor*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3966, Tarih: 13.04.1953

¹⁶⁰ Sabri Aytar, “*Ev buhranı ve kira bedelleri*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4338, Tarih: 29.06.1954

3.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Öncelikle çalışma neticesinde açığa çıkan tabloyu incelemek faydalı olacaktır. Diyarbakır Gazetesi verileri merkeze alınarak yapılan bu çalışmada, gazeteye yansıyan mesken buhranına dair veriler üç ana bölümde incelenmiştir. İlk bölümde geniş bir yelpazede haber seçimi yapılarak genel olarak gazetede nasıl bir buhran resmedildiğine odaklanılmıştır. Bu bağlamda “buhran” söyleminin 1945 yılından önce sadece bir haber içeriğinde yer aldığı, 1945 ve sonrasında ise haber başlıklarına taşındığı ve gittikçe daha sık haber konusu olduğu görülmüştür.

İkinci bölümde ise gazete haberlerine yansıyan ve yeniden imara etkisi olan/olabilecek dört konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu konular kira, göçmen evleri, sel ve cadde genişletme haberleridir. Gazetede, kira bedelleri ve cadde genişletmelerinin neden olduğu istimlâk haberleri mesken buhranı ile ilişkili olarak verilmiştir. Kira konusu, mesken buhranı ile direkt ilişkilendirilmiş, kira oranlarında yaşanan fahiş artışlara, mesken buhranı gerekçe olarak sunulmuştur. Haberlerde kira bedellerinin yeni imara etkisi incelendiğinde; mesken yapımını teşvik eden ve yanı sıra mevcut meskenin yıkımına engel olan yönleriyle iki boyutlu bir durum ortaya çıkmaktadır. Diyarbakır’da kötü koşullarına rağmen kiraya verilebilen eski meskenlerin yıkılmaması, İstanbul’da ise konakların az kira getirdiği için apartman yapılmak üzere yıkılmasına dair haberler bu bağlamda değerlendirilebilir.

Diyarbakır Gazetesi’nde cadde genişletilmelerine dair haberler 1947 yılından itibaren sürekli yapılmıştır. Bu haberlerde istimlâk edilen meskenlerden bahsedilmiş ancak sayılarından ziyade istimlâklerin ne şekilde yapılacağı üzerine yapılan tartışmalara yer verilmiştir. Genel anlamda cadde genişletmeleri kentin “modernleşmesi” için önemli bir “sembol” olarak görüldüğünden, genişletmeler haberleştirilirken yıkılan/yıkılacak meskenlerin, buhranı arttırdığından bahsedilmemiştir. Bu durumu gazetenin, dönemin modernlik anlayışına ve modern kalkınmaya olan sarsılmaz itikadı olarak yorumlamak mümkündür.

Göçmen evleri ve seylapzedeler için yapılacak meskenler ise gazetede buhran anlatısı içerisinde yer almayan haberlerdir. Diyarbakır’da iskân politikası mesken imarını zorunlu hale getirmiştir. Gazetede incelenen aralıkta Diyarbakır’da yapılacak göçmen evleri yapım işi 1940 yılında ihale edilirken, 1951 yılında bu evlerin enkazları ihale yolu ile satışa çıkarılmıştır. Diyarbakır’da ciddi bir kaynak sarf edilerek inşa edilen birçok göçmen evi yerleştikleri yöreye uyum sağlayamayan göçmenlerin yeniden göç etmesi nedeni ile metruk kalmıştır. Sel

felaketi ise incelenen aralıkta, Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde ciddi bir hasar bırakarak mevcut meskenlerin yıkımına neden olmuş ve hatta bu afet sonucu ilçe merkezi taşınmıştır. Bu iki olayın da gazetede mesken buhranı ile ilintili olarak gündeme getirilmeyişi, göçmenlerin ve seylapzedelerin mesken ihtiyacının devlet tarafından karşılanmış olmasıyla açıklanabilir.

Çalışmanın son bölümünde ise gazetede mesken buhranına çözüm arayışları olarak değerlendirilebilecek dört konu incelenmiştir. Bunlardan ilki memur evleridir. Diyarbakır gazetesinde yapım süreçleri yakından takip edilen memur evleri, sur dışında devlet eli ile yapılan meskenler olması hasebiyle ciddi bir heyecan yaratmıştır. Bu evler şehirde yaşayan memurların mesken ihtiyacını karşılamada dahi yetersiz kalmıştır. Yenişehir'de imarı tetiklemesi beklenen bu evlerin, yapılacak yeni evlere bir “örnek/model” olması da temenni edilmiştir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi gazetede Yenişehir, buhranın çözüm adresi olarak gösterilmektedir. Sur dışında bulunan bağ evlerine gerekli alt yapı hizmetleri sunularak yeni şehre dâhil edilmeleri için talep/teşvik içerikli haberler de bunun bir yansıması olarak görülebilir. Gazetede 1940 yılından itibaren yaklaşık 600 ailenin mesken ihtiyacını giderebilecek Bağlar bölgesi hemen her haberde, “mesken buhranını” hafifletecek bir çözüm olarak sunulmuştur. Ancak incelenen aralıkta yaklaşık 13 yıllık bir süreçte haber konusu olan bu meskenlere gerekli altyapı hizmetlerinin verilmediği görülmüştür.

Diyarbakır Gazetesinde incelenen aralıkta Yenişehir'de mesken yapım işine, 1951 yılı itibari ile yapı kooperatifleri katılmıştır. 1951 sonrası şehirde ilk olarak Yeni Evler Yapı Kooperatifi kurulmuş, akabinde yeni girişimler ile bu sayı artmıştır. Bazı haberlerde, şehirde kurulan kooperatiflerin inşa ettiği evleri üyeleri arasında dağıtacağı için buhranı gidermekten uzak olduğuna değinilirken, öte yandan Sur dışının giderek bir iskân mahalli haline gelmesinde yardımcı rolü nedeniyle buhranı hafifleteceği beklentisi hâkimdir.

Yapı kooperatiflerinin Yenişehir'de yapacağı evlerin örnek “modern evler” olacağı temennisi göze çarpmaktadır. Ayrıca kooperatiflere Belediye tarafından yeni şehirde ucuz arsa teminindeki bazı usulsüzlükler, Yenişehir'de şahsi mesken yapacak vatandaşların “mesken hakkına” tecavüz olarak görülüp haber konusu yapılmıştır.

Emlak ve Kredi Bankası 1951 yılı itibari ile gazetede haber olmaya başlamıştır. Diyarbakır'da açılma sürecinde yapılan haberlerde banka, “buhranı” çözecek bir araç olarak yansıtılmış ancak açıldıktan sonra beklentiyi karşılamadığı üzerine yazılar kaleme alınmıştır.

Bu yazılarda, bankanın kredi şartlarının ağırlığından şikâyet edilerek vatandaşların çoğunun kredi imkânından faydalanamadıkları belirtilmiştir.

Diyarbakır Gazetesi'nde 1940-1954 yılları arasında yapılan taramalarda mesken buhranı meselesinin; 1940 - 1953 arası Bağlar bölgesi, 1945-1953 yılları arasında memur evleri, 1947 yılından itibaren cadde genişletmeleri, 1951 sonrası ise Emlak ve Kredi Bankası ve yapı kooperatifleri, 1954 yılında kira bedelleri artış oranları ile ilintili olarak gündeme getirildiği tespit edilmiştir.

Çalışma neticesinde, Diyarbakır Gazetesi'nden, genel olarak yukarıda anlatıldığı şekilde bir mesken buhranı tablosu resmedilmektedir. Gazetenin mesken buhranı anlatısına dair sunduğu verileri merkeze alarak değerlendirmeye çalışalım. Öncelikle “mesken buhranı” terkininin, konut ihtiyacını (yahut konut eksikliğine dair vakıayı) ne kadar karşılayan bir kavram olduğu üzerine düşünmek gerekir. Buhran sözcüğünün lügatte; bunalım, kriz anlamlarında, olağan bir durumdan ani bir sapmaya işaret ettiğini daha önce de ifade etmiştik. Yani konut ihtiyacının bir kriz haline gelmesi için olağan akışta sıra dışı bir gelişme olması gerekmektedir. Türkiye’de ise nüfus artışı ve inşaat sanayinin geri kalması yahut mevcut meskenlerin kötü koşullarda olması gibi gerekçeler konut krizini tetikleyen nedenler olarak zikredilmektedir. Bir ülkede artan nüfusa mukabil konut ihtiyacının da artması olağan bir durumdur. Yani nüfus artışını, konut ihtiyacında ani değişiklik yapacak bir neden olarak görmek zordur. İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya’sı için mesken meselesini buhran/kriz olarak tavsif etmek mümkün olabilir. Ancak Türkiye’de savaş yıkımı söz konusu değilken, savaş sonrası Avrupa’sının gündemi olan konut krizinin, Türkiye’de “mesken buhranı” olarak neşvünema bulmasını bir tür söylem ithali olarak görmek mümkündür.

Gazetede, incelenen aralıkta İkinci Dünya Savaşı sonrasında gündeme gelen “mesken buhranı” söylemi ülke genelinde konut sorunun gündemleşmesi ile paralellik arz etmektedir. Bu döneme dair yapılan okumalarda “mesken davası”, “mesken seferberliği”, “mesken sefaleti” gibi adlandırmalar adeta savaş yıkımı yaşayan bir ülkedeki konut krizini tanımlar gibidir. Oysa sorunun tespit edilmesi için dahi yeteri kadar veri mevcut değildir. Şöyle ki, 1940-1954 yılları arasında ülkede mevcut mesken sayımına dair veriler yoktur. Türkiye’de ilk mesken sayımı 1955 yılında yapılmıştır. 1958 yılında İmar ve İskan Bakanlığı kurulmuş, 1960 yılında devletin mesken yapımında kolaylaştırıcı tedbirler alacağı Anayasada yer almıştır. Genel olarak, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkede konut politikasına dair tartışmaların ve tedbirlerin alınmaya başlandığı bir sürecin yaşandığı söylenebilir. Bu süreçte ülkede konut politikasına dair yapılan tartışmalarda “mesken buhranı” söyleminin gittikçe yaygın bir

şekilde kullanılması, söylemin vakıayı inşa etmesi şeklinde de yorumlanabilir. Zira “kriz” çoğu zaman vakıadan ziyade söylemle ilgili bir problemi ifade eder.

Hülasa, Diyarbakır Gazete’sinde ve aynı dönemde hazırlanan raporlar, dergiler ve kanun tasarılarında ülkedeki konut sorununun gündeme getirilirken sıkça terennüm edilen buhran söylemi ile konut ihtiyacını paralel değerlendirmek zor görünmektedir. 1945 sonrası ülkede konut ihtiyacının savaş yıkımı yaşayan ülkelerdeki gibi bir boyutta olduğu savına mütereddit bir tespit olarak bakmak mümkün görünmektedir. Zira sorun aniden, birdenbire açığa çıkan ve kriz olarak adlandırılabilir büyüklükte bir sorun değildir. Hatta o dönemde ne gazetede ne de başka kaynaklarda bir evsizler kitlesinin teşekkül ettiğine dair bir veri söz konusu değildir. Ayrıca Türkiye’de büyük şehirlerin yanı sıra küçük yerleşim yerlerinde konut ihtiyacının bir kriz olarak nitelendirilmesi de mezkûr dönemin tespitlerindedir. Ancak bu tespite katılmak da zor görünmektedir. 1950 öncesinde ülke genelinde köyden kente göç olgusu oldukça zayıftır. Hatta bundan dolayı köy meskenlerinin ıslahını gündeme alan yaklaşım köyden kente göçü engellemek için yapılan bir girişim olarak değerlendirilebilir ki 1950 öncesi şehirleşme çok da arzu edilen bir süreç değildir. Zira köylünün milletin efendisi olarak tanımlanmaya devam etmesi için köyünde kalması gerekmektedir.

Gazetede dillendirile gelen “Mesken buhranı” bir konut krizini tanımlamadığına göre bu terkinin neye tekabül ettiği üzerinde durmaya çalışalım. Mesken buhranı söyleminin, tek bir soruna yahut duruma karşılık gelmediği rahatlıkla söylenebilir. Mesken buhranı denen şey konut sayısındaki yetersizliği mi yoksa konutun kolay ulaşılabilir bir meta olmayışını mı tarif etmektedir? Konutun daima temel ihtiyaçlar içerisinde en pahalı ve en zor ulaşılabilen bir meta oluşu bugün için de geçerliliğini korumaya devam etmektedir. Günümüzde, kanun yolu ile şehir planlamaları, teknik imkânlar, inşaat malzemelerinin teminindeki şartlar da farklıdır. Tüm bu imkânlar günümüzde 1950’lere göre daha ulaşılabilir şeylerdir. Ancak buna rağmen herkes ev sahibi değildir.

İncelediğimiz aralıkta konut üretimi günümüzden bir hayli farklıdır. Mimar konut tasarımında ana aktör değildir. Kırsaldan göç eden kesim, kendi evini kendisi inşa etmekte bu durum “gecekondu sorunu” veya “çarpık kentleşme” olarak nitelendirilmektedir. “Mesken buhranı” söylemi, bu boyutu ile plansız ilerleyen kentleşme ve gecekonduardan şikayet etme şeklindedir.

“Mesken buhranı” terkininin kira kanun tasarılarında bir gerekçe olarak sunulmasını tamamen mesken yetersizliğinin bir göstergesi olarak görmek zordur. Kiraların 1939 yılında kanun yolu ile dondurulması kâğıt üzerinde bir dondurmadır. Piyasada bu dondurmaya karşın kira bedellerinde % 200-300’lerde bir artış görünmektedir. Bu durum, az olanın değerinin artmasından ziyade dondurmaya öngören kira kanununun piyasada işlevsiz kalmasıyla ilgilidir. Kanun yolu ile öngörülen rakamların piyasada karşılığının olmayışı, mesken kiralarında spekülasyonların oluşmasına uygun bir zemin yaratmıştır. Bu bağlamda kira bedelleri mevzuundaki spekülasyonlar, “mesken buhranı” söyleminin tekabül ettiği bir diğer mesele olarak görülebilir.

Gazetede mesken buhranına çözüm yöntemi olarak zikredilen, memur evleri, bağlar köşkeri, yapı kooperatifleri gibi hususlar yeni şehirde olan/yapılan meskenlerdir. Memur evleri İnönü’nün Şark raporunda da ifade ettiği gibi siyasi kudretin bir göstergesi olarak yeni şehirde inşa edilmeye başlanır. Gazetede ise mesken buhranının delili olarak gösterilen ve şehre gelip otel, pansiyon gibi yerlerde kalan bir nüfustan bahsedilir. Kırsaldan göç edip de, Diyarbakır’da incelenen aralıkta sayısı 6-7 olan otellerde kalan bir köylü kesiminden bahsetmek abes olacaktır. Kırsaldan göç eden kesim barınma sorununu kendisi çözmektedir. O vakit gazetede buhranı arttırıyor denilen nüfus bu yönü ile memur sınıfıdır. Bu açıdan bakıldığında “mesken buhranı” söylemi, memurların, subayların konut sorununa karşılık gelmektedir.

Yapı kooperatiflerinin mesken yapım işine girmesi, Yenişehir’de konut üretimini ve dolayısıyla Yenişehir’in imarını hızlandırıcı etki yapmıştır. Bu kooperatifler benzer ekonomik güçteki bireyleri, günümüzde inşa edilen sitelere benzer bir mantıkla bir arada iskân ettirmeye başlamıştır. Yeni şehrin iskân mahalli haline gelmesi aynı zamanda sur içindeki sosyolojik dokunun gelişmesinde hızlandırıcı bir etki yapar. Sur dışına çıkmaya başlayan eski şehrin eşrafı, yerini köylü kesime bırakır. Bu kooperatiflerin yönetim kurulları, Diyarbakır gibi siyasi polarizasyonu güçlü bir şehirde yeni rejimle barışık modernist kişilerden oluşur. Yenişehir’de modern ev inşa etmenin kârlı bir sürece evirilmeye başladığı bir dönemi de ifade eder. Zira ilk açılan kooperatifin yönetim kurulunda yer alan Beysanoğlu, Yeni Evler Kooperatifi’nin kârlı bir iş yapmasının, Diyarbakır’da yeni kooperatiflerin kurulmasını hızlandırdığını ifade etmektedir. Bu durumda yapı kooperatiflerinin konut üretiminde devreye girmesi ile Yenişehir’de ev yapmak artık salt bir vatandaşlık görevi değil aynı zamanda kâr

getiren bir işe dönüşümü ifade eder. Bu açıdan bakarsak “mesken buhranı” söylemi kooperatiflerin kurulması ve yayılmasına payandalık etmiştir.

Diyarbakır Gazetesinde Bağlar köşkleri, mevcut meskenlere gerekli alt yapı hizmetleri verilip yeni şehre dâhil edilmek suretiyle mesken buhranına çözüm olarak sunulur. Bu bölge Cumhuriyet sonrası bir devlet politikası olarak kenti sur dışına çıkarma hedefi için uygun bir mekândır. Gazetede bu bölgeye otobüs seferlerinin başlatılması müjde olarak verilir. Kentin büyüme yönünün belirlenmesinde rant gerçeği de düşünülmesi gereken bir durumdur. Bağlar bölgesinin şehre dâhil edilmesi aynı zamanda o bölgede bulunan arazilerin imara açılması ve açılacak yollarda istimlâk bedellerinin yükselmesi de bu bölgenin gazetede önemsenmesinde etkili olduğu düşünülebilir. Yapı kooperatifleri ve memur evlerinden farklı olarak örnek model ev olma durumu söz konusu değildir. “Mesken buhranı” söylemi Bağlar bölgesi üzerinden kentsel büyümenin maniple edilmesi olarak karşımıza çıkar.

Bu bölgenin yeni şehre katılması, gazetenin sur dışında tüm yönleri ile düşünülmüş planlı bir kent tasavvurunu da bozan bir şeydir. Zira bu bölgede kırsal (diğer deyişle kentsel olmayan) plansız yapılar mevcuttur ve memur evleri ile yapı kooperatiflerinin oluşturduğu mahallelerden bu yönüyle farklılaşır. Gazetede bağ evleri ile aynı evsiftaki diğer evler gayri sıhhi barakalar olarak resmedilirken, Bağlar bölgesinin evleri için bu eleştirilerin getirilmeyerek yeni şehre dâhil edilmek istenmesiyle bu bölge bir nevi kentsel bir arayüz oluşturmaktadır. Sur dışına çıkmak için iyi bir araç olarak görülen bu bölgenin ister rant ister kentsel büyümenin manipülasyonu için olsun yeni şehre dahil edilmesiyle bu bölge, gazetenin yeni şehre dair ütöfik mekan tasavvurunu bozan bir unsura dönüşmektedir.

Emlak Kredi Bankasına dair Diyarbakır özelinde yapılan haberler, kapitalist sistemin Diyarbakır’da konut üretiminde devreye girmesinin güçlü bir emaresi olarak değerlendirilebilir. 1951-1954 aralığında gazete gündemine gelen bankaya dair beklentiler kapitalist sistemin gerçekliğinden uzak hatta naifçedir. Banka şubesinin açılması, “Herkes ev sahibi olacak” şeklinde müjdelenirken birkaç ay sonra kredi şartlarının ağır olmasından yakınılması hatta “Ev yapımını kolaylaştırmak için açılan banka bu amaca hizmet etmiyor” şikâyetleri de naifliğin bir yansıması olarak görülebilir.

Emlak ve Kredi Bankasıyla ilgili gelişmeler ve faaliyetleri ile ülkedeki inşaat sanayisine yönelik haberlerin bu bağlamda abartılarak verilmesi de dikkat çekicidir. Örneğin takma ev sanayisine yönelik haberler ile bu sistemle inşa edilip 24 saatte teslim edilebilen

evlerle ilgili haberleri beraber değerlendirince, bunları bütüncül olarak konut üretiminde “hız” olgusuna duyulan ilgi olarak yorumlamak mümkündür.

Gazetede mezkûr dönemde inşaat sanayisine dönük haberlerin 1950 sonrasında artışı göze çarpmaktadır. Gazetede resimlerle dünya olaylarının anlatıldığı bölümde sıkça yurt dışından apartman ve işçi evleri hakkında fotoğraflar yer bulmaktadır. Artan bu haberleri, planlı şehirleşme, yeni inşaat teknikleri ve modern kentleşme bağlamında inşaat sektöründe yeni arayışların emareleri olarak değerlendirmek mümkündür.

Diyarbakır özelinde, mesken buhranı haberlerinin Yenişehir haberleri ile iç içe geçmesi ayrıca değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Birçok haberde yeni şehrin imarına ideolojik bir anlam yüklenmesi ve bu bölgede mesken yapımının muteber vatandaşlık için bir ölçüt olarak sunulmasını akılda tutarak bu mevzuu değerlendirmeye çalışmak faydalı olacaktır.

1940-1954 yılları arasında yapılan taramalarda, imara dair haberlerin yoğunlaşmasında, nirengi noktasının İkinci Dünya Savaşı olduğu görülmüştür. Aynı dönem mesken buhranı söyleminin de giderek güçlendiği bir dönemdir. Mesken buhranı meselesini, Diyarbakır özelinde eski ve yeni şehir arasında gerilim ile ilintili olarak düşünmek mümkündür. Gazetede, sur içindeki nüfus artışı, mevcut meskenlerin yetersiz kalmasına neden olan önemli bir gerekçe olarak sunulmuştur. Bu bağlamda buhranın adresi Sur içi olarak gösterilirken, yeni mesken yapımı için teşvik edilen yer Yenişehir’dir. Gazetede Sur içi adeta yeni konut yapımına izin vermeyen ölçüde yoğun olarak zikredilmiştir. Oysa bu bölgede 1945 sonrasında da yeni mahalleler kurulmaya devam etmiştir. Yani incelenen aralıkta Sur içi nüfus doğunluğuna ulaşmış değildir. Yine cadde genişletme haberlerinde Sur içinde yapılacak genişletmeler, bu bölgeyi cazip hale getireceği için eleştirilmiştir. O halde “mesken buhranı”nın bu yönüyle eski şehir olarak adlandırılan Sur içi ile Yenişehir arasındaki gerilime tekabül ettiği de rahatlıkla söylenebilir. Bu bağlamda gazetede, mevcut şehir/sur içi ve olması gereken/yeni şehir arasında gerilimi anlatan verilere göz atmak gerekir.

Yerel gazeteler, yayınladıkları yerlerin sosyal, ekonomik, siyasi izlerini sürebilmek bakımından ciddi bir malzeme sunarken, yayınladığı yere dair yansıttığı içerikler kişisel veya ideolojik bir süzgeçten geçmekte ve “seçilerek” verilmektedir. Dolayısıyla, Diyarbakır Gazetesine yansıyan imar haberlerini de bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. İmar etme salt ekonomik-sosyal bir olay değil, aynı zamanda siyasi boyutu olan bir eylem olarak düşünüldüğünde, gazetede bu konuya dair haberlerin, siyasi pozisyonların etkisi altında

seçilerek yorumlanmış olduğu açıktır. Ki gazetede yeni şehir imara dair haberlerin politize edilme oranları yüksektir. Gazetede yeni şehir Cumhuriyetin yapıcılık ve idarecilik özelliklerinin bir tezahürü olarak lanse edilmiştir.

Gazete yazarlarında Nüzhet Baba 1940 yılında gazetede¹⁶¹ beden terbiyesi ile mimari arasında ilişki kurduğu bir yazı kaleme alır. Baba, beden terbiyesini dar ve muayyen bir sistem olarak düşünmenin eksik bir anlayış olduğuna inanır. Terbiye edilmiş bedeninin alelade olmaktan kurtulduğunu belirterek, terbiyeli bedeninin ürettiği şeylere dikkat çeker. Yazar gladyatörleri işaret ederek Roma'nın beden terbiyesinin açığa çıkardığı kabalığı reddeder. Yunan medeniyetinin beslendiği zarif jimnastiğin, mimariye de aynı şekilde yansıdığını belirtir. Yazarın, Yunan jimnastiği ile terbiye edilecek bedeninin ve bu bedeninin üreteceği mimarinin “bize en uygun sistem” olduğuna inancı tamdır. Bu yazı, gazeteden yansıyan yeni şehir tahayyülüne dair iyi bir izlek imkânı verir. Şöyle ki, Yenişehir terbiye edilmiş bedeninin bir üretimi olarak terbiyeli bir şehir olmalıdır. İncelenen aralıkta Yenişehir, cumhuriyet döneminde inşa edilen birçok kamu yapıları ile donatılmış durumdadır. Bu görüntüyü tamamlayacak olan meskenlerin ivedilikle yapılmasının arzu edilmesi eksik tabloyu tamamlayacaktır. Yenişehir gazetede, cumhuriyet sonrası, yeni rejimin yansıyacağı ideolojik bir mekân olarak öne çıkan bir alandır.

Gazetede eski şehrin tasvirlerine dair, ilk etapta değinilmesi gereken yazılardan biri Reşid İskenderoğlu'nun¹⁶² kaleme aldığı “*Şehrin Bayındırlaştırılması*” yazısıdır. Yazarın eski şehri tasviri şöyledir: “*Yüz yıllardan beri mahdut ve muayyen bir arazi üzerinde oturtulmuş olan bu (şehri amid) sıkışa sıkışa bir biri üzerine binmiş evleri meydana getirmiştir. Toprak damların acayip panoramasının neticelerinden biri, kış günlerinde sokaklarımızı İskoçya sahillerinin zift gibi bataklık sularına çevirmesidir. Şehrin kuruluşundan beri bir türlü muntazam bir kaldırıma kavuşamayan sokaklarımızın Afrikai durumu yağmurlu havalarda küçük gölcüklerle büsbütün hazinleşiyor. (...) Bir şehrin medeni bir manzara arz etmesi o şehrin binalarla süslenmesi ve ağaçlandırılması ile ancak mümkün olabilir.*” Yazar, sur içini “acayip panoraması” olan bir yer olarak nitelendirirken, yazıdaki “Medeni şehir” tasavvurunda bina ve ağaç önemli iki figür olarak göze çarpmaktadır.

Bir başka yazısında¹⁶³ İskenderoğlu, bina ve ağacın yanı sıra bir diğer medeniyet ölçütü olarak “heykel”i vurgular: “*Avrupa şehirlerinin büyük cadde, meydan ve parklarda sık*

¹⁶¹ “*Bize En Uygun Sistem: Beden Terbiyesi Ve Spor*” Diyarbakır Gazetesi, Sayı 1521, Tarih 19.07.1940

¹⁶² “*Şehrin Bayındırlaştırılması*” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2889, Tarih: 12.05.1947

¹⁶³ “*Bugünkü Şehircilikte Heykelin Mevkii*” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2467, Tarih: 05.03.1945

sık tesadüf ettiğimiz heykeller, o memleketlerin tarihlerinden bir sahifenin tunçlaşmış bir ifadesi değil midir? (...) Her şey de olduğu gibi bizde heykel de Cumhuriyet ile başlar. Bu büyük yolu da açan büyük Atatürk olmuş ve memlekette heykeltraşiye önem, değer ve teşvik vermiştir. C.H.P'nin sanat mükafatının bu yıl mimariye verileceğini Sayın Başbakan'ın geçen günkü nutuklarında öğrendik (...) İmar ve yapımculuk birçok Avrupa devletlerinde müşahade ettiğimiz gibi önce muayyen büyük merkezlerden muhite doğru inkişaf ederek yurdun bütün köşelerini kavrar. Bu güzel âdetin de tek mil il, ilçe ve hatta nahiyelere kadar yayılması ve girmesi arzu ve temenniye değer bir hadisedir. Bu ümit ve temenninin realize edilmesi bizi “yurdu cennet yapmak” dava ve ülküsüne götüren yoldur.” Yazar adeta tarihin tunçlaşması olarak nitelendirdiği heykel yapımı ile yeni şehirde eskimez bir yeni yaratma tahayyülünden bahseder. Ancak tunçlaştırılarak dondurulmak istenen şey henüz 22 yaşındaki cumhuriyet dönemidir.

Ömer Öner'in 1945 yılında kaleme aldığı bir yazısı, eski şehir algısı üzerine önemli olarak görülebilecek bir diğer yazıdır. Yazar yeni şehre dair bir hayalini şöyle anlatır:¹⁶⁴ “Diyarbakır'ın müstakbel şehrini hayalimde canlandırdım: Hastanelerin kuzeyine doğru uzanan Dicle nehrinden Seyranteppe, köşkler, Ali pınar, Şehitlik sırtları, Gazi köşkü, Silvan köprüsüne kadar uzanan, geniş caddeleri, gümüş havuzlu bahçe ve parkları, modern yapılı binaları ile iç açıcı gönül alıcı bir şehir. Güney dolayını teşkil eden azametli ve heybeti surlar, artık tamamı ile arkada bırakılmış tarihe mal edilmiş Sur dâhilindeki eski şehirde tarihi binalardan, bekçi kulübelerinden işçi ailelerin meydana getirdiği bazı istikrarsız topluluklardan başka bir şey göze çarpmamakta.” Öner'in hayalinde canlandırdığı şehirde sur içi “geride bırakılan bir şey”dir. Bu hayalin merkezinde olan ise yine yeni şehirdir. Sur içindeki yapı grupları hakkındaki “istikrarsız” tanımlaması ise dikkat çekicidir. Yenişehir'e dair planlı, kontrolü, istikrarlı olma beklentisi tam da Nüzhet Baba'nın anlattığı terbiyeli beden ürettiği terbiyeli şehir anlatısına paraleldir.

Gazetede eski şehir ve yeni şehir arasındaki gerilimi anlatan mimar Şükrü Ögel de Öner'in bu anlatısına paralel olarak birçok yazı kaleme alır. Bu yazılardan birinde,¹⁶⁵ “Yeni baştan kurulacak şehirlerin planları için şehirci daha serbest çalışarak bütün düşündüklerini şehirciliğin en son terakkilerine göre tatbik edeceği için” şehir planlamasını hayati bir mesele olarak görür. Ögel, “yeni baştan kurulmak üzere boş arazi üzerine tatbik olunacak şehirler pek azdır” diyerek, hocası olan ve ayrıca İstanbul kurma planını tanzim eden Henri Prost'un

¹⁶⁴ “Ev Buhranına Karşı Alınabilecek Tedbir”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 253, Tarih: 06.08.1945

¹⁶⁵ “Eski Ve Yeni Şehirlerin Planları”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı:4371, Tarih: 13.08.1954

Merakeş'te kale içini tamamı ile “kendi haline” bırakarak yanı başında ve 300 metre kadar mesafede “bütün yeni şehircilik kaidelerine uygun olarak” yeni bir şehir kurmasını övgü ile anlatır. Eski şehri “kendi haline bırakmak” bu anlatıda göze çarpmaktadır. Ögel bir nevi Sur içini kendi haline bırakarak boş bir arazide “şehir ahalisinin tüm ihtiyaçlarının” düşünüldüğü bir yeri inşa etmekten bahseder. Şehir plancısı bu anlatıda, tüm senaryoları düşünen, bütün problemlerin künhüne vakıf adeta yarı tanrısal bir varlık olarak öne çıkar. Plancının yarattığı/yaptığı/planladığı kent adeta ütöpik bir mekandır. Bununla paralel eski şehre dair anlatıları değerlendirdiğimizde, sur içi distopik bir mekan olarak sunulur.

Gazete sahiplerinden Cahit Çubukçu bir yazısında,¹⁶⁶ “sıhhi ve geniş sokak ve caddeleri modern şehirciliğin temel şartları” olarak göstererek, “sur içerisine sıkışmış şehrin, Türkiye'nin en dar ve dolambaçlı sokaklarına” sahip olduğundan yakınır. “Bugünkü şehri muntazam caddelerle yeni şehre bağlamak, sur dışında imar planı dahilinde inşaata devam etmek sureti ile meydana gelecek olan şehir hepimizin istediği ve özlediği Diyarbakır olacaktır” diyerek muhayyel bir “hepimiz”den bahseder.

Mesken buhranının çözüm adresi olan yeni şehrin imarında “tüm ihtiyaçların” düşünüldüğü, bir “ütopya” kurgulanırken üst bir anlatının hakim olması da olağan bir durumdur. Zira tüm ütopyalar bir miktar totaliter tavır taşır. Ancak mimar Ögel'in kaleme aldığı bir yazıda zikrettiği tereddüt dikkat çekicidir.¹⁶⁷ “O halde herkes şehirde yaptıracığı evi istediği bir biçimde yaptıramaz mı?” Kısmen temsiliyet sorununa kapı aralayan bu soruna cevap arayan yazarın “Buna hayır demek ferdin hürriyetine tecavüz olacağı gibi evet demek de cemiyetin menfaatine mugayir olur. Zevki noksan olan veyahut sanat inceliklerini bilmeyen ve duymayan bir kimsenin herhangi rastgele bir kalfaya yaptıracığı binanın çirkin şekilleri şehri çirkinleştirmeğe ve o şehir halkının gözlerini her gün bu çirkinlikle sıkarak ruhunu muazzep etmeğe hakkı yoktur. Yapılan eserler tamamen cemiyetin malıdır ve o şehirde ilelebet kalacaktır. Çirkin yapılan bir bina daima parazit yapan bir radyo gibi kulakları tırmalaması gibi her gün için gözleri ve ruhları yoracaktır.” diyerek tereddütten hızla uzaklaşır. “Cemiyetin menfaati” denilen muhayyel bir otoriteden güç alarak yeni şehrin imarına dönük mükerrer söylemleri terennüm etmeye devam eder. Hakkı Süha Gezgin de¹⁶⁸ “Resim maskara, heykel ucube, şiir kepaze oldu gitti. Korkarım yarın bir zıpır zengin çıkar bu

¹⁶⁶ “Diyarbakır ve Şehircilik”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3512, Tarih: 17.10.1951

¹⁶⁷ “Şehirlerin Güzelliği”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4075, Tarih: 24.08.1954

¹⁶⁸ “Güzellik Nedir?”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3666, Tarih: 19.04.1952

akıl ve zevk harabesini mimari şekle sokup karşımıza dikecek.” diyerek, Ögel gibi “mimaride güzellik” söylemini kavileştirerek kutsallaştırmaya devam eder.

Gazetede Eski ve yeni şehir arasındaki gerilim salt şehir planlamaları şeklinde değil aynı zamanda eski/yeni şehirli tanımlamaları düzeyinde de yapılır. Hulusi Yetişkin,¹⁶⁹ Sur içinde sokakların halk tarafından hela olarak kullanılması alışkanlığını anlatan bir başyazı kaleme alırken, Reşid İskenderoğlu¹⁷⁰ “*dağda veya mağarada yaşayan insan, köye gelince başka türlü hayat çerçevesine girer. Köyden kasabaya ve kasabadan şehre gelen insan için de şehir hayatının gerektirdiği kayıt ve şartlara tabi olmak, daha medeni mütakamil ve şehirlilik psikolojisi diyeceğimiz bir cemiyet nizamına uymak*” zaruretinden bahsederek, “şehrin köylüleşmesine” seyirci kalmanın tehlikesine karşı uyarılarda bulunur. İncelediğimiz aralıkta köyden Diyarbakır’a göç eden nüfusun yerleşim yeri sur içidir. Eski şehri mesken tutan bu kitle, memnun olunulmayan bir “yeni şehirli”dir. Gazetede hoşnut olunmaya bu kitleye, sokakta nasıl yürünmesi gerektiği, tiyatro ve sinemada nasıl davranılması gerektiğini anlatan birçok yazı kaleme alınmış bir nevi bu kitle “terbiye” edilmeye çalışılmıştır..

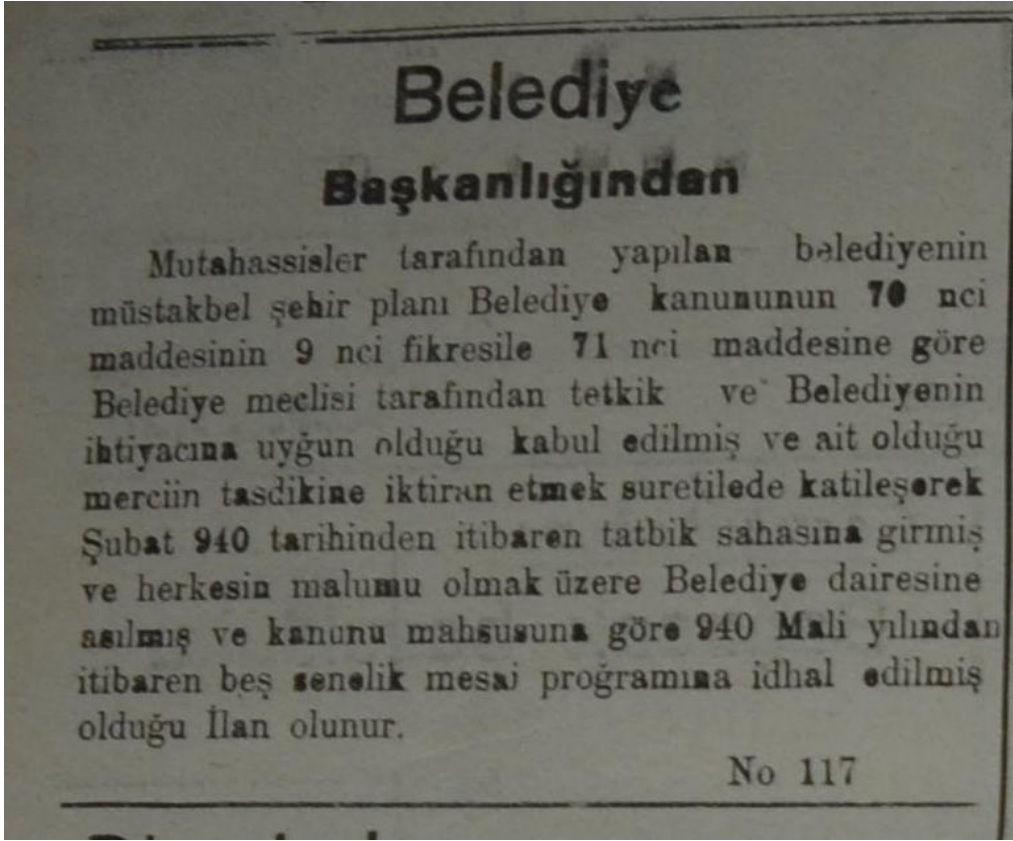
Gazetede incelenen 1940-1954 yılları arasında eski ve yeni şehre dair gerilimin oldukça güçlü olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda toparlamaya çalışırsak, gazetede anlatılan eski şehir; yeniden imarı olanaksız bırakacak kadar sıkışık, sur içerisine hapsedilmiş, sokaklarını helâ olarak kullanan bir “eski şehirli” profiline sahip, acayip, istikrarsız, Türkiye’nin en dar ve dolambaçlı sokakları ile meşhur bir mekândır. Yeni şehir ise “herkesin” arzu ettiği geniş caddeli, havuzlu, ağaçlı, heykelli, olacak şekilde planlanarak vücuda getirilebilecek bir sıfır noktası gibidir.

Yenişehir’de yapılacak her türlü imar girişimi gazetede ciddi bir teşvik görmüştür. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi gazetede buhrana çözüm olarak memur evleri, bağlar köşkleri, yapı kooperatifleri ve Emlak Kredi Bankası zikredilmiştir. Bu çözüm yöntemlerinin her birinin zamanla neden oldukları sorunların da gazeteye konu olduğunu ifade etmiştik. Ancak bu çözüm yöntemlerinin en önemli noktası yeni şehirde örnek, model, modern ve sıhhi konutların üretiminde imarı tetiklemesidir. Hatta gazetede buhran söyleminin bu haberlerde güçlenmesine bakılarak, bu noktada mesken buhranı söyleminin sur dışında imarı teşvik için araçsallaştırıldığı söylenebilir. Dolayısıyla, mesken buhranı anlatısı, bir nevi eski ve yeni şehir arasındaki gerilimin bir diğer ifadesidir.

¹⁶⁹ “*Sokak Meselesi*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2484, Tarih: 13.04.1945

¹⁷⁰ “*Belediye Hizmetlerinde Halkın Da Görevleri Vardır*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı:2492, Tarih: 02.05.1945

4. EKLER: ÖRNEK GAZETE KUPÜRERİ

EK 1: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 1388, Tarih: 23.02.1940

EK-2: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 1485, Tarih: 18.06.1940

BAGLAR

D.barkırda hiç bir ferde rastlamazsınız ki bağlar-
dan konuşulduğu zaman
içini hasretle çekmesin .
Ve yana yana âh
demesin .

Şehrimizin en büyük
dertlerinden biride şüp-
hesiz ki sıcaklarıdır . Serin
ve güzel bir yazlık bahçe,
onun için çok elzem ve
hayati bir davadır . Bu
bahçe bugün, bazı nok-
sanlarına rağmen, mev-
cuttur, temiz ve saf hava-
sı, yeşilliği, açıklığı, ve
geniş ufuklarıyla bağlar,
D.bakır için cidden
yerinde ve çok güzel bir
sayfiyedir. Şehir evlerin-
den farklı ve hususi bir
tarzı mimari ile yapılmış
köşkleri saran yeşil yeşil
teyekleri ve birbirine dik
düz ve muntazam yolla-
riyle İstanbulun güzel
Erenköyü'nü, cadde
bostanını hatırlatmaktadır.
Bilhassa geceleri karanlık
boşluğun ötesinden ışıklı
şehrin cazip görünüşü
adaların sıhrılı manzara-
sına ne kadar yakındır .
Fakat bu güzel sayfi-
yenin üç büyük hasreti
vardır .

Şosa, Su, Elektrik :

Cehennemî yaz küne-
şinin altında kavru-
lan şehrin yegâne ferah ve
neşeli köşesi olmasına
rağmen bağlarımız çok
sönük ve bakımsızdır .

En başta yolsuzdur .
Bu yüzden uğrıyan az,
hayat çetin ve pahalıdır.
susuzluktan bağı yanıktır.
Bağı cam ağaçtır .
Susuz hayat olmaz . Işık-
sızdır . Lambalı köşkler
kandili birer türbe gibi

soğuk ve korkunçdur .
Elektirik en başda ba-
ğındır. Bağ ışiksiz olmaz.
Bugün bu nuksanlar
yüzünden ağır masraflara
katlanarak kendilerini ,
hastalarını ve körpe
çocuklarını bunaltıcı
sıcaklardan korkmak için
bağlara çıkan vatandaşlar
maalesef tabiatın bu çok
güzel yerinden hakkiyle
istifade edemiyorlar . Bu
ufak bağ şosasının yıllar-
dan beri yapılmamış
olduğuna hayret :

Halkın en büyük izti-
rabına en büyük çare
demek olan bağ suyunun
tedarikide meselenin bü-
yüklüğü yanında hiçdir .

Elektirik malum :

Talâfisi mümkün bu üç
neksanın ikmaliyle
Diyarbakır .

1 — Güzel ve canlı
bir sayfiye .

2 — Hastalar ve körpe
çocuklar için hava tebdili
yeri .

3 — Yeni şehre yep
yeni bir mahalle .

4 — Kısmen ev buhra-
nına çare ve saire . Ka-
zandırırorsa az mı ?

BELEDİYE'Nin bu
mühim şehir işinin
hallini de nazari itibare
alarak halka bu korkunç
sıcaklar içinde rahat
günler geçirmek fırsatını
verecek olan geniş
etüdler yapacağını ve
gelecek yaza müsbet
sonuçlara varacağını
kuvetle ümit ederim .

Dr. Şükrü
Kaya

Kültürlü Ulusların, ileri Ce
nüfus işi daima ilk plânda geli
kette nüfus meselesi Târkiyed
değildir .

Bu itibarla Devletin nüfus
ehemmiyet , nüfus meseles
doğmaktadır .

BAS
İSTATİSTİK

Cumhuriyet Devrinde Diyarbakırda Yapılan İşler

...den beri başı dai...
...dik, adınıları sert,
...şer tarihini sahife...
...inde daima ileri
...mevki ibraz etmiş
...türk, istiklâl harbi...
...acı günlerini taze bir
...daima hafızasını
...yaşatarak o eski yara
...bir daha görmemek
...on yedi yıldır gece-
...gündüzüne katarak
...yırmandan, yıpranmadan
...Geçtiğimiz yol-
...o kadar arzalı ve u-
...idiki bunları on yedi
...sene gibi kısa bir za-
...ında islah ve yeniden
...ancak türk mille-
...has bir azim ve i-
...eseridir.

Umumi kalkınmamız
...kında malumat ve taf-
...vermeğe gazetemiz
...saisat olmadığından biz
...arak (Cumhuriyet) dev-
...nde Diyarbakır'da yapı-
...işlerden bahis edece-
...

U. Müfettişlik

On bir yıl önce İsmet
...hükümetinin çok
...betelli bir kararıyle ih-
...edilmiş olan umumi
...fettişlik bilhassa şark-
...cumhuriyet rejiminin
...teşkesinde büyük bir
...olmuş ve köylünün
...ve müstahsil vaziyete
...emesi için hükümetin
...siyasetini tamamiyle
...müseyyeret kanunların
...katım ehemmiyetle
...kap ve inaç etmeğe
...mıştır .

Yol İşleri

Yol işlerine ehem-
...veren müfettişlik,
...deki bütün yolları ih-
...etmek ve yeni yollar-
...şasını kuvveden fi-
...çıkarmak için hükümet
...nde her türlü teşeb-
...bulunarak
...bir tahsisat
...kine muvaffak olmuş
...uşata başlanmıştır.

Ba yeni yollarla şar-
...en büyük derdi olan
...işleri hükümetin siya-
...aygun bir tarzda
...edilmiş ve kıym kesi-
...münakalenin önü alın-
...dır .

Bina İşleri

Vilâyet merkezinde
...yeni şehirden Birinci
...müfettişlik dairesi
...işleri kor komutan
...işleri modern tarzın ileri
...eseridir.

Maârifde canlılık

Vilâyetimiz maârif
işlerine ciddi ehemiyet
vererek merkezdeki hal-
kım okuma ihtiyacını kar-
şılamağ üzere yeniden
şehir haricinde bir ilk
okul binası yaptırmış ve
bu suretle ilk okul adedi-
ni altıya çıkarmış, köy-
lerde tamiri icap eden
mekteplere tahsisat koy-
arak ve gerek mahalli har-
dımlarla köy mektepleri-
ni düzeltmiş ve merkez
kzası ile okul adedini
yirmi beşe çıkarmıştır.

Bundan başka şehri-
mizde Lise, bir erkek san-
at okulu ve akşam kız
sanat ekulu ve bütün
bu mekteplere devam
eden dört binden fazla
talebe vardır.

Bayındırlık

Cumhuriyet idaresinin
yapıcılık vasıflarına Di-
yarbakırda da ehemmiyet
verilerek dağ kapısından
itibaren yolun iki tarafın-
da halkevi, ordu evi, hal-
kevi kütüphanesi, vali ko-
ağı nafia dairesi belediye
nümune evi ile hususi
bir ev yapılmıştır.

Bundan başka dağ ka-
pısı haricinde inhisarlar
idaresinin fabrika ve mü-
düriyet binası sanat oku-
lunun iki yeni pavyonu
yeniden ve modern bir
tarzda üç katlı inşa edil-
miş nümune hastahanesi,
ipek böcekçilik mektebi
rasat evi, kız sanat oku-
lu ve devlet demir yol-
larına ait kırkı müteca-
viz bina vüde getiril-
miştir.

Ziraat İşleri

Köy işlerinin teknik husu-
satını üzerine almış olan
ziraat dairesi köylünün
istihsal kabiliyetini tezyit
maksadıyle bütün memur-
larıyla bu işe ehemiyet
veren köylüye en iyi ran-
duman alma usullerini
öğretmiştir. Ekinlere ve
bağlara arız olan hasta-
lıklarla mücadele etmiş
çermikte tesis ettiği nu-
mune pamuk tarlalarıyle
ilyafı uzun klevlant cin-
sini köylüye kabul ettir-
miş ve fistic aşlarıyla
bir çok bahçelerde fistic
yetiştirmiş, numunelik fi-
danlıklarından halka ağaç
tezvii suretiyle ağaç sev-
gisini yaratmış, silvan

ve Diyarbakır'da tesis edi-
len numunelik fidanların-
dan halk çok istifade et-
miş ve her yıl bu fidan-
larla şehir yeşillemekte-
dir.

İpek böcekçilik

Diyarbakırda eskiden
çok ehemiyet verilen ipek
böcekçilik ve koza, mem-
leketin birinci derecede
ihraat malı meyânında
bulunmakta idi. Umumi
harbin sonunda yavaş,
yavaş inkızar yüz tutan
bu sanat on sene kadar
evvel hükümetimizin tak-
dire şayan bir hareketiyle
bu sanat yeniden eski
mekinini almağa başlamış
tır tesis edilen mektep
sayesinde halk fenni usul-
lerle tohum istihsalini
öğrenmiş ve her yıl bu
yüzden binlerce liranın
diyarbakıra girmesine ve
bunun neticesi olarak i-
pekçilik yeni istihsalelere
uğrayarak tekâmül yolun-
da ilerlemekte bulunmuş-
tur.

Veteriner İşleri

Vilâyetimizde hayvan
cinsini islah ve çoğaltmak
için iki türlü tedbir alın-
mıştır. Her sene tertip
edilmekte olan ilk bahar
ve son bahar at yarışları
ve hayvan sergileri halkı
maddeten alakadar etmiş
tir. ikincisi beş seneden
beri tesis edilmiş olan
aygır deposudurki her yıl
değişen ağırlarıyle hay-
van nesli üzerinde ehem-
yetli rol oynamaktadır.

Sağlık Durumumuz

Cumhuriyet idaremiz
sağlık işlerimizle çok cid-
di ve yakından alakadar
olmuştur. Memlekette sa-
ri bir surette devam eden
sıtma ile mücadele etmek
üzere sıtma mücadelesine
teşkilatı kurmuş ve bu
nu yine memlekette en
çok görülen trahom teşki-
lâtına teşmil etmiştir.

Bu iki sağlık mücade-
le yuvamız ve 105 yatak-
lı ve şarkın en büyük
ve teşkilâtı en geniş nu-
mune hastahaneleriyle
zührevi hastahıklar tedavi
evi diyarbakırın itibar
edeceği müesseselerdir .

En Büyük Bayram

Birinci Sayfadan Devam

kitabında bu kadar az
zamana sığdırılmış bu
kadar gelişme ve ilerleyiş
yazılı değildir. Türk ne
zaman kendine layık bir
idare şekli bulmuşsa en
başta geçmesini bilen bir
millettir. Bu gün bu ida-
re bizzat tarihin de hay-
ret ve hürmetle önünde
eğildiği Cumhuriyetin ida-
residir .

İnsanlar çok çetin di-
dimmelerden sonra ezen
keyfine esir arayan tacir
başlardan sıyrılarak tacsiz
başlar aradılar. Bu fırsatı
onlara veren cumhuriyet-
lerdir. Cumhuriyet demek
başına tac edecek adam-
ları kendi aralarından
seçmek demektir. Bu
bayramın çünce kullu-
lanmasının sebebi milletin
bu hakimiyeti eline alış-
tı ve önderlerini buluşudur.
Ne bahtıyarız ki bu çetin
imtihân devresinde ordu-

da zafer sıralayan, Lozan
da siyaset kahramanı
kesilen ve inkilâplarımız-
da Ebedi Şef'in izini kay-
betmeden ilerlere götüren
İNÖNÜ gibi milli bir şefe
sahip bulunuyoruz.

Bayramların en kuv-
vetlileri milli ve umumi
olanlardır. Milletler, bay-
ram yapacak günleri bul-
mak için ne kadar uzun
ıztrap çeker ve ona ne
kadar geç kavuşurlarsa
aradıklarına kavuştukları
günün sevinci o kadar
kuvvetli olur. Biz de bu
güne çok acı hatıralardan
kanlı ve şanlı cidalardan
sonra kavuşa bildiğimiz-
dendir ki, nezemizin üst-
tünde neşe tanınmıyoruz.
Tutuşan bu neşenin
en önemli eheti bir daha
geçmiyeceğine ve sönmü-
yeceğine ebedi olan inna-
mızdır.

Osman Ocak

İktisai durum

Cumhuriyetin en feyizli
eserlerinden biri olan
Trenin Diyarbakır'a gel-
mesi ticaret hayatında
bir dönüm noktası yarat-
mıştır . istatistikler bunu
canlı birer nümuneleridir.
Şimdiye kadar bol , bol
zahire ihracatı üzerinde
duran Diyarbakır bu
yıldan itibaren canlı
hayvanları da bu münakale
vasıtalarıyle sevk etmeğe
başlanmıştır . Zahiresinin
ve hayvanının eyi fiyat-
larla ve yolulmadan alıcı
bulması bu havalı köylü-
sünü daimi çalışmaya ve
zahire çeşninin çoğalt-
masına sevk etmiştir .
Köylü zahiresinin eyi
para etmesine toprak
mahsulleri ofisinde pek
büyük yardım dokun-
maktadır .

Bankalar

Şehrimizde ziraat ve
iş bankası olmak üzere
iki banka vardır . Ziraat
bankasının köylümüzün
ihtiyaçlarını karşılamak
üzere her sene uzun
vadelerle ikrazatta bulun-
ması ve köylü borçlarının
daha müsait şartlar
içinde uzun vadelere
bağlanması istihsalât

üzerinde çok büyük tesir-
lerini göstermiştir .

İş bankası : Ticari işler
üzerinde gösterdiği hassa-
siyet ve kolaylık netice-
sinde bütün tüccarları
kendisine bağlamıştır .
Şimdi tüccar ekseriyetle
muamelelerini bu banka
ile yapmaktadırlar .

Şehrimizde bulunan bu
iki bankanın ikteredi
hayatta oynadığı semereli
roller şayanı şükran bir
derecededir .

Belediye işleri

Eski devirlerde kendi
haline terk edilerek
bakımsız kajan Diya-bakır
da ihtiyacı karşılayacak
pek az bir şey bulunur
fakat oda işe yaramazdı.

Cumhuriyet idaresinin
feyizli semerelerinden
istifade eden Diyarbakır ,
fenni surette demir
borularla getirilmiş temiz
bir suya, büyük himmet-
lerle meydana gelmiş
Elektirik'e , fenni bir
mazbaha'ya kavuşmuş,
yollarının parke ile
döşenmesi, şehrin daimi
olarak temizliğine riayet
edilmesi , cumhuriyet
rejiminin programlaştırdığı
gayelerinin tahakkukundan
başka bir şey değildir .

Hayırlı Bir

T e ş e b b ü s

Memleketimizde zirai ve ticari inkişaf dolayisiyle mevcut binalar kâfi gelmediğinden ticaret ve zahire borsa idaresi mütavazi bütçesiyle yeni bir bina yaptırmak imkânını göremediği için bu hayırlı işi tüccarların teşebbüsü ile cumhuriyet devrine yakışacak bir şekilde yeni şehir planında gösterilen arsa kapı yakınındaki bir mahalde modern binalar yaptırmaya karar vererek hazırlanan plan ve projeler bundan bir ay kadar evvel yüksek icaret vekâletine gönderilmişti.

Vekâletçe yapılan tatkikat sonunda proje ve planlar tasvip edilerek iade edilmiştir. Haber ahndığına göre binaların inşaatına ilk baharda başlanacaktır.

Bu binalar yapıldıktan sonra kışın soğuk, yağmur, çamur, ve yazın yakıcı sıcağından kurtulacak olan müstahsil köylü malını daha serbest bir şekilde piyasaya arz edebilecektir,

Proje ve plana göre, geniş antrepoları, müteaddit müzayede salonları, haşılı bütün konferu haiz olan bu binalarda borsa idaresi daha faal bir rol oynayacaktır.

EK-5: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 1634, Tarih: 14.12.1940

En büyük eserimiz, Cumhuriyetimizdir.

Cumhuriyetin 19 cu yıl dönümünü büyük bir refah ve saadet içinde kutluyoruz

Başı 8, 2 de

YÜK GÜNÜ KUTLARKEN

Sayı 1 ei sayfa 2

yardunda yaşa-
bir cihan
mektedir.

18-1419 yıllarının
ve galip kuvvet
bugün ateş ve kan
kavramırken, dün
dört bucağı harp
içinde bucağın harp
mes'ut millet
milyonluk Türkün
sıdır.

şüphe etmiyoruzki;
mes'ut günü hazırlayan,
Cumhuriyet rejimini, ve
karan, Türkün kud-
eldir.

el hudutlarda nöbet
gen sembolik memet-
büyük zaferi ve
Cumhuriyeti yaratan sem-
Atatürk ve nihayet:
ni meyoan muhare-
kahrmanı,
sulhunun fatihi
22 Dünyasının sulh
Türkün sembolü
sıdır.

üst olan bir cihan
yurtta sulh cihadında
prensibinden ayrıl-
mak, büyük bayra-
kutlayan milletin
ne mutlu.

Yılın bugünkü eseri

Başı Sayfa 2 de

yasatlı bir Türk si-
fahim, yekpare bir
milletinin varlığı
sında harp dışı kal-
muvaffakiyetinde
Cumhuriyetimizin eseridir.
ni koruyup yücelt-
her muvaffakiyete
teğimize bundan baş-
kurban aramaya lü-
yoktur. Cihan kap-
bir ateş cehennemi
hür, mustakil ken-
güvenen ve milli
çinde yaşayan
milletin ferdi olmak-
haha büyük bahtiyar-
tasavvur edilemez.
mutlu bizdeki dünya
hün bu karanlık
hale yalnız biz ay-
çinde yaşıyoruz.

MILLUSİ Yetişkin

Cumhuriyet (olmaz) 1

katı yaptı.

katı vatani bölünmez
hındır.

Okullar binalarile Silvan
Kaymakam evinde esas-
lı tamirat yapılmış ve
bu tamiratlar için 44754
lira 95 kuruş sarfedil-
miştir. Erkek sanat oku-
lu binasının çatısı, ma-
liye kırtasiye deposu ve
bazı ilk okullar tamir-
rat işlerinde müteahhitle-
rine ihale edilmiş olup
tamiratları devam etmek-
tedir.

Yol işleri :

241 Yılı içinde Nafıa
dairesince , Diyarbakır-
Silvan yolu üzerinde Asla,
Başnik, Kasımi, köprüle-
rinin ikmalî irşaları ve
Pamuk çayı köprüsünün
beton ayakları yapılmıştır.

Diyarbakır - Mardin
yolu üzerinde 6x800,
45x000 kilometreleri ara-
sında blokaj inşaatı ile
mezkur yolun mebdemle,
Izetzapaı caddesinde ,
dağkapıda iç kale kapı-
sına kadar olan parke
inşaatı yapılmıştır.

Diyarbakır-Urfa yolu
üzerinde 1x000, 10x000
kilometreleri arasında
blokaj, kumlama ve men-
fez işleri yapılmıştır.

Ergani-Çerank yolu
üzerinde 19x500 kilom-
relerde 4x5 00 lik beton
arme kis kis köprüsü ile
blokaj inşaatı yapılmıştır.

Diyarbakır, Kolp, Muş
yolu üzerinde 142 ci
kilometrelerde 2x17.00
metrelik alışıp tabyü-hi
köprü ve ayrıcada binu
mum yollar üzerinde
geçit için müteferrik ta-
mirler yapılmıştır. Ve
bunların heyeti umumiye
sine 128537 lira 81 kuruş
sarfedilmiştir. Silvan yolu
üzerinde kuru ve Pamuk
çayı köprüleri betonarme
tabiyeleri için 25000
liralık ve Mardin yolu
bahkçılar başı Mardin
kapı arasında 9000 liralık
parke inşaatı, Sirt yolun-
da 3800 liralık Salat
köprüsü tamiriyle Mar-
din yolunda 500000 liralık
inşaat müteahhillerine
ihale edilmiş olup çalı-
malara devam edilmek-
tedir.

Belediye işleri

Belediyemizde durma-
dan verimli çalışmalarla
bulunarak bir çok yenilikler
meydana getirmiştir.
Bunları söyledice sırala-
yabiliriz:

1 - 942 yılında yetmiş
bin küsur liralık asri

mezarlık ikmal edilerek
buraya giden ana yol
60000 lira ile müteahhi-
dine ihale edilerek yapılmış
başlangıçta yapılmış oldu-
ğundan bu yolun önü-
müdeki aylarda İnönü
bulvarına bağlanmasına
çalışılmaktadır.

2 - Hükümet caddesi-
nin parke döşeme işi
idareci hususiye ile müs-
tereken yapılmıştır.

3 - Liseye giden cad-
denin parke yaya kaldı-
rımının ihalesi yapılmış
olduğundan yakında in-
saata başlanacaktır.

4 - Et ve zebze halin-
de, halin ihtiyacı karşı-
layacak bir derecede
betonarme olarak bir su
deposu yapılmıştır.

5 - Şehrin güzelleşme-
sine çalışan belediye bir
çok ana yolları ağaçlan-
dırarak süslemiştir.

6 - Atatürk köskünün
yolu esash bir surette
tâmir ve binadaki nok-
san tezyinatlar ikmal
edilmiştir.

7 - Çok dar olan Mar-
din kapı yolu ile "büyük
caminin etrafı açılarak
tarifi cami maydana çı-
karılmıştır.

8 - 1200 küsur nüfuslu
muhtar asker ailelerine
her ay muntazamen yar-
dım yapılmakta ve bu
yardım miktarında senede
yetmiş bin küsur lirayı
bulmaktadır. Bundan
başka bu ailelerden has-
ta olanların tedavisi be-
lediyeye yapılmakta ol-
duğu gibi ilaçları da be-
lediye parasıyla almak-
tadır.

9 - 27 Temmuz tarihinden
itibaren işe ve mü-
rakabe vazifesini özrine
alan Belediye normal bir
sekilde bu vazifeyide
temin etmektedir.

10 - Ticaret vekâletinin
emrile toprak mahsulleri
ofisinin hububat verme-
mesinden dolayı Belediye
beyüz bin liralık bir
hububat alm. satım bir-
liği kurmuş ve bu birliği
Belediyeye bağlanmıştır.

Komşu vilayetlere hubu-
bat alınması için memur-
lar göndererek alınan
hububattan bir kısmını
Diyarbakıra ithal ile 26/
10/942 tarihinden itiba-
ren halka ve bilumun
resmî müesseselere, iş
yerlerinde çalışanlara

tam istihkak vermiştir.

11 - Belediye memur-
lara ekmek tevzii için
sivil memur ve subay-
lara 4, halka 6, ve mü-
esseselere iki furum
ayrımıştır. İkinci tesrin
ayının birinci gününden
itibaren Belediye, Diyar-
bakır matbaasında bas-
tırdığı yirmiyedi bin
küsur kartla ekmek
tevziyatına başlayacaktır.
Bu kartlar, riyaset
odasında teşkil olunan
otuz kişilik bir büro
bizzat reis Nazım öne-
nin nezareti altında
gececi gündüzlü çalışma-
larda bulunarak halkın
ihtiyacı karşılamak
üzere kartlar doldurula-
rak dağıtma birlikleri ta-
rafından halka tevziine
başlanması temin olun-
muştur.

12 - Hasılı Belediye,
kanun ve nizamatin ken-
disine tevdi ve tahmil
etmiş olduğu işleri gör-
mek için azami derecede
faaliyet göstermektedir.

Ziraat işleri

İstihsalın artırılması
hususunda zirai işlere
ciddi bir surette ehemmi-
yet verilmiş ve fakat ge-
çen ilk baharda tam
mevsiminde yağmur
yağmadığından ge-
çen senelere nisbetle iş-
tihsal noksan olmuştur.
Binaen aleyh hükümet
bu sene arpa ve buğday
tohumluğu vermek sure-
tiyle çiftçiye yardımda
bulunmuş ve son baharda
da bol ve devamlı yağ-
murlar yağdığından çift-
çiler madasa ve tohum
ekimine ehemmiyet ver-
mişlerdir. Bu vaziyet
dolayısıyla bu seneki iş-
tihsal geçen seneki nok-
sanlığı telâfi edeceği
kuvvetle tahmin edilmek-
tedir.

Haşeratla mücadele

Geçen sene mahsulata
zarar veren süne ve çe-
kingelerle mücadele edil-
miş ve süneler toplattı-
rılmak ve kışlak yerle-
rinde yakılmak suretiyle
imha edilmiştir ayrıca
sürek avlarında tertibe-
derek pek çok domuz öl-
dürülmüştür.

Sıhhat ve İctimai muavenet işleri

Gerek vilâyet ve gerek-
se umumî müfettişlik çev-
resinde sıhhat ve ictimai
muavenet işleri munta-
zam ve yolunda gitmiştir.
Denilen bilirki, bu bir sene
içinde mühim bir sari
hastalığa tesadüf edilme-
miştir. Okullar, hapisha-
ne ve umumî yerler sıkı
bir sıhhi kontrole tabi
tutulmuş hastalar tedavi
altına alınmışlardır

Hastahaneler

Şehrimizde 140, yataklı
nümune 25 yataklı, zühre-
viye, 20 yataklı, trahom
ve 20 yataklı, kuduz
hastahaneleri vardır.

İskân işleri

Şehrimiz çevresine gelen
göçmenlerin müstahsil
bir vaziyete gelmeleri
hususunda azami derece-
de çalışılmış ve hemen
hepisine çift alat ve ede-
vetile öküç verilerek ve
toprak sahibi edildiklerinden
kendileri şimdi yeniden
kurulan köylerde halle-
rinden memnun olarak
çalışmakta bulunmuşlar-
dır.

Veteriner işleri

1 - Erganinin Akça-
kale, Kocaeli, Sincik köy-
lerinde Çiçek ve boncu-
lu köyünde Antrax (Şar-
bon).

Bismilin Aktepe, Has,
Kasımi, Başmeri, Demir-
han, Kerhizirikân, Karan-
göz, Köpekli Çavuşlu,
Aşağı ve yukarı salat
köylerinde Çiçek,

Savur kazasının Günd-
lük köyünde Çiçek çık-
mış ve söndürülmüştür.

2 - Bismile başlı Ak-
tepe, Kasımi, Kürtaci,
Çınarın Hitmiran, Tilkran
Tezharan, Sâveydi ve
Erganinin Cıksur köyü
ile Kemalye muabalesin-
de Şap hastalığı çıkmış
ve söndürülmüştür.

3 - Diyarbakır mer-
kezinde Ruam mücadelesi
yapılmış ve 21 hayvan
(At ve Katır olmak
üzere) ilâf edilmiştir.

4 - Boğa mübayası
için 942 koy Bâçelerine
1961 Lira tahsisat konmuş
ve eski senelerden de ay-
rica 1744 lira 79 kuruş
Ziraat Bankasında mev-
cut bulunmuştur.

5 - İki sifaf mevsiminde
62 kısırağa sunî sifaf
yapılmıştır. Geçen
seneden 47 kısırak tohum
lanmış, bunlardan 35 Tay
elde edilmiştir.

Devamı Sayfa 4 de

No: 2449

MEMURLAR İÇİN 5,000 ev yapılacak

Haber aldığımızı göre Hükümet g rekli görülen yerlerde memurlar için ev ve apartmanlar yaptırılması hakkındaki kanuna dayanarak Doğu da inşası düşünülen evler için Bakanlıklararası bir komisyon kurmağa karar vermiştir. Doğu illerimizi muhtelif şehir ve kasabalarında kurulması tasarlanan devlet memurları evleri şimdilik 5,000 olacaktır. Tasarıya göre, bunlardan 500 tanesi birinci sınıf memurlar için 4 odalı, 1000 tanesi ikinci sınıf memurlar için 3 odalı ve geri kalan 3500 tanesinde üçüncü sınıf memurlar için 2 odalıdır. Maliye Bakanlığı bu 5000 ev için Yüksek Mimarlar Birliğine başvurarak fikrini almıştır.

Diğer taraftan Dahiliye Bakanlığında kurulmuş olan Bakanlıklararası bir komisyonda Doğu illerimizde yeni baştan yaptırılacak hükümet konakları etrafında incelemeler yapmaktadır.

EK-8: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 2449, Tarih: 22.01.1945

Yeni şehirde

Altı memur evi yapılacak

Yeni şehirde 1, 2, 3, 4, 5, 6, sayılarıyla numaralanmış olan arazi üzerinde, bir evin keşif bedeli 16903 lira 41 kuruştan olmak üzere, altı memur evinin yapılmasına karar verildiğini memnuniyetle görüyoruz.

Filhakika, Diyarbakırımızda ev bulurana had bir dereceyi bulmuştur. Her ne kadar bu altı Ev bu bühranı önleyemezse de, hiç olmazsa altı memuru barındırmak ve yeni şehirde diğer evler inşasına yol açmak bakımından büyük faydaları görülceğinde şüphe yoktur.

Geçmiş yıllarda, yeni şehirde, bu gibi memur evlerinin yapılması düşülmüş, teşebbüslerde bulunulmuş isede, muvaffak olunamamıştı. Şehrimize geldiği günden beri, yeni şehirde bir mahalle kurmasını düşünen, Sayın Birinci Umumi Müfettişimiz B. Avni Doğan, o günden beri ciddi teşebbüslerde bulunmuş ve altı memur evinin inşasına yetecek kadar bir para temin etmesine muvaffak olmuştur.

Bu mesele üzerinde geçenlerde açılan vilâyet umumi meclisinde de, vilâyetin izahnamesinde uzun boylu malûmat verilmiş, bunu meclis memnuniyetle karşılamıştır.

Cumhuriyet idareimizin kuruculuk, ve yapıcılık prensiplerinin tabakkuku yolundaki bu adım, yeni şehirde Birinci Umumi Müfettişlik binalarından sonra, devamlı ve kuvvetli adımın ikincisi olacaktır.

Binalar ihaleye konulmuştur. Mûteahhidine ve rildikten sonra, ilk bahar da inşaata başlanacaktır. Muvaffakiyetler dileriz.

Diyarbakır'da Bayındırlık

Güzel yurdumuzun özel bir parçası Diyarbakırımız hiç de lâyük olmadığı halde emsali kasabalara nazaran imar bakımından çok geri kalmıştır.

Belediyemiz yeni şehir imar programını ve planını 937 senesinde alaka-lı bakanlığa tastik ettirmiş ve halen bu plân tatbik mevkiinde bulunmuş olmasına rağmen yeni şehir dediğimiz mevkide bir, iki resmi daireden ve teşebbüsten başka bir şey göremiyoruz.

Filhakika bir şehir laalettayin her hangi bir toprak parçası üzerine kurulamaz. Her cihetten bu şehir halkının sıhhat ve istirahatları nazarı itibare alınarak önceden yapılan plana göre yollar, ara yollar ve lağım teşkilâtı yapılır, su boruları fersedilir, Elektrik telleri çekilir ve ondan sonra da imarcılıkta ün salmış bir şirket, yaptığı ve yapacağı âsri ve mükemmel evleri uzun vadeli istikrazlarla isteyenlere verebilir ise de bu, işin temenniye değer cihetidir.

Ancak şimdiki durum ve şerait bu düşüncelerden—muvakkat bir zaman için dahi olsa— uzaklaşmamızı icap ettirir. Bu gün Belediye yeni şehirde ev yaptırmak isteyenlere arsa vermediği kararlaştırdığı gibi su ve Elektrik vermeyide teahhüt etmiş bulunmaktadır. Halbuki eski şehir denilen sur dahilindeki yapılara bu avantajlar yok gibidir.

Bu gün hemen her

mahallenin izbe ve kirli sokaklarında, şuraya buraya serpiştirilmiş bir çok resmi binalara raslamakta-
ktayız. Bu dairelerden bir çok muvazenei umumiyeye dahil olmayan ve fakat bususî bütçelerle idare edilen teşekküllerdir. Bu teşekküller biraz fedakârlık edecek olsalar beş veya altı senede vericikleri kiraların toplamı mesabesinde ki bir bedelle oturdukları binanın aynini ve belki daha güzelini yeni şehirde kendileri için ayrılan mevkilerde yapabileceklerdir. Bu suretle iş bitiren dairelerin dışarıya çıkışını gören halk tabiatıyla bunlara yaklaşmak ihtiyacını hissedecek ve birer ikişer binalar kurulmağa başlanacaktır.

Umumiyetle zenginler bir tüccar zihniyeti taşıdıklarından yeni ve eski şehirlerde yaptıracakları binalardan hangisinin fazla verimli olduğu kanaatine varırlarsa diğerini yapmaktan sarfı nazar etmektedirler Bunun için son dört beş sene içinde eski şehirde yapılan bir kaç bina bu zihniyetle kurulmuştur.

Belediyemizden ve hususî muhasebemizden de istenecek yegane şey, her sene bütçelerine bir veya ikişer ev yapabilecek tahsisatı koymak ve yapmak ve yeni şehirde bina yapmak arzusunda olan vatandaşlarımıza şimdikinden fazla kolaylık göstermek ve teşvik etmek olacaktır.

SEZAT DEMİRAY

Bayındırlık işlerinde VATANDAŞIN ROLÜ

REŞİT İSKENDEROĞLU

Bazı amme hizmetleri vardır ki munhasıran Devlet tarafından yapılması işi mahiyeti bakımından zaruri lüzumlu dur. Bu meyanda P. T. T. işleri, Demir yolları işletmesi ve saire gibi hizmetlerin devletin eline yapılmasında bir zaruret vardır. Bazı işlerde vardır ki, şirketler vasıtasıyla görülebilir, Bunun gibi yine bazı işlerde vardır ki, fert tarafından yapılması veya ferdin bu işlerde görev alması lâzım ve tabiidir. Bu cümleden olarak bayındırlık işlerini ele alabiliriz. Uzun yılların veya yüz yılların ihmaline uğramış güzel yurdumuzun imar işini ele alan Cumhuriyet hükümeti kuşlunda beri durmadan çalışmakta ve gurur verici başarılar elde etmektedir. Hükümetin yaptığı ve yapmak istediği büyük ve müteaddit işlerde vatandaşda kudreti nisbetinde yardım ederse hem işin gayesine çabuk ulaşmak ve hemde yurdu güzelleştirmek amacıyla başarıya varmak kuşlayışları hasıl olur. Cumhuriyetin bir çok nimetlerinden istifade eden ve edecek olan bu tarihî ve pitoresk beldenin imarını Devlet ele almıştır. Yeni bir şehir kurulmak yolundadır. İçinde bulunduğumuz umumî ekonomik ve malî şartlar göz önünde tutulursa bu işin oldukça zor olduğu ve aynı zamanda uzaması ihtimali hatıra gelebilir. Böyle bir düşünce ileler ki vatandaşlarda Bayındırlık işlerinde ilgi göstermek suretile bu hayırlı ve mesut harekette iş birliğine sokulmalıdır. Kurulmakta olan yeni Cumhuriyet Diyarbakırında kurulmuş Devlet müesseseleri olduğu gibi yine Devlet tarafından yapılmakta olan evlerin bitmek üzere bulunduğunu görmekte memnuniyet ve haz duyuyoruz. Bu haz ve memnunluğu artırmak içinizde bulunan zenginlerin de yardımları işlerinde rollerini görmekte mümkün olur. Bu hayırlı ve mesut gayenin realize edilmesi için, bize daima sıcak ilgi ve sevgi dolu müzaheretini esirgemeyen bir hükümet müessesiline malik olmak mazhariyetindeyiz.

Bu konu üzerinde kendilerile konuşmalar yaptığımız hem şehirlerden bazıları şu noktalara temas ediyorlar. Yol, Elektrik, su ve kanalizasyon. Bu noktada vatandaşlar yek nazarda haklı gibi görünüyorlar. Fakat, onları ırküten ve ya düşündüren bu noktaların bertaraf edilmesi mümkün ve kolaydır. Evvela arsa almak bina yapılacak yer, tesbit etmek gerektir. Zan ediyoruz

ki Devlet bu işi teşvik için icap ederse parasız arsada verebilir. Yeterki vatandaş teşebbüsü ele alsın. Yapıcı ve kurucu bir zihniyetle tema yüz etmiş olan Sayın Birinci Umumi Müfettişimiz B. Avni Doğan, Vatandaşları gözünde engel veya zorluk gibi görünen bu veya buna benzer hususları halledecek sıcak ve müşfik bir alâkaya sahip olduğunu her zaman göstermiştir. Şimdi mesele, vatandaşında bu işde kendine düşen rolü göstermesinde kalyor. Şüphesizki, bu bütün fertlerden istenilir. Fakat, bu işde kırk elli zenginimiz ön ayak olursa yavaş, yavaş diğerleri onları takip eder. Bazı hemşehrilerde burada kazanarak nakli ticaret veya hane ederek servetlerini İstanbula gönderiyorlar. Ve oralarda gayri menkul alıyor veya yapıyorlar. Buda şehrimizin imarını sekteye uğratan ve geciktiren sebeplerden biridir. Yeni şehirde bina yaptırmak, aynı zamanda ticarî bir gayeyede matuftur. Belki az kazanç temin edecek olan bu işe ragbat göstermek yurd severliğinde bir sembolüdür.

Ömit ederiz, ki bu inşaat mevsiminde bazı varlıklı hemşehrilerimiz, yapılmakta olan memur evleri gibi evler yaptırmaya başlamak suretile yapı işinde ön ayak olmak cesaretini ve hüsnü niyetini göstereceklerdir.

DİCLE TALEBE YURDUNA

Yardım cemiyeti toplandı

Dicle talebe yurduna yardım cemiyeti kongresi 17 Mayıs perşembe günü saat 17 de Vali muavini Mazlum Yegül'ün başkanlığında toplanarak gündemindeki maddelerden.

1— Geçen yıl hesaplarına ait bütçe encümeninin raporu
2— 1945 bütçesini müzakere ederek kabul etmiştir.

Bundan sonra, idare heyeti seçimine başlanmış, neticede, Tüccardan Behzad Ülgen, Ziraat bankası Müdürü Hulusi Yetişkin, İş bankası Müdürü Memduh Yeginer, Tüccardan Edip Pirinççi oğlu ve Mahmut Doğu açık reyile intihap edilmişlerdir.

Yenişehir Sahasında

EV YAPTIRMAK İSTEYENLERE

ucuz arsa verilecek

Yeni şehir sahasında Umumi Müfettişlik emrine ayrılan yerlerde Ev yaptırmak isteyenlere, çok müsait şartlarla arsa verileceğini haber aldık. Bu konu üzerinde kendisile görüşen bir muharririmize Umumi Müfettişimiz Sayın B. Avni Doğan şu izahatı vermiştir.

"Yirmi dokuz bin kare metrelik arsamız vardır. 1945 yılı inşaat mevsiminde, kendileri için hususi mesken yaptırmak isteyenlere, ihtiyaçları kadar ve beher kara metresi 3 — 5 kuruş üzerinden verebiliriz"

SAYIN BİRİNCİ UMUMİ Müfettişimiz Ankara'ya gitti

Umumi Müfettişlik bölgesine ait işleri görüşmek ve bilhassa hükümetçe kabul edilmiş bölge bayındırlık ve kalkınma programı üzerinde büyüklerimizle temasda bulunmak üzere Birinci Umumi Müfettişimiz Sayın B. Avni Doğan, bu akşamki trenle Ankara'ya hareket etmişlerdir.

İstasyonda Valimiz Osman Nuri Tokeli, C. H. P. idare heyeti, Belediye ve Halkevi reisleri, Emniyet Müdürü, Müfettişlik ve Vilâyet ileri gelen memurları ve halk tarafından uğurlanmışlardır.

Doğu vilâyetleri gençlerinin yüksek tahsillerine ve Diyarbakır'a gelecek ilçe gençlerinin Lise tahsillerine yardım gayesile teşekkül eden bu hayırlı kurumun mesaisinde muvaffak olmasını temenni ederiz.

EV BUHRANINA KARŞI ALINABİLECEK BİR TEDBİR

Özlediğimiz bir manzara-
ralarından gözlerimize bir
ziyafet çekmek ve biraz
da hava almak üzere bir
arkadaşımın birlikte Hin-
dibaba kapısından sur-
dışına çıkmıştık. Ciger-
lerimize bol ve temiz ha-
vaları doldurarak, dere-
den tepeden konuşa ko-
nuşu yeni yapılmakta olan
memur evlerine doğru
ilerliyorduk. Evlerin bir
kısmı bitmek üzereydi.
Bunlar için seçilen yer
sade ve güzel plânlarıyla
büyük bir münasebet sağ-
lanmakta idi: Yeni şehrin
en güzel caddesi ve en
yüksek yerini işgal edi-
yorlardı.

Arkadaşım, devletin me-
mur evleri yapılış plân-
larından bahsediyordu:
"Ev buhranı karşısında
devletçe alınan tedbirler
yerinde idi; genel buhran
ortadan kalkınca, bu mü-
him dava da kendiliğinden
çabucak halledilebilecek,
bu suretle memleket,
kullanışlı, modern evlere
kavuşacak, yeni yeni ma-
haller, yeni yeni şehir
ve kasabalar meydana
çıkıverecek ev yapırma-
ğa meraklı mülk sahipleri
için güzel örnekler ve
modeller elde edilecek,"

Arkadaşımın hararetli
anlatışı, hayalimizde Di-
yarbakırın müstakbel şeh-
rini canlandırmıştı: Has-
tanelerin kuzeyine doğru
uzanan Dicle nehrinden
Seyrantepe, köşkler, Ali-
pınar, Şehitlik sırtları, Ga-
zi köşkü, Silvan köprüsü
ne kadar uzanan, geniş
caddeleri, gümüş havuzlu
bahçe ve parkları, modern
yapılı binaları ile iç açıcı
gönül alıcı bir şehir. Gü-
ney dolayını teşkil eden
azametli ve heybetli sur-
lar, artık tamamile arka-
da bırakılmış, tarihe mal
edilmiş Sur dabilindeki
eski şehirde tarifi binalar
dan, bekçi kulubelerinden
işçi ailelerin meydana
getirdiği bazı istikrarsız
topluluklardan başka bir
şey göze çarpmamakta.
İstasyon caddesine ge-

çerken birden bire bayal-
den hakikate dönüyoruz;
müstakbel şehrin bir ma-
hallesini teşkil edecek ufak
bir köşecik nazarlarımızı
kendisine çekiyor: İstas-
yon arkasındaki bağ evle-
ri bura tabiri ile (Köşk-
ler) Hemen hepsi kârgir
olmak üzere 200 den faz-
la ev var, bu evlerin bazı-
ları yaz mevsimleri 3-4
ay için kiraya veriliyor
veya sahipleri tarafından
işgal ediliyor. Senenin
diğer zamanlarını mamilen
boş ve metruk kalıyor.

200 Ev Diyarbakırın
bugünkü ev sıkıntısı kar-
şısında oldukça büyük bir
yekün. Bu 200 evi yıla
on iki ayı neden istifade
edilir bir hale getire-miyo-
ruz? Masraf veya emeğin
çokluğunu bizi korkutu-
yor? Olmasa gerek, ilk
düşünülecek şey yol ve
taşıt işi değil mi? Bilin-
diği üzere Köşklere kadar
giden üç kilometrelik yo-
lun istasyona kadar olan
kısmı yapılı bir haldedir.
İstasyonla Köşkler arası
bir kilometre kadar kıs-
mın yaptırılması gereki-
yor. Taşıt meselesi, işin
en basit tarafını teşkil
ediyor. Tedarik edilecek
olan iki otobüslerin, Bele-
diyece daha başkaca işler
de de görevlendirilebil-
meleri mümkündür. Bun-
lar aynı zamanda Beledi-
ye için ayrıca bir gelir
kaynağı demektir.

Bunlardan başka elek-
trik ve su tesisatı da ha-
tıra gelecektir. Yeni tesis
edilecek herhangi bir ma-
hallenin bu gibi mübrem
ihtiyaçlarını düşünmek ve
karşılama zaten tabii
bir şeydir. Rağbet gören
mahallenin mülk sahipleri-
nden azami derecede
yardım görmek de muhak-
kak ki kabil olacaktır. El-
dekiler ihya edilince evi
bulunmayan yüzlerce mev-
cut bağlarda da yeni yeni
evlerin yapıldığı görüle-
cek ve bu mahalle az
zaman içersinde büyük
bir inkişafa mazhar ola-
caktır.

Hayalden hakikate

K

Vatandaş istekleri KARŞISINDA

REŞİD İSKENDER OĞLU

Bir topluluğun faydalanması veya faydası için sağlanan bir medeni nimetten veya haktan o topluluk içinde yaşayan her ferdi istifade etmesi tabii olduğu kadar sosyal yaşamın zaruri bir sonucudur. Esasen adalet eksiksiz oldukça mükemmel olur. Aksi halde ondan bahsetmek abesle uğraşmaktan başka bir şey değildir. Bilhassa bugün bir çok Devletler de rastladığımız Parti mücadelelerinde hep içti malî adaletten bahsedilmekte ve buna dayananlar kazanmaktadır. Kamu laştırılan adalet topluluğun kalite ve kantitesine bakılmaksızın uygulanmaktadır. Bizim burada dokunmak istediğimiz konu, bu siyasi cereyanlar değil, şehrimizin Elektrik dağıtımında hak bakımından görülen eşitsizliktir. Biz yurttaşlar bu hakları faydalandıkları halde diğer bir kısım vatandaş yıllardan beri mahrum bulunmakta ve bu medeni nimete kavuşmak intizarındadır. Hangi sebep ve amillerle bu şekilde eksik veya hatalı yapıldığını aramasını ilgililere bırakarak ya'nız, bugünkü durum üzerinde konuşalım. Vatandaşlarla görüşürken, bu mesele üzerinde zaman zaman derin yanmalarla ve isteklerle karşılaşırız. Bir yurtdaş geçenlerde şöyle diyordu: "Eğer büyüklerle görüşürseniz halkın ihtiyacı ve isteklerini sunmak imkânı nasıl olursa bize Elektrik verilmesi hususunda arz etmeği utumayın" bir diğeri de "Evinde Elektrik olmadığı için çocukları evde bırakarak geceleri dumanlı ve gürültülü kahve köşelerine sığınarak radyo dinliyor ve bu şekilde vakit geçirmek zorunda kalıyorum" diyordu. Bunun gibi önemli bir noktada Elektrik verilmemesi ne bir buhranında da görülen tesiridir. Bilhassa dağıtım cihazlarında mevcut

bazı Elektriksiz evler vardır ki, sırf bu yüzden memurlar tarafından tutulmak istenmiyor. Bu semtte oturan bazı vatandaşlar içinde evlerini kiraya vermek suretiyle bugünkü Ekonomik şartların getirdiği mali durumlarını hafifleterek şehrin başka yerlerinde daha ucuz ev bulmak arzusunda olanlar vardır. Ancak evlerine Elektrik alamadıklarından binnetice bu arzuları tatmin edemiyor. Bunların dışında birde Elektriksizlik yüzünden vatandaşlar arasında, gerek Sıhhi ve gerekse manevî bir rahatsızlık içinde bulunanlara rastlamak mümkün ve muhtemeldir. Daima okumak zorunda ve ihtiyacında olan kimselerin düşünceleri durum kolayca düşünülebilir.

Sayın valimizin, ince ve nüfuzlu dikkatleri sayesinde geçenlerde keşfedilen Elektrik barajındaki delik hadisesi, şehrimizde Atom bombası gibi bir tesir yapmış ve Elektrik almak ihtiyacında olanlara bir ümit vermiştir. Fakat, üzerinden bir hayli zaman geçtiği halde bunun Elektrik dağıtımında bir rolü görmediği Elektrik sahipleriyle Elektrik veri menesinde sebeplerle yeniden tevziatta bu durumun nevcut ceryanı azaltacağı en dişe-i hakimdir. Kuruluş ve yapıldığından beri uzun zaman geçtiği halde, istenilen imkân ve vasıtalarla hasıl olmadığına göre, tevziatta devam eden uygulama bu takdirde herkes aynı noksanı görür, bisedir ve aynı mahrumiyete maruz kalacak her ne pahasına olursa olsun Elektrik birliğiyle düzeltilmesi tevesül edilir. Halbuki bugünkü durum: edat bir nevi imtiyazlılık şekline bürünmüşse benziyor. Ve bu halin daha ne kadar devam edeceğine malûm değildir. Herüzünce olmaya devam eden imtiyazlılık kadar muhtaç veya istek

(Devamı S. 2 de)

Vatandaş istekleri karşısında

(Birinci Sayıfenin devamı)

li olan bir kısım vatandaşlara Elektrik dağıtılmasına başlanılması çok yerinde olacaktır. Sayın ve değerli Valimizin hallettiği ve üzerine el koyduğu bir çok meseleler gibi bu medeni ihtiyacın tatmininde veya bu nimetten istifade yolunda da cüretkâr bir adım atacağına ve güzel bir formül bulacağına emin olabiliriz. Böylelikle Elektriksiz olanların, evleri gibi kalplerinde aydınlatılacağı ümit ve temenni ederiz.

EK-13: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 2538, Tarih: 17.08.1945

Memur Evleri tevzi edildi

Birinci Genel Mufettişimiz Bay Avni Doğan'ın yüksek teşebbüslerle Devlet bütçesinden temin edilen paralarla özel idare tarafından Genel Mufettişlik binaları yanında ve modern bir tarzda yapılan dokuz memur evinin inşaatları bitmiş ve Cumhuriyet Bayramında açılma törenlerinin yapıldığını yazmışıdık.

Aldığımız habere göre, bu evlerin Genel Mufettişlik tarafından tevziatı yapılmıştır. Bu tevziata göre, Genel Mufettişlik Müşavirlerine altı, Vilâyete bir, Kol orduya bir, bakanlıklar bekâr Mufettişlerine bir ev tahsis edilmiştir.

Önümüzdeki yıl, aynı saha dabilinde on altı memur evinin daha yapılacağını ve bu evlerin vilâyet memurlarına yargıçlarımıza tevzi edileceği haber alınmıştır. Yeni Diyarbakır şehrinin kurulması yolunda ilk olarak atılan bu adımın şehrimiz için hayırlı olmasını temenni ederiz.

Gazi Caddesinin genişletilmesi bir ihtiyaçtır

ZEKÂİ ARMAN

Şehirlerin yapısı kuruldu gu devrin askerî, ekonomik ve sosyal durumlarına göre düzenlenir. Diyarbakır'ın hangi tarihte kurulduğu belli de gilsede millattan önce yapıldığına şüphe edilemez. O günkü cemiyetin düşüncesine göre kurulan şehrimizin tekâmül kaidelerine göre, bugünkü şartlara uymasına imkân yoktur. 1914 de çıkan büyük yangında şehrin hemen, hemen bütün ticaret alanını kaplayan çarşı ve pazarları kül haline gelmişti. Birinci cihan harbi, onu takip eden istiklâl mücadelemiz, şehirde imar hareketlerinin ilerlemesine engel olmuş, ancak bu mücadele devrinde Diyarbakır'a gelen askerî komutanlarımızın büyük himmetleriyle tamamen dar sokaklardan ibaret olan hükümet yolu, İzzet paşa tarafından açılarak bugünkü cadde meydana gelmiştir.

Mardin kapı, Dağ kapı caddesinin yangın dolayısıyla arsa haline inkilâp etmiş bulunduğu geniş saha ise iki cepheden geriye alınmak suretile belediye tarafından planlanarak inşasına müsaade olunmuşsada bu geri alınma işinde tarafları ilgilenen diren arsalar da ne kadar dedi kodu ve müşkülât çıktığını o günü yaşayan ihtiyarlarımız her zaman anlatmaktadırlar.

Ancak yangının genişlemek imkânını verdiği bu cadde, belediye önünden dağ kapısına kadar eski halini muhafaza etmektedir. Cumhuriyet devriyle başlayan imar hareketleri, eski nafia binasının (Bugünkü Halkevi) sur dışına inşasile başlar.

Bunu takip eden orduevi şehir sineması, Vilâyet konağı ikinci defa olarak yapılan Nafia binası (Kız Enstitüsü) Belediye nümune evi (Akşam uz sanat okulu) Kor komutan Kenan paşanın yardımile açılan hastane caddesi, Nüane hastanesi, Okullar, Tectel fabrikası, dağ kapı semini şehrin en mamur bölgesi haline getirmiş ve nüfus kesetini artırarak münakelede orluk yaratmıştır. Buna hükümetle gidip gelen ilgililerin bu caddeden geçmek zaruretini ilave edersek, bu ifak caddenin ne kadar ihtiyacı karşılamaktan uzak oluğu meydana çıkar. Bilhasna akşamları iki arabanın yanına müşkülâtla geçtiği ve stobüslerin karşılaştıkları zaman geriye gitmek suretile bir birlerine yol verdikleri bu caddeden iki bine yakın öğrencinin de geçişi burayı bir mahşer haline sokmaktadır.

Bütün bu münakale zorluklarını izale edecek caddenin genişleme işine yakın alaka gösteren Sayın Genel müfettişimiz B. Avni Doğan'ın bayındırlık bakanlığından 170 bin lira kadar yardım temin ettiklerini duyduk. Bu hayırlı haber bir anda Diyarbakırın her köşesinde, her kalpte büyük ümit ve sevinçler uyandırdı. Çünkü açılacak cadde yalnız münakele zorluklarını önlemekle kalma yıp belediyenin vereceği yeni tip dükkân örnekleri, şehre yeni bir renk ve güzellik getirecek, aynizamanda modern sanatın mütakâmil eserleri şehri orta, hatta eski devirden birden bire bugünün parlak zirvesine çıkaracaktır.

Bu güzel eserin tamamlanması işinde hepimizin bir kalp halinde çalışması gerekirken, şehircilik tarihinde imara engel olan her zaman ki kılışe dedi kodular ne yazık ki bu mutlu haberide bal talamaktadır. Bu para güya belediye önünden Hindi baba kapısına kadar açılması ileri sürülen caddeye harcancak ve bu cadde eski şehirle, yeni şehri bir birine bağlayacakmış. Sonra şehirde Elektrik, Su derdi ve bunların islâhi dururken, Dağ kapı caddesi neden açılmıyormuş?

Biz salâhiyetli ağızlardan bu mevzuda bir kelime duymamakla beraber, bizim gibi bu işden teessür duyanlara şunları hatırlatalım:

Su ve Elektrigin islâhında eldeki para ile hiç bir netice alınmayacağı, hindi baba kapısına açılacak caddenin ise, dağ kapı caddesile mukayese edilemeyecek kadar bugün için ikinci planda kalacağını gerçek oluşudur. İkinci mesele, bu ev buhranında 50-60 evin caddenin açılması ortadan kalkacağı ve imarın çok geç yapılabileceğidir. Dağ kapı caddesinin büyük hususiyeti, bir ihtiyacın karşılanması ve imarının kısa zamanda mümkün ve şehri modern bir çehreye kavuşturmak imkânlarının mevcut oluşudur.

Bizi, bizden iyi bilen Sayın genel müfettişimizin, bu yaramızı çok evvelden teşhis ederek, işe parmak basması ve valimizin şehri güzelleştirmek hususundaki azimleri bu gün hayalimizde yaşattığımız düşünceleri kısa bir zamanda gerçekleştirebilir.

Kiralara yapılan z a m

Su parasının ne
şekilde ödeneceğini
yazıyoruz

Mesken olan veya olmayan gayri menkullerin yapılan zamma dair son defa kabul edilen kanunda da belirtildiği gibi su paralarının ne şekilde hesaplanacağı ve ödeneceği bir kararname ile tesbit edilecektir. Ev sahibi tarafından su sayacı konduğu takdirde kiracı tarafından ödenen kiranın zamma tabi olacak miktarının tesbiti esaslarını gösteren kararname Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanarak bakanlar Kurulunun incelenmesine sunulmuştur. Kararnamenin bugünlerde resmî gazete ile yayınlanması beklenmektedir.

Mesken inşaatını teşvik için

Tedbirler alınıyor

Memlekette inşaatı esaslı bir ana plâna bağlamak için Recep Peker Hükümetince alınan kararın ilk hamlesini teşkil edecek olan "Mesken inşaatını teşvik", kanunu tasarıları üzerinde Bakanlıklararası bir komisyon çalışmalarına başlamıştır. Bayındırlık Bakanlığında toplanmakta olan bu komisyonda İçişleri, Maliye, Ticaret ve Bayındırlık Bakanlıkları temsilcileri bulunmaktadır. Kısa bir zaman sonra kesin şeklini alacağı ümit edilen tasarı birçok önemli hükümleri ihtiva edecektir. Tasarı daha önce de yazdığımız gibi, özel kişilerin Devletin ve Belediyelerin inşaatındaki rollerini kesin olarak sınırlandıracaktır. İstimlak hukukunun, buhranın hâline yarınacak şekilde genişletileceği ve bilhassa arsaların uzun müddet boş bırakılarak spekülasyon konusu yapılmasının önüne geçilmesinin sağlanacağı ümid edilmektedir. Yeni kanun tasarısında inşaat yapan vatandaşlara bazı kolaylıklar temini meselesi önemli bir yer alacaktır.

EK-16: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 2777, Tarih: 12.03.1947

EK-17: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 2778, Tarih: 14.03.1947

Sayın bayındırlık bakanı dün şehrimize geldiler

Hava alanında büyüklerimiz ve halk tarafından karşılandılar

Bayındırlık bakanı Cevdet Kerim incedayı, beraberlerinde, yol, yapı ve su genel müdürleri bulunduğu halde, dün saat 18,30 da özel bir uçakla Urfa'dan şehrimize gelmiş, hava alanında genel müfettişimiz Avni Doğan, valimiz Asım Türelî, kor komutan vekili, ilimiz milletvekillerinden Şeref Uluğ, Feyzi Kalfagil, C. H. P. müfettişi Hıfzırahman Raşit Öymen, emniyet müdürü, C. H. P. belediye ve halkevi başkanları, bayındırlık, müfettişlik ve vilâyet erkânile kalabalık bir halk kitlesi tarafından karşılanmışlardır.

Bakan genel müfettişlik

binasına giderek bir müddet istirahat ettikten sonra, şehir dahilinde bir gezi yapmış, müteakiben Atatürk köşkünde şereflerine verilen ziyafete iştirak etmişlerdir. Genel müfettişimiz Avni Doğan, valî kor komutan vekili, şehrimizin ileri gelenlerinde katıldığı bu ziyafette, sayın vekil, muhtelif konular üzerinde samimi bir konuşma yapmış ve bayındırlık işlerimizin ana hatları üzerinde durmuştur.

Sayın bayındırlık Bakanı, bugün saat 6 da, beraberlerinde genel müfettişimiz Avni Doğan ile, bir fen heyeti olduğu halde Mardin'e hareket etmişlerdir. Mardin ilcelerinde

de yapılmakta olan memur evleriyle, yol işleri üzerinde incelemelerde bulunacak olan bakan, akşama şehrimize dönecektir.

Aldığımız malumata nazaran, hazırlanmış program gereğince bakan, yarın da yine aynı heyetle, ilimiz dahilindeki memur evleri inşaatını geçeceklerdir. Üç gün sürecek bu gezilerden sonra, Bakan, genel müfettişimizle birlikte Siirt, Bitlis, Van, Hakkâri illerine giderek Bayındırlık işleri üzerinde incelemelerine devam edeceklerdir.

Yeni yapılan memur evlerinin yarın açılma töreni yapılacak

Haber aldığımız göre, İnşaatı tamamen ikmal edilmiş olan ilimiz memur ev ve apartmanlarının, açılma töreni yarın, Bayındırlık bakanımız Cevdet Kerim Incedayı'nın elile yapılacaktır. Bu hususta müteahhitler tarafından hazırlıklara başlanmıştır. Törende sayın Bakanın bir konuşma yapması ihtimali vardır.

hükümetin Demokrat Parti mensuplarına tazyik yaptığı mânasını çıkarıyorsa, neden muhalefetin kanun dışı metotlarla vatan- daş kitleleri arasında tahrik yaptığı mânasını çıkarmıyor. Eğer tehrik gibi, meşru olmayan ve memleketin iç nizamını bozan bir yola sapmışlarca, gayet haklı olarak

İnşaatı ikmal edilen memur evlerinin açılışı

Bayındırlık bakanımız tarafından törenle yapıldı

Halkevinde önemli bir konuşma yaptılar

İnşaatı ikmal edilen memur evlerinin açılışı, geçen cumartesi günü saat 18 de Bayındırlık bakanımız sayın Cevdet Kerim İncedayı'nın uğurlu elleriyle ve törenle yapılmıştır.

Açılış töreninde, Bayındırlık bakanımız sayın Cevdet Kerim İncedayı, birinci genel müfettişimiz Avni Doğan, valimiz Asım Türel, kor komutan Yünnü Üresin ile bir çok devair ileri gelen memurları ve kalabalık bir halk kitlesi hazır bulunmuşlardır. Tam saat 18 de ilk apartmanın yanına gidilerek Bayındırlık bakanımız Cevdet Kerim İncedayı, apartmanın kapısına girilen kordelayı kesmeden önce kısa ve veciz bir hitabede bulunarak, doğu bölgesinde terağatle çalışan değerli memurların bu mahrum bölgedeki iskân ihtiyaçlarını karşılamak üzere eli kusura ilerde ve üç vilâyet merkezinde 447 ev inşa ettiklerini ve bunun bir kısmının halen yapılmakta olduğunu, bu iş için 10 milyon lira harcadığını ve bu işe her sene devam edileceğini, bununla memurların ev ihtiyaçlarını karşılamak il ve ilceleri güçleştirmek ve yerli halka örnek vermek gayelerinin güdüldüğünü tebarüz ettirmiş ve memlekete hayırlı olsun temennisile kordelayı kesmiştir. Bundan sonra, başta sayın Bakan olduğu halde apartmanlar ve evler gezilmiş ve inşaat müteahhiliğince hazırlanan bafeden misafirler izazedilmiştir.

Bayındırlık bakanı

şerefine ziyafet

Açılış töreninden sonra, doğruca ordu evine gelen bakan, inşaat Müteahhiliği tarafından şereflerine verilen ziyafette hazır bulunmuşlardır.

Bayındırlık Bakanının Halk-

evindeki konuşmaları

Ziyafetten sonra, saat 22 de Halkevine gelen Bayındırlık bakanımız sayın Cevdet Kerim İncedayı, burada toplanan kalabalık bir halk kitlesine karşı, Devletin iç ve dış politikası hakkında önemli bir konuşmada bulunarak, halkı sevgi ve saygı ile selamledikten ve bir seyahat yaparken, bütün tarihleri dolduran Diyarbakır'ın aziz evlatlarıyla hasbihalde

bulunmadan kuru bir vazifeyi yapıp geçmeyi gönüm razı olmadı. Burada karşılıklı ihtiyaçların istemesi için bir aile toplantısı yapmış bulunuyoruz, diye söze başlayan sayın Bakan, Recep Peker hükümetinin yurd için sağladığı ve büyük millet meclisince, uzun incelemeden sonra, kabule şayan gördüğü programını hepimiz okudunuz, biliyorsunuz. Programın başlıca gayesi, vatani dış tecavüzlere bundan evvel olduğu gibi, bundan sonra da siyasetle korumak, bu korumak emniyeti içinde yurdun dikkatle dünya icabının dilediği ve beklediği refahın inkişafı sağlamak. Bendeniz, ideali, ideolojik icabı olan hükümet programının Bayındırlık Bakanlığı cephesine düşen hizmetleri, nazizane tesadüfün, taltilin bana verdiği hizmet olarak yapmak ödev ve görevi içindeyim. Dedikten sonra Urfa'dan yapmakta olduğu bu sayahatin müfettiği umumiğin bütün bölgelerini ihtiva edeceğini ve bu illerin ticari ve iktisadi mahiyeti haiz olan yollarının yapılarak bir birine ve binnetice İskenderun'a bağlanacağını, bu arada yapılmalarına devam olunan demir yollarının yapılmalarına devam olunacağını ve bu illerin su işlerinin de programda dahil edildiğini bu işler bütçenin imkânı nisbetinde sıraya konularak bir an önce bitirilmesine gayret olunacağını söylemiş ve sözü Millî mücadele günlerine inktal ettirerek, mücadeleye nasıl başlandı ne suretle sona erdiğini çok güzel bir ifa de ile anlatmıştır. Sayın Bakan sözüne devamla, Diyarbakır şehir içme suyu, şehirden itibaren beş kilometre kadar demir boru içerisine almak ve şehir sebekesini inşa etmek için bir milyon elti yüz bin liraya ihtiyaç bulunduğundan, değerli bakan 800 bin lirasının 943 yılında ve bakiye 800 bin lirasının da 949 yılı bütçesinden vericeğine söz vermişlerdir.

Ayrıca Diyarbakır'da hususi idarece yapılmakta bulunan, hususi idare ve bayındırlık müdürlüğü binasını bölge Bayındırlık müdürlüğü için satın alacağını ve bunun parasile 20 kadar ev yaptıracağını ve ayrıca 949 bütçesinde ödenek ayırarak, Diyarbakır merkezinde bilhassa az maaşlı memurların ikametine tahsis edilmek üzere 25 ev daha yaptıracağını ve bunlarla Diyarbakır'daki mem-

ken buhranının önlenebileceğini söylemişlerdir. O akşam Diyarbakır'dan ayrılacak olan sayın bakan, halkı sevgi ve saygı ile selamlayarak, halkın alkışları arasında Halkevinden ayrılmışlardır.

Öç buçuk saat kadar devam eden ve her kısmı alkışlarla kesilen sayın Bakanın bu önemli konuşmaları halk üzerinde derin ve iyi intibalar bırakmıştır.

Bayındırlık Bakanı Kürtalan yolunda

Sayın Bakan Halkevinden doğruca istasyona giderek Kürtalan hareket etmişlerdir. İstasyonda birinci Genel Müfettişimiz Avni Doğan, Milletvekillerinden Feyzi Kalfagil Vali Asım Türel, Kor komutan Yünnü Üresin, müfettişlik ve vilâyet ileri gelen memurları ve halk tarafından uğurlanmışlardır.

Hırsızlık yaparken Suç üstü yakalandı ve tevkif edildi

Aslan Silvan'ın Camil kebir mahallesinden olup istasyonda gece bekçiliği yapan Süleyman oğlu 319 doğumlu Feyzi Bingöl, üç gün evvel gece saat bir buçuk sıralarında istasyon büfesine ait bakkaliye dükkanına anahtar uydurmak suretile girerek mal çalacağı sırada, istasyon zabıta memuru tarafından suç üstü yakalanmış ve hakkırida tanzim kılınan zabıtnamale C. Savcılığına teslim edilmiştir.

Sanık Feyzi Bingöl'ün esliye ceza hakimliğince sorgusu yapılarak muhakemesinin mevkufen icrasına ve muhakemesinin 5-Agustos gününde bırakılmasına karar verildiği haber alınmıştır.

Kara günün dostu kızılardır

Özel saymanlık

— ve —

Bayındırlık

müdürlüğü binası

İlimiz özel saymanlık ve Bayındırlık müdürlükleri için, birinci genel müfettişlik binaları yanında yapılmakta ve inşaatı yakında bitmek üzere bulunan bina, yollar 9 uncu bölge ve Doğu yapı işleri müdürlükleri dairesi yapılmak üzere, Bayındırlık bakanlığınca, özel saymanlık tarafından sarf edilmiş olan para tamamen ödenerek satın alınmıştır.

Ayrıca öğrendiğimize göre, özel saymanlık tarafından, önümüzdeki yıl içinde bu paraya bir miktar daha ilave edilmek şartıyla az maaşlı memurlar için 25 ev yaptırılacak ve az maaşlı memurlarda bir az olsun ev sıkıntısından kurtulmuş olacaklardır.

Binasızlık Yüzünden Diyarbakır Adâlet dairesi elim bir durumdadır

Geçen yıl nereden ve nasıl yıkıldığı bilinmeyen bir binanın yüzünden Adâlet dairesinin yanması üzerine bir adâlet şurası burada kaldıktan sonra, nihayet şehir merkezinde eşhasa ait bir binaya tasnima adâlet dairelerine taşınma asla ihtiyaca cevap vermediği teessürle görülmektedir. Bir defa bu bina her türlü sikkâ şartlardan mahrum bulunduğu gibi odaların yerleşmesi dolayısıyla bir kaç gün süreyle mahkemenin bir arada çalışması zaruretini yaratmıştır. Münavebe ile odaları tahsis edip çalışmak ve yargı işlerine bakmak sanırım mümkün değildir. Adâlet dairesinin tahsis edilmiş demektir. Sikkâ şartlarında ve huzur ile çalışmak mecburiyetinde olan yargı dairesinin rutubetli, basık ve müteffin odalar içinde çalışması moralleri üzerinde müsbet ve iyi bir tesir bırakacağına hükmedilemez. Bu alt kısımda çalışan icra, muhasebe ve kalem dairelerinin tahsis edilmediği kadar değildir. Kış mevsimi dolayısıyla hava şartlarında hesaba gelince, bugünkü binada adâlet teşkilâtımızın çalışması mümkün kalmayacağı neticesine varılır. Her ne kadar bu şehirde Cumhuriyet Savcımız Mustafa Fevzi Hızal, Sayın general Yünnü Üresinin talimatlarıyla adâlet dairesinde bir kısmını askerî mahkemelerde bulunan Arif Hızalın veresine ait binanın tahsisindeki odalara nakil etmek istemişse de, bu binanın tahsisinin bir takım şahsî menafakalara dayanan protestolar üzerine bu teşebbüsün başarılanarak gerçekleştirilmediği görülmüştür.

Diyarbakır gibi önemli bir şehirde adâlet dairelerinin bu halde bırakılmaması doğru değildir. Amme hizmetinin bu yüzden sekteye kalkacağı tabii olarak görülmektedir. Şehir adâlet dairesi memurlarımızın tahsis edilmediği odalarda çalışmaları ve sikkâ şartlarında bozulmalarına sebep olacaktır. Adâlet teşkilâtının bir gün önce bu acik ve tehlikeli perihan durumdan kurtulması için elzemdir.

Ekim ayımız malumata göre, Adâlet Müfettişimiz Sayın Mustafa Doğan ile Cumhuriyet Savcımız Mustafa Fevzi Hızal ile Sayın Bayındırlık ve Maliye Bakanlığına, Adâlet dairesinin bugünkü durumunu açık ve net olarak bildiren bir şehir adâlet yeni Adâlet binası tahsis edilene kadar, duvarları tahsis edilen yanmış Adâlet binasının tamir ve islahı için tahsis edilmiş bulunan binalarda çalışmalarıdır. Bu binaların tahsisinde bulunulması bizde yerinde ve isabetli bir tedbir olacaktır. Yüz bir lira

ile yapılması mümkün olan bu güzel bina dururken, adâlet binası yapılıncaya kadar adâlet dairelerimizi bugünkü durumda bırakmak hiç de uygun bir hareket değildir. Adâlet Bakanlığının amme işlerine taalluk edea ve adâlet cihazımızın Diyarbakır'daki bir parçasının normal ve tam olarak adâlet tevzi eder bir şekilde çalışmasını sağlayacak olan bu mesele üzerinde dikkatle ve önemle duracağımızı umuyoruz.

idare âmirleri arasında değişiklikler

Son kararnameye göre, idare âmirleri arasında bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler şunlardır:

Kastamonu Valisi Gafur Soylu Emniyet Genel Müdürlüğüne, Emniyet Genel Müdürü Ahmet Demir Denizli Valiliğine, Bilecik Valisi Şefik Bicioğlu İçel Valiliğine, İçel Valisi Tevfik Sırrı Gür Kastamonu Valiliğine, Seyhan ili Vali Muavini İhsan Kâhyaoglu Bitlis Valiliğine, Bingöl Valisi Şinasi Turga Bilecik Valiliğine, Sinop Valisi Naci Rollas Bingöl Valiliğine, Emniyet Genel Müdürlüğü İkinci Daire eski Başkanı Hikmet Kümbetçioğlu Mardin Valiliğine, Mardin Valisi Yahya Omer Eryetkin Niğde Valiliğine, Niğde Valisi Niyazi Mergen Çorum Valiliğine, Çorum Valisi Halis Bilaloğlu Gümüşane Valiliğine ve Gümüşane Valisi Rifat Şahişbaş Sinop Valiliğine tayin edilmişlerdir.

Bundan başka üçüncü sınıf mülkiye müfettişi İhsan Ecemiş İstanbul Vali Muaviniğine, Kula Kaymakamı Âdil Dündar üçüncü sınıf mülkiye müfettişliklerine naklen tayin edilmişlerdir.

İstanbul ve Ankara Emniyet müdürleri

İstanbul Emniyet Müdürü Sebati Ataman İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu müşavirliğine ve İstanbul Vali Muavini İsmail Hakkı Baykal İstanbul Emniyet Müdürlüğüne getirilmişlerdir.

Ankara Emniyet Müdürü Rifat Kemerdere Polis Enstitüsü Müdürlüğüne, Polis Enstitüsü Müdürü Fikri Öztar Emniyet Polis Başmüfettişliğine, Emniyet Polis Başmüfettişi Rifat Aysaydın da Ankara Emniyet Müdürlüğüne tayin edilmişlerdir.

(Altı Ok Andımızdır)

ATATÜRK

(3) MUSTAFA BAYDAR

Atatürk, daima doğruyu görebilmesi, hakikati arayabilmesi için Türk Milletine bir ruh açısı yaptı. Bunun gayesi, Türk Milletinin dimağını ve ruhunu, müspet ışıklar saçan bir meş'ale ile asırlardanberi devam edegelen bütün kurumlardan ve karanlıklardan temizlemektir. Bu ruh açısı Türk Milletine mazisi ile iftihar ettiği kadar istikbalinden de emniyetini hedef tutuyordu.

Yaptığı bütün bu büyük işlere rağmen mütevazî Atatürk zaferi kazandığı vakit meclis huzurunda:

" Bu zaferi bana değil Mehmetçiğe medyussunuz. " demişti.

Yine o, " Benim için dünyada en büyük mükâfat, milletimin en ufak bir takdir ve iltifatıdır. " diyerek millet sevgisini her şeyi üstünde tuttuğunu anlatmaya çalışmıştı. Aynı fikri şu kısır cümlelerle milletini sinesiye asla kopmayacak bir şekilde bir defa daha perçilemişti:

" Ben milletime icap ettiği zaman en büyük hediyem olarak canımı vereceğim. "

" Ne mutlu Türküm diyene " sözü O'nun ağızından en manalı ve en ulvi bir hale gelmişti.

Biz, Atatürk gibi büyük adamların kendilerine değil fikirlerine ve onları yücelten kıymetlere ve cevherlere sarılmayız. Şu adam başımızda durdukça, bu milletin sırtı yere gelmez demek, bu millet pek yakında mahvolacaktır demektir. Bir millet ölecek şahıslara değil, ölmeyecek fikir ve prensiplere bağlı kalmakla ebedî olabilir. Nitekim Atatürk bu hakikati 937 martında aşağıdaki sözlerle belirtmeye çalışmıştı.

"Esas kıymetli kendine veren ve mensup olduğu millet ve memleketi ancak şahsiyeti kaim gören adamlar, milletlerinin saadetine hizmet etmiş sayılmalıdır. "

Atatürk'ü yaşatmak, onu tenkid edenlerin, batta ona hakarete bulunanların kalemini kırmaya veya dillerini koparmaya çalışmakla değil, eserine sınıksız sarılmak ve onu bütün gücümüzle yükseltmeye çalışmakla mümkündür.

Atatürk adı, her türlü methiyelerin üstündedir. Fakat şu da muhakkaktır ki Atatürk'ün eseri her bakımdan tamamlanarak, bitirilmek ve yükseltmek ihtiyacındadır.

Atatürk, bundan sonraki nesillerin içinde daima iyiyi, güzeli ve doğruyu arayan, yaratan bir maysa olarak kalacaktır.

Atatürk'ün hulasası olan bu mayayı, ruhumuzu aydınlatan ve bize doğru yolu gösteren bir cevher halinde mukaddes bir emanet olarak en büyük bir titizlikle daima içimizde saklayalım.

SON

Şehir planı tetkik ediliyor

Stadyum yerinin değiştirilmesi muvafık görüldü

Diyarbakır şehir imar planı hakkında Bayındırlık Bakanlığı uzmanlarından profesör Olsner'in vermiş olduğu rapor ve krokiler üzerinde incelemelerde bulunmak ve raporda işaret edilen noktalarda, şehir imar ihtiyaçlarına uygun olup olmadığını tayin etmek üzere, teşekkül edea imar komisyonu dün vilâyet makamında valimizin başkanlığında ilk toplantısını yapmıştır. Yüksek mühendis, mimar, teknisyen ve ilimin aydınlarından teşekkül etmiş olan bu komisyon dünkü toplantısında, Profesör Olsner'in raporunu okumuş ve bu raporda, umumî müsabakalara yarayacak büyük spor tesisleri yerine, gençlik için daimî oyun ve hareket edenleri yapılmaması tevzi edenleri bir madde üzerinde durulmuştur. Bu mutalaayı uygun gören komisyon ancak, bugün yapılmakta olan stadyumun yerinin şehre çok uzak olması itibarile uygun olmadığı kanaatine varmıştır. Bu itibarla komisyon oy birliğiyle şehir stadyumunun, vali konağı arkasındaki sahada yapılmasını ve şehir planına bu suretle tadil edilmesini kabul etmiştir. Bu maddenin müzakere ve münakaşası bir hayli devam ettikten gündemde bulunan diğer maddelerin, gelecek toplantıya bırakılmasını kararlaştırarak, oturuma son verilmiştir.

Stadyum yerinin değiştirilmesi hakkında, imar komisyonunun mutalaasını bizde realiteye uygun buluyoruz. Bugün yapılmakta olan stadyum civarındaki stadyum, hakikaten şehre çok uzaktır. Gençliğin bu sahadan istifade etmesi için, şehrin sur dışına çıkmasını ve stadyuma yaklaşmasını beklemek lâzımdır, ki buda kırk elli senelik bir işittir. Bu itibarla, yeni yapılacak stadyumun, gençliğin her zaman istifade edebile-

Subaylar için elli ev yapılacak

Haber aldığımızı göre Diyarbakır'da mesken bunalımını önlemek için Kor komutanlıkça şehir dışında askeri hastane civarında subaylara mahsus olmak üzere elli kadar ev yapılması tekkarrür etmiştir. Yakınlarda inşaata başlanacak olan bu evlerin önümüzdeki yaz ayları içinde ikmal edilmesi için hazırlanan program dairesinde azami bir gayretle çalışılacaktır.

Bir çok tesisler vücuda getirmek suretiyle ilimizin imarına yardım eden Sayın Kor komutanımız Yünnü Öresin'in şiradide subaylar için şehir dışında elli ev yaptırılmasına teşebbüs etmelerini şükran ve takdirle karşılar ve kendilerine başarılar dileriz.

EK-23: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 2881, Tarih: 17.11.1947

Şehrin

Bayındırlaştırılması

REŞİT İSKENDEROĞLU

Herşeyi Devletten beklemek, bizim çalışma gayret ve azmimizi kırar. Bizi uysukluğa ve tenbelliğe sevk eden bir haletli ruhiye doğurur. Devlet'in yaptıklarının yanına bizde karınca kaderince bir şeyler koyabilirsek, cemiyet hayatındaki içtimai görevimizi yerine getirmiş oluruz. Hükümet elile kurulan yeni şehrin yanında vatandaşın yeni yer alabilmesini sağlamak lâzımdır. Buda mümkünse Deylete ve belediyeye ait arsaların fertlere teşvik için meccane verilmesile olur. Hatta belediye hariçten aldığı bu gibi arsaları parasız halka dağıtmaktan veya çok cüzi bir ücretle satmaktan kaçınmalıdır, ki kurulan yeni şehirde kalkın da bir hissesi olabilsin. Bu yalnız şehrin bayındırlığı bakımından değil, aynı zamanda mesken ve bina buhranını da azaltacak bir amildir. Yine bunun gibi şehrimizin ekonomisi üzerinde de hayırlı etkiler yapacak sınıf kalkınmayada yol açılmış olur.

Yüz yıllardanberi mahdut ve muayyen bir arazi üzerine oturtulmuş olan bu (şehri amid) sıkışa sıkışa bir biri üzerine biamiş evleri meydana getirmiştir. Toprak damların acayip panoramasının neticelerinden biri, kış günlerinde sokaklarımızı İskoçya sahillerinin zift gibi bataklık sallarına çevirmesidir. Şehrin kuruluşundan beri bir türlü muntazam bir kaldırma kavuşamayan sokaklarımızın Afrikai durumu, yağmurlu havalarda küçük gölcüklerle bşbüütün hazinleşiyor. Belediyemizin bugünkü bütçesi bu ihtiyacı karşılayacak malî kudrette değildir. Fakat, para yoktur diyede, para, tetbir ve çare aramamakda icap etmez. Belediye meclisimiz kalkın arzusu ile ve seçimle başına gelmiş ilk meclis olmak lâzımgelir. Bu itibarla bir hareket ve faaliyet göstermelidir.

Bir şehrin medenî bir manzara arz etmesi, o şehrin yeni binalarla süslenmesi ve ağaçlandırılması ancak mümkün olabilir. Her Diyarbakırın zengin için vali konağının yanında yapılan apartmanın teşvikkar bir örnek olmasını dileriz. dışarıda yapılmak için bir kazançtır. Şimdilik her meselesi, fiat meselesi gibi sebebler ileri sürülmeden yeni inşaatı teşvik etmek lâzımdır. Diyarbakırın seven her insan, kurulmakta olan yeni Diyarbakırın kuruluşuna her suretle kolaylık ve yardım göstermekten kaçınmamalıdır. Hiç bir hissin gölgesi, bu mesele üzerine düşmemelidir.

Çalışan ve çalışmak isteyen değerli ve genç bir va-

Üçüncü

Kalkınma Tahvil ve Satışa Çıkartılması

Satışlara 13 Aralık

Kalkınma istikrazının 40 milyon liralık üçüncü tertip tahvilleri 1-12-947 den itibaren yurdun her yerinde bankalar vasıtasıyla satışa çıkarılmıştır.

Satışların hasılı, birinci ve ikinci tertipte olduğu gibi, ekonomi alanındaki uzun süreli kalkınma programlarının gerçekleştirilmesine tahsis olunacaktır.

Tahviller 100, 500, 1000 ve 5000 liralıktır. İhraç fiyatı yüzde 95 olarak tesbit edildiğinden yüz liralıklar 95, 500 liralıklar 475, 1000 liralıklar 950 ve 5000 liralıklar 4750 lira bedelle satılacaktır. Bu suretle satış süresi içinde tahvilleri alacakların yüz liralıklarda 5, beş yüz liralıklarda 25, 1000 liralıklarda 50, ve beş bin liralıklarda 250 lira aşıktan bir istifadeleri olacaktır.

Bu tertip tahvillerin faiz nisbeti, birinci ve ikinci tertiplerde olduğu gibi yüzde altıdır. Ve altı ayda bir ödenir. Buna göre her yüz liralık birlik tahvil, sahibine altı ayda bir 3 lira faiz getirir.

Evvelce ihraç edilmiş olan devlet iç istikraz tahvilleriyle hamillere tanınmış bulunan imtiyaz ve muafıklar bu tahvillerde aynen mevcuttur. Her türlü vergi ve resimden muaf olmaları, arttırma, eksiltme ve sözleşmelerde teminat ve millî emlak satışlarında bedel olarak itibari kıymetleriyle başabaş kabul edilmeleri bu cümledendir.

Ayrıca bu tahvillerin de bankalara müracaat suretiyle her vakit paraya çevrilmesi veya terhin edilmesi mümkündür.

Gerek faiz tediyesindeki kolaylık, gerek imtiyaz ve muafıkları bu istikrazın birinci ve ikinci tertibinde büyük bir ragbet sağlamıştır.

Şimdi çıkarılan yeni tertibin de halkımızdan aynı ragbeti göreceği ve kısa bir

liye kavuşan Diyarbakır, bun dan azami istifade etmesini bilmelidir. Enerjik olduğuna kefil olduğumuz genç belediyeye başkanımızın da bu kullarda mesaisini birleştirmesini ve göstermesini temenni ediyoruz. Bütün gayretlerimizi yeni şehrin kuruluşu istikametine tevcih etmeli, yalnız şehrin Elektriği ile bütün sokaklarının, parça parça kaldırımlarının yapılması işine azami ehemmiyeti c: itgememeliyiz.

Paşalar ve Şehrimiz

RESİD İSKENDEROĞLU

Diyarbakır tarihini gözden geçirdiğimiz zaman, gelip giden eski Diyarbakır valî paşaları ile kumandan paşaların o günün medenî yaşayışına göre, ihtiyaçları karşılacak birer eser bıraktıklarını rastlıyoruz. Şehrimizi süsleyen mimarî değeri yüksek İsmail, Han ve Hamam gibi çok eserler, hala yaptırılan isisimlerini taşıyor. Cumhuriyetten evvelki devirlerin son valî paşalarından biride Kurt İsmail paşadır. Ümmî bir eser olmakla beraber, Diyarbakır'a çok büyük hizmetler etmiş yollar, kışlalar ve sanat okulu gibi sınıf müesseseler kurmuştur.

Sonrubu asırlık devre içerinde de hürmetle anılacak paşalar arasında Cevad, Kenan, Galip ve Yümnü paşalar sayabiliriz. Bunlarda Diyarbakır'da buldukları zaman zarfında bir çok eserler yaptırmış ve bazılarının projeleri üzerinde uğraşarak ayrılmaları, bu eserlerin nakkukuna imkân vermemiş, tam manasile bir Cumhuriyet paşası olan Kenan paşanın Diyarbakırlının gönlünde ayrılmaz yerini bulmuştur. Bu paşanın Kenan paşadan sonra en çok sevilen paşası Yümnü paşadır. Mütevazî, sâmpatik ve asil şahsiyetile Diyarbakır'da sessiz bir mahviyetkârlık göstermiş çok eserler meydana getirmiştir, ki bunlardan bir kısmına temasa iktifa edeceğimiz. Şehir içinde ve dışında yaptırdığı bazı yollar, kumandan ettiği büyük kıt'anın ihtiyaçlarını karşılamak için binaların yeniden inşası, paşalarının genişletilmesi, Cevad paşanın tahliyesi ve en son zamanda memnurlukla gördüğümüz elli kadar subay evi yapmasıdır. Şehrimizin hem güzelleşmesi, hemde meskenlerini üzerinde ferahlatıcı bir tesir yapacağında şüphelenmediğimiz bu hayırlı temâşada de sayın paşamıza teşekkür ederiz ve bu faaliyetinin temadisini candan arzu ederiz.

Diyarbakırlı, mert karakterle daima kadirşinas ve şakâkâr olduğunu göstermiş. Şimdi Belediye meclisimiz bu suretle şehrimize hizmetlerde bulunmuş paşaların geçirdiği büyük şahsiyetleri hatırlatmaları bazı cadde ve

C. H. P. Büyük kurultayınca yapılan genel başkan ve genel başkan vekili seçimlerinde 95 oylâ Sayın İsmet İnönü genel başkanlığa ve 328 oylada Hilmi Uran genel başkan vekilliğine seçilmişlerdir. İsmet İnönü'nün genel başkanlığa seçilmesini müteakip kurultay üyeleri ayağa kalkarak millî bir heyecan halinde bu seçimi alkışlamışlardır.

Seçilen kırk kişilik divan heyeti de aynı gün genel başkan vekili Hilmi Uran'ın başkanlığında Parti merkezinde toplanarak, Tüzük hükümleri gereğince Parti genel sekreterile Parti idare kurulu üyelerini seçmiştir.

C. H. P. Genel Başkan Vekilliginden:

Cumhuriyet Halk Partisi Divanı bugün saat 16 da

Takdirname ile taltif edildi

Türkiye atış birinciliği müsabakalarına iştirak ederek, Türkiye birinciliğini kazanan Rağıp Kirmanlı aynı zamanda Yunanlılarla yapılan müsabakaya da iştirak etmiş, ve bu müsabakada, memleketimizin ilk ecnebi temasında yalnız kendisi derece aldığından dolayı beden terbiyesi genel müdürlüğünce bir takdirname ile taltif edilmiştir.

Bu başarısından ötürü Rağıp Kirmanlıyı bizde takdir ve tebrik ederiz.

Siirtten 1000 ton odun geldi

İlimizin ihtiyacını karşılamak için vilâyetin teşebbüsü üzerine Siirtten İlimize tahsis edilen 1000 ton odun gelmiş ve satışa çıkarılmıştır. Bu odun bolluğu karşısında fiatların ucuzlaşacağı kuvvetle tahmin edilmektedir.

sokaklarımıza vermesini bekliyoruz. Mesela: Sanat okulu-na giden yola (Kurt İsmail paşa) Dağ kapısı haricindeki caddeye (Kenan paşa) isimleri yerilmesi çok uygun olacaktır. Diğerlerinde meclisçe tensip edilmesi güzel bir jest olur. En büyük acı unutulmaktır sözünü hatırlamalıyız.

Bazı vatandaşlarımızın Dileği

Bağlar mevkiî bir mahalle haline Getirilemezni?

Dağ kapı dışında ve istasyon yanındaki bağ evlerinin bir mahalle haline getirilmesi için zaman zaman özel idare ve belediyeden tetbir almalarını yazar dururuz. Bilhassa, genel meclisin içtima halinde bulunduğu sıralarda, bu konuyu ele alıp genel meclisin dikkat nazarını çekmeğe çalışırız. Fakat, nedense bu konu bir türlü ele alınmaz. Diyarbakır şehrinde mesken buhranı cidden çok sıkıcı ve had bir durumdur. Şehre nihayet bir kilometre mesafede bulunan bu bağların yolları, elektrik ve su tesisatı yapıldığı ve belediye otobüslerinin de buraya sefer yapmaları temin edildiği takdirde şehrimiz 300 evlik bir mahalleye kavuşmuş olur.

Bu hususta altı imzalı bir şikâyet mektubu aldık. Aynı zamanda resmi makamlarada bir dilekçe olarak verildiği anlaşılan bu yazıyı aynen aşağıya derç ediyoruz:

Diyarbakır gazetesi yazı işleri müdürlüğüne

Dileğimizdir;

Her yerde olduğu gibi, Diyarbakır şehrinde de mesken buhranı bulunduğu söylenip durmaktadır. Kanaatimize göre; memleketimizde kat'iyen böyle bir sıkıntı bulunmıyabilir. Ancak teşkilâtsizlik, esaslıca teşkilât yapılarak gerekli tedbirlerin alınmaması yüzünden bu gânkü kötü durum hasıl olmuş ve olmaktadır. Şöyle ki:

1 — Şehre Çeyrek saat mesafede ve istasyon civarındaki Bağlar Mevki'inde 300. den ziyade köşk ve bağ evleri mevcuttur.

2 — Bu gayri menkullerin her biri birer ve hatta ikiser ailenin ikametlerine müsâit ve elverişlidirler.

3 — Ufacık bir himmetle ve gereken tedbirlerin ittihazı ile pek kısa bir zaman zarfında mevcut 400. eve yakın binalar iki misline de çıkabilir. Çünkü aşağıda arz edilen tedbirler alınınca halkın havadar olan bu kısma rağbeti artacaktır.

Bizler senelerden beri; bağlar mevkiinde ikamet edeceğimiz cihette bu mntakaya ademi rağbetin sebeplerini bittencübe ve yakinen biliyoruz. Bu basit tedbirler yüksek katınızca da malûm ve müsellem olmakla beraber şuracıkta tekrar arz etmeği borç bildik.

A — İstasyonla şehir arasında şose yolu vardır. İstasyondan bağlar mevki'ine kadar bu yol uzatılırsa ki, nihayet bir kilometredir ve bağlardaki evlerin mütakâsif olarak bulunduğu semtler arasında da basit yollar yapılırsa.?

B — Köşk ve evlere elektrik ve su verilirse.?

C — Oracıkta bir ilk okul binası yaptırılırsa.?

D — D. Bakır belediyesinin emrindeki iki otobüsün, günde enaz dört postada gidış - geliş servisleri tanzim ve tertip edilirse.?

E — Mevcut binalardan birisi karakola tahsis edilip, yeni baştan mektep inşası külfetli olduğu takdirde bir başka köşk'te ilk okul olmak üzere kiralanırsa.?. İlk bakışta zor gibi görünen bu işin masrafsız ve kendiliğinden meydana çıkacağı aşikârdır.

İncap ederse; biz bağlar mevkiinde oturmakta bulunanlar ki aşgarî bir hesaplama iki bin beşyüz kişidir kendi hisselerini bize düşecek yardım payını da vermek suretile bu basit noksanların ikmaline imcece yolla hazırız.

Hulâsa:

İsteğimiz; hem pek basit ve masrafsız ve hemde memleketin gelişmesi noktai nazarından mâkul ve mantıklı bulunduğundan maktazasının ifasına yüksek dâilâlet ve müsaedelerinizi üstün saygılarımızla arz ederiz.

D. Bakırın bağlar mevkiinde oturan ahali namına:

Gazi eaddesinde berber Fikri

" " Şekerci Aziz Tapkan

" " Tuhefıyeci Hamdi

Şöför Mehmed

Bakkal Tevfik

Hırdavatçı Maci Zulfakar

Kore gazilerimizin Bağ-
tan uçakla şehrimize ge-
lmeleri devam etmektedir.
Kahraman gazilerimizden 22
lik ikinci bir kafiye daha
uçakla evvelki gün saat 9
Bağdattan şehrimize geti-
mişlerdir.

Kahraman gazilerimizi,
ra alanında valimiz Emin
at Sözeri, Kor komutanı
Yakup Gürkaynak baş-
olmak üzere, belediye
kanı Nuri Oaur, Müki-
tefi rüşsâ, erkân, memur-
subaylar, ve kalabalık
halk kitlesi tarafından
ado ve davul zurnalar ça-
arak, coşkun tezahüratla
rşılınmışlar ve gazilerimi-
muhtelif teşekkürler çeşit-
hediyeler vermişlerdir.

Çok meş'eli olan kahra-
an gazilerimiz, hemen her-
sle konuşmak arzusunu iz-
r etmekte ve vatana ka-
şmalarından memnun ol-
akla beraber, iyileşir iyileş-

mez tekrar Kore'ye gitmek
arzusunda olduklarını söyle-
mektedirler. Kahramanca harp
edip yaralandıktan sonra iyi
bakıldıklarını söyleyen kah-
raman gazilerimiz bilhassa,
Tokyoda Japon hastanelerin-
de kendilerine karşı çok iyi
bakıldığını, bakım münase-
betile Japonlardan ve Birleş-
miş Milletlerden memnun kal-
dıklarını söylemişler ve ken-
dilerine karşı gösterilen hüs-
nû kabul ve karşılamaдан
dolayı teşekkürde bulunmuş-
lardır.

Gazilerimizi taşıyan iki u-
çak, şehrimizde kısa bir
müddet kaldıktan sonra, ge-
çen seferki kafilenden şehri-
miz askerî hastanesinde tı-
rakılan üç gazimizin sihhatla-
rı ve vesaitsizlik bakımından
bunları da beraberine alarak,
alkışlar arasında Ankara is-
tikametine hareket etmişler-
dir. Gazilerimize iyi sihhat-
lar temenni ederiz

Gazi caddesinin 20 metre daha genişletilmesi kararı tasdik edildi

Gazi caddesinin genişletil-
mesi hakkında, belediye en-
gimeni tarafından verilen ka-
rar vilâyetçe tasdik edilmiştir.
Bu karar, vaktile belediye
meclisi tarafından veriliş tat-
vikine başlanan karardan baş-
ka bir hususiyet taşımaktadır

Eski karara göre, cadde-
nin yedi buçuk metre daha
evsîl için istimlâk yapılması
tasarı kabul edilmiş olduğu
halde, encümençe alınan son
kararda ise, yapı ve yollar
kanununun verdiği selâhiyete
istinâden yola alınacak kısım
dan başka, yirmi metre daha
genişletilmesi kastedilmiş de-
ğildir. Zaten bu kadar geniş

bir caddeye ihtiyaçta yoktur.
Belediye yola katılacak kı-
sımdan ayrı olarak istimlâk
edeceği sahaları parselleyip
dükkân yaptırarak ve bunları
icap ettiği takdirde halka
satacaktır.

Anme menafii için yapıla-
cak istimlâkların, başka işle-
re tahsis edilemeyeceği cihet-
le, belediyenin yol ihtiyacın-
dan başka, gelir temini kas-
dile her hangi bir istimlâk
muamelesine tevessül edemi-
yeceğini ileri sürenler varsada
belediye, yapı ve yollar ka-
nununda açık hüküm bulun-
duğuna ve bu hükme istina-
den istimlâk yapacağını söy-
lemektedir.

İL Genel Meclisi

iki memur evini satmağa karar verdi

Kırk gün'ük içtima devre-
sini dolduran İL Genel Mecli-
si, iki gün evvel son toplan-
tısını yaparak 1951 özel ida-
re bütçesini kabul etmiştir.

Bütçe müzakeresi esnasın-
da alınan kararlar arasında
vaktile özel idare tarafından
yaptırılan iki memur evinin
satılması konusu, tartışılma-
vesile olmuştur. Neticede öya-
konulan bu madde, sekiz mu-

halıfa karşı on bir oyla ka-
bul edilmiştir.

Had bir mesken buhranı
içinde bulunan Diyarbakırda
gelirleri muayyen olan me-
murları, mesken sıkıntısından
kurtarmak ve geçimlerini
kolaylaştırmak gibi, çok müs-
bet bir görüşle, hükümet ta-
rafından inşa edilen memur
evlerine, özel idarenin de iki

Devamı Sayfa 2 de

Göçmenlere yeniden yardımlar yapıldı

Bulgaristandan kızıl zulmundan ana vatana gelen göç-
menlere yeni yardımlar yapılmıştır. Bu hamiyet'i vatandaş-
ların adlarıyla yardım miktarlarını aşağıya yazıyoruz.

Lira

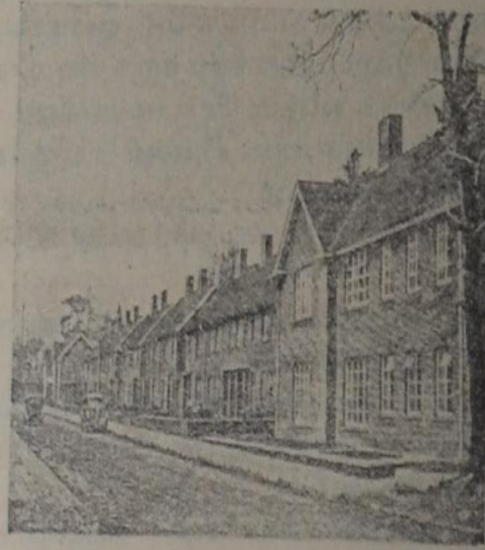
100	Abdullah Piriñçi ve Sinan Bastacı
50	Kumaşçı Şefik Akkoç
50	Pastacı Hakkı Fındık
50	Müslim Genç
50	Memet Burç
50	İbrahim Akyol
50	Ziraat Bsnkası memurları
40	İhsan Birecikli
40	Börekçi Şehmuş
30	Abdulmecit Gökhan
25	Ağop Dırıklı
25	Celal Ayyıldız
20	Mustafa Ateşcanlı
20	Ramiz Üçok
10	Eczacı Sezai Die'e
10	Mahmut Ertekin
10	Mahmut Saraç
5	Aziz Faruk
5	Noter Hakkı Bülgün
5	Zeki Dernek
5	Bayan Şimşek Dernek

Göçmenlerin ıztıraplarının dindirilmesi için hamiyetli ha-
kimizin yardımları devam etmektedir. Listeleri aefre devam
edeceğiz.

il genel meclisi

(Baştarafı Sayfa 1 de)

ey yapmak suretile katılması, örnek bir faaliyet mevzuu iken, bu iki binaın satışına karar verilmesi hayretle karşılanmıştır. Büyük, küçük bütün memurlarımızı mesken sıkıntısından, aldıkları maaşın üçte birini, ev kirasını vermekten kendilerini kurtarmak amme ve kükümet hizmetlerinin daha salim bir şekilde yürümesini sağlamak bakımından zaruri bulunduğunu unutmamak lâzımdır. Bütçesinin müessesesi nisbetinde özel idare her yıl bu konudaki faaliyetini artırması beklenirken Maaşef bu karar karşısında derin bir inkisare uğramış oldular. Bugünkü iktidar dahî, memurların mesken ihtiyacını sağlamak hususunda, tetbir alacağını ifade etmiş iken, ekseriyeti D. P. lilerin elinde olan ilimiz Genel Meclisinin kendisini hisse kaptırıp, iki memur evini pazarda çıkarması, memleket hesabına zararlı olmuştur. Esasen bu karara muhalif olan valimiz Emin Nihat Süzeri, tahmin ederiz ki, bu işi önlemek hususunda tetbirleri almakta gecikmeyecektir.

İngilterenin büyük şehirlerindeki rûsus fazlalığından doğan iskân sıkıntısını gidermek için 14 yeni banliyö kasabasının irşasına girilmiştir. Londra bölgesinde 9 kasaba kurulacaktır. Bu yeni kasabalarda 100000 kişinin iskân edileceği tahmin edilmektedir. Resimde, Londra'nın Güneyinde kurulan Crewley kasabası görülmektedir.

EK-28: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3367, Tarih: 12.01.1951

EK-29: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3372, Tarih: 24.01.1951

Şehrimizde yapı kooperatifi kuruldu

İlk hamlede 100 ev inşa edecek

Şimdilik 100 ev yapmak üzere şehrimizde bir yapı kooperatifi kurulmuştur. Kooperatif müteşebbis idare kulu, Diyarbakır Milletvekilli Mustafa Ekinci'nin başkanlığında, Diyarbakır Milletvekili Remzi Bucak, avukat Mehmet Ünal, yüksek mühendis Ahmet Keteciğil, avukat Şevket Beysanoğlu, belediye başkan muavini Sıralı Demiray, Silvanlı Mahmut Azizoglu, Lise öğretmenlerinden Halil Turgut, yüksek ziraat mühendisi Cevdet Hayrullahoğlundan teşekkül etmiştir.

Hazırlanan statüye göre, her ortak ilk tesis hissesi olarak, kooperatife 500 lira ödeyecektir. Yapılacak binalar için belediye ile temas edilerek, münasip arsa temin

edildikten ve inşaatla başlandıktan sonra da istihkakların yüzde yetmiş beşi emlak kredisi bankasından ve yüzde yirmi beşi de hissedarlar tarafından ödenecektir. Evler bittiği zaman, her hissedar aldığı evin yüzde yirmi beşini tamamen ödemiş buluncak ve mütebaki yüzde yetmiş beş borcunu da, yirmi sene müddetle ve yüzde beş faizle emlak kredisi bankasına tediye edecektir.

Ankara'da yapılan temaslar sonunda, emlak kredisi bankası, bu işi sağlamak üzere Diyarbakırda bir temsilküz şubasının açılacağını vaat etmiştir.

Şehrimiz için çok hayırlı bir teşebbüs olan, bu işde kooperatif idare kuruluma başarılar dileriz.

akereleri Şehrimizde evler yapı sile kooperatifi kuruldu

ir hakikat

unutmamalıyız. Muhalefet kit ve mürakabe vazifesi-görürken, iktidar partisi det, şiddet ve hücumla erse, iş şahsiyata döker-iktidar için en büyük mu-fakiyet unsuru olan itidal toleransı tamamiyle baltanış olur.

Bütçe müzakeresi esnasın sayın İNÖNÜ'nün tenkit-ine cevap verenler ara-da, bilhassa Hamit Şevket e'ain konuşması, demokra-idealine bağlanmış olanla-derin bir inkisar ve endi-ye sevk etmekten geri umamıştır. İNÖNÜ'nün

H. P. muhalefet partisi derliğinden çıkarılmasını, us gazetesinin susturulma-nı ve Hüseyin Cahit Yal-n'ın kaleminin kırılmasını teyden Hamit Şevket lace, azin bir zihniyetin ifadesi lan bu konuşmasiyle, memle-et genel efkârı üzerinde çok erin bir tessür uyandır-ıdır. Böyle bir görüş ve ihaiyet sahibine Demokrat lemak için, demokrasinin ne lduğu şöyle dursun adını lishi bilmemek lâzımdır.

Hülasa bütçe müzakereler-i dolayısıyla, tecelli eden bir hakikat vardır. Bu hakikat, oğünkü durum ve hareket'e D. P. iktidarının hiçde lehin-de değildir.

Valimiz kooperatif başka-nını tebrik ve başarılar diledi

Diyarbakırda evler yapı kooperatifinin kuru'lması müsa-sebetile, Valimiz Emin Nihat Sözeri, kooperatif başkanlığı-na bir yazı göndererek, tebrik ve başarılar temennisinde bulunmuştur. Valimizin bu yazısını aynen aşağıya derç ediyoruz

Mahdut mesuliyetli Diyarbakır Yeni Evler Yapı kooperatifi Başkanlığına

Diyarbakır'ın mühim bir ihtiyacına cevap veren koo-peratifin kuruluşunda, kıymet li yardımlarını esirgemiyen Milletvekilimiz Mustafa Ekin-ciyi ve çalışna arkadaşlarını hararetle tebrik ederim.

Bu güzel teşebbüsün, şeh-rin imarı, ortaklarını ucuz ve uzun vadeli ödemelerle mes-ken sahibi kılması gibi çok hayırlı bir gayenin tahakku-

ku için atılmış kuvvetli bir adım olarak telakki ediyoum

Vilâyet makamı; koopera-tif çalışmalarına maddi ve manevî müzaheretini hiç bir zaman esirgemeyecektir.

Hepimiz za iftiharla karşı-ladığı bu eseri meydana ge-tiren Sayın kuruculara teşekkürlerimi sunar başarılar dilerim

Doğu kalkınma d a v a s ı

Diyarbakır Milletvekili Dr. Azizoglu Meclisde bir konuşma yaptı

Büyük Millet Meclisinde Bütçe müzakeresi dolayısıyla Diyarbakır Milletvekili Dr. Yusuf Azizoglu söz alarak Doğu kalkınması için bütçeye gereken ödenğin konulmasını istemiştir. Az çok garp medeniyeti seviyesine yakla-mış olan diğer illerimizi nazaran, çok geri ve her türlü medenî ve hayalî şart ve im-kânlardan mahrum bu'unan Doğu illerimizin, Devlet ille kalkınması dâvesini, hayalî meselelerimiz arasında mütalea etmek lâzımdır. Bu itibar (Devamı Sayfa 2 de)

tarafından memnuriyetle karşılanmıştır.

Şehrimizde emlak kredi bankasının bir şubesi açılıyor

Şehrimizde Emlak kredi bankasının bir şubesi açılmak üzere, valimiz Emin Nihat Sözeri tarafından yapılan ciddi teşebbüs, merkezce tasvip olunarak 1951 yılı içinde Diyarbakırda Emlak kredi bankasının bir şubesi-nin açılacağı bildirilmiştir.

Emlak kredi bankasının şehrimizde bir şube tesisi, şehrimiz ticaret hayatının in-

kişifında büyük yardımlar sağlayacağı gibi, iş sahiplerinin ihtiyaçlarını gidermek bakımından da, şehrimiz için büyük bir kazanç olacaktır.

İlin çeşitli işleri arasında, önemli ihtiyaçlarından biri olan, emlak kredi bankası şubesiinin Diyarbakırda tesisine yardımda bulunan vali-miz Emin Nihat Sözeri'nin, bu isabetli hareketi, kalkınmaz

Şehrimizde Emlâk kredi bankası açılıyor

Bu iş için gelen müfettiş tetkiklere başladı

Bundan üç gün evvel şehrimize gelen Emlâk kredi Bankası müfettişlerinden Bülend Usta, Diyarbakırda Emlâk kredi bankası şubesinin açılmasına müsait şartların mevcut olup olmadığı hakkında tetkiklere başlamış bulunmaktadır.

Şehrimizin nüfusu, mesken ihtiyacı ve emlak üzerine yapılmış ipotek muamelelerini tesbit ederek incelemelere başlayan müfettiş Bülend Ustasının Diyarbakırda, Emlâk kredi bankasının açılmasına ve idamesine müsait şartların mevcut olduğu kanaatine varmış olduğu söylenmektedir.

Emlâk kredi Bankasının Diyarbakırda açılması, şehrin imar ve mesken ihtiyacını karşılamak bakımından büyük faydalar sağlayacağı gibi, bilhassa küçük emlak sahiplerini, fahiş faizlerle ipotek mukabili şuradan buradan yaptıkları istikrazlardan kurtartmış olacaktır. B. r sıkıntısı atı gidermek için, meskenini fahiş faiz mukabili ipotek yapıtırıp, bilâhare bu ağır yük altından kalkamıyarak meskensiz kalan vatandaşlarımız, tahmin ederizki çoktur.

Açılacak olan Emlâk kredi bankasının bu bakımdan yapacağı hizmet, şehrimizde birçok aileyi sefalet uçurumundan kurtarmış olacağına şüphemiz yoktur. Bazı çevrelerde, Emlâk kredi bankasının kurulmuş olan yapı kooperatifine yardım etmek kasdile açılacağı yönündeki yorumlar asla doğru değildir. Bu banka, tamamen şehre hizmet etmek, kendi gaye ve maksadına göre çalışmak amacile kurulmuş olacaktır. Diğer vatandaşlar, bu bankadan herkes usul ve şartlarına faydala-

nacak ise, Y. pı kooperatifi de aynı şekilde faydalanmış olacaktır. Bu itibarla, Emlâk kredi bankasının, Yapı kooperatifi için kurulacağı yolundaki söylentilere inanmamak lâzımdır.

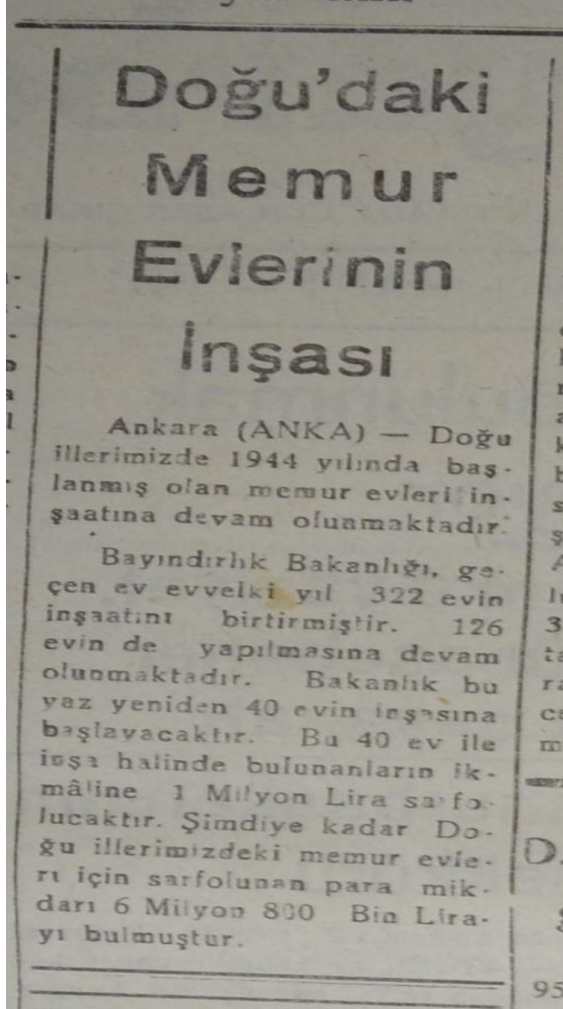
AÇIK teşekkür

İlimiz Ziraat Dairesinin kurumundan almış olduğum Traktör ve aksamlarının ayar edilmesinde ve arızalarının giderilmesinde; kurum müdürü sayın Hikmet Kiratlı başta olmak üzere, kurumda çalışan memur ve müstahdemlere ve bilhassa sonsuz bir feragatle emek sarf eden usta başı Zülfü Ercana teşekkürlerimizin ibrâğına sayın gazetenizin tavassutunu rica ederim.

Çiftçiler derneği üyesinden
Nısıri Ulya köyü
M. Hümut C. İlalettin
Özbayhan

Açık Teşekkür

Almış olduğum derin yaralardan dolayı ayağımı büyük bir Kangiran tehlikesinden kurtaran Nümune hastanesi Hariciye Mütahassısı Sayın Doktor ve Operatör Selahattin Başa Hayatım boyunca aile (fradım'a birlikte medyunu şükran kalacağımı ve hastanede yatmış bulduğum müddet zarfında yardımlarını esirgemiyen servis hemşiresi Nuran Çiftçakan ve yaralarımın merhem olan Paşamançlı Musa Çevik ve diğer

EK-34: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3396, Tarih: 21.03.1951

EK-33: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3394, Tarih: 16.03.1951

EK-35: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3398, Tarih: 26.03.1951

3398

Belediye başkanının izahatı

(Baştarafı Sayfa 1 de)

teklifen, hükümet konanğı ö-
nündeki asfalt yola bağlanac-
kaktır. Yine dağ kapısından
yanan erkek sanat enstitüsü
önce kadar olan yoldur.

Mardin kapısındaki tü-
tik yol, bilindiği üzere, çöse-
dir. Bu yoldan geçen nakliye
vasıtalarından hasil olan toz,
toprak, elvardaki evleri fena
bir duruma getirmekte oldu-
ğunu gören belediyemizce,
buna mani olmak maksadile,
bu yolun da asfalt olarak is-
tasyon eadnesine bağlanma-
sına karar verilmiştir.

Adâlet binasına giden iç
kale kapısının dışından itiba-
ren, arbatos mahallesine doğ-
ru giden yol, çok bozuk ol-
duğundan bu yolun da parke
olarak yapımına hemen baş-
lanmak üzeredir.

Yollar 9 uncu bölge bina-
sı önünden subay evlerini ta-
kiben yapılacak çöse kız,
enstitüsünün önündeki asfalt
yola bağlanacaktır. Bu yol
için yollar 9 uncu bölge mü-
düü yüksek mühendis Nihad
Sargınalp antant ka'ınarak,
bu yola ait bordur taşları
belediyeden temin edilecek
ve diğer inşaat bölgece ya-
pılacaktır. Binaenaleyh, şeh-
rimizi seven Nihad Sargınalp
şayanı şükran bir derecede
belediyemize her türlü müza-
harette bulunmaktadırlar. Bu
yapılacak yolda işte bu sev-
gilerinin bir misali olarak
gösterilebilir.

Nalgacı mahallesi, uçur
sokaklarına parke ile döşenme-
si, kanalizasyonunun onarımı
işleri ihaleye çıkarılmak üzere-
dir.

Ulucami önünden Urfa
kapı ve gazlı caddelerine gi-
den yolların parke döşenmesi
devam etmekte bulunmuştur.

İÇME SUYU İNŞAATI:

İçme suyunun, büyük bir
kısmı ikmal edilmiş olan ba-
ru döşenme işi hızla devam
etmektedir. Önümüzdeki Ma-
yıs ayından itibaren, ihtiyaç-
lılara kısım kısım su verilme-
ğe başlanacaktır. Şehir için-
de evvela fakir olan All pa-
şa ve Fatih paşa mahallele-
rine tercihen su verilecektir.
All paşa mahallesinin yeni su
şebekesinin inşaatına da yak-
ında başlanacaktır;

BAĞLAR:

Belediyemiz, bağlar mav-
kimal bir şehri haline kama-
ya karar vermiştir. Bu cüm-
leden olmak üzere, bağlara

elektrik teslatı yapıldığı gibi,
arzu edenlere elektrik cere-
yanı da verilecektir. Leride
su verilmesi de düşünölmekte
dir. Bağların mustazam bir
şehir haline alması için, be-
lediyemiz tarafından lazım
gelen projeler hazırlanmak-
tadır. Bu projeler Bayındır-
lık Bakanlığınca tasdik edil-
dikten sonra, derhal faaliye-
te geçilecektir. Bu suretle
şehirimizdeki ev buhranı da
nisbeten önlenmiş olacaktır.

PAZAR YERİ İNŞASI:

Eski yoğurt pazarının sihh-
hi bir sebz toptan satış yeri
haline getirilmesi için, burada
ki sütunlar yıkılmış ve tes-
viye ettirilmiştir. İşin süratle
binaen, burasının emaze-
ten yapılmasına hemen baş-
lanmak üzeredir.

Hasılı belediyemiz, halkın
ihtiyacını karşılamaya, gıda
maddelerinin sihhî bir
halde satışının yaptırılmasına
ve bilhassa şehri imar ve gü-
zelleştirmek hususunda ezim-
kârane bir gayretle çalışma-
larına devam edecektir.

Ahmet Fırat

(Baştarafı Sayfa 1 de)

şinde, jiple Diyarbakıra ve
burendan da Siirte savk ettir-
miştir.

Memleketimizin her tara-
fında teessür uyandıran bu
haksız ve kanunsuz muame-
lenin, ergeç taşih edilecek
hakkın tecelli edeceğine ina-
mış olan vatandaşların ümit-
lerinin boşa çıkmadığını gö-
rmekle seviniyoruz.

Yapılan incelemelerde
Millî Savunma Bakanlığı, A-
hmed Fırata tatbik edilen muameleyle
haksız bulmuş ve kanuna müstenit olduğu
teslim ederek, Ahmed Fırat
derhal terhis edilmesini te-
legrafla Siirte emir ver-
miştir. Bu emre istinaden ter-
his edilen Ahmed Fırat, dü-
trenle Malatya'ya gitmiştir.

Şehrimizden geçen
Ahmed Fırat, istasyonda
terhis edilince kendisine "geçmiş olsun"
yarek uğurlanmıştır.

3410

Doğu bölgesi yapı işleri teşkilâtı

(Baştarafı 5 de)

istidatını gösteren bu durum,
bereket versin ki, 1950 yılında
bölgenin başına gelen, cesur,
anlayışlı ve çalışkan yüksek
mühendis bir müdür sayesinde
önlenmiş ve işlere yeni bir is-
tilaemet ve hayatiyet verilmiş-
tir.

18 milyon liralık teahhüt-
leria ikmalî işinden başka da-
ha beş milyon liralık hastane,
okul gibi, yeni işlerin kontrol
ve idaresini üzerine alan, Doğu
bölgesi yapı işleri müdürü
yüksek mühendis Galip Şener,
kısa bir zaman zarfında, bölge
dahilinde teahhüde bağlanan
bütün işleri canlandırıp, ikmal
ettirmeğe çalıştığı gibi, Şırnak,
Pervari hükümet konakları ve
Siirt Jandarma pavyonu gibi,
ölmüş vaziyette olan binalarida
ikmal ettirerek, hizmete arz
ettirmiş bulunmaktadır. Asıl şa-
yana takdir olan cihet, yapılan
bu işlerin, kontrol ve idaresi
işinin çok az bir masrafla ya-
pılmıştır. İdare ve kontrol hiz-
metleri karşılığı olarak, bir
laçuk yıl zarfında sarf edilen
para miktarı yâz bir liradır.
Yeniden ihale edilen beş mil-
yon liralık işe nazaran bu mas-
raf miktarı yüzde ikisi, 18 mil-
yonluk işe nisbetle ise yüzde
iki beş santimi bulmaktadır.

Çok geniş bir bölgenin
mühtelif yerlerinde ve değişik
bir vaziyette bulunan bu işle-
ria hâmine ve arz ettiği karı-
lık durumuna bakılırsa, kontrol
ve idare masrafları olarak
harcanan yüz bir liradan laşey
mesabesinde olduğu anlaşılır.
Rasyonel ve bilgili bir çalışma-
nın neticesi olarak, Doğu böl-
gesi yapı işleri müdürlüğünün
idaresi altında bulunan, Dev-
lette ait müteahhit eliyle yapı-
lan işlerin bugün aldığı istika-
met, herkesi sevindirecek ve
her vatandaşa emniyet vere-
cek durumdadır. Bu işleri alan
müteahhitler, iflas haline gel-
dikleri halde, bugün derin bir
şevk ve hevesle işlerine sarıl-
mış ve teahhütlerini başarma-
sını içinde çalışmaya koyul-
muşlardır.

1946 da ihale edilip, ya-
kında söylediğimiz sebebler
dolayısıyla, bölgenin mühtelif
yerlerinde henüz ikmal edilme-
yen memur evleri inşaatına da
büyük bir hız verilmiştir. Bu
yıl, bu teahhütlerle kâmilan
ikmal edileceğine muhakkak
nezarile bakılabilir. Devletli fa-
zuli masraflara sokmaktan çe-
kince, müteahhidi kasden ız-
zar etmekten tevakkî eden,
severek çalışma ve çalıştır-
ma prensipini ve hüsnü
niyeti esas tutan
bu faaliyetlerin şercesini, tabii-
atle mükket olacaktır.

Bu suretle, Doğu bölgesi
yapı işleri müdürlüğünün, eski
durenden kurtularak, ona öz
hâmiyet ve karakterini vererek,
Bayındırık Bakanlığının fay-
dalı bir uzvu haline gelirken
yüksek mühendis Galip Şener-
i tebrik ve takdir ederiz.

son zamanla
mühtelif vahdet
kaddes vater
Türk milletini,
e'ine alarak,
Ankara'da E

Bugünkü
su'u ve tekâ
bayramı gün
tür. Yarın t
la gelen M
Bu günün y
yaşatarak, k
rız.

23 Nisan
Miletine kut

Diy

— Diyar

— Ben
başka bir c
çe i, çarşafı
Benden bay
bir kat dab

Türkiy
zaman kad
nu kaybetmiş
dinlerinin l
liğinin san
sezemiyenl

Enia
ken bu te
müş ve a

— B
memleket
Bugün ki
Yarımadı

— E
sun diye
— E

gambere
Bu

eyle S
dim S
metli b
rin duy
sözünü
mesini
yurmak
bu yaz

K
çiftçile
len M
sened

taraf
devri
da r
dir.

tek
edil
lerli
so
Mc

bu
il

EK-36: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3398, Tarih:
26.03.1951

EK-37: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3410, Tarih:
23.04.1951

Doğu Bölgesi Yapı İşleri Teşkilatı

Bölge dahilindeki bina inşaatı işlerine yeni bir hız ve istikamet verdi

1946 Yılında Doğu bölgesinde hükümet eliyle yaptırılmasına başlanan altı milyon liralık memur evi inşaatını kontrol ve idare etmek üzere kurulduğu halde, bilâhare bu bölge dahilinde yaptırılan hastane, okul, sağlık binaası gibi inşaat işleri de kendisine devredilen "Doğu bölgesi yapı işleri müdürlüğü" bu güne kadar neler yapmıştır.

Kuruluşu gayesine uygun faaliyetlerinde ne dereceye kadar muvaffak olmuştur? Teşkilatın çalışma sahası çok geniş olduğu için, yapılmış ve yapılacak işlerin durumunu bizzat görmek suretiyle bir fikir edinmek tabii ki mümkün değildir. Bu itibarla, insanî kaynaklardan aldığımız malumata istisnaden, bu hususta okuyucularımıza malumat vermedi faydalı buluyoruz.

Altı milyonluk memur evleri inşaatına ilâveten bölge dahilinde yapılan diğer yapı işlerini de üzerine alarak çalışan yapı işleri müdürlüğünün 1950 yılına kadar baktığı işlerin tutarı on sekiz milyon lirayı bulmuştur. Diyarbakır Hakkâri, Van, Muş, Siirt, Urfa, Mardin illeriyle ilçelerinde başlayan yapı faaliyetleri, memur evlerinden başka, hükümet konağı, okul, hastane, sağlık, mekân ve diğer tesisat gibi, küllü, ve sağlık ihtiyaçlarımızı cevap verecek, Millî ve içtimai hizmet gayelerinin hedef

tutması itibarıyla, teşkilatları değer, her vatandaşın takdir ve alakasını celbetmekten uzak kalmamıştır. Bilhassa bu halvaliyi kalkındırarak bakımından müsbet ve faydalı bir politikanın mahsuû olan bu işlere verilen ehemmiyet, iklim devrelerinde çok iyi sonuçlar vermiş olmasına rağmen, bilâhare Doğu bölgesi teşkilatına rasyonel çalışmaması, program ve planların tatbikiinde, şahsi sebeplerin rol oynaması yüzünden inşaatına başlanan işleri mühim bir kısmı, yüzüstü kalmış, müteahhidler iflas durumuna düşmüş, yağmur ve kar altında kalan nizamın binalarına bir kısmı yıkılma tehlikesine maruz kalmıştır.

Devlet tarafından 18 milyon lira gibi, mühim bir para harcanmak suretiyle vücutte getirilen bu eserlerin daha çok bölge yapı işleri teşkilatının kuvvetli anlayışı bir sevk ve idare lûkâcısından mahrum kalmaları olaysıyla bu hale düşmesi, Bayındırlık Bakanlığı kadar, Vatandaşlarımızda özümüştür.

Müteahhidi iş yapma kabiliyetinden mahrum bırakan bu durum karşısında, Siirt Jandarma pavyonu müteahhidi, teassüründen yaptığı binayı yakmaya sevk etmiştir. Binnetsice Devleti 18 milyon gibi büyük maddî bir zarara sokmak ve halkıda hayati ihtiyaçlardan mahrum bırakmak

(Devamı S. 2 de)

23 NİSAN

Millî Hakimiyet ve çocuk bayramı bütün Türk Milletine kutlu olsun

23 Nisan 1923 Ankara'da Viâyetlerden gelen Milletvekillerinin işbirliğinde Büyük Millet Meclisinin ilk toplandığı gündür.

Türkiye'de Millî Hakimiyet rejiminin esası, bu toprakları ile bilmiş, modern ve demokratik

nizamı dayanan Devletimizin temeli bu suretle kurulmuştur. Bu itibarla, 23 Nisan günü, bizim için önemli ve mutlu bir gündür.

Sultanlık idaresi altında yıllarca işiyerek yaşanan ve

(Devamı S. 2 de)

Diyarbakır

Geziyorum

(2)

Türk kadınlarının ruhundaki incellikle sadeliği tahlil edemiyenlere sezemiyenlere bir az açıldım...

İşte güney doğu grizine çıktığı söylenen ses sanatkarlarımızla karşı karşıyayız. Bizim sade giyim ve şark kadın'ına mahsus hulyalı bir edasında karşılarken oru kibar nüklelerinden bile karşılaştım.

— İntibalarımı dinlemeğe geliniz belki yazar arkadaşlarımız bana intibalarımıza va-

Iffet Babagil

incocaya kadar sualler açıldıkça Bu seste tınıdığım bir zhenk bulmasaydım, belki de yazar geçinmek illeline müftelâ olmaların iyi tarafını bulmadığımı söyleyecektim. Oan stkmaktan çalınarak,

(Devamı S. 2 de)

Şehirin Asayışı

Cahit Çubukçu

Şehrimizde gittikçe nüfus kesafetinin artmakta olduğunu görüyoruz. Gerçi bir şehirde nüfusun artması o şehirde iktisadî, ticarî ve hayatî faaliyetlerin mevcudiyetini gösteren bir delil sayılabilişir, fakat bizdeki bu artışın sebebinin daha çok civar vilâyet, kasaba ve köylerimizde iş sahalarının daralmış bulunmasına ve işsizliğe artmış olmasına atfetmek daha doğru olur. Bu itibarla şehrimizdeki nüfus artışı iktisadî ve ticarî faaliyetin tabii neticesi olarak tafakki edilemez.

İş hacminin ve çalışma sahasının takatı dışında, nüfus kesafetinin artması, tabii bir kazıye olarak her hangi bir şehrin ticarî ve hayatî nizâmı için müsbet bir kuvvet sayılmıyacağına göre, şehrimizdeki nüfus artışını da bu bakımdan mutalea etmek zaruretli vardır. Etfaktan şehrimize gelen ve andeğlârinin çoğu, işsiz, güçsüz ve sermayesiz, yani çalışmakla ancak günlük ihtiyaçlarını temin etmeğe mecbur olan kimselerden madut bulundukları cihetle, esasen mahdüt ve muayyen olan ve yükünü almış bulunan şehrimiz iş hacmi üzerinde bariz bir şekilde menfi bir tesir icra ettikleri gibi, şehir içinde de bazı uygunsuzca hareketlere meydan ve imkân hazırladıkları da aşikâr olarak görülmektedir. Türk tabiiyetinde olan bir vatandaş, Anayssamızın tanıdığı haklara dayanarak, Türkiye dahilinde istediği yerde oturmak, çalışmak hakkına sahiptir. Bu bakımdan Diyarbakıra gelen ve gelmekte olan vatandaşlara, niçin geliyorsunuz diyemeyiz. Fakat bunların normal ve meşru bir şekilde çalışıp çalışmadıklarını, boş geçtikleri halde nasıl ve ne suretle geçinmekte olduklarını kontrol ve hüviyetlerini tesbit etmekte, elbetteki yetkili makamların vazifeleri icabıdır.

Tabiiyle yetkili makamlar bu görevlerini yaparlarken, vatandaşların memleket içi ikamet, seyahat haklarına ve hürriyetlerine her hangi bir müdahale manası çıkarılamaz.

Sayet anormal şekilde artan bir şehir nüfusu, o şehrin sükun, asayiş ve çalışma nizâmı üzerinde menfi tesirler bırakıyorsa, şehrin asayiş ve emniyetini koruyan ma-

kamların, her şeyden evvel büyük bir dikkat ve hassasiyetle öaleyci tedbir almaları kadar tabii bir iş olmaz. Fakat bu davada, hükümet icraatını desteklemek ve zabita kuvvetlerine yardımcı olmakta vatandaşların vazifeleri arasındadır. Bu cihetle de göz önünde tutmak lâzımdır. Çünkü, uygunsuzluk yapanları, vellev merhamet hissiyle olsa dahi, korumanın, amme nizâmı için zararlı neticeler verdiği malum bir kazıyedir.

Şehrimiz yıllardan beri, şuradas buradan gelenlerle dolmaktadır. Yukarıda da söylediğimiz gibi, bu durum şehrin iktisadî gücünü, çalışma hacminin tehdit edecek bir mahiyet almıştır. Hükümetin, muhtelif yönlere aleccığı tedbirlerle, bu durumu islahâ çalışacağına şüphemiz yoktur. Bihassa, bundan üç dört ay evvel, valimiz çok ciddi ve amayışlı tedbirleri, zabitanızın dikkatli ve uyanık bir şekilde çalışmaları sayesinde, bugün görüyoruz ki şehrimizin asayiş durumu, normal ve takdirde layık bir hale gelmiş hırsızlık, yankesicilik, adam bıçaklama gibi vak'alar çok azalmış bulunmaktadır.

Müsbet neticeleri görülen bu tedbirlerin yanında bihassa, işsizliği öalemek, başı boş gezenleri kontrol, hüviyetlerini tesbit ederek, serseri o zamnamesinin tabii cihetine gitmekte, takviye edilmiş olan bu güzel asayiş havasının idamesine amil olacakları kanaatindeyiz.

Genel Kurmay

Başkanı şehrimizde

Doğu illerinde bir teftiş gezisine çıkmış bulunan Genel Kurmay Başkanı Nuri Yamut, beraberinde ordu müfettişi Nurettin Bararsel ve hava generali Feyzi Uçaner olduğu halde, dün sabah trenle şehrimize gelmiştir.

İstasyonda, Vali Emin Nihat Sözerli, kormutan Yamup Gürkaynak, belediye başkanı Nuri Oaur ile, mülki, askerî erkân tarafından karşılanan Nuri Yamut, ordu celine gelmiş ve orada askerî erkânla temaslarda bulunmuştur.

Diyarbakırda

yeni evler

Yapı kooperatifi
yakında faaliyete
başlıyor

Bu hususta kendisiyle görüşmeye giden muhabirimize yeni evler yapı kooperatifi yönetim kurulu üyelerinden avukat Şevket beysanoğlu aşağıdaki beyanatta bulunmuştur,

Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifinin kurulması Bakanlar kararınınun 4,4,951 tarihli ve 3-12806 sayılı kararname ile kabul buyurulmuştur. kooperatifin statüsü gazete ile ilân edilip ticaret siciline tescil edildikten sonra müsteccel bir nüsha statü ve ilanı havi gazete Ekonomi ve ticaret bakanlığına gönderilecek ve böylece resmi muamele ikmal olunca üye kaydına başlanacaktır

Kooperatifin kurulması şehrimizde gayet müsait karşılanmış, ve büyük bir alaka görmüştür. Her gün yeni yeni müracaatlar yapılmaktadır. Büyüklerimizin bu teşebbüsümüzün beğenilmesi için hiç bir yardımı esirgemeyeceklerine inanıyoruz. Kooperatif en az otuz, en çok yüz ev yaptıracaktır. Statümüz gazetenizde ilân edilmekte olduğundan bu hususta fazla bilgi vermeye lüzum görmüyoruz. Ancak şu kadarını söyleyeyim ki bu teşebbüse geçenler, bu işte muvaffak olacaklarına, ve bu yolda hemşerilerine büyük bir hizmet yaptıklarına ve bu evlerin yapılmasının şehrin güzelleşmesi, mesken burasının kısmen olsun giderilmesi yüzünden de büyük faydalar sağlayacağına inanmakta ve büyük bir azim ve imanla bu işe sarılmış bulunmaktadır.

çakçılığı suçu ile musadere olmuştu.

Ceza evinde bir emniyet duvarı inşa ediliyor

(Baştarafı Sayfa 1 de)

tedbiriştir.

Öğrendiğimiz göre, C. savcımız Cemal numanoglu 2500 lira keşif bedelli olan bu duvarı bazı hamiyetli vatandaşlarımızın yardım ve himmetleriyle çok ucuza mal etmiştir. Cezaevinin tamir ve istihaf muhtaç diğer kısımları içinde adalet bakanlığından gerekli ödenek istenmiştir.

veden fil
rayacak
aldıktan
dımları
daşlarını
müteaki
o'duğus
Hükûme
he ve
Sadaran
şanın t
dan m

Alı
ir

8199
ilk o
vilay
bulu
neli
müte

Mahdut mesuliyetli Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi Statüsü Fasıl: 1

Kuruluş, unvan, müddet:

Madde 1 — Bu statü altında adları: soyadları ve adresleri yazılı kurucu ortaklarla sonradan bu statü hükümlerini kabul ederek ortaklığa alınacaklar arasında değişik ortaklık, değişik sermayeli ve mahdut mesuliyetli bir yapı kooperatifi şirketi kurulmuştur.

Kooperatifin unvanı (Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi Şirketi) dir,

Kooperatifin müddeti 20 yıldır. Gerekli görüldüğü takdirde bu müddet yönetim kurunun teklifi ile Ticaret Kanununun 386 ıncı maddesinde gösterilen merasime uyulmak şartıyla Genel kurul tarafından uzatılabileceği gibi gayeye daha çabuk varılırsa bu müddet dolmadan da genel kurulca şirketin feshine karar verilebilir.

Kooperatifin çalışma sahası ve merkezi:

Madde 2 — Kooperatifin çalışma sahası Diyarbakır ili belediye hudutları içidir. Kooperatifin merkezi Diyarbakırdır.

Kooperatifin maksat ve gayeleri:

Madde 3 — Kooperatifin başlıca gayesi ortaklarına ihtiyaçlarına göre sıhhi ve sağlam ve imkân nisbetinde ucuz bir ev yaptırmak ve bedellerini aylık taksitlerle ödeterek ortaklarını birer ev sahibi etmektir. Bu maksatla:

(Devamı var)

Mahdut mesuliyetli Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi Statüsü

(2)

Fasıl: 1

Kuruluş, unvan, müddet:

A) 2 inci maddede belirtilen çalışma sahası dahilinde lüzum veya ihtiyaca göre bir veya bir kaç yerde arazi satın alır. Bunlardan lüzumsuz veya ihtiyaktan fazla gördüklerini satar ve değiştirir.

B) Her türlü ticari ve mali işlere ve taahhütlere girer. Para istikraz eder teminat olarak taşınmaz mal ipoteği alabileceği gibi aynı maksatla başkaları lehine ipotek verebilir.

C) (Şirket mabalesinin genel hizmetlerini ve geçim kolaylıklarını ve ortakların menfaatlerini sağlamak için gerekli gördüğü her türlü teşebbüsü yapar.

Fasıl: 11

Ortak sayısı:

Madde 4 — Şirketin ortak sayısı yüzü geçemez. İnşaatı başlandıktan sonra yalnız pey devri suretiyle ortak alınabilir. Başkaca yeni ortak alınmaz Kuruluşunda en az ortak sayısı ondur.

Ortaklık vasfı ve şartları:

Madde 5 — Şirkete ortak olabilmek için aşağıdaki şartları taşımak gerektir.

- Türk olmak
- Medeni haklarını kullanmak ehliyetine sahip olmak
- Fena hal ve şöhreti bulunmamak

Ortaklığa kabul:

Madde 6 — Bu statüyü imzalayan kurucu ortaklarından sonra şirkete girmek isteyenlerin Ortaklığa alınabilmeleri için:

- 5 inci maddede yazılı şartları taşıdıktan başka yönetim kurulunca ortaklığa alınmaları her bakımdan uygun görülerek karara bağlanması.
- Statüde yazılı ortaklık vazife hak ve mesuliyetlerini noterden tasdikli bir taahhütname vermek ve ortak defterini imzalamak suretiyle kabul etmiş olmaları lazımdır.

Madde 7 — Kurucu ortaklarla sonradan şirkete giren ortaklar arasında hukuk ve vecibeler bakımından hiç bir fark yoktur. Bir ortak şirkete girerken daimi bir ikamet hak adresi vermek başka şehirde bulunanlar Diyarbakırdan birini vekil göstermek mecburiyetindedirler. Şirketin bilimum tebliğatı bu adreslere yapılır.

Ortaklıktan çıkma:

Madde 8 — Ortaklar şirketten kendi istekleriyle iki surette çıkabilirler.

- Paylarını başkalarına devretmek
- Şirkete ev tutarından vesair bakımlardan olan bütün borçlarını peşin ödemek.

Birinci halde payını başkasına devretmek isteyen ortak keyfiyeti yönetim kuruluna yazı ile bildirir. Davir alacak kimse ortaklık şartlarını hâiz bulundığı ve şirkete alınması yönetim kurulunca uygun gördüğü takdirde devir kabul olunur.

Devirler noterlikçe kabul olunmuş temlik senediyle yapılır. Davir alan kimse 6 inci maddenin (B) fıkrasında sözü geçen taahhütnameyi vermek ve ortaklık defterini imzalamak suretiyle eski ortağın bütün hukuk ve vecibelerini kabul etmiş olur.

Bundan başka iştirak hissesi girdiği tarihe kadar tahakkuk etmiş olan taksitler tutarı, geçmiş günlerin faizleri defatana ve peşinen tahsil olunur.

İkinci halde ilgisinin kesilmesi ve evin kendisine verilmesi için ortağın şirketin mevcut ve taahhüt ve borçlarından doğması muhtemel mesuliyete karşılık olarak evi tutarının % 10 u nisbetinde maddi ve nakli teminat göstermesi lazımdır. Bu teminat borç ve taahhütler bitinceye kadar, şirketin müddeti doluncaya kadar mahfuz kalır. Neticede hasıl olacak vaziyete göre ya sahibine iade edilir veya şirketin zararlarını kapatmak üzere şirket hesabına geçirilir.

Ortaklıktan çıkarılma:

Madde 9 — Aşağıdaki hallerde ortaklar yönetim kurulu kararıyla şirketten çıkarılabilir.

- medeni haklarını kullanma ehliyetinden mahrum olmak.
- Statü hükümlerine riayet etmemek ve şirkete karşı üzerine siddi borçları yönetim kurulunun taahhütünü mektupla yapacağı ihtara rağmen üç ay zarfında ödememek.

Sekizinci madde şartlarını ifa etmeden istifa etmek istemek,
(Devamı var)

Mahdut mesuliyetli Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi Statüsü

(3)

— c) Şirketin gayesini, ahenk ve düzenini bozmak.
Bu hallerde yönetim kurulu tarafından ortağa, ortaklık-
tan çıkarıldığı sebepleri de belirtilerek yazı ile bildirilir.
Bu karar ilk genel kurula da onandıktan sonra kesinleşir.
Bu suretle şirketten çıkarılan ortağın hak ve menfaat-
larını (Ortaklık payı yapmış ise evi, başkaca kanuni yollar-
la baş varılmaksızın geri alınır. Ve hesabata yönetim kuru-
lunca incelenerek ortağa yalnız o ana kadar ödediği para-
lar faizsiz ve kârsız olarak ve şirket aleyhine olmamak
kaydıyla tade olunur.

Ölüm hali:

Madde 10 — O.taklardan birinin ölümü halinde ortak-
lık payı ölenin kanuni veya akdi mirasçılara intikal eder.
Varisler şirkete malum ise en çok altı ay içinde veraset
ilamıyla birlikte şirkete müracaat etmeleri lüzumu kendileri-
ne mektupla bildirilir. Değilse gazete ile üç defa ilân olu-
nur. Varisler birden fazla olduğu takdirde şirkete karşı
olan haklarını içlerinden seçecekleri bir temsilci vasıtasıyla
kullanırlar.

Varislerden her hangisi bütünü varisler namına şirkete
girmek ve ölenin ortaklık haklarını devam ettirmek isterse
diğer varislerle temsilcisi veya vekili olduğuna veya kea-
disi lehine diğer varislerin şirkete girmek hakkında feragat
ettiklerince dair bir vesika ibraz etmesi lâzımdır. Bu yollarla
şirkete giren varis ölenin bütünü hak ve borçlarına halef
olur.

Varisler mektupla tebliğe veya gazete ile ilâna rağmen
altı ay içinde müracaat etmedikleri veya aralarında uyuş-
madıkları takdirde.

a) Ev inşa ve ikmal edilerek ölen ortak namına tapuya
kayıt edilmiş ise ipotega paraya çevrilmesi suretiyle satılır.
b) Ev inşa ve ikmal edilmemiş veya henüz ortak namı-
na tapuya bağlanmamış ise, yahut kura çekilip ortağın evi
henüz belli olmamış veya henüz inşaata bağlanmamış ise
ölen ortağın payı - varislerle menfaati gözetilmek kaydıyla
- Yönetim Kurulunca imkân bulursa 8 inci madde hü-
kümlerine göre başkasına devrolunur, yahut şirket namına
satın alınır.

Fasıl: 111

Sermaye:

Madde 11 — Şirketin sermayesi, maksad ve gayenin
gerektireceği ihtiyaca göre statü hükümleri dahilinde or-
taklar tarafından taahhüt edilecek ortaklık paylarından ib-
ret olup değişebilir. Şirket sermayesinin en az tutarı beş
bin lira olup kurucu ortakların peşin ödedikleri 500'er lira-
dan toplanmıştır. Ve her payı tekiye edilmiştir.

Madde 12 — Bir pay tutarı 5 liradır. Her ortak yüz
hisse taahhüt edecektir. Yukarıda yazılı işli hissesinden
başka, umumî tesislere ve evlerin inşasına lüzumlu bulunan
sermayenin birikmesi maksadıyla her ortak ayda elli lira
ödiyecektir.

Madde 13 — O.takların mirasçıları ve alacakları hiç
bir sebeple şirket sermayesinin veya mallarının haciz altına
alınması istiyemezler. Ve şirketin işlerine karışamazlar.
Bunlar Şirketin defterlerine göre tahakkuk edecek hakları-
nı ve genel kurulun kararlarını aynen kabul etmek zorun-
dadırlar.

Mesuliyet:

Madde 14 — Her ortağın kooperatife karşı 500 liralık
sorumuluğu olacaktır.

Fasıl: IV

Kooperatifin üyümleri:

Madde 15 — Kooperatifin idare üyümleri şunlardır.

- genelkurul
- Yönetim kurulu
- Denetleme kurulu

Genel kurulu rey ve temsil:

Madde 16 — Kooperatifin bütün ortaklarının temsil et-
tikleri en yüksek uzuv genel kuruldur. Her ortak koo-
peratifin bütün işleri hakkındaki reyini genel kurulda kul-
lanır. Her ortağın yalnız bir rey vardır. Fazla olarak ö-
züründen dolayı toplantıda bulunmayan bir ortağında yazılı
vezaile temsil edebilir. Ancak kendisinin tebriyesi hakkında
veya kendisi ile alakalı bir iş için konuşulurken gerek kea-
di ve gerek temsil ettiği ortak için rey veremez.

Genel kurulun vazifeleri:

Madde 17 — Genel kurulun vazifeleri şunlardır.
a) Yönetim kurulu ve denetleme kurulu tarafından ver-
ilen kooperatifin yıllık bilançosuyla raporlarını gözden ge-
çirmek ve gerekli kararları almak,

(Devamı var)

Mahdut mesuliyetli Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi Statüsü

(3)

Madde 23 - Yönetim kurulu üyesi her zaman işten çekilecek hakkını taşır, Yönetim kurulu üyesi, top'u olarak işten çekildikleri ve çekilenlerin yerine getirilecek yedek üye birlikte sayısı ço düştüğü takdirde yerlerine yenileri seçilmek üzere Genel kurul ve denetleme kurulu tarafından olağanüstü toplantıya davet olunur Yeni yönetim kurulu seçilinceye kadar eski kurul vazifeye devam etmek zorundadır. Yönetim kuruluna tamamıyla işten el çektirildiği takdirde yeni kurul seçilinceye kadar muamelelerin cereyanını temin için Ekono- mi ve ticaret bakanlığı geçici olarak bir yönetim kurulu teşkil eder.

Yedek üye :

Madde 24 - Genel kurul toplantısında ayrıca ortaklar arasından üç de yedek üye seçilir. Yedek üyeler yıl için de yönetim kurullarından birinin çekilmesi veya işten el çektirilmesi veya herhangi bir sebeple boşalan üyelğe kazandıkları rey sırasile ve yönetim kurulunun daveti üzeri ne geçerler ve yerini geçtikleri üyenin müddetini doldururlar. Reyler denk olursa yedek üyeler arasında kura çeki- lir.

Yönetim kurulu başkanı :

ve ikinci başkanı ;

Madde 25 - Yönetim kurulu üyesi her yıl aralarında birini başkan birini de ikinci başkan seçer. Başkanın bulunmadığı zamanlarda ikinci başkan yerini tutar.

Yönetim kurulunun vazife yetki ve mesuliyetleri ;

Madde 26 - Yönetim kurulu şirketi, dahilde ve haricte temsil ve şirketin bütün işlerini tedvir eder. Şirketin me- kul ve gayri menkul mallarına satılması, temlik, terhinli suretiyle ödünç alması, dava ikamesi, sulh ve davadan feragat ve ibra ve hulasa şirket gayesine vardırmağa matuf her türlü hukuki muamele ve tasarrufları ifa yetkilisi haizdir .

Madde 27 - Yönetim kurullarının kararları üzerine ya- pılacak bütün muameleler ve tasarruflar başkan ve ikinci başkanla üyeden birinin müştereken imzalarını taşıdığı tak- dirde kooperatifi ilzam eder. Yönetim kurulu kooperatifi harice karşı iki imza ile temsil eder. Tek imza şirketi ilzam etmez

Madde 28 - Yönetim kurulu kendi üyesi arasında ve ortaklardan bir ve ya birkaçına veyahutta haricden bir ve ya birkaç kişiye muayyen hususlarda şirketi temsil yetkisi verebilir . Bundan doğacak mesuliyet yönetim kuruluna aittir .

Madde 29 - Yönetim kurulu Bu statünün başka mad- delerinde yazılı vazife ve yetkiyetlerden başka aşağıdaki vazifeleri de yapmakla mükelleftirler ;

a) Şirketin işlerini çevirir ve hesaplarını tutar veya tutturur.

b) Her ay sonunda veya gerekli gördükçe şirketin ka- masısını ve diğer bütün varlıklarını istediği şekilde sayar, kontrol eder ve aylık mizanlarını gözden geçirir, ve on- aylar .

c) Şirketin menkul ve gayri menkul mallarının iyi ida- re ve muhafazasını sağlar .

d) hesap yılı sonunda genel kurula arz oluncak mev- cut mal, eşya ve demirbaş defterleriyle bilanço cetvellerini ve bütçeyi hazırlar, şirket işlerine ait genel ve özel düşün- celerini gösteren raporu yazar.

e) Ödünç para alınmasını veya şirketin mevcut para- sını ne suretle kullanılacağını kararlaştırır.

f) Tahsil edilmeyen alacaklarla zarar yazılması gerekli paralar için yapılacak işleri genel kurula bildirir .

g) Şirketin değişik işleri için gerekli görürse yönetme- likler yapar .

Madde 30 - Yönetim kurulu üyeleri ister istifa suretiyle ayrılırlar, isterse işten el çektirilialer, kendi idare zaman- larındaki işlerden dolayı baş bilanço yılı geçinceye kadar sorumludurlar.

Yönetim kurulu kararları :

Madde 31 - Yönetim kurulu şirket işlerinin gerektirdiği kadar toplanabilmek üzere ayda en az bir defa kurul baş- kanın ve yokluğunda ikinci başkanın daveti üzerine topla- nır. Ortaklıktan ayrılan yönetim kurulu üyesi üyelik sıfa- tında kaybeder. Bundan başka özürsüz olarak arka ar- kaya üç toplantıya gelmeyen üye yönetim kurulu kararıyla çekilmiş sayılır. (Devamı var)

Mahdut mesuliyetli Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi Statüsü

(6)

Yönetim kurulu toplantısı, birinci başkan veya ikinci başkan olmak şartıyla en az dört kişi ile yapılır. Kararlar oğulakla verilir, reylerde eşitlik olursa başkan veya ikinci başkanın bulunduğu tarafın reyini kabul eder.

Yönetim kurulu toplantısında verilen kararlar bir zabıt defterine karar sırası numarası ve tarihi ile yazılarak altı ay süre bulunan üyeler tarafından imza olunur. Verilen karara muhalif veya müstakif olan muhalifet veya istikafatın kararın altına yazıp imza etmedikçe o kararın müstakif mesuliyetlerinden kurtulamaz. Muhalif kalan aza keyfiyetli terhal yazı ile denetleme kuruluna bildirmeye mecburdur.

Denetçilerin vazife ve mesuliyetleri :

Madde 33 - Genel kurul her yıl iki ortağa denetleme kurulunu seçer, zıfesi hitambulan, denetçi y. niden seçilebilir.

Denetçiler kooperatifin bütün işlerini genel kurul adına devamlı surette incelerler. Yönetim kurulu toplantısında rey sahibi olmaksızın hazır bulunabilirler. Statüye ve şirket çıkarına uygun görmedikleri kararlar hakkında düşüncelerini söyliyerek gerekli olursa kendi görüşlerini zabıt defterlerine yazdırabilirler. Kooperatifi defterlerini ve hesaplarını en az ayda bir defa diledikleri gibi tetkik ve imza ederler, Yıllık bilançoysa, netice hesaplarını inceleyerek tasdik ederler. Ve genel kurula bir raporla bildirirler.

Madde 34 - Denetçiler kooperatif işlerinde rastlıyacakları yozlukları müstakem veya münferiden önem derecesine göre yönetim kurulu veya genel kurula bildirirler, ve icap ederse genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırır. Aksi halde yolsuzluktan sorumlu tutulur. Denetçiler genel kurul kararıyla her zaman vazifeden affedilebilirler.

Yönetim kurulu denetçilerin vazifelerine hiç bir surette karışmıyacağı gibi denetçiler tarafından istenecek bütün bilgileri vermeye, defter, hesap ve kasaları kendilerinin gözetmeye mecburdur.

Denetçilerin mesuliyet müddeti :

Madde 35 - Denetçiler ister istifa etsin ister istem çekmiş veya istihaf edilmiş olsun, zamansızına ait yolsuzlukta delayı yönetim kurulu üyesi gibi mesuliyetleri iki bilanço sancısı devam eder,

Hakem kurulu :

Madde 36 - Yönetim kurulu ile ortaklardan bir veya bir kaç arasında her hangi bir suretle çıkacak ihtilafın halli beş kişilik bir hakem kuruluna aittir. Bu beş kişilik hakem kurulundan ikisi yönetim kurulu, ikisi ihtilaf olan ortak birisini denetçiler seçer. En yaşlı üye kurulun başkanıdır. Bu kurulun vereceği karara iki taraftan birisi itiraz ederse son merci genel kuruldur.

Fasıl: V.

Evlerin yaptırılması ve ortaklara tahsisi :

Madde 37 - Şirket evleri için alınacak arsalar, ilk yönetim kurulu tarafından seçilerek satın alınmaları genel kurulun kararına arz edilir.

Yönetim kurulu satın aldığı arsaları ikrumu halinde ve genel kurul muvafakatını almak kaydıyla satmak veya değiştirmek hususunda serbesttir. Alınan arsalar şirket namına ve hesabına tescil ettirilir. Yapı masraflarının en az % 20 bade indirilmesi için bu arsaların mümkün mertaba ayarında ve bir parçada olmasına elden geldiğince kadar şarttır.

Madde 38 - Ortaklar peşin ödedikleri sermaye ile her ay ödeyecekleri 50 liradan maada arsanın satın alınabilmesi için planına göre ikrar muamelesinin yaptırılması için evler için planın hazırlanması için ihtiyacı zaruri görülen masraflara karşılık olmak üzere yönetim kuruluna tesbit edeceği miktarı talep vukuunda ortaklar defaten ödemeye mecburdurlar.

(Soan var)

**Mahdut mesuliyetli
Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi
Statüsü**

(8)

Madde 47 - Her ortağın evi kendi adına tapuya bağlanıncaya kadar kullanmadan doğacak tamiratı ortağın kendisi yapmaya vergi ve belediye resimlerini de bizzat ödemeye mecburdur.

Madde 48 - Şirket bedelleri ödeninceye kadar bütün evleri yangın ve zelzeleyle karşı Sigorta kabul edilirse sigorta ettirilr ve primlerini ortaklardan tahsil eder.

Fasıl VI.

Muhasebe işleri

Hesap yılı

Madde 49 - Her hesap yılı sonunda şirketin bilançosu tanzim olunur. Tasfiye hali müstesna, takvim yılı sonu hesap döneminin sonudur.

Hesap usulü ve defterleri :

Madde 50 - Şirketin hesabı maaş usulü esasına göre tutulur. Ve bunun için özümü ana ve yardımcı defterler tahsis edilir.

Kâr ve zarar :

Madde 51 - Şirketin gayesinde kâr tevzili bulunmadığından faiz ve masraflar ortak borçlarına göre tahakkuk ettirilir. Ve ortak hesaplarına göre hesap devresi sonunda geçilir. (Devami Sayfa 2 de)

**Mahdut mesuliyetli
Diyarbakır yeni evler yapı kooperatifi
Statüsü**

(8)
(S 1 den devam)

Madde 52 - Herhangi bir sebeple hasıl olan zararlar ve tiplerine göre hesaplanır ve ortaklar bu hesaba göre borçlandırılır. Böyle bir halde zühurunda yönetim kurulu aylık taksitleri artırmak yetkisini halzdir.

Fasıl VII.

Şirketin tesfiyesi :

Madde 53 - Evler irşaa ve ortaklara tahsis edildikten ve şirket borçları tamamen ödendikten sonra gaye ve maksat tahakkuk etmiş olacağından evler ortaklar namına ipoteksiz olarak tescil edilir. Ve şirket tesfiye olunur. Bunun haricinde tasfiye Ticaret kanununun hükümlerine tabidir.

Madde 54 - Kooperatif Ticaret Bakanlığının kontrolü altında çalışır, Kooperatifin inkişafını takip ve kontrolünü kolaylaştırmak amacıyla her türlü vesika ve malumatı Bakanlığa veya Bakanlığın bu işle görevlendireceği memuruna verilmesi mecburidir.

Madde 55 - Kurucu ve müteşebbis ortaklar şunlardır.

1 - Mustafa İkinci	Diyarbakır Milletvekili
2 - Mehmet Ünal	Avukat
3 - Sezai Demiray	Belediye reis mavinisi
4 - Cevdet Hayrullahoğlu	Yüksek ziryat mühendisi
5 - Hilmi Güldoğan	Avukat
6 - Ahmet Ketencigil	Yüksek mühendis, müteahhit
7 - Şevket Beysanoğlu	Avukat
8 - Halil Turgut	Öğretmen
9 - Müşfik Tığrel	Yüksek kimya mühendisi
10 - Taci Aki	Avukat

Bu günkü tarihli bu mukavele altına imza yazanlar adlarıyla seneleri dairce tanınanlar Sezai Demiray, Cevdet Hayrullahoğlu, Hilmi Güldoğan, Ahmet Ketencigil, Şevket Beysanoğlu, Halil Turgut, Müşfik Tığrel, Taci Aki her onun anlatılan bu mukaveleyi bilerek ve anlayarak yanında imza ettiklerini tasdik ettik. Bin dokuz yüz altmış bir yılı şubat ayının yirmi birinci çarşamba günüdür, 21 2 951

Noter
M. Hakkı Bağın

S o N

EK-46: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3430, Tarih: 08.06.1951

Gece kondular

Avukat
MUHİTTİN ÇAĞIN

Büyük şehirlerde hep bililir sık sık gece kondular yapılır sabahlayın evinden çıkan, karşı arsa veya köşede birdece yerine konmuş ev görünce, hayretle bu ne diye gışıp kalır Gün geçince buna da alışılır Bunlara karşı iki türlü mutalea ileri sürerler Bir kısmı (Ne olur? mesken buhranı var, varsında boş arsa kalacağına yapılan barakada etaruvorsin) Diğer bir kısım düşünönlere göre, de (Bu şehrin bir plân ve kroki-kisi var Umumi bir çehre ve güzelleği var Rars gele yapılan böyle barakalarla umuma ait şehir hüviyetini bozmağa ne hakkı var?) diye ileri sürerler, fakat ekseriyetle birinci kısım düşünönce ve his faik kalır, yapılan gece kondular, ipek kurdu gibi, hergün geçtikçe artar Barakalardan büyük bir semt ve mahalle meydana çıkar Sakinleri kalabalık olunca, hususile bunların rey bakımından da adetleri kabarmınca hatta bunlara su isalesi, elektrik verilmesine kadar iş kolaylaştırılır İşte bunlar, geceleyin halkın uyuduğu bir saatte yaptıkları göz açıklığı ve gafilatten istifadenin someresini de alırlar. Bunun gibi, bir gün eşliyoruzuzki, falan adam, falan mevkie geçmiş Şu veya bu saâhliyet sahibi olmuş Hayret ederiz Evimizden sabah çıkarken, karşımızda bir gün evvel görmedığımız gece konduya görmekte, duyduğumuz hissi aynen duyarız Bunlara da (politika gece konduları) demek yerinde olur Bu gibiler, birinciler gibi, halkın safvet ve gafilatten istifade edenlerdir Bunlar günlük işlemlerin muvakkat tezahürleridir Yine bunlar, ismen bağlı bulunduğu parti içinde birer zarar unsurlarıdır Birinci gece kondular, hendese ve öğüye karşı kayıtsız oldukları kadar, siyasi gece kondular da, umumi nizam ve icaba karşı daima alâkasız kalırlar.

Bazan Gazetelerde gördüğümüz, bazan işittığımız şahsa göre muamele yapılmamasının sebep menşei de budur. Kaounların partiler üstündeki umumiyet vasfını ihâl. demekresel mefhumunu ızrar edenler işte bu (Politika gece kondular) larıdır Ekseriyetin anlayış seviyesini, ilmin işgile sarmadıkça, bu ârazdan kurtuluş yoktur. Girdiğimiz

Belediye asfalt yol yapımında

Tefrik ve tacihe'mi gidiyor

Belediye dağ kapısından itibaren askeri hastaneye giden caddeyi asfaltlamaya başlamıştır. Parke üzerine dököülen bu asfaltın Diyarbakırın sıcağına ve oradan geçecek nakil vastalarının tazyikine ne derece mukavemet edeceğini bilmiyoruz. Tevbiatile fenni hesapları yapılmıştır. Şehir dahilindeki caddelerin umumiyetle asfaltlanacağı söylenmektedir. yalnız bu asfalt işi yapılırken, azarı dikkati bir nokta celbetmektedir. Dağ kapısı caddesinde vali konağına kadar yapılan kısımda yolun sağ ve solunda bulunan binaların başçe duvarlarına kadar uzanan yollar, caddenin umumi bünyesinden telakki edildiği için asfaltlanmıştı, bunlardan Halk-evi binası ile C, H, P, ye ait olan şehir sinemesi yoluna tamam bırakılmış, oralara dököülen ziftin üstüne tox dö-

mek lüzumu bile his edilmişmiştir.

Umumi ihtiyac düşünönlere yapılan bu işde, tefrik ve tercihlere gitmek, elbette ki hoş giden bir hareket sayılamaz Belediye kanuna dayanan bir amme müessesesidir. Mekanizması hangi partinin elinde olursa olsun, bu teşekkül bütün çalışmalarında, şahsi mülahazaların dışında hakkın ve ihtiyacın emrettiği ölçüleri kullanmak zorundadır. Bu itibarla asfalt yol inşaatında, Halk Partisine gidiyor diye iki yolu noksan bırakmak suretile bir tefrika doğru gitmeği hiç kimse tecviz edemez Eğer bu işde teknik zaruret ve yabut malzeme noksanlığı gibi, bir mazeret mevzuu bñhis değilsen, bu gibi hallerin idamesi ne meydana verilmemesi, bir amme müessesesi olan belediyenin muvaffakiyeti adına şarttır.

Millî savunma bakanı şehrimize geldi

Millî Savunma Bakanı Hulusi Köymen, dün uçakla saat 11 de şehrimize gelmiştir.

Hava alanında valimiz Emis Nihat sözeri, ile bir gün evvel Diyarbakıra gelmiş bulunan Ordu komutanı korgeneral Nurettin Baransal Kor komutan Yakup Gürkay

nak, belediye başkanı Nuri Osur, mülki, askeri erkân tarafından karşılanan Bakan Diyarbakırda bir kaç saat incelemelerde bulunduktan sonra, beraberlerindeki heyetle otomobile Mardin'e giderek orada da tetkiklerde bulunduktan sonra, akşam Diyarbakıra dönmüştür.

Diyarbakırda Bayındırlık faaliyeti

Bu yıl vilâyet Bayındırlık müdürlüğü tarafından büyük bir Gayret ve faaliyet gösterilmekte ve senelerdenberi ihmale uğramış yollarımız yapılmaya başlanmış ve başlanmakta bulunmaktadır.

Bu sene yapılmakta olan işleri sıralıyoruz.
1 - 100 bin lira keşif bedelli Diyarbakır merkezinde Alıpaşa mahallesinde beş dersaneli ilk okul binası inşaatı müteshhidine ihale edilmiş temellerine başlanmıştır.
2 - 60 Bin lira keşif bedelli Ergani Zenginli bucağı yolu üzerinde 2x10 metre açıklığında betonsarme köprü müteah-

(Devamı S. 2 da)

bu yeni yolda bu pürüzleri görmeğe mecburuz. Özülme-yecek, tabii sayacağız iş bizi

takip eden mesilde ve yetli mesindedir

Memur evleri

Cahit Çubukçu

Mesken bührünün şiddetle hüküm sürdüğü yerlerde, memurlarımız için Devlet tarafından yaptırılan bir takım evler vardır. Memurlarımızı mesken sıkıntısından kurtarmak, sağlam bir moralle vazife görmelerine imkân sağlamak gibi, çok isabetli bir maksatla yapılan bu binalar, büyüklü küçüklüğü bütün memurlarımızın ihtiyaçlarına yetecek sayıda olmadıkları için, maalesef bugün, memurlarımız arasında bir çekilme ve istikrap mevzuu haline gelmiş bulunmaktadır. Küçük memurlarımız, esasen az olan maaşlarının üçte birini, ev kirası olarak ödediklerinden, geçim bakımından sıkıntı çektiklerini, çocuklarını okutamadıklarını heri sürerek, bu evlerin kendilerine tahsis edilmesinin bir hak ve adâlet icabı olduğunu söylemektedirler. Kısaca bu evlerde oturan büyük memurlarımız ise, temsil ettikleri makamın şerefini korumak, oldukça geniş salâhiyete dayanan vazifelerini, geçim sıkıntısından mütevellit tesirlerden uzak tutmak, sevk ve idare kabiliyetlerine halel getirecek hallere meydan vermemek maksadıyla bu evlerin kendilerine tahsis edilmesindeki isabetli heri sürmektedirler. Bu iki iddianın da haklı ve isabetli tarafları vardır. Diyarbakır gibi, ayda 69-70 liradan aşağı ev bulmak imkân olmayan yerlerde, ayda 150 lira maaş alan küçük bir memurun, mesken yüzünden çektiği sıkıntı hakikaten büyüktür. Eğer bu memura, birde bakmaya mecbur olduğu aileal halkı kalabalık ise, artık o zaman bu memurun hayatına, hayat demek caiz olamaz. Bu bakımdan, küçük memur, mesken istemekte haklıdır. Küçük memur, meskene verdiği paranın, 40-50 lirasını tasarruf edebileceği bir duruma gelirse, bu onun için bir muvazene usuru ve kuvveti teşkil eder. Büyük memurlarımızın aldıkları maaş gerçel küçümsenmeyecek derecededir. Fakat bugünkü hayat şartlarına ve paranın satın alma gücüne göre, bu para ile ancak ortaya yakın bir hayat sağlanabilir. Büyük memur maaşının üçte birini, mesken karşılığı olarak ayırmak zorunda kalırsa, belki bu durum onu, küçük memur kadar sarsamaz. Fakat mahakkak ki, bütçesinde rahmetler var. Maaşta bu mevzuda, büyük memurun geçim muvazenesini sağlamak gibi bir maksadla, fazla, memurlar

yet sıfatının ve temsil ettiği mevkînin korunması fikri nazara alınmış olduğu için, işi bu bakımdan ele almak lazımdır. Mesela: Bir ilçede, kaymakam, C. savcısı hakim, mal müdürü kira ile aile adede evlerde ikamet ederlerken, tahrirat kâtibî, zabıt kâtibî ve mübaşirin Devlet tarafından yaptırılmış evlerde oturmaları aldıkları maaş bakımından adâlete uygun görülürse, fakat realiteye asla uymaz. Savcının gördüğü, hizmet ve temsil ettiği makam, kendisinin daha çok vakarlı bir hayat tarzı takip etmeyi âmirler. Bu itibarla, büyük memurların, mûfuz, vakar ve haysiyetlerini korumaları için, kendilerine tercihan ev verilmesi hususunda, görüş yerindedir. Sonra, büyük memur miktarına, küçük memurlara nazaran az olması keyfiyetli de, büyük memur lehine kaydedilecek bir avandır. Oa evin elli memura taksimile, on baş memura taksimil arasında kolaylık temini bakımından arz edeceği fark mâhimdir. Maaşının azlığı bakımından küçük memuru, memurluk sınıfı itibarıyla büyük memuru bu dâvada haklı gördüğümüze göre, bu işi ne şekilde telif etmek mümkündür. Mesken bührünün, memurları taziyk ettiği yerlerde, ev yaptırarak suretile, bu ihtiyacı mümkün mertebe karşılamış olan Devlet, bu teşebbüsünü, büyüklü küçüklü bütün memurlara şamil, bir hale getirmeye, malî takatı bakımından mümkündür. İse, memur evleri inşası politikasına devam etmesi lazımdır. Aksi takdirde, büyük ve küçük memur arasında mahş bir hava ve ruhî bir kırınlık yaratan bu ukdeyi çözmek mümkün olamaz. Hükümet, ahval dolayısıyla, mesken inşası politikasına şimdilik devamla maktadır. Eğer ise, muvakkat tedbir olarak, mesken bührünü, yaptırmış olduğu evlerle kabul ettiği yerlerde küçük memurlara, bir miktar mesken tahminatı vermesi uygun olur. Verilecek tahminat, ödedikleri ev kiralarının karşılığı kadar olmasa dahi, yine tesiri büyük olur, ve mevcut kırınlığı ilzaleye hizmet eder. Memur evlerinin yarattığı bu durum, herhalde isâh etmek ve mantiki bir esasa bağlamak şarttır. Bithassa, bu konuda, en büyük hizmet, Doğru vilâyetleri Milletvekîlleri-

Gece hayatı itibarile, Şehrimiz yas içinde midir? nedir!

Şehrimizde mûsallat yer ve bahçe bulunmaması yûzünden, Diyarbakır bir kaç yıldan beri gece ve eğlence hayatında tamamen mahrum bir hale gelmiştir. Bu mese, tanınmış bir kaç tiyatro gurupu ve sair heyetler Diyarbakıra gelerek, çalışmak istemişlerse, yersizlik dolayısıyla, bu arzuları tahakkuk edememiş ve kendilerine erd cevabı verilmiştir. Çalğan, yorulan insanların, istirahat, eğlenceye hakları ve ruhlarını dinletmeye ihtiyacı yok mudu? Madeni memleketlerde bu ihtiyacın karşılanması için, ferdler kadar, belediyelerde imkân hazırlanması vazife bilirler.

Bir yas manzarası arz eden Diyarbakırın gece hayatını, bedî zevkin esarettiği şekilde tanzim etmek, vatan dağların istirahat etmelerine ve eğlencelerine imkân hazırlamak, ihtiyacı bugün kendisini bir az daha his ettiren bir zaruret halini almış bulunmaktadır. Bu maksatla belediyemizin, eski sanat okulu yanındaki bahçeyi, satın alarak, bir belediye parkı ve gazinosu haline getireceğini haber almıştık. Fakat sedence buda şimdiki kadar tahakkuk etmedi. Diyarbakır, özgün ve yeknesak geçen bu gece hayatından kurtarmak lazımdır. Bu ihtiyacı karşılamaya müsait yerlerimiz yoktur. Ufak bir himmet ve alaka, bu işi hâletmeye kâfidir. Belediyemiz bu hususta, kendine düşen görevi yapmasını bekliyoruz.

mixe tevaccüh etmektedir. Bir ihtilâf kaynağı olarak, baş gösteren bu işin, küçük memurlara tahminat vermek suretile az çok halli mümkün olduğuna göre, 1952 yılı bütçesi tanzim edilirken, Doğru vilâyetleri Milletvekîlleri, bu meseleyi ciddi olarak ele alıp müdafaa ederlerse, meselenin ehemmiyet ve şumulünü belirtmeye çalışırlarsa, tahmin edilecek, Devlet bütçesi için ağır bir yük teşkil etmeyen bu tahminat işini kabule muvakkak oluruz.

Söylemek bizden, çalışmak onlardandır.

Şehrimizde emlâk kredi bankası

Nəzaman açılacak

Diyarbakırda Emlak Kredi bankasının açılması için vilâyetçe yapılan teşebbüslere müsbet cevap alındığı ve hatta bu maksatla Diyarbakıra gelen Emlak bankası müfettişi, yaptığı tetkikatta, Diyarbakırda bankanın açılmasına müsait şartların mevcut bulunduğunu teyin edildiği halde, şimdiye kadar bankanın açılmaması hayratle karşılanmaktadır. Gazetelerde okuduğumuza göre, bazı vilâyetlerde bu maksatla yapılan teşebbüsler, fildi neticeler vermiş ve hatta son olarak, Balıkesirde dahi bankanın bir şubesi açılmıştır.

Diyarbakır için hayati bir ehemmiyeti olan Emlak kredi bankasının burada açılmasından vaz geçilmiş ise, bu karar şehrimiz için hakikaten acı bir akibet teşkil etmiş olur. Diyarbakırın mesken ihtiyacını karşılamak, bilhassa, fahiş hadlerle faiz vermek suretiyle hususî şahıslara yapılan ipotek mukabili emlak kredilerinden mütevellit, bir çok vatandaşlarımızın çektiği sıkıntıları önlemek gayesi ile açılmasını istediğimiz bu bankanın, ilimizde göreceği hizmet ve sağlayacağı fayda, çok büyük olacaktır. Buna mukabil bankanın da müsait bir çalışma zemini üzerinde gelişme imkânı bulunacağına şüpheli yoktur.

Bu hususta büyük bir ilgi göstererek çalışan ve bankanın açılması vadini alan sayın valimiz Emin Nihat Sözeri'nin bu mevzuu tekrar ele alması, şehrimizin önemli bir ihtiyacını gidermesi bakımından hepimizi sevindirmiş olacaktır. Bu işe ne kadar önem verilirse, yerindedir.

Valimizin bir kere daha himmet ve yardımlarını bekliyoruz.

Türk Mühendisleri Amerikada

Amerikadaki bu seneki üçüncü 16 haftalık karayolları inşaatı kursuna devam edecek olan Bayındırlık Bakanlığı yol bakım mühendisi Cihat Başak, "Amerikadaki karayolları o kadar iyi yapıyor ki devletin onlara bakımı için yalnız az miktarda bir para sarfetmesi icap etmektedir" demiştir.

Cihat Başak diğer üç Türk Mühendisi ile birlikte geçenlerde Amerika dahilinde yaptığı bir seyahatten Washington'a dönmüştür. 25 memleketten gelen ihtisas talebelerinin hep birlikte yaptıkları bu tetkik seyahati Amerika Ticaret Bakanlığı Yollar İdaresi tarafından tertip edilmiş ve bu gezi kara yolları inşaatı ile yol bakımını üzerinde eğitim gören bu talebelerin eğitimlerini bir kısmını teşkil etmiştir.

Cihat Başak bu seyahati Kara Yolları Konya Üçüncü Bölge Müdürü Ahmet Erdal, Kara Yolları İzmir 2. Bölge Müdürü İsmail İsmailoğlu ve Kara Yolları Genel Müdürü Teknik ve İktisadi İşler Müdürü Necmi Tan ile birlikte yapmıştır.

Necmi Tan Amerikanın Kuzey Batı Bölgesindeki Oregon Devletinde hususi bir eğitim görmek üzere diğerlerinden 9 ay önce gitmişti. Diğer üç mühendis te 14 Mayıs'ta Amerikaya gitmişlerdir.

EK-50: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3494, Tarih: 26.09.1951

Küçük çocuklar yalnız başına

Caddelerde dolaşmıyacak

Belediyemiz çok yerinde ve isabetli olarak aldığı bir karar ile, (8) yaşından aşağı çocukların yalnız başına caddelerde dolaşmalarını yasak etmiştir. Bu yasağa riayet etmeyen ailelerden (5) lira para cezası alınacaktır.

Filhakika, (8) yaşından aşağı bir çok çocukların yalnız başına caddelerde dolaş-

tıkları ve bazı kazalara da maruz kaldıkları görülmüştür. Bu karar geçmeye de teşmil edilerek, geceleri de (12) yaşından aşağı çocukların yanında kimse bulunmadan caddelerde dolaşması yasak edilirse, ciddi çok isabetli bir iş yapılmış olur kanaatindeyiz

EK-51: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3505, Tarih: 09.10.1951

Diyarbakır ve Şehircilik

Cahit Çubukçu

Şehircilik bakımında, Diyarbakırın islahı mümkün müdür? Bu sūale cevap vermeden, bugünkü modera şehircilik anlayışı nedir? Buna basit hatlarla izah ettikten sonra, belki de bu sūalin cevabı kendiliğinden verilmiş olur.

Bugünkü şehircilik, bol ışık, temiz hava, güzellik isteyen, toplu hayatın medeni ihtiyaçlarına cevap veren ve her suretle sağlık şartlarını yerine getiren bir anlayışa istinat etmektedir. Bu ihtiyaçları sağlamak için, evvela şehrin mükemmel bir kanalizasyonu, ondan sonrada döşenmiş geniş caddelerde sokakları, umumî parkları, semt bahçeleri, futbol sahaları, umumî helaları, yıkanma havuzları, mükemmel su ve elektrik tesisi, müzik heli, sinema ve tiyatro binaları ve buna mūmasil daha bir çok medeni tesisleri bulunmalıdır.

Diyarbakır şehri saydığı-mız bu ihtiyaçların, yarım yamalak olsa da bir kısmını vaktile sağlamıştır. Ve bunlardan bazilerinin de yapılmasına mūsait bir haldedir. Fakat bol ışık ve temiz hava baaside en mühim amil olan geniş sokak temini, işiade, maatteessūf şehrimiz, her türlü imkân ve şartlardan mahrum bir durumdadır. Diyebiliriz ki Türkiye'nin hiç bir şehrinde sokaklar, Diyarbakırdaki gibi eğri bögür, dar ve kasvetengiz değildir. Yanyana iki kişinin bile geçmesi imkân veremeyen sokaklarımız vardır. Şehrimiz sokaklarının bakamam dar ve gayri sıhhi oluşlarına sebep, maziye ait bir görüş ve anlayış hatasından lazla, şehrin yedi buçuk kilometrelik bir sur çemberi içinde bulunmasıdır. Nüfusu arttıkça, muhite doğru inkişaf olan yol, sokak ve caddeler sıhhiye olarak genişlenmiştir. Birer avluyu muhalef birer saba kapayan evlerimizin yapıldığı tarzları, bu işde menfi bir rol oynamıştır.

Bilhassa bu iki sebebin kasıtlı, sokaklarımız, bugünkü hale gelmiş bulunmaktadur. Şehrimizin hemen her yünde doksan nispetle-

Diya Milletv

Halkla bir kon

Fiaber aldığımızı göre, D müzdeki pazar günü şehir ma yapacaklardır.

de sokakları, bu şekil ve mahiyette olduğuna göre, modern şehircilik bakımından bu mevzu ele alıp islah etmek, tabiatile imkânsızdır. Böyle bir ameliyeye kalkışmak için, şehri yıkıp yenisinden yapmaktan başka bir çare yoktur. Halbuki, sıhhi ve geniş sokak ve caddelerde, modern şehirciliğin temel şartları arasındadır. Bu imkânsızlık dolayısıyla, şehrimizin imar plânı yapılırken şehri sur dışına çıkarmak ve bugünkü şehri ise muhtelif caddelerle yeni şehre bağlamak esası derpiş edilmiş ve bu arada, şehir dahilindeki tarihî âbideleri meydana çıkarmak için de bazı islah tedbirleri tesbit edilmiştir. Ve hakikaten, şehircilik bakımından, Diyarbakırın imarı için bundan başka bir çare ve tedbirde yoktur.

Bugünkü şehri muhtelif caddelerle yeni şehre bağlamak, ve sur dışında imar plânı dahilinde inşaata devam etmek suretile meydana gelecek olan şehir, hepimizin istediği ve özlediği Diyarbakır şehri olacaktır. Bu itibarla, resmi ve hususî imar faaliyetlerimizi bu gayeye tevcih etmek şarttır. Bilhassa imar plânile derpiş edilen caddelerin açılması hususunda belediyemizin sarf edeceği gayret, modera Diyarbakır şehrinin bir an evvel kurulmasını hızlandırmış olacaktır. Aldığımız yeni bir habere göre, Ankarada bulunan belediye başkanımız Nuri Özur, Urfa caddesinin genişletilmesi için bir milyon liralık bir para temin etmiştir.

Bugünkü şehrin önemli bir ihtiyacını sağlayacağı kadar müstakbel Diyarbakır şehrinin de kurulması gayesiz hizmet edecek olan bu gibi teşebbüs ve faaliyetlerin artması, her türlü imar ve kalkınmaya layık olan Diyarbakır halkının gönlünü ferahlandırmakta ve ümitleri kuvvetlendirmektedir.

İşçiler için yapılacak binanın

Dün törenle temeli
atıldı

Bu münasebetle Valimiz veciz bir hitabede bulundular

Çalışma Bakanlığı tarafından, işçilerin barınması ve kendi memurları için, lağası kararlaştırılan binanın temel atma töreni valimiz Emin Nihad Sözeri huzurları, birçok memur ve halkın iştirakile dün saat 10 da loönü ilk okulunun yanındaki sahada yapılmıştır. Bu münasebetle valimiz şu veciz hitabede bulunmuştur:

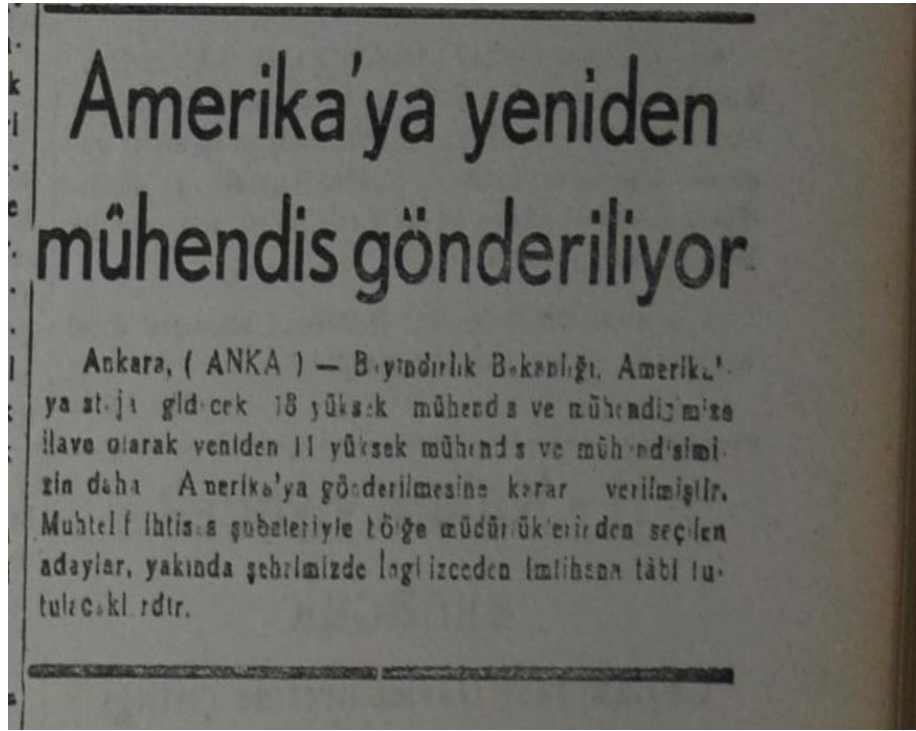
Sayın arkadaşlarım:

"Bu gün memleketimizin çok mühim içtimai ihtiyaçlarından birinin daha temelini atmaya mütehir bulunuyoruz. Memleket nüfusumuzun büyük bir kısmını çiftçiler ve işçiler teşkil ediyor. Yurdumuzun malî ve iktisadî sahada yükselmesi, bu sınıf halkımızın mesaisine ve hasılasına bağlıdır.

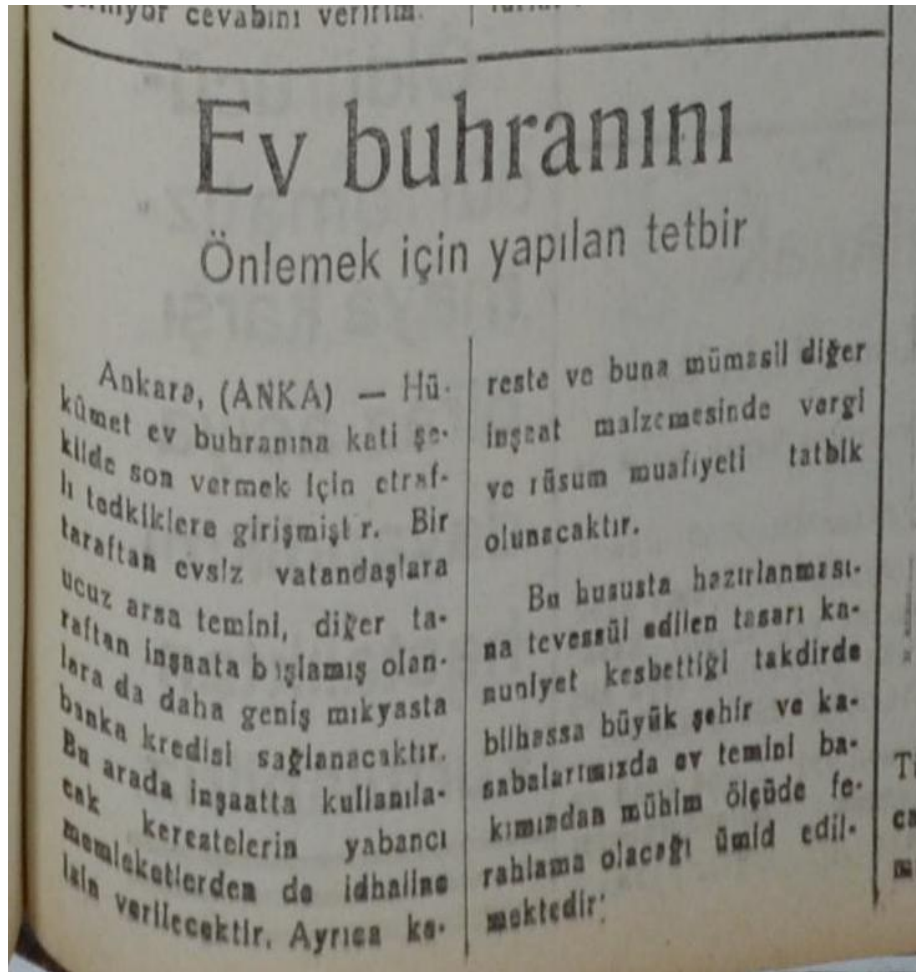
İş başına geldiğinden beri, memleketin umran ve terakkisi, refah ve saadete erişmesi için, biabir ihtiyaca çare bulmaya ve binbir yarıya merhem olmaya çalışan hükümetimiz, çiftçi ve işçi dâvasını da ön plâna almış olup, yardım ve fedakârlığın her çeşidini yapmaktan hali kalmadığını fiilî eserlerle görüyoruz.

Gerek ilçelerimizden ve gerekse komşu illerden, malîyetlerini temin için çararimize gelmiş olan yüzlerce yoksul işçinin, sokaklarda, kahvelerde ve han köşelerinde ki feci hallerini, acı ve elem duyarak görüyoruz.

Namusile ve alın terile çalışan, yardıma ve okşanmaya layık bulunan bu zavallı vatandaşlarımızı sineğinde barındıracak olan şefkat yuvasının bu gün temelini atıyoruz. Bir koç ay sonra karşımızda şefkat Abidesi olarak yükselişcek olan bu binanın işçilerimize hayırlı olmasını temenni ederken Diyarbakırımıza lutuflarını esirgemeyen sayın hükümetimize ve dolayısıyla çalışma Bakanımıza, bu hususta gayret ve mesai sarf eden iş ve işçi bulma kurumu teşkilatına, Diyarbakırlılar adına şükranlarımızı sunarım "

EK-54: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3517, Tarih: 23.10.1951

EK-55: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3538, Tarih: 16.11.1951

Devlet inşaatı tek elden yapılacak

Ankara — (ANKA) | daireler tarafından ayrı, ayrı
Bayındırlık B a k a n l ı ğ ı, | teşkilâtla yapılan bu işler
bütün devlet inşaatı ve | Bayındırlık Bakanlığına
onarımının tek elden yapıl- | devredildiği takdirde gerek
masını temin maksadıyla | bütçelerden, gerekse kadro-
bir kanun tasarısı hazırlan- | lardan önemli miktarda
maktadır. Hâlen muhtelif | tasarruf temin edilecektir.

EK-56: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3541, Tarih: 20.11.1951

Doğu bölgesinde başarılan Bayındırlık işleri

Doğu bölgesi müdürlüğü bilhassa son iki yıl içinde başardığı bayındırlık işlerinden dolayı rekor kırmıştır

Doğu bölgesinde başarılan Bayındırlık işleri hakkında 27-10-951 günü radyoda bir haber yayınlanmıştı.

Bu bölgede 1946 yılından 1951 yılına kadar yapılan hükümet konağı sağlık merkezi, lise, orta ve ilk okul, cezaevi, hayvan hastanesi, şehir lokantası, gümrük ve adâlet binalarile bazı tesislerini yapıyor. İhtiva eden bu önemli Radyo yayınının bir hülâsasını aşağıya yazıyoruz.

— Bayındırlık Bakanlığı Doğu bölgesi yapı işleri müdürü İlgün 1950 ve 1951 yıllarındaki faaliyetleri bir rekor kırmıştır.

Yol olmadıktan vaktinde ve şurattaki nakliyatı yapılamamasına, istenilen amele ve ustanın tedirlik çok zor ve bazen mümkün olmamasına, inşaat mevzuatlarının çok kısa bulunmasına rağmen elde edilen netice ciddi bir memnuniyettir.

Bu inşaat hakkında alınan malumata göre :

Hakkâri, Van, Muş, Bitlis, Siirt, Diyarbakır, Urfa, Marâş, vilayetlerini içine alan bu müdürlük 946, 947, 948, ve 949 senelerinde bu müdüriyet ancak 4787 229 liralık hizmet yaptığı halde 1950 ve 1951 senelerinde ise 10.061,552 liralık inşaat yapmak suretiyle iki senede, dört senelik için iki buçuk misli fazlasını yapmıştır.

Her iki devrenin yokunu 14.848 781 liraya baliğ olan bu para ile bu bölgede (11)

Hükümet konağı, (7) sağlık merkezi, (13) lise orta ve ilk okul, (7) cezaevi, (2) Hayvan hastanesi (4) hastahane bir şehir lokantası ve gümrük binası iki Adâlet binası ve bazı tesisleri yapılmıştır.

Aynı müddet içinde bu bölgede Devlet memurları için yapılan evlere sarf edilen para 6647.133 liradır.

Şimdiye kadar 160 ev ikmal edilerek memurlar tarafından işgal edilmiş 82 evde peyderpey tamamlanarak teslim edilmekte bulunmuştur.

Bayındırlık Bakanlığı Doğu Bölgesi yapı işleri müdürü tarafından 365,161 liralık yapılan Diyarbakır Veteriner Hastanesi sona ermiştir. ve bu günlerde çalışmaya başlayacaktır. 60 yataklı olan ve bütün sıhhi tesisleri ile en modern bir şekilde inşa edilmiş olan bu hastahane bu bölge için en önemli hizmetleri yapmaktadır.

Şehrimizde imar hareketleri devam ediyor

Şehrimizde imar hareketleri hızla devam etmektedir. Bir taraftan resmi daireler kendilerine bina, diğer taraftan vatandaşların kendilerine ev inşasına girişliklerini memnuniyetle görüyoruz.

Bu eümlerden olarak, özel idare binasının yanında bağlayan yollar 9 uncu bölge müdürlüğü binası inşaatı hemen hemen çatı durumuna gelmiştir.

Belediyemiz tarafından gazli caddesi, dört yola kadar genişletilip, ana yollar asfaltlandıktan ve kaldırımlar karosimle döşendikten sonra, yıkılan yerlerde büyük mağaza ve oteller inşasına başlamıştır. Şehir dışına doğru yadılma inkişafı gösteren bina inşaatı, dağ kepi dışından lise binasına doğru yol kenarında vatandaşlar tarafından güzel ve modern evler inşa ettirilmiş ve yapı işi hızla devam etmekte bulunmuştur.

Vaktile hükümet tarafından yaptırılmış olan 26 memur evinden başka, vilâyet dairelerine şehir dışındaki eski genel müfettişlik binalarına naklinden beri üç yıl içinde, stadyum karşısında ve istasyona giden çöze kenarında ve ayrıca memur evleri sıvarında yirmi otuz kadar ev vatandaşlar tara-

findan ve ikigör alle oturacak şekilde, yardım sandığından öğretmenler için on beş sabbaylar için askerî tarafından 40 kadar ev inşa edildiği halde, eli bin nüfuslu şehrimizde ev buhranı önlenemediğinden hala bir çok sabbaylar ev işlerinde sıkışık ve pansiyon halinde oturmakta ve büyük sıkıntı çekmektedirler.

Şehrimizde yeni evler yapmak üzere yeni bir kooperatif teşekkül etmiştir. Bu kooperatif tüzüğü çerçevesinde dahilinde ancak kendi üyelerine birer ev yaptırarak ve takdir edilen evin bedelini üyeler tedricen ödeyecektir. Bu durum karşısında, yaptırılacak bir kaç ev, her ne kadar için bir kazanç sayılmakta beraber, hiç bir şekilde ev buhranını önleyemeyecektir.

Memleketimiz her tarafında baş gösteren ev buhranını önlemek maksadile hükümetimiz tarafından esaslı bir şekilde tedbirler alınmakta olduğunu gazetelerde okuduk. Tahakkuk etmesini candan arzu ettiğimiz bu tedbirlerin neticesinden şehrimizde istifade ettirilerek, ev buhranının önlenmesini ve sıkışık bir durumda bulunan allelerin ıztıraptan kurtarılmasını temenni ederiz.

EK-57: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3544, Tarih: 24.11.1951

EK-58: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3546, Tarih: 26.11.1951

Emlâk ve Kredi İşleri görmek üzere

Şehrimizde bir acentalık açılıyor

Emlâk ve Kredi bankası genel müdürü tarafından, belediye başkanı Nuri Onur'a dün telefonla verilen malfumata göre, ziraat bankası nezdinde, Emlâk ve Kredi muamelelerini görmek üzere bu aydan itibaren bir acentalık kurulacak ve faaliyete başlayacaktır. Ziraat bankası nezdinde kurulacak olan bu acentalık, şimdilik Malatya şubesine bağlı bulunacaktır.

Şehrimizin yıllardan beri beklediği bu bankanın, acentalık şeklinde olsa dahi kurulması, halkımızı geniş ölçüde sevindirmiştir. İpotek mukabil para isteyenlere ve mesken ihtiyacı için inşaat yapanlara kredi açmak gibi halkın çok önemli bir ihtiyacını karşılayacak olan bu müessesenin şehrimizde kurulması hususunda valimiz sayın Emin Nihat Sözeri ile, belediye başkanımız Nuri Onur'un çok büyük gayretleri sebkat etmiştir.

Bu önemli müesseseyi bize kazandıranlara teşekkür ederiz.

İçim
Söz ara
İşten son
ni böyle
madığını
ler hesabı
ce aldı.
bir İhtiya
ye bu İhtiy
ti Herşey
dığımız be
zıma düş
Biz Diyar
laşamıyor

Bizi mu
lin diye çe

Köm
var

Belediye başkanımızın Gazetemize demeci

Sayın Başbakanımız, B.M.M. başkanımız, iç ve Dış işleri Bakanlarile görüşen belediye başkanımız, Ankara'dan çok güzel intibalarla dönüyorum dedi.

Ankara'dan dönen belediye başkanımız sayın Nuri Onur, kendisile görüşen bir muharririmize, Ankara intibalarını şöyle anlatmıştır.

— Ankara'da yaptığım temaslardan ve katıldığım belediyeçiler kongresinden çok güzel intibalarla ve memleketimiz için hayırlı vaatler alarak Diyarbakıra dönmüş bulunuyorum.

Kendisile üç defa görüştüğüm Başbakanımız sayın Adnan Menderes, Diyarbakıra karşı olan sempatisini izhar ederek, bu vilâyetin her sahada kalkınması ve yükselmesi yolunda, hükümet programile tesbit edilmiş olan hususların gerçekleştirilmesi için çalışmakta olduğunu ve Diyarbakırı sık sık ziyaret edeceğini ifade buyurdular.

Büyük Millet Meclisi başkanı sayın Refik Koraltan, Dışişleri Bakanımız sayın Fuat Köprülü ve İçişleri Bakanımız sayın Feyzi Lutfi Karaoğlu ile yaptığım temaslarda, şehrimiz hesabına faydalı görüş ve arzuların izharına vesile teşkil etti. İçişleri Bakanımız Karaoğlu, ilk fırsatta Diyarbakıra

geleceğini zekâ ve mertliğiyle tantomış bu şehir halkını ziyaret etmenin kendisine büyük bir zevk vereceğini söylemek suretile, Diyarbakıra karşı çok samimi iltifatta bulundular.

Gazetelerde okuduğunuz gibi, Belediyeçiler toplantısı, Türkiye'de şehirçilik hayatını geliştirmek için, tecrübeye, ilme ve müsbet anlayışa dayanan çok faydalı mataler ortaya atıldı ve hayırlı kararlar alındı. Her yıl yapılacak olan bu toplantının, kalkınmamız üzerinde derin tesirler bırakacağını ve Türkiye'de yekdiğerini tamamlayan ve aydınlatan bir belediyeçilik hayatının teessüsüne amil olacağına inanıyorum.

Belediyemize teşvik eden diğer işler hakkında da müsbet neticeler almış bulunuyoruz. Bundan yirmi gün evvel, Olağanüstü toplanmış olan belediye meclisinin

verdiği karar gereğince, hal ve mezbaha inşası için yapılacak bir milyon dört yüz bin liralık istikraz işle meşgul oldum. Gümrük hissemiz karşılık gösterilmek üzere, bu istikrazın Emiâk ve Kredi bankasından yapılması takarrür etmiş bulunmaktadıdır. Emiâk ve Kredi bankası umum müdürü ile yaptığımız konuşmada, istikrazın esasları üzerinde, aramızda mutabakat hasıl oldu. Ancak, mezbahanın plân ve keşif evrakı henüz tamamlanmadığı için, bu kısma teşvik eden istikraz miktarını, bilâhare talep etmek üzere, şimdilik hal inşaatı karşılığı olan yedi yüz bin liralık kısmın muamelesine bağlanmıştır. Bankanın idare meclisi kararına iltiraz ettikten sonra, bu parayı derhal alacağız.

Bundan başka, belediye meclisi tarafından verilen karara göre, Urfa caddesinin 20 ile 22 metre genişlikte açılması işle, şehir imar

plânında da yapılan tadiât, Bayındırlık Bakanlığınca tasvip ve tasdik edilmiştir.

Bu seyahatimde, elektrik işini de kuvvetli bir esasa bağlamak fırsatını buldum. Diyarbakırda kurulan mensucat fabrikası için, Sümer Bank tarafından sipariş edilen bir bin, diğer beş yüz beygirlik kuvvetinde iki motorlu belediyemize devri ve buna mukabil, fabrikaya maliyet fiyatı üzerinden ceyşan verilmesi ve bu suretle borcun kapatılması esası, Sümer Bankla aramızda takarrür etmiş bulunmaktadır.

Ankara temaslaramın neticesi bundan ibarettir. Gerek belediye meclisinin ve gerekse sayın Diyarbakır halkının teşvik ve ikazları sayesinde her suretle yükselmeye layık olan Diyarbakır şehrimizi geliştirmeye muvaffak olabileceğime duyduğum manevî zevk, benim için en şerefli bir mükâfat olacaktır.

EK-60: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3573, Tarih: 27.12.1951

Enkaz Satılacak

Bismil Malmüdürlüğünden

Bismil ilçesine bağlı köylerdeki boş göçmen evlerinin enkazı, 2490 sayılı kanunun 41 inci maddesi gereğince 22.12.1951 gününden itibaren 15 gün müddetle açık artırmaya çıkarılmıştır. Muhammen bedel ve ihale günleri aşağıda açıklanmıştır.

KÖYÜ	Ev Enkazu Adet	Meemu Muham- men B. Lira	Geçici Teminat	Tarih	I H A L E		Açıklamalar
					Günü	saat	
Mulla Feyaz	69	7450	% 7,5	6.1.1952	Cumartesi	10	
Göltepe	19	4825	"	8.1.1952	Pazartesi	10	
Göksu	16	3500	"	8.1.1952	Pazartesi	14	
Anbar	21	9900	"	9.1.1952	Salı	10	
Ulam	6	450	"	9.1.1952	Salı	14	
Y. Salat	22	5300	"	10.1.1952	Çarşamba	10	

- 1 - İhale, malmüdürlüğünde toplanacak komisyonca yapılacaktır. Talipleri belli gün ve saatte sözü geçen komisyona teminat akçalarıyla birlikte muracaatları.
- 2 - Geçici teminat satın alınacak ev enkazı adedine göre ihaleden önce hesaplanarak malsandığına yatırılacaktır.
- 3 - Şartnameinin hergün B smil malmüdürlüğünde görülebileceği ilân olunur. No 1

EK-61: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3578, Tarih: 02.01.1952

Emlâk Bankası

Ticari Kredi muameleleri yapmak kararını verdi

Ankara (ANKA) - Türkiye Emlâk ve Kredi Bankası bilindiği gibi şimdiye kadar, bilhassa inşaat işleri için kredi muameleleri yapmakta bunun haricinde ticari kredi işleriyle iştigal etmemekte idi.

Öğrendiğimize göre, Banka, yeni mali yıl başı olan

Mart Ayından itibaren, bazı formalite kayılarıyla ticari muamelelere de başlamaya karar vermiştir. Banka, inşaatla alakalı olduğu düşünülerek inşaat malzemesi ile iştigal eden ticaret firmalarına da müsait şartlarla kredi açılması için gerekli tahsisatı ayırmıştır.

EK-62: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3584, Tarih: 09.01.1952

BELEDİYE MECLİSİ TOPLANDI

Belediye önünden P. T. T. binasına kadar cadde açılmasına karar verildi

Belediye önünden yeni P. T. T. binasına kadar, açılacak caddenin 20 metreye çıkarılması konusunu görüşmek üzere, olağanüstü toplantıya çağırılan belediye meclisi 17-1 1952 perşembe günü saat 18 da belediye başkanı Nuri Oaur'un başkanlığında toplandı.

Gündeme dahil bulunan konu hakkında Nuri Oaur verdiği izahatta, İmar plânına göre, belediye önünden itibaren açılacak caddenin dokuz metre üzerinden kabul edildiğini, o günkü getirlere ve ihtiyaçlara göre kabul edilmiş olan bu genişliğin, şehrin müstakbel ihtiyacı şöyle dursun bugünkü ihtiyaçlara dahil cevap veremeyeceğini bu itibarla, adı geçen caddenin 20 metre olarak açılması lâzım geldiğini ve bu esasa göre, şehir İmar plânına tâdil edilmesini teklif etti.

Üyeden Şevket Bilekçi, Melik Ahmed caddesinin ne zaman ve ne suretle açılacağını sordu. Belediye başkanı bu suala şu cevabı verdi:

— urfa kapı caddesinin genişletilmesine müteallik formaliteler tamamlanmıştır.

Ancak bu cadde üzerinde evkafa ait bir çok dükkânlar vardır. Bu dükkânların istismak için, boş kalacak arsada ne gibi inşaat yapılması lâzım geldiğini tetkik etmek üzere vakıflar genel müdürü Diyarbakıra gelecektir. Bu tetkikatin neticesi alındıktan sonra, mezkur cadde bu İmar esnaf ve tüccarın durumlarını nazara alarak, bu caddeyi kısım kısım yıkmak ve yıkılan kısım yapıldıktan sonra, diğerini açmak istiyoruz. Hepsini de malumdurki, bu caddeye bir çok esnafın varlığı, pek az bir sermaye ile gelişmektedirler. Eğer bu caddeyi baştan başa yıkmış olursak, bu cadde

dükkânların yapılmasına kadar geçecek beş altı ay içinde, bu vatandaşlarımız sermayelerini tüketmiş ve mağdur bir duruma düşmüş olurlar. Bu itibarla bu caddeyi tedrici bir surette genişletmek zarureti karşısında dayız.

Müteakiben söz alan üyeden Nesip Kalfaoglu, Urfa kapı caddesinin tercihan açılması fikrini müdafaa etti. Bundan soarsa konuşan Zeynettin Sürgüç de, Urfa kapı caddesindeki esnafın durumları mevzuu bahis olsaydı, bundan evvel bu kararın alınması cihetine gidilemezdi.

Mademki karar alınmıştır, tatbiki lâzımdır. Şekilde konuşuktan soarsa, belediye önünden itibaren açılacak caddenin 35 metre genişlikte olması üzerinde durdu. Üyeden Aziz Buyurgan da, Urfa kapı caddesinin açılması lâzımı üzerinde durdu. Müteakiben söz alan Adil Tekin, belediye önünden itibaren Hindi Baba kapısına kadar açılacak caddenin, şehircilik bakımından lüzum ve ehemmiyetini belirterek, şehir müstakbel ihtiyaçlarına ait alınacak kararlar üzerinde meclisin objektif bir görüşe sahip olması gerektiğini, Urfa kapı caddesinin açılması için ise, o cadde-deki esnafın mağduriyetlerine meydan vermemek şartıyla ele alınması lâzım geldiğini söyledi.

Bundan soarsa, belediye başkanı Nuri Oaur bu konuşmalara teker teker cevap vererek, bugünkü toplantı gündeminde, belediye önünden yeni postane önüne kadar açılacak cadde için de hâl bulunduğunu, bunun dışı da başka mevzulara temas etmemiye doğru olmadığını, belediye bütçesinin takati nazara alınarak, şehrin mübrom ihtiyaçlarına sağlanmasını hususunda hiç bir faaliyetten geri kalmıyacağını, daha evvel söylediği gibi, bu caddeye kaç metre genişlikte

olması lâzım geldiği hakkında meclisin bir karar vermesini istedi. Müteakiben teklif oya sunuldu.

Mevcut 28 üyeden, Zeynettin Sürgüç, Şehmus Ehbilli, Nesip Kalfaoglu, Dr. Fikri Arıç, Aziz Kıvanç, Aziz Buyurgan, belediye önünden açılacak caddenin lüzumuna kanaat olmadıklarından, tercihan Urfa kapı caddesinin açılmasını istediler. 22 üyede adı geçen yeni caddenin 22 metre genişlikte açılması ve bu suretle İmar plânının tâdil edilmesini uygun görerek, bu suretle caddenin genişletilmesine karar verildi.

Pakistan Çay İhracatını Artırdı

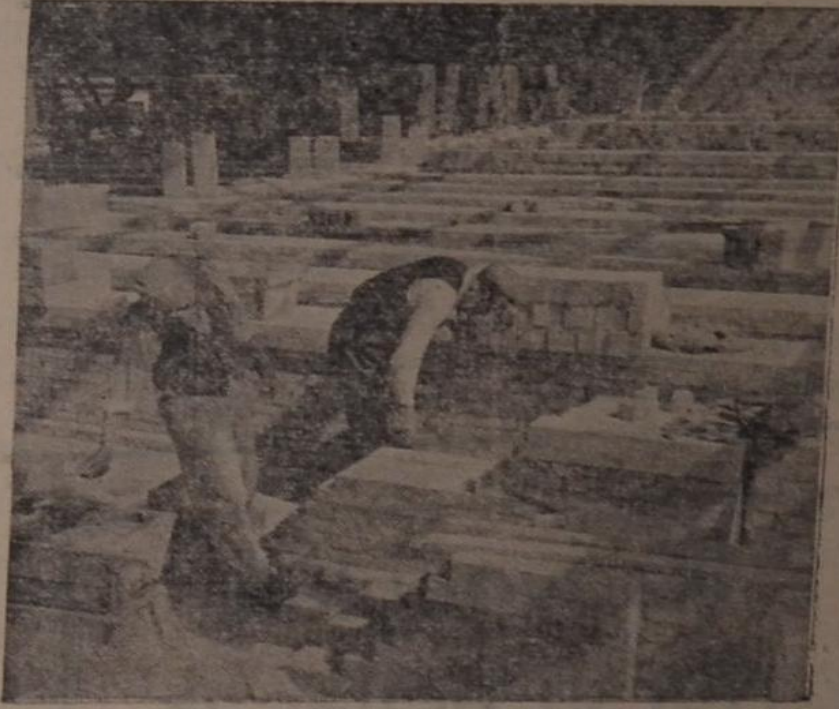
Karaçi — Pakistan Hükümeti 1950-51 yılı içinde yapacağı çay ihracatını geçen ticaret yılına nisbeten 300,000 kilo artırmış bu ummaktadır. Geçen seneki çay ihracatı kotası 18,2 milyon kilo idi.

Dört gizli randevu

Evi kapatıldı

Gizli randevücülük yaptıkları zabıtaca tesbit edilen dört kadının evleri basılmış ve meşhuren yakalanan kadınlar haklarında düzenlenen evraklarla birlikte adliye teslim edildikleri öğrenilmiştir. Ayrıca Hıfızısba komisyonunda intikal eden bu mesele, ciddi bir surette tetkikten geçirildikten ve uzun boylu müzakere edildikten soarsa bu dört randevü evinin kapatılmasına karar verilmiştir. Kanunî formaliteleri tamamlanınca, bu dört ev kapatılarak mühürlenecektir.

Karabükte inşa edilmekte olan
yeni kok fırını ile Sintering fabrikası
istihsalin artırılmasında mühim rol
 oynayacak

Karabük demir ve çelik müessesesi ile işbirliği yapan Marshall planı yeni bir kok fırını ile yeni bir sintering fabrikasının inşaatı işle teşebbüse girişmiş bulunmaktadır. Yeni kok fırını tamamlandığı gün, Karabük fabrikası ikincil fırının tam randımanla kullanabilecek ve böylelikle de demir ve çelik istihsalini mühim ölçüde artırabilecektir. Yukarıdaki resimde, yeni kok fırınının inşaatında bir sahne görülmektedir.

Sintering fabrikası da istihsalin artırılmasında gayet mühim bir rol oynayacaktır. Bu fabrika, toz halinde olan demir cevherini daha büyük parçalar haline getirebilmekte ve böylelikle şimdiye kadar kullanılmayan toz demiri bundan böyle kullanıma ihtimali de ortaya çıkmaktadır. Böylelikle de istihsalin artması beklenmektedir.

Belediyenin bir kararı münasebetile

CAHİT ÇUBUKÇU

Geçen gün olağanüstü toplanan belediye meclisi, belediye önünden Hindibaba kapısına kadar açılacak caddenin 22 metreye kadar genişletilmesine karar verdi. Altı muhalife karşı ekseriyetle verilen bu kararın, şehir dahilinde bir takım tefsirlere ve uluorta konuşmalara yol açtığını işitiyoruz. Bu karar dolayısıyla evvela şu noktayı belirtmek, olağanüstü toplanan belediye meclisi, şehir içinde bir caddenin açılmasına değil, bundan yirmi yıl önce yapılmış olan şehir imar planı gereğiyle, 9 metre genişliğinde açılmıştı meçrut bulunan bir caddenin 22 metreye kadar açılması lüzumuna karar vermiştir. Yapı ve yollar kanununun hükümleri dahilinde yapılmış ve Bayındırlık Bakanlığınca tasdik edilmiş olan şehir imar planlarının, kanun mahiyetinde olduklarına göre, bu planla derpiş edilmiş olan işlerin yapılması hususunda zaten belediye mükellef vaziyettedir. Belediye bütçesinin kati nisbetinde, şehir imar planını tatbik ederken, tabiiatle şehir iktisadi, ticari ve mesken bakımından durumunu da göz önünde tutacak ve ona göre bir tatbikat planı hazırlıyacaktır. Belediye bütçesi, imar planındaki işleri bir yıl içinde yapmaya müsait bir durumda olsa da, hi. yedi sekiz ay sürececek bir faaliyet devresi içinde şehir halkının büyük bir kısmını dükkânsız, işsiz ve evsiz bırakmanın büyük bir felâket teşkil edeceği de muhakkaktır. Bu itibarıyla, imar planları daima yıllara taksim edilmek ve halkı mümkün mertebe ızır etmemek suretili tatbik edilir.

Yazımıza konu olan belediye önünden açılacak cadde ise, yukarıda söylediğimiz gibi şehir imar planı gereğiyle, açılması, belediye için zaruri olan bir caddedir. Ancak bundan yirmi yıl evvelki ihtiyaçlara göre genişliği dokuz buçuk metre olarak kabul edilmiş olan bu caddenin, şehrin müstakbel ihtiyacını karşılamıyacağı nazara alınarak bu caddenin 22 metre genişliğe çıkarılması düşünülmüş ve imar planında tadilat yapılması zarureti hamis olmuştur. Belediye meclisinin bu cadde hakkında verdiği karar tamamiyle bu maksada matuftur. Netekin

bundan üç dört ay evvel, Urfa kapısı caddesinde de bu maksatla genişliği 22 metreye kadar çıkarılmış ve alınmış bir kararla imar planına da tadilat yapılmıştır.

Darum bu merkezde iken görüyoruz ki, belediye önünden Hindibaba kapısına kadar olan cadde mi, yoksa Urfa kapısı caddesi mi açılmalı diye şehir dahilinde bir dedü kodu başlamıştır. Halbuki, şehir imar planında tadilat yapılmasından başka ortada yeni bir caddenin açılması gibi bir vaziyet yoktur. Şehir nüfusunun gittikçe artması ve nakil vasıtalarının çoğalması bakımından, şehrin ortasından açılacak bir caddenin dokuz buçuk metre genişlikte bulunması, ihtiyaç ve realite ile telif kabul etmeyeceği herkesce malum olmasına rağmen, bu konu üzerinde muhtelif yorumlara uluorta konuşmalara meydan verilmesi asla doğru bir hareket sayılamaz.

Belediye meclisinin Olağanüstü toplantısında belediye başkanını Nuri Onaran açıkladığı gibi, esnaf ve tüccarlarımızı muttezarrır etmemek mülhazası ile Urfa kapısı caddesini adalara ayırıp kısım kısım yapmak ve belediye bütçesi müsadde ettiği takdirde belediye önünden başlayan caddenin de münasip bir zamanda açılmasını sağlamak lâzımdır. Buda açık bir hakikattir ki, Urfa kapısı caddesinin genişletilmesi yalnız o caddeye mahsus olmak üzere bir ferahlık temin eder. Fakat belediye caddesinin açılmasıyla şehirlik bakımından kazançlarımız pek çoktur. Bu cadde, şehri, güzelieştirmekle beraber, caddenin iki tarafında, yeniden yapılaak dükkân, mağaza ve evler, şehrin dükkân ve mesken sıkıntısını karşılayacak ve yeni şehir imar planının da derpiş edilen, yeni şehirle eski şehri birleştirmek hususu sağlamış olacaktır. Mamafî, bu işde, nihayet belediye bütçesinin takatince bağlı bir meseledir. Bugün bir çok ihtiyaçlar ve hizmetler karşısında bulunan belediyamızın, bütçesinden bir kaç yüz bin lira ayırarak bu işi, derhal yapacağını pekde ihtimal dahilinde görmüyoruz.

Bismil seylap felâketzedelerine her türlü yardım yapılıyor insanca zayıat yoktur

Bismil ilçesi seylap mın-
tikasını tetkik etmek ve fe-
laketzedelere yardımda bu-
lunmak üzere evvelki gün
Bismil ilçesine giden vail
muavinimiz Feyzi Kökallar,
belediye başkanımız Nuri O-
nur, Tekel başmüdürü Kemal
Kerman, P. T. T. baş müdü-
rü Abdünnur Pelin, sağlık
müdürü Zeki Akdoğan, hü-
kûmet tabibi Dr. Ata Öte-
ken, Bismilde geç vakte ka-
dar meşgul olduktan sonra,
dün avdet etmişlerdir.

Aldığımız malumata göre,
karların birden bire erimesi
ve devamlı yağmurların
yağması yüzünden fezyan
eden Dicle, Bismil ilçe mer-
kezini yeni yapılan orta okul
binasının bulunduğu yere
kadar sular içerisinde bı-
rakmıştır. Orta okul, göçmen
mahallesile, eski Bismil'in
ortasında bulunduğuna göre,
seylap Bismil kasabasının
dörtte üçünü kaplamıştır. Su-
lar altında kalan evler, he-
nüz yıkılmamıştır. Fakat ev-
lerin heyeti umamiyesi ker-
piçten yapıldığı için, hepisi-
nin yıkılması ihtimali mev-
cuttur. Oraya giden heyet,

mahalli hükümetle iş birliği
yaparak, Diyarbakırdan gö-
türülen ekme ve diğer yi-
yecek maddelerini kendilerine
tevzi etmişlerdir. Su altında
kalan Tekel, Ziraat bankası
ve P. T. T. binaları kâmlen
boşaltılmış, evrak, kesa ve
diğer eşyalar kurtarılmıştır.
Dicle üstünde bulunan Molla
Davut ve Salat köyleri de
tamamen seylaba maruz
kalmıştır. Bütün
tedbirlere rağmen, bu iki
köyde irtibat temin edileme-
miştir. Ancak bu köylere
verilen ve anılan işaretlere
göre, insanca ve hayvanca
bir zayıat vukubulmadığı an-
laşılmıştır.

Bugün Diyarbakırdan
Bismile muhtelif yardım e-
kipleri gönderilmiştir. Dün
yazdığımız gibi, Bismilde in-
sanca hiç bir zayıat yoktur.
Ev ve dükkânlardaki eşya-
ların bir kısmını su götür-
müştür. Seylap felâketine
ugrayan Bismilin bu acıla-
rını unutturmak ve açığa
kalan vatandaşları barandırmak için,
resmî ve hususî
olarak her türlü tedbir ve
yardımlar yapılacaktır.

Valimiz Bismil seylap mintikasına Giderek tetkiklerde bulundular

Halkla konuşan valimiz kendilerine: iâşe, ilaç ve diğer yardımların devam edeceğini ve yıkılan evlerin yerlerinde daha iyilerinin yapılacağını vaat ettiler.

Dün valimiz Servet Sârenkök, beraberinde sağlık müdürü Zeki Akdoğan, Tarım müdürü Hilmi Önkaya, Baylıdırılık müdürü Ömer Cingil, hükümet tabibi Dr. Ata Ötügen olduğu halde, üç gün evvel seylap felâketine uğramış bulunan Bismil ilçe merkezine giderek, ev, çaya, hayvan ve ziraatçe uğranılan hasar miktarını tesbit ettirmişlerdir.

Gerek su felâketine maruz kalan Gündüza, gündübaşı, molla davudun, cıfı, ağağı salat, ancolin tezekli, obalı, köselli ve höcceti köyleriyle Tepe bucağında ahiyan son haberlere ve gerekse Bismil ilçesinde yapılan tetkiklere göre, molla davudun, cıfı, ağağı salat, ancolin köyleri tamamile yıkılmış, diğer köylerdeki evler yüzde ellî nisbetinde hasara uğramıştır. Bismil ilçe merkezinde ise, mevcut 600 evden üç yüzü ve çarşı tamamile yıkılmış, yüz de yirmi beş büyük hasara uğramıştır. Köylerde hayvan ve ziraatçe uğranılan zarar çoktur. Ancolin köyünde hiç bir hayvan kurtulmamıştır.

Hükümetin aldığı, çok müsbet ve ciddi tedbirler sayesinde felâkete uğrayan köylerin halkı civar köylere ve Bismil kasabasındaki felâketzedelerde resmi dairelere, okullarına, istasyona ve çadırlarına yerleştirilmiş ve bu suretle hiç bir insan kayıtları meydana verilmemiştir.

Dün felâket mintikasına giden valimiz sayın Servet Sârenkök, akşama kadar kasaba içerisinde incelemelerde bulunduktan sonra, felâketzedelerle konuşarak, Bismilin uğradığı bu felâket dolayısıyla, hükümetin teassürlerini ıblâğ etmiş, kendilerine sabır ve metanet tavsiyesinde bulunmuşlardır.

Valimiz bu konuşmalarında, ilaç ve diğer yardımların devam edeceğini, yıkılan evlerin yerinde daha iyilerinin yapılacağını vaat etmiştir. Bu meyanda nehir yatağın-

da bulunması dolayısıyla, âni bir feyzan karşısında binalarının yüzde yetmiş beş yıkılmış bulunana Bismil ilçe merkezine istasyon civarındaki göçmen mahallesinin inkişafı suretile, daha şimali naklinin muvafık olacağını izah etmiştir. Bu fikre ilçe halkı da, büyük bir memnuniyetle iştirak etmiştir.

Bundan sonra valimiz, gerek Bismil ilçe merkezine gerekse felâkete uğrayan köylerin tohumluk ve yemlik ihtiyacılarına mahallelerin sağlanması için Bismilde mevcut stoklardan faydalanmak hususunda ilgili Bakanlıklar nezdinde teşebbüsde bulunulduğunu ve köylerde açılan sağlık istasyonlarının daha çok takviye edileceğini Bismil halkına bu felâketi unutturmak için hükümet ve cemiyet olarak, her türlü tebtir ve yardımlara tevessül edileceğini sözlerine ilâve etmişlerdir.

Valimizin bu konuşmalarını derin bir sevinç ve alaka ile dinleyen Bismil halkı, hükümetin gösterdiği ve göstereceği yardımlara karşı duyduğu minnet ve şükran hislerini izhar ettikten sonra, bilhassa, felâket gecesi mahallî hükümetin kaymakam vekili Mehmed Atalayın büyük hizmet ve yardımlarını, bu arada, bir jandarma süvari ekibiyle, hayatlarını tehlikeye koyarak, sabaha kadar sular içerisinde çocuklarını ve ihtiyarları sırtlarında taşımak suretile kurtaran ilçe jandarma komutanı yüzbaşı Muzaffer Şen ile, telgrafhanne binası tamamile sular içinde kaldığı halde vaxıfı bağından ayrılmayan P. T. T. müdürü Sitki Turhan, muhabere memuru İbrahim Yıldırımın bu hizmet ve cesaretlerini asla unutamayacaklarını belirtmişlerdir.

Bismil halkının takdirle bahsettiği bir nokta da, Şehmus Arslanın büyük cesaret ve anlayışı çalışmalarını sayesinde, Diçle kenarında bulunmasına rağmen Akpınar-

mahallesinin seylap felâketinden kurtulmasıdır. Diçle'nin korkunç bir şekilde tuğyan ettiğini his etmesi üzerine

Şehmus Arslan kendisinin de bulunduğu bu mahalledeki kadınlarla birlikte toparlayarak, bentler ve barikatlar yaptırmış ve bu suretle yetmiş beş evden ibaret bulunan bu mahalleyi seylap felâketinden kurtarmıştır.

Felâket gecesi vali muavini, belediye başkanı ve diğer ilgili daire müdürleriyle Bismile gitmeleri ve bilhassa Diyarbakır belediye başkanı Nuri Onurun felâketzedelere bol miktarda yiyecek, yakacak maddeleri göndermesi Bismil halkını büyüğünden küçüğüne kadar sevindirmiştir.

Bismilde bazı yağlı vatandaşların anlattıklarına göre, Diçle'nin fazla çoğalmasi Bismil bir kaç defa su felâketine uğramışsa da, bunlardan hiç biri bu seferki felâket kadar büyük ve müt hil olmamıştır. Bu sene fazla yağmış olan karların, lodos neticesi âni olarak ormesi yüzüden Diçlede hasıl olan bu feyzan, Bismilde ilk defa görülen, büyük bir feyzan sayılmaktadır. Mafih büyük bir seylap felâketine maruz olmalarına rağmen, Bismil halkının maneviyatı sağlamdır. Yakın bir zamanda yeni bir Bismil kasabasının kurulmasını temenni ederken, Bismil halkına da geçmiş olsun desin.

Emlak ve kredi Bankası

Vatandaşlara ne suretle kredi
sağlanacağı mevzuunda bir
konuşma yapıldı

Şehrimize gelen Emlâk ve Kredi bankası Malatya şubesi müdürü Fikret Özişik, dün saat 16 da şehir sineması salonunda bir toplantı tertip ederek, Emlâk ve Kredi bankasının vatandaşlara sağlayacağı kredi mevzuunda bir konuşma yapmıştır.

Valimiz Servet Sürenkök, belediye başkanı Nuri Onur ve kalabalık bir halk kitlesinin hazır bulunduğu bu konuşmada Fikret Özişik, toplantıya gelenleri selamladıktan sonra, Emlâk ve Kredi bankasının isim müğahbetli olan diğer bankalarla hiç bir alakası olmadığını ve 14 vilâyette şubesi bulunduğunu ve diğer bankalar gibi faaliyetinin mahalline muhasır olmayıp, bütün yurda şamil olduğunu, Malatya şubesinin Elâzığ ve Diyarbakır da finansa edeceğini, bankanın inşaat ve mevcut binaya para verebileceğini söyledi.

İnşaat ve mevcut binaya ne suretle para verilebileceğini izah eden Fikret Özişik, iki mevzudan ibaret olan inşaatın biricisi mesken, ikincisinin de akar olup, on sene müddetle yürürlükte kalacak olan 5228 sayılı bina yapımını teşvik kanunu gereğince, hazine veya özel

idareye ait arsaların vergi bedeli üzerinden vatandaşlara tevzi edilmek üzere, belediyelere verildiğini ve belediyeler de bu arsaları, bir yıl içinde bina yapmak üzere vatandaşlara parası mukabilinde tevzi ettiğini, inşaatı başlıyan vatandaşlar, binanın birinci katını ikmal ettikten sonra, bankaca kroki üzerinde yapılacak tetkikat neticesinde muvafık görüldüğü takdirde yüzde 75 e kadar yardımda bulunulacağını ve bu yardımı, inşaat ilerledikçe iki taksit daha devam edeceğini belirtmiştir. Bankadan kredi almak isteyen vatandaşlara şerh ve vesikaları ibraz edeceklerdir.

1 - Tapu senedi, 2 - Kadastro çapı, 3 - İmar çapı, 4 - İnşaat planı, 5 - Yapı gartnamesi, 6 - İnşaat ruhsatnamesi, 7 - Nüfus cüzdanıdır. Bunlar ibraz edildikten sonra, geri kalan muamele bankaca ikmal edilecektir.

Vatandaşlardan bazileri tarafından sorulan sùallere cevap veren Fikret Özişik, üzeri toprak olan ev ve dükkanlara ipotek mukabil para vermenin, banka mevzuatına aykırı olduğunu, mes-

Devamı Sayfa 2 de

Emlâk ve Kredi Bankası

(Baştarafı Sayfa 1 de)

ken ve akar inşaatına devam atmekte olan vatandaşların, banka mevzuatı dahilinde kredi sağlamak talebinde buldukları takdirde taleplerini kendisine vermelerini söylemiş ve bu taleplerinin formalitelerini Malatyada ikmal edindikten sonra Diyarbakır Ziraat bankası vasıtasıyla bu inşaatın finanse edileceğini açıklamıştır.

Diyarbakırdaki mevcut avlerin yüzde 99 unun toprak dam olduğuna göre ipotek mukabil yardımı esas teşkil etmeyeceği anlaşılmış, bu durum karşısında Diyarbakır için hususi bir tetbir alınması ve bankadan para bekleyen vatandaşların bu ihtiyaçlarının sağlanması talep edilmişse de müdür Fikret Özişik, mevzuat dışı, bankaca her gangi bir muamele yapılmasına imkân olmadığını sözlerine ilâve etmiştir.

İlân

Otübüs tarifesi

Diyarbakır belediye başkanlığından

1-3-952 den itibaren tatbik edilecek OTOBÜS tarifesi-
dir.(Bu tarife Belediye meclisinin 9 2 952 Cumartesi günü
yaptığı toplantıda kabul ve il yüksek maksadına 25 2-952
günü onayına iktisad etmiştir.)

L I R A K U R U Ş

25	00	Düğün, Sünnet ve Diğer törenler için belediye hudutları dahilince muhassır BÜYÜK OTOBÜS'ÜN komple ücreti.
15	00	Aynı yerler için KÜÇÜK OTOBÜS'ÜN komp'le ücreti.
	30	Hava meydanı beher nüfus için OTOBÜS ücreti.
	60	Pirinççi eğulleri fabrikası mesire yeri için nüfus başına OTOBÜS ücreti.
	20	Atatürk köşkü beher nüfus için OTOBÜS ücreti.
	20	Bilumum bağlar için nüfus başına OTOBÜS ücreti.
	15	İstasyon, Şayak fabrikası, İstönü okula ve Böcekçilik durağı beher nüfus için OTOBÜS ücreti.
	10	Şehir ile hükümet konağı arasında beher nüfus için OTOBÜS ücreti.
	5	Okulun açık zamanlarına ve okul saatleri dahilinde ve okul istirahatinde elinde belgesi bulunarak seyahat yapan bütün öğrenciler için nüfus başına OTOBÜS ücreti.
	10	Resmi ve hususi maç günlerinde mahsus Stadyum seferlerinde beher nüfus için otobüs ücreti.
6	00	Şehir ile hükümet konağı arasında seyahat için verilecek AYLIK PASO ücretleri.
	10	Dial ve bayram günlerinde mezarlık ziyaretlerinde alınacak beher nüfus için OTOBÜS ücreti.
	10	Şehirden, Kışla, Askerlik şubesi ve Subay evleri için nüfus başına alınacak OTOBÜS ücreti.
	5	Surdahilli yani şehir içi beher nüfus başına alınacak OTOBÜS ücreti.
20	00	Cenaze seferleri için komple BÜYÜK OTOBÜS ÜCRETİ.
10	00	Cenaze seferleri için komple KÜÇÜK OTOBÜS ÜCRETİ.

OTOBÜS HAKKINDA HUSUSİ ŞERAHİT:

- 1 — Gidış ayrı gelış ayrı ücrette tabiidir.
- 2 — Otobüslerde yer işgal etmeyeceği veli ve adamlarına kucağında oturan çocuklardan ücret alınmaz.
- 3 — Hükümet konağı ile şehir arasından başka yerler için PASO verilmez.
- 4 — Hükümet konağı ile şehir arasındaki seferlere muhassır olmak ve devalvin açık olduğu zamanlara tesadüf etmek kayıt ve şartlarla elinde fotoğraflı belgesi bulunan Odacı, Tevzi memuru ve mübaşirlerden ücret alınmaz. Bunlar otobüste müşterisi olmadığı zamanlar koltukları işgal edebilirler paralı müşterisi varken ayakta seyahat ederler.
- 5 — Adetleri her seferde Üçü geçmemek üzere sabit mensuplarından ücret alınmaz. Üçten fazla olanlar yalancı seferi bekler ve yahutta para ile seyahat ederler.
- 6 — Otobüs seferlerinde el paketlerinden fazla eşya nakil yasaktır. Baş ve istasyon seferlerinde yer işgal eden sepet ve bavullar için parça başına ayrıca 10 kuruş ücret alınır. Mutat hâlinde otobüslerde eşya nakil yasaktır.
- 7 — Otobüsler belediye emriyle tayin ve ilân edilmiş yerlerdeki duraklarda durmak zorundadırlar. Durak hâlinde durulması yasaktır.
- 8 — İdari ve kanuni sebepler dolayısıyla lüzum halinde Belediye başkanları yazılı olmak üzere vatandaşlara paralı PASO verebilir. Vereceği bu paso da kanuni mesnetler ve idare zaruretleri Belediye başkanları tabirüze ettirirler.

1-3-952 günden itibaren yukarıdaki tarifemize tatbik
edilmesi için ilân olunur.

No: 13

Gayr

Diy

Açık
olduğu:

1 —

Caddesi

Ölçümü

2 —

caddesi

Ölçümü

3 —

caddesi

Parsel N

4 —

caddesi

16 Parsel

5 —

caddesi

Ölçümü

6 —

caddesi

Parsel N

Gayr

numarası

Tapunun

18, Num

Taksit

kâhârları

ların Ba

Artır

dairesi

5 4 952

1 -

ribinde

muayye

hânda

bu şart

müraca

2 A

% 7,5

tubu te

3 -

irtifak

nı husu

tarinin

ile birli

de hal

lağmas

4 -

şartna

tamam

5 -

dikta

bedel

veya

lar b

miş

para

ya q

artır

apıl

han

miş

ları

çık

del

ve

fe

ki

zi

ta

a

c

z

Atatürk'ün

Diyarbakır'a ait bir vesiyeti

Avukat

REŞİD İSKENDEROĞLU

Millî savaşın başı olarak işgal altındaki vatanımızın kurtuluşunu sağlıyan büyük Ataturk, kurtardığı asil milletini medeni cemiyetler arasında itibarlı ve saygı göür bir duruma yükseltmek için hepimizce malum olan büyük inkılapları yapmıştı da ihmal etmemiştir. Bu inkılaplar sayesindedir ki; Türkiye medeni cemiyetler arasında iayık olduğu hürmetli mevkie ulaşmıştır. Hayatını hareket ve inkıpların heyecanı ile doldurduğu bu büyük adam, 1937 senesinde Diyarbakır'a geldiği zaman şehrimizin ismi gibi çehresinde ve şeklide de bir inkılâp yaptırması hususunda iğarete bulunmuşlardı. İstasyon binasının balkonundan ellerini kaldırarak iğaretle gösterdikleri ve kavica ifade buyurdıkları husus şu idi:

(Sur içi şehirde yalnız iki amelîyeye iüküm vardır. Ulu Cami ve Hasan Paşa hanı gibi, mimari ve tarihi değeri büyük olan bu iki millî Türk eserini ortaya çıkaracak şekilde bu abideleri bir kolla Ufa Kapısına, diğer bir kolla Hindi Baba Kapısına bağlayacak iki büyük caddenin açılması) fikri idi. O gün kendisini teyyi için istasyona gidenlerin bu gün hala gözlerinde onun hayâli canlı bir varlık olarak yaşamaktadır. Her şehada olduğu gibi, ürbaniizme mevzuunda da vukuf ve görüş sahibi olduğuna buunla gösteren Ataturk; fahri hemşehrilerine adeta veda ziyaretinde bulunduğu sırada bu isabetli hedefi göstermişti. Diyarbakır'ın kalkınması mevzuunda verdiği direktifler arasında bu da vardı. Oanın görüşüne isabetini Beynelmilel şöhret sahibi şehircilik mütebassısı profesör Hösner de aynen ve takdirle kabul ve tasvip etmişti. Öümünden onbeş yıl kadar zaman geçtiği halde hatıralarını ve memleket çapındaki vasiyetlerini korumak için konsalar çıkardığımız bu zamanlar da bile, hâlâ bu direktifi tahakkuk ettirememenin hüznü içindediriz. Bu güne kadar hem Diyarbakır'a hizmet hem de rahmetli hemşehrimize ve büyük Türk evladı Ataturk'ün hatirasına hürmet vazifesini realize etmek gerfii henüz hiç bir belediyeye nasip olmadı. Bu iğaretilen bir cesaret ve paralıdır Şimdiye kadar gerçekleştirilmesine adınma hissi,

şahsi ve siyasi sebepler manâna gelmektedir. Umumi Müfettişlik teşkilâtının bulunduğu sıralarda bu mekama vilâyet arasında şehir idari mevzu'unda sık sık idari otorite çarpışması olan, bit tabi daima Vâkilik pasif duruma gerirdi.

Öyle zannediyoruz ki; bu caddelerin bu gün açılması da muhalif, muvafık, bağimsiz her münevver Diyarbakır'ın müteffiktir. Bu iüzuma müdriktir. Ve esasen açılma keyfiyeti resmî şekilde kararlaştırılmıştır. Ancak ihtilaf olan nokta, şura'ya görüşüyo; Caddenin genişliği 22 metre mi? yoksa daha az mı? ve bu amelîyenin icrası sırasında belediye hissi ve siyasi mülahazalara kendini kaptıracak mı, yoksa tamamen adâlet duygularına yer verecek mi? Meslektir. Bu iki mesele halledildiği takdirde şehrimizin manzarasını ciddi güzelileştirecek ve ortaçağ'dan kalma bu şehir panoramasında tarihi beledimizin manzarasına medeni diyarlardan bir pancur açılacak ve adeta dkeik bir tarlada açılan bir gü gibi, yüzümüze gülecek bir caddeye kavuşmuş olacağız.

Bu konuyu tahakkukunda hemşehrilerin ve vazifeyle ilgili bu unvanlarla ihtimal durumları ne olursa olsun belediye ile el ve fikir birliği ederek en güzel bir formülü bulmaya çabalarını hakikaten memnuniyet verici, ferahlatıcı bir netice olacağı gibi, şayanı temennidir de Belediye ise geçenlerde bu sütünlarda temas edildiği üzere artık intikal devrinin sekter, haşla ve hissi havasından kurtularak amme hizmetli görme yoluna girmek istikameti almış olduğuna göre bu iğte de azami müsamaha ve anlayışa hareket ederek kendi için de Diyarbakır tarihinde şerefi olacak bir memleket hizmetini tahakkuk imkânını elden bırakmamalıdır. 1952 yılının Diyarbakır şehir tarihinde bu bakımdan ehemmiyetli bir ashife iğâl etmesi için hislerimizi frenlemeli, hak, mantık, anlayış ve adâlet fikirlerini hakim kılarak bu güzel eseri gerçekleştirmeliyiz. Şahsi his çabalarını kamu hizmeti sahası dışında kalan mevzu'lara hasretmeliyiz Diyarbakır'ı avvaler, ihtimal durum ve mevkiileri ne olursa olsun bu hayrili ve güzel şehir hizmetine keşmalidirlar.

İşçilerin mesken Sahibi yapılması

Ankara (ANKA) Haber aldığımızı göre B.M Meclisi Ticaret Komisyonu ihtiyarlık Sigortasının tadiline dair olan tasarı üzerindeki görüşmelerini bitirmiş bulunmaktadır.

Umumiyetle sigortalıların lehine değişiklikleri ihtiva eden kanun tasarisına komisyonca mühim bir yenilik ilâve edilmiştir. Ticaret komisyonunun teklifine göre ihtiyarlık sigortası fonlarından işçiler için ipotek karşılığı olarak %50 nisbetinde yapılan ikrazlar %80 e çıkarılmaktadır. Bu suretle işçilerin mesken sahibi olması için işçi sigortaları fonlarından daha geniş kredi sağlanması imkân dahiline girmiş olacaktır.

L
İç
er
tı
dı
öt
ma
de
Şu
rel
ted
siri

EK-71: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3657, Tarih: 09.04.1952

Doğu bölgesi yapı işleri müdürlüğü ipka ediliyor

Evvela ilga edilip, bilâhare Ekim ayına kadar vaxife görmesi tasvip edilen Doğu bölgesi yapı işleri müdürlüğü, bu kere aldığımız son bir habere göre de tamamen ipka edilmiştir.

Memleketin İmar İşlerinde, müsbet bir şekilde çalışan ve kuruluşu gayesindeki isabeti, çalışmalarla

isbat etmiş olan bu teşkilâtın, ipka edilmesi, iyi bir görüş mahsulü olarak karşılanmaktadır.

Bu hususta, henüz kesin bir emir gelmemekle beraber, aldığımız malumatın doğru olduğu ve yakında resmi emrin de verileceği kanaatindeyiz.

EK-72: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3660, Tarih: 12.04.1952

Valimiz bu yıl ilde yapılacak işler hakkında gazetemize izahat verdi

Valimiz Dediki

Diyarbakırın kalkınmasına esas teşkil eden meseleler arasında, İlçe, bucak ve köyleri yekdiğerine bağlayacak yollarla, köy okulları, sağlık müesseseleri, konuları üzerinde önemle durmaktayız.

Bu yıl, ilimizde ne gibi işler yapılacağı hakkında, kändilerinden malumat is teyen bir muharririmize, sayın valimiz Servet Sürenkök aşağıdaki izahatı vermiştir.

— Memleketimizin güzel bir parçasını teşkil eden ve halkın fikir ve ahlak asaletile, medeni kabiliyet ve zekâsile tanınmış olan Diyarbakır, her bakımdan geliştirmek ve kalkındırmak hususunda, hepimize terettüp eden büyük vazifeler vardır. Hükümet olarak, bu yoldaki vazife ve hizmetlerimizi büyük bir dikkat ve alaka ile başarmaya çalışıyoruz. Diyarbakırın kalkınmasına esas teşkil eden meseleler arasında, ilçe, bucak ve köyleri yekdiğerine bağlayacak yollarla, köy okulları, sağlık müesseseleri başta gelmektedir. Diyarbakırın bu önemli ve hayati ihtiyaçlarını sağlamak için, hükümetimiz, her yıl Devlet bütçesinden gereken ödenekler vermek suretile büyük yardım ve muzaheret göstermektedir. Geçen yıl köylerde, hükümet elile yapılan kırk üç ilk okul binasına ilâveten, bu yıl da vilâyetimiz emrine beş yüz yirmi beş bin liralık bir ödenek tahsis edilmiştir. Yapılan keşif ve plâna göre, bu ödenekle, yeniden yirmi sekiz köyde ilk okul binası yapılacaktır. Bu yıl inşa edilecek bu yirmi sekiz ilk okul binasının yerlerini tesbit ve aynı zamanda, geçen yıl yapılmış olan ilk okul binalarının da durumlarını mahallinde tetkik etmek üzere daimi komisyon üyelerinin iştirakile teşkil edilen bir heyet faaliyete geçirilmiş bulunmaktadır. Her yıl sayıları gittikçe artacak olan köy okul binalarının, ilk öğretim dâvamızın gerçekleşmesine ve gelişmesine hizmet etmeleri için elden gelen bütün gayretler sarf edilmektedir. Bina yapmak kâfi değil, bu binaları köy çocuklarıyla doldurmak ve

onları okutmak suretile değerlendirmek lâzımdır. Plânlaştırılmış olan İl dahilindeki yollardan bu yıl, bilhassa, üç ilçeyi yekdiğerine bağlaması bakımından çok önemli olan Ergani-Eğil yolu üzerinde durulacaktır. Bu yolun inşası için tahsis edilen iki yüz elli bin liralık ödenek, dört yüz bin liraya çıkarılmış ve ayrıca yine bu yol için özel idare adına, millî bankalarımızın birinden bir istikraz yapılması cihetine gidilmiştir. Bayındırlık Bakanlığı tarafından umumî yollar arasına alınıp inşasına başlanmış olan İl dahilindeki bir kısım yollardan başka, diğer ilçelerimizle köy yolları üzerinde de önemle durulmaktadır. Çermik halkının

Valimiz
SERVET SÜRENKÖK

ötedenberi önemli bir ihtiyaç olarak üzerinde durduğu ve istediği, Çermik, Siverek yolunun açılması işi de ele alınmıştır. Urfa ve Diyarbakır vilâyetleri tarafından karşılıklı olarak açılmasına başlanacak olan bu yola, ayrıca Bayındırlık Bakanlığınca da on bin liralık bir yardım yapılacaktır. Bu arada, şu noktaya da işaret edeyimki, Çermik hamamını da, tam manasile bir sağlık müessesesi haline getirmek hususunda gereken plân ve hazırlıklara başlamış bulunuyoruz. İlimiz dahilinde yeniden yapılacak ve yahut yapılmış olup da tevsi ve ikmalleri cihetine gidilecek olan sağlık müesseselerine gelince:

Diyarbakırda bin yataklı bir verem hastanesinin inşası hükümetçe kararlaştırılmış, beş yıl içinde ikmal edilecek olan bu hastanenin birinci yıla ait inşaat ödeneği olan iki yüz elli bin liranın tahsis edildiği emri vilâyete gelmiş bulunmaktadır. Bu hastanenin yerini tayin etmek için, vilâyet makamında toplanan Hıfzıssıhha meclisi, bu biranın, hastane sitesi civarında yapılmasını uygun görmüşse de, henüz bu hususta kesin bir karara varılmamıştır. Bu yıl zarfında bu önemli müessesenin inşaatına başlanacaktır. Bundan başka, bu yıl Diyarbakırda bir hıfzıssıhha enstitüsü, verem dispanseri, hemşire okulu da kurulacaktır. Verem dispanseri için eski telgrafhane binası ve hemşire okulu için de eski Halkevi binası tahsis edilmiştir. Nümune hastanesinde, ikmal edilmiş olan poliklinik ile, röntgen kılınlığı de pek yakında, halkın istifadesine arz edilecektir. Ayrıca köylümüzün sıhhatile ilgili bulunan köy içme suları üzerinde hükümetimiz önemle durmakta ve bu dâvayı kökünden hal etmek için, büyük gayretler sarf etmektedir. Diyarbakır, köy içme suları için kırk bin liralık ödenek ve kırk bin liralık da demir boru gönderilmiştir. Bu maksatla bayındırlık Bakanlığınca Diyarbakırda gönderilen bir su mütehasısı, tetkikata başlamış bulunmaktadır. Bundan başka Diyarbakır şehir içme suyu tesisatı üzerinde de önemle durmaktayız. Bakanlık tarafından gönderilen yüksek su mühendisi, belediye başkanı ile bu hususta yaptığımız görüşmeler sonunda, işin ciddiyet ve ehemmiyetine uygun bir anlayış içinde, bu tesisatın, bu yıl zarfında beheme hal ikmal için gereken tetbir ve kararlar alınmıştır. Ergani ilçe merkezinde, yapılacak su tesisatı (Devamı Sayfa 2 de)

Çelik evlerin İnşasına Başlandı

İST. (B. Y. H. A.) İstan-
bul'da tanınmış bir firma
uzun zamandan beri yap-
mış o'duğu etüdlere göre
çelik evlerin İnşası 24 saat
zarfında biterek sahibine
teslim ediliyor. Bu evlerin
vasıfları, bir kat üzerinde
İstenildiği kadar odaları kü-
çük veya büyük İstenildiği
zaman açılan pencereyi ve
ya kapama yerlerini değış-
tirmek evin küçüklük ve
büyük ügünü veya şekilleri-
ni her İstenilen bir zaman-

da büyütmek ve küçüt-
mek pek kolaylıkla müm-
kün olan bir tarzda hazır-
lanmaktadır. Gayet ucuz
mal olan bu binaların içleri
çelik bloklarla izolant ol-
duğu için kat'iyen rutubet
yapmıyor. Soğuk ve sıcak-
tan asla müteessir olmaz,
bir apartman dairesi gibi
muhkem ve güzeldir.

Bu tarz evlerin yapılma-
sı bir çok vatandaşların İs-
kân İşlerini hal edeceğinden
şüphesizdir. Anadolu'da
beş altı bin liraya mal olan
bu evlere rağbet edileceği
tahmin edilmektedir.

ka
bir
sil
nis

EK-74: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3688, Tarih: 15.05.1952

Bütün Türkiyede

Meskenler idaresi kurulması için harekete geçildi

Ankara (B. Y. H. A.)
1593 Sayılı umumî hüfzısıbha
kanununun 253 maddesi
gereğince İstanbul'da derhal
bir "Türkiye Meskenler"
İdaresi kurulması İstanbul
Viâyetine tebliğ edilmiştir.
253 üscü maddede şöyle
denilmektedir:

"Nufusu 50 binden fazla
olan şehirlerde, Belediyeler,
ikametgahların sıhhi şartla-
rını daima teftişte bulunmak
üzere bir meskenler idaresi
tesisine mecburdurlar. Bu
idareler azami iki odayı
havl evlerle daha büyük ol-
makla beraber kiraya veri-
len evleri bekar ikametgah-
larını ve pansiyonlarını,
bodrum ve tavan aralarında
bulunan ve icare verilen
ikametgahları teftiş ve mü-
rakabe ederler.

Sureti hususiyede öğren-
diğimizize göre, İstanbul'da
Türkiye Meskenler idaresi
kurulmasından maksat, hem
bütün Türkiyedeki sıhhi du-
rumu teftiş, hemde hava
parası almak üzere saklanan
bütün evleri meydana çıkar-
maktır. Bu suretle bütün
Türkiyede Mesken derdi hal
olmuş olacaktır.

Madeniyet piyasası

İthal malı inşaat malzemeleri külliyetli miktarda gelmektedir

İST -

Demir ve çelikten her nevi sac levhalar, çemberlik ve şeritler menşe fiatlarındaki yüzde 15 - 25 arasındaki düşüklük üzerine yapılan külliyetli siparişler memlekete gelmeye başlamış ve piyasada ferahlık yaratmıştır. Avrupa fiatlarının daha da fazla düşeceği endişesiyle kâr nisbetleri çok azalmış bulunmaktadır.

Diğer inşaat malzemesi de piyasada bollaşmakta ve fiatlar düşmektedir. Bütün inşaat malzemesinde kâr nisbeti hâlen yüzde 5 ile yüzde 10 arasındadır.

Bazı mamullerin iptidai maddelerini teşkil eden yuvarlak demir (firmasının 625 mm) (520 tarife, 1724 istatistik numarası) bölümünü yani serbest itha listesine konmuş olduğu için memlekete tamamen serbest bir surette girmektedir. Aynı zamanda yine çivinin mevaddi iptidaiyesini teşkil eden Karabük veya dört köşe demirler de çivi fabrikalarına bolca vertilmiştir. Bu itibarla bu mamulât yani çivinin gerek

İthal malı demirden gerekse yerli demirden yapılması kârlık meydana getirmeyecek; çivinin yüksek fiatla satılmasına imkân kalmıyacaktır.

Esasen, uzun senelerden beri imsalâta bulunan fabrikaların mamullerinin kaliteleri de yükselmiştir. Müşteriler tarafından yerli çivinin tercih edilmesi bu sene yılın inkişafını sağlamış ve yerli fabrikalar arasında rekabet dahi başlamıştır. Bu maddenin kâr nisbetlerinin bugünkü haddini aşması için sebep yoktur.

524 tarife, 1770 - 1776 istatistik numaralarına giren bilûmum demir teller için de aynı mütalea varittir. Bunların istihlak miktarı büyük bir miktar tutmamakta ve talep gerek ithalât, gerekse yerli fabrikalar tarafından karşılanmaktadır.

Kâr hadlerinin şumulüne girmemekle beraber inşaat malzemesi mevzuunda çimento fiatlarının ayrı takyit edilmiş bir rejime tâbi tutulması lâzım geldiği hususuna garret etmek lâzımdır.

Böyle ev darlığı olur mu?

Çok zaman var, ki Kadıköyünden daha öteye gitmemiştim. Dün aziz bir dostumu görmek için, küçük bir tren yolculuğu yaptım. "Kızıltoprak"dan sonra, artık etrafımı tanıyamaz olmuşum. Vaktiyle dağ, tepe, kır olan yerlerde, şipşirin villâlar, beton köşkler, sıra sıra mahalleler fışkırmış.

Baktıkça, şaşkınlığım arttı. Duvarları esmerleşmiş yaşlıların yanında yeniler, henüz boyanmış taze yapılar ve daha çerçeveleri, kapıları takılmamış yüzlerce bina etrafı kaplamış.

Az buz değil, binlerce yeni ev, göz alabildiğine uzayıp gitmede. Herkes buna bir başka mâna verebilir. Çok ve kolay kazananların, paraya karşı duydukları inansızlık, banka faizlerinin düşüsü yüzünden, sermayenin kendine kazanç alanı araması, falan filân gibi.

Ben, böyle iktisadî şeyler üstünde duracak değilim. Hayır, aklımın ermediği ve öğrenmek istediğim nokta şu:

Bu kadar çok ev, villâ, köşk, apartıman yapıldığı halde, İstanbul hâlâ nasıl ev darlığından, eski tibiriyle "Sükna buhranı"ndan kurtulamıyor? İşte bu gerçekten acayıptir. Çünkü yalnız Anadolu yakasında değil, şehrin bütün kıyılarında, hattâ göbeğinde dağ gibi yapı var.

Gerçi İstanbulun nüfusu arttı. Ama bu artışı binaların sayısına dağıtırsanız, devede kulak kalır. Ev darlığının, her halde başka sebepleri olmak gerek. Geçenlerde bir gazete İstanbulda üç bin apartıman dairesinin boş tutularak, kiraya verilmediğini yazıyordu. Kimbilir daha ne dalavereli işler dönmededir. Öyle sanıyorum, ki kira kanunu kaldırılırsa, bu çetrefil dâvanın da kökünden halledildiğini göreceğiz. Yaşayan gerçek ortada, zararlı kanun meydanda fakat hamle sahibi er nerede?

Hakkı Süha Gezgin

Türkiyenin yeni yollar ve Marshall planı

"Türkiyenin yeni yolları memleketin ana damarlarıdır". Yollar genel müdürlüğü tarafından, Marshall planı bîdayetinden beri Amerikan müşavirlerinin de yardımı ile yolların ve köprülerin inşası ve bakımı sahasında elde edilen mükemmel terakkiden bahsedilirken bu cümle sık sık kullanılmaktadır.

Türkiyede daha iyi yollar inşası yalnız bir programın yeni Türk yol şebekesinin gelişmesinin tatbik mevkiine konmuş olduğunu göstermez Fakat aynı zamanda şu da unutulmamalıdır ki Marshall planı başladığından beri hazırlanan sanayi ve zirai programlar, Amerikan askeri yardım programı muvaffakiyetle tatbik mevkiine kondu ise bu yol programı bunda mühim rol oynamıştır.

Türk yol şebekesinin geliştirilmesi programının tatbik mevkiine konmasında Marshall planının rolü şu olmuştur:

18.500.000 dolar direk yardım ve Marshall planı karşılık fonlarından Yollar genel müdürlüğüne tahsis olunan 36.680,000 Türk lirası Direk yardım sayesinde, 15,400 ton ağırlığında 3,200 yol makinesi satın alınmıştır.

Bu programın diğer mühim bir kısmını da, tanınmış 40 Amerikalı yol mütehasşısının yollar genel müdürlüğü nezdine müşavir olarak verilmiş olmasıdır. Maaşları Marshall planı tarafından verilmekte olan bu mütehasşısalar arasında, yol ve köprü mühendisleri, yol bakımı mühendisleri, malzeme eksperleri, atölye ve malzeme mağazası eksperleri bulunmaktadır. Bu eksperler, 25 000 kilometrelik yolu, her

mevsimde sefere açık bulundurmaları temin maksadıyla Yollar genel müdürlüğündeki Türk mühendisleri ile birlikte çalışmışlardır.

Yeni yol makineleri kullanılacak ve bunların bakımı ile meşgul olacak personelin yetiştirilmesi de bu programın mühim bir kısmını teşkil etmiştir. Şimdi 2000 operatör ve makinalist yetiştirilmiş bulunmaktadır.

Marshall planı teknik yardım servisi gereğince ileride Amerikalı eksperlerin yerini alacak olan, Türk mühendisleri birleşik Amerikaya gitmişler ve ihtisas kursları takip etmişlerdir. Şimdiki halde, Türk yol ve köprü mühendislerinden 24'ü kurslarını tamamlamışlar ve Türkiyeye dönerek yol programının tatbik mevkiine konmasında bilfiil vazife almışlardır.

Diyarbakırda bir çimento fabrikası kurulamaz mı?

Halı şeker kâğıt Fabrikalarına kavuşan bahiyaar vilâyetler arasına Diyarbakır giremez mi?

İFFET BABAGİL

Her köşede ve her sokakta her caddede hummalı bir faaliyetin göze çarptığı sevgili Diyarbakır ne zaman sende bir ikinci fabrikaya daha kavuşacaksın?

Gazetelerde yer yer fabrikaların kurulduğuna şahit oluyoruz. Enson konyadaki şeker fabrikası ile İzmitteki Kâğıt fabrikası gıpta dolu gözlerimi çaktı. İster şahsi teşebbüs ister devlet yardımı ile her gün yapı alanında ilerlemeleri, görülen Diyarbakır da bir çimento fabrikası kurulamaz mı? Uzak ve yakın merkezlerden yol kiralari koyarak gelen çimento, şu geniş ve verimli Diyarbakır ovasından alın-

maz mı?

Devletin vilâyetimizden hiç bir şey esirgemeyeceği malûmken sermayedarlar bu işin temelîne hizmet etseler, sonrada Devletla yardımını isteseler ne olur sanki?

Bugün Diyarbakırın şiddetle bir çimento fabrikasına ihtiyacı vardır.

Bunu bilmeyen anlamıyan hiç bir kimse yoktur. Milletvekillerial teşebbüse, bunu Diyarbakıra kazandırmaya çağırsak nice olur?..

Ben kadın kafamla iki ana ihtiyaçlarından biri çimento fabrikası diyorum.

Sizde bir an önce şehrin suyunu boruya aldirıp su taksimi işlain hâlinde isteyin. Her halde zarar görmeyiz.

Şeker fabrikası istemek Diyarbakırın hakkıdır

Susuzluktan yer altı sularına kavuşturulması tahakkuk eden ve bu iş için milyonlar ayrılan vilâyetlerle hemayarız. Toprağımız münbit ve mahsuldardır pancar ekimine müsaittir. O halde şeker fabrikasını da istemek bizim en büyük hakkımızdır.

İFFET BABAGİL

Türkiyenin en zengin ve mahsuldar topraklarına sahip Diyarbakır ihmal edilmiş seneleri yenebilecek bir duruma gelmiş buluyor. Hükümetimiz yardım konusunda onarım bahsinde hassas davranırken bu vilâyetin kalkınmasında kazancında çalışmasında amil olacak fabrika ihtiyacını da temin etmek istediği bir hakikattir. Bir çok vilâyetlerde bu işe önem veriyor bulunması sevgili Diyarbakır içinde bize ümit veriyor. Yurt madamki bölünmez bir bütündür. Doğu güney Anadolu'nun en işlek bir transit merkezi olan Diyarbakırda da bir şeker fabrikası kurulmalı ve çimentoya görülen ihtiyaç gibi, tez elden inşa ettirilmelidir.

Böyle bir teşebbüs Diyarbakır ziraat inkişafa götürecektir halka bir çalışma zemini hazırlayacaktır. Pancar sıratına en elverişli bir toprak üstünde bulunan Diyarbakır kadar bu havall bu tesisten istifade edeceklerdir. Memleketin büyüğü birleşmede şu işe teşebbüs etse

ne olur sanki?

Çekmi yoruluruz çokmu üzülürüz? Üzülürüz, Diyarbakır mevzuunda derdini diletmekte yarışa çıkarılm. Diyarbakır ilman değil şeker ve çimento fabrikaları istiyoruz. Bu istek bizim hakkımız değil mi? Un satışı piring istihsalı hububat ekimi yanında pancar ziraatinede önem verdiğimiz olacağız.

Hatta bu iş için Diyarbakır'dan bir heyet bunu istemek için Ankara'ya kadar ihtiyarı zahmet etse yeridir. Memleketimize ağız tadını verecek şeker fabrikası istiyoruz. Sayın Milletvekilleri gelin şu işe bir el koyun. Diyarbakırın sevabını alın ve milletlin kalbindeki yerini unutulmaz yapın.

Destanlar içinde Conk bayırı

(3)

"Korku deresi" ni aştık. "Cesaret Tepesi" ndeyiz. Çepçevre genç serviler, rüzgârların ektiği gür, çamlar, taze çınarlarla dolu bu tepe, vaktiyle tam mânasiyle bir cehennemdi. Tâ denize kadar inen bu toprak yarığı, bir zamanlar kum torbaları ile duvar duvar örülmüştü. Tepenin sılâhlarına râm olduğu gün, dere yatağına sığmayan düşman, makineli tüfek oraklarıyla biçiliyordu. O kum duvarlarını, işte bu keskin nişancıların dövdüğü kurşunlar ve misket dolusundan korunmak için yaptılar. Hâlâ gözlerimin önündedir. Bu dere içi, onu kuşatan yamaçlar kat kat cenaze ile kaplanmıştı. Bu kanlı gövde yığını içinde, mahmuzlar parlıyor, kırılmış kılıçlar çakıyordu. Şu açık kalmış ağızlarda, sessiz bir çığlık var. Alay kumkandanı Şefik Beyi, o günlerde Allah beğenmiş, üst rütbeliler

Yenişehirde bina inşaatı hızla devam ediyor

Diyarbakırda yenişehirde bina inşaatı hızla devam etmektedir. Bir çok tüccarlar yenişehirde ve vilâyet konağı ile Lise caddesinin etrafında sınavari evler inşa edilmektedir.

Bu arada Diyarbakırda teşekkül eden Yeni evler kooperatifi de faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Hükümet konağının karşısında ve ofis ambarına giden yol

üzerinde, altı tip olarak 54 evin inşaatı müteahhit yüksek mühendis Münip Tense l'e ihale edilmiş ve hazırlıklara başlanmıştır. İlk olarak malzeme ambarı ve tuğla ocakları hazırlanmıştır. Yakınlarda temeller törenle atılacaktır. Evvela on beş ev inşa edilecek ve bunlar ikmal edildikten sonra, inşaat bu suretle devam edecektir.

Bu toprak top yekün Türkündür toprak

Tevzii işinden gurur duymalıyız

Valimiz Servet Sürenkök bu işe ciddi bir şekilde sarılmış Cumhurbaşkanımız Celâl Bayar Diyarbakır heyetinin huzurunda kendisine teşekkür ederek bu işi valimizden beklediğini bildirmiştir.

İFFET BABAGİL

Kulağıma çaldı yine sevgili okuyucularım. Diyarbakır çevresinde binlerce açıkta kalmış topraksızlıktan geçmi evsizlikten barını güçleşmiş binlerce vatandaş toprağa ve meskene kavuşacak.

Bu ne sevinilir bir bu ne bayram edilir bir haber değil mi? Bilmem içimizde yüzünü buruşturacak kimse-ler bulur mu? Bu kadar egoistleri bu toprağın çocukları sever mi?

Milletvekillilerimiz bu işin takakkuku için ellerinden geleni yapıyorlar. Çevrede hakiki derdi Valimizle paylaşmışlar örnek bir çalışma programı ile Vatandaşları toprak sahibi kılıyorlarken bizde bir vazife düşüyor mu?

Daha tafsilâtlı illerde yazacağım bu işte köy ve arazi sahibi olanlar kendileri gibi bir çoklarının da eşit haklara sahip olduklarını

kabal ve bu işte hakiki anlayışa doğru adım atmı-yacaktır mı sanıyoruz? Bir mülkiye mevzuunu okulu bi-ze 15 senede veriyor ama bir idareciyi 30 yıldan önce kazanamıyoruz..

Gayemiz idarecilerimiz elinde tahakkukta inkişaf gösteriyor görüyoruz.

Diyarbakır mevzuunda Sayın Celâl Bayar ne demiş ise tahakkuka cibirliği ile çalışılmakta olduğunu gör-mek bizi ne kadar sevindiriyor. . Bismildeki açıkta kalanlara 3500 liralık tapu-lara sahip kiıma işi küçük değildir. Topraksız adam her zaman için bir tehlikedir sanıyorum.

Evli bucaklı arazili bir insan vücuda getirmek ve çalışmak, kanunun verdiği eşit hakları bö.üştürmek yoksula azaltacaktır. Bunun için içimiz içimize sığmıyor. Sefaleti yenmekte yardımcı ve yapıcı olalım hemşehrim.

Demir fiatları düşüyor

İstanbul — (B. Y. H. A.)
Demir fiyatları düşmekte devam ediyor. Geçen hafta (kiloda) 4 - 5 kuruş düşen fiyatlarında bu hafta da 2 - kuruş düşüklük olmuştur. Bugünkü demir fiyatları şöyledir.

6 - 8 mm. yuvarlak demir 75 krg.

10 mm. yuvarlak demir 54 krg

12 - mm yuvarlak demir 53 kuruştur.

Saç fiatlarının da (kiloda) 5 kuruş kadar bir düşüklük olmuştur.

0.40 mm. saç (kilosu) geçen hafta 105 kuruşa satılırken bugün 100 kuruştan satılmaktadır.

Kiralar meselesinde

Acele karara lüzum yok

Ankara — (B. Y. H. A.)
Mesken kiralarına dair Millî
Koruma kanununun 30 un-
cu maddesinin değiştirilmesi-
ni derpiş eden kanun tasarı-
sı dünkü meclis gündeminde
bulunuyordu

Tasarının müstacellyetle
görüşülmesine dair bütçe
komisyonu raporu okunduk-
tan sonra söz alan Daim
Sûaip müstacellyetin aleyhin-
de bulupda, Memleketin çok
büyük bir kısmını alâkadar
eden bu kanunun müstacelli-
yetle konuşulmasının yerinde
olmadığını tasarı üzerinde
birçok milletvekillerinin ko-
nuşmak istediğini beşirterek
komisyon teklifinin reddini
istedi.

Red teklifi reye konduğu
zaman münakaşalara yol
açtı. Neticede kiralar hak-
kındaki kanun tasarısının
müstacellyetle görüşülmesi
reddedildi. Bu tasarının büt-
çenin çıkmasından sonra
görüşülmesine karar verildi.

Ücretli memurlar

Ankara (TAH) Ücretli
olarak istihdam edilen me-
murların da diğer devlet
memurlarının faydalandığı
haklardan istifadesiz temin
için hazırlanan kanun tasarı-
sı bugünlerde Meclise sevke-
dilecektir.

Bütçe kanunu ile birlikte
Meclisten çıkması beklenen
mezkûr tasarıda ücretlilerin
çocuk zamları, prim ve di-
ğer ikramiyelerden istifadesi
derpiş olunmaktadır.

Malum olduğu veçhile,
asli devlet memurları kanun-
larımızın vatandaşlara bah-
gettiği birçok haklar vardır
ki, bunların bazılarında
ücretli memurlar istifade
edememektedirler.

Şehrimizde bir çimento fabrikası için teşebbüse geçildi

Şehrimizde gittikçe hızını artıran İmar hareketlerini devam ettirmek ve maliyeti düşürmek suretile bütün halkın bu memleket davasına katılmasını temel maksadile şehrimizde bir çimento fabrikası kurulması düşüncesi bir hayli zamandan beri zihinleri işgal etmiş bulunuyordu.

Dün belediye başkanının davetile yıldız gençlik kulübünde yapılan toplantıyı Diyarbakır Milletvekili Dr. Kâmil Taygı açarak, hülâsaten dedi ki:

Çimentonun yeni tarzı mimaride ne kadar önemli bir mevki ihraz ettiğini söylemeye lüzum görmüyorum. Doğu kalkınmasında şehrimiz diğer illere örnek olacak

derecede İmar hareketlerine başlamış bulunuyor. Bu hareketi desteklemek için bir çimento fabrikasının Diyarbakır veya mülhakatında kurulmasını zaruri görüyorum. Bunun için Başbakanla yaptığımız temasta, üç milyon liralık bir anonim şirket kurarsak, Devletin 25 milyon lira ile bu şirketi takviye edeceğini vaat etmiş bulunuyor. Şimdi aramızdan bir müteşebbis heyetini kurularak tesise matuf hareketlerle bu imkânların tetkik edilmesine geçilmesini rica ederim

Bundan soara Akbank müdürü Hulusi Yetişkin, Sınal teşebbüsler Türk anonim şirketi müdürü Behzat Ülgen, Ziraat Bankası müdürü söz

alarak, teşebbüsün yerinde olduğuna işaret etmekle beraber, fiiliyata geçilmesinden önce etüdlerin yapılarak müsbet bir safhaya intikal imkânı görüürse, İkinci bir toplantıda mali İktisadi cepheleleri üzerinde müzakeralara geçilmesini söylediler.

Etüdlerin kimler tarafından yapılması üzerinde de durularak yeniden bir müteşebbis heyetinin kurulmasından ziyade mevcut Sınal Türk anonim şirketinin bu vazifeyi alarak Milletvekillerimizin yardımı ile etüdlerin yapılması uygun görülerek toplantıya son verildi.

Valimiz bir basın toplantısı yaptı

Toplantıda memleketle ait önemli konular üzerinde duruldu

Diyarbakır valiliğine ta-yinlerinin birinci yıl dönü-mü münasebetile valimiz sayın Servet Sürenkök, dün vilâyette saat 16 da bir basın toplantısı yaptı.

Toplantıya Diyarbakırda çıkan üç gazetenin mümessillerile, Anadolu ajansı ve dünya gazetesinin muhabirleri iştirak etmişlerdir.

Valimiz, bu toplantıyı tertip etmekten maksadı, yapılmış ve yapılacak işler hakkında malumat vermekle beraber, daha çok Diyarbakırın kalkınması mevzuunda fikir teatisinde bulunmak ve memleket kalkınmasını kolaylaştırmak ve prensipler üzerinde durmak olduğunu söyleyerek, geniş ve ihatalı izahlarda bulundu. Memleket işlerine ait verdiği izahatta sayın valimiz, bilhassa Diyarbakırın kültür bakımından kalkınmasını istihdaf eden Millî Eğitim ve halk eğitimi konuları üzerinde önemle durdular. Verilen izahata göre, Vilâyetin muhtelif kaza ve merkeze bağlı bucak köylerinde yeniden yapılmış olan 73 ilk okul binası tamamlanmış ve bu okulların mühim bir kısmı eğitime başlamıştır. Umumi muvazeneden köy okullarına yardım faslından verilen tahsisatla yapılan bu okulların müvaziri olarak, özel idarenin de çalışma imkânlarını ve takatını arttırmak için gerekli tedbirler alındığını söyleyen sayın valimiz, özel idarenin geçen senelerden devren gelen 500 bin liralık bir borcu bulunduğunu, gelir kaynaklarını iyi işletmek suretile bu borcun 200 bin liraya indiğini ve ayrıca bütçeye merkezde üç ilk okul binası yapmak üzere tahsisat konulduğunu sözlerine ilâve etmiştir. Orta okul mevzuuna temas eden valimiz, Liceye yeniden bir orta okul açıldığını, Silvan orta okulu tevsi edilerek, eğitime hız verildiğini ve kadrosuzluk yüzünden geçen yıl açılmayan Çermik orta okulunun da bu yıl açılması için Marif vekâleti nezdinde teşebbüsde bulunduğunu söyleyerek, orta okul mevzuuna ne derece ehemmiyet verildiğini açıklamıştır.

Bu cümleden olarak Diyarbakırda bir kız öğretmen okulu inşaatına başlandığını, ve Lisenin pansiyon kısmı 50 bin lira ile tamir

edilerek orada bir orta okul açılacağını söyleyen valimiz, bundan sonra, Halk eğitimi üzerinde durmuş ve bu maksatla Diyarbakırda traktör sürücüsü ve makineci yetiştirmek üzere, erkek sanat enstitüsünde bir kurs açıldığını söylemiştir.

V A L İ M İ Z
SERVET SÜRENKÖK

Nafia kısmı:

Nafia kısmı üzerinde izahat veren valimiz demiştir: "Kara yolları stabilize olarak yapılacaktır. İmkân bulunduğu takdirde köy yollarını da aynı şekilde yapmak amacındayız. Geçen yıl özel idare bütçesinin taksizliliği dolayısıyla yapılamayan işleri bu yıl bütçenin artmış olan takatına göre, önemle ele almak karardayız. Geçen yıl tamir edilen Kulp yolu ve esaslı bir yol haline getirilen Hazro yolu ve daimî bakım yoluyla idare edilen Ergani - İstasyon yolundan başka Çermik yolundaki oyuk bir şekilde yapılan ve daimî bir tehlike arz eden menfezlerin tabliyeleri genişletilmiştir. Ayrıca Kulpu Lice yoluna bağlamak kasdile Sarım suyu üzerinde bir köprü yapımının ihalesi yapılmış, Ergani - Dicle arasındaki köprü tamamlanmış, Hani yolu, genç yolu iltisak noktasına kadar yapılmış ve bu arada bazı yollar, köprüler ve menfezler ile Çermik - Siverek yolu, Kulp - bahamdan, Kulp - Cıksı, Diyarbakır - Kilvan yolları da güzergah olarak açılmıştır."

Ziraat işleri:

Müteakiben ziraat işlerini ele alan valimiz, Diyarbakırda teknik ziraatın inkişafı için her türlü tedbirler

alındığını ve bu cümleden olarak, sekiz mütehassısdan müteşekkil bir ziraatçı gurupunun Diyarbakır merkezinde ve kazalarda da birer küçük grup ziraatçinin daimî surette ziraat işleriyle meşgul olacaklarını, köylüyü yetiştireceklerini söylemiştir. Bu arada toprak durumu üzerinde durmuş ve valimiz bu hususta şunları söylemiştir:

"Diyarbakırda 26 bin aile topraksızdır. Ve 18 bin ailenin de yeter derecede toprağı yoktur. Bu itibarla köylüyü toprağı kavuşturmak işine başlamış olmakla beraber, ayrıca toprak kanunu gereğince, kamulama işlerine başlamıştır."

Bundan sonra valimiz çalıştırma, ulaştırma, belediye işleri üzerinde izahat vermiş, işçileri barındırmak için bir barındırma evi yapıldığını ve kurulacak bir kooperatifle küçük memurlarla işçilere, şehir dışında 500 ev yapılacağını ve sağlık vekâleti tarafından bir işçi hastanesinin meydana getirileceğini ve bundan başka şayak fabrikasının yıkama kısmının ikmal edilmek üzere bulunduğunu ve sağlık sosyal mevzuunda da, Diyarbakır nümune hastanesinin tam manasile bir bölge hastanesi haline geldiğini ve 500 yataklı bir Verem hastanesinin yapılmakta olduğunu ve önümüzdeki yılda Diyarbakırda bir Hifzıssıhha enstitüsünün açılacağını ve iki kazada yapılan sağlık evlerinin faaliyete geçtiğini söylemiştir.

(Sonu yarın)

Direkt telefon görüşmeleri yapılıyor

Görüşmeleri yapılıyor

Lozra — (TAH) Târkiye — Yugoslavya ve Yunanistan arasında direkt Telgraf ve Telefoa muhaberele-ri tesis edilmiştir.

Yeni Telefoa şebekesi Atina — İstanbul, Sânik İstanbul, Gümülcene — İstanbul ve Sânik üzerinden İstanbul Bağrad olmak üzere dört hat üzerinde çalışmaya başlamıştır.

Valimiz bir basın toplantısı yaptı

Toplantıda memlekete ait önemli konular üzerinde duruldu

(Dünkü yazının devamı)

BELEDİYE MEVZUU :

Sayın valimiz belediye mevzuu üzerinde durmuş, belediyenin artan iş hacmile mütenasip bir teşkilatı olmadığından işlerinin muntazam bir şekilde yürümediğini bu itibarla, belediye bütçesi tanzim edilirken, bu noksanı telafi için, sekiz ihtisas şubesi halinde çalışmak üzere yeni bir teşkilat kurulacağını, son zamanlarda, Alipınar - bağlar mevkiilerini içine alarak, Belediye şehir hudutlarının genişletilmiş olması da nazara alındığı takdirde belediyenin böyle bir teskilata olan ihtiyacının ehemmiyetini belirtmiştir.

ÖZEL İDARE BAHSİ:

Özel idare bahsinde ise valimiz, özel idare bütçesinin iş yapacak bir duruma gelmesi için, mevcut gelir kaynaklarını iyi bir şekilde kontrol edip çalıştırıldığını, ayrıca genel meclisin verdiği yetki dahilinde, yapılacak bir istikrazla sağlanmak üzere bütçe için bir gelir kaynağı olarak, şehir dahilinde bir tamir atelyesi ve yahut Hipodrom yapılacağını söylemişlerdir.

EMNİYET VE ASAYİŞ KONUSU:

Müteakiben, emniyet ve asayiş konusunu ele alan valimiz, bu hususdaki görüş ve mutalealarını şöyle ifade etmişlerdir:

"Şehir içindeki emniyet ve asayişin, bir çok şehirlere nazaran çok müemmen olduğuna kaniim. Bu işle yakından ilgiliyim. Mütemadi bir kontrol altında bulunan emniyet teşkilatımız, şehrin sükun ve asayişini temin hususunda, geceli gündüzlü ve anlayışlı olarak çalışmaktadır. Şehir dışı asayiş ve emniyet işine gelince: Kasım ayı içerisinde, bir birini takip eden ve Bismil kazasına inhisar eden bir kaç vak'adan başka, bir senelik hadiseleri muhasebeden geçirecek olursak, hakikatlerin ifadesi olarak, asayişin bozuk bir bölgede yaşamadığımızı salâhiyetle söyleyebilirim. Asayişe müessir hadiseler, daha çok kan gütme hadiselerine inhisar etmektedir. Bu muhitin özel bir derdi olan bu kan

gütme dâvalarına, son vermek, için muhtelif tetbirlere baş vurmaktayız. Kan güden tarafları barıştırmak gibi bir tetbire tevessül etmiş bulunuyoruz. Ergani kazasının bir köyünde, tatbik ettiğimiz bu usulün iyi bir netice verdiğine kaniim. Silâhlanmayı önlemek hususunda tetbir almakta ve dikkat sarf etmekteyiz. Bununla beraber, bu bölgenin silâh bakımından kapasitesini ölçecek durumda değiliz. Vazifeliler, dikkatle çalışmaktadırlar. Bu mevzuda şimdilik bir endişe duymuyorum."

HAYIR CEMİYETLERİ:

Müteakiben söz, hayır cemiyetlerine intikal etmiş, valimiz bu mevzuda görüşlerini anlatarak, Diyarbakırda, hayır cemiyetlerini geliştirmek ve kendi gayelerine layık bir duruma gerirmek için çalıştığını, bu maksatla kurulmuş Diyarbakır hayır cemiyetinin, Ve Diyarbakırın hayır severlik ahlakına uygun bir yardım-laşma organı olarak gelişmesi için; Diyarbakırlıların

samimi bir alâka ve anlayış göstereceklerine kani bulunduğunu ifade etmişlerdir.

NİFAKCI VE MUZIR CEREYANLAR:

Bu konuşmalardan sonra, son zamanlarda memleketimizde beliren nifakçı ve muzir cereyanlar üzerinde durulmuş ve toplantıya dahil bulunan gazeteciler, memlekette ikilik yaratan, siyasi nizam ve millî tesadüdümüzü zedelemeye çalışan her türlü aşırı cereyanlarla mücadele edeceklerini, bilhassa Başbakan Adnan Menderes'in Gazi Antep konuşması ile, iki basın toplantısında ileri sürdüğü fikir ve görüşlere tamamen iştirak ettiklerini belirtmişlerdir.

Bundan sonra, valimiz gazetecilerin sordukları çeşitli mevzuları cevaplandırmış ve ilk defa olarak Diyarbakırda yapılan bu basın toplantısının çok faydalı olacağını ve bu usulün devam edeceğini ifade etmiş ve bu suretle toplantıya son verilmiştir.

İş hanı yaptırılıyor

Valimizin yaptığı basın toplantısında, Nebi caminin yıkılmış olan kısmında, vakıflar idaresi tarafından yaptırılacak (İş hanı) da mevzuu bahis edilmiştir. Valimizin verdiği izahata göre caminin minaresi yerlerden kaldırılarak, arka tarafa alınacak, mevcut çatılar tarafına yeni ilaveler yapılacak, diğer yıkılmış kısmında ise, hâyük bir iş hanı inşa edilecektir. Caminin avlusunda ve kuzey tarafındaki helalere de tamamen kaldırılıp, bunların yerine yeraltı ve sıhhi tesisi havi helalere vücut getirilecektir.

Millî kütüphane

Bu yıl açılıyor

Haber aldığımız göre, Ulucami müftühanından olup, millî kütüphane olarak istih ve tamir edilmekte olan binanın geri kalan kısmı için yirmi beş bin lira bir ödenek gelmiştir.

Bu ödenekle binanın bakıya inşaatına yakında başlanacak ve millî kütüphane bu yıl açılarak, halkın istifadesine arz edilecektir.

Durmuş Aksu

Baş komiser oldu

Emniyet teşkilatında ikinci komiser olarak çalışan Durmuş Aksu, terfi süresini başarı ile bitirdiğinden ken dişi baş komiserliğe terfi ettirilmiştir.

Bu terfiden ötürü Durmuş Aksuyu tebrik eder yeni vazifesinde başarılar dileriz.

Melik Ahmet caddesi hakkındaki karar tadil edildi

Geçen hafta belediye meclisi tarafından, Melik Ahmed caddesi hakkında verilmiş olan kararın vatanımızın haklarına ve şehrin ihtiyacına uygun olmadığı yazılmıştır. Verilen bu karara göre, Melik Ahmed caddesi, 20 ve yakut 22 metre genişletilmekle beraber, caddenin her iki tarafında yirmi metre daha derinliğine istinâk edilecek ve bu arsalar, parselenip, inşaat yaptırmak isteyen vatandaşlara satılacaktır.

Ortada, halk menfaati için, bir zaruret olmadığı halde, caddenin genişletilmesi dolayısıyla meydana çıkan evleri, sahiplerinin ellerinden cebri istinâk yoluyla almak ve bunları bilâhare, müzayede suretiler başkalarına satmak, ne hakka, nede adâlete aykırıdır.

Bu konudaki yazımızı okuyarak dikkat nazaran alan valimiz sayın Servet Sürekoğulları ile, belediyemiz, verilmiş olan eski kararın

yeniden meclis tarafından müzakere edilmesini sağlamışlardır.

Dün toplanan belediye meclisi, bu konuyu tekrar müzakere etmiş ve eski kararı esaslı surette tadil etmiştir. Bu tadil kararına göre, caddenin genişletilmesi için yeter derecede istinâk yapıldıktan sonra, caddeye çıkacak evlerin, sahipleri tarafından, belediyece verilecek plân dairesinde dükkân ve bina olarak inşa edilmesi ve yapıların bodrum katına zemin katının üç ay zarfında ikmalî esas tutulmuştur. Üç ay zarfında, musayyen nispetteki inşaatını yapmayan ve bu hususta belediyeye teahhüt senedi vermeyenlerin arazıları istinâke tabii tutulacaktır.

Hak ve maddet esaslarına uygun olarak belediye meclisinin verdiği bu tadil kararı, herkes tarafından takdirle karşılanmış ve o caddedeki mülk sahiplerini de sevindirmiştir.

Ergani belediye reisine

Kifayetsizlik kararı verildi

Bundan dört gün evvel, mutad toplantısını yapan Ergani belediye meclisi 1953 yılı bütçe müzakeresini yaparken, mevcut 14 azâdan sekizi, Ergani belediye başkanı Neşet Yalçın'a kifayetsizlik kararı vermiştir. Aldığımız malumata göre, teklif edilmeğe üzere vilâyete gelen bu karar, kanuna aykırı olduğundan vilâyete de tesdik edilmiştir.

Türkiye Mısır

Ticaret anlaşması

Kahire, (TAH) Türkiye'nin Mısır ile iktisadi bir anlaşma akdi için bir tasarı teklif ettiği ve bununla ilgili olarak kabul olunduğu resmen bildirilmiştir.

Anlaşmanın taferrüatı şimdilik açıklanmamıştır. Bu iki memleket arasında akdedilen ilk Ticaret anlaşması olacaktır. Mısır Hükümeti ayrıca, bir ödemele anlaşması tasarı teklif etmiştir.

Belediyemiz yeni bir bina arıyor

Şehir imar plânı gereğince, belediye önünden Hindi baba kapısına kadar açılacak caddenin hazırlık işleri devam ediyor. Bu müzasebetle belediye binası da yıkılarak burası büyük bir meydan haline ifraz edilecektir. Belediyemiz şimdiden kendisi ne münasip bir bina tedarik etmek için gazetelere ilan vermiş bulunmaktadır. Belediyemize gelen teklifler arasında, Nefis Atçı ve Nuri Oğuzun da teklifleri vardır. Halk arasında günün mevzuu olarak diledeceği dolaylı deval kodulara göre, bu binalardan birisinin sahibi üç senelik icar için 165 bin lira, diğeri 100 bin lira istemiştir.

Belediyemizin, mülk sahiplerinden teklifler aldığı hakikattir. Fakat belediyece henüz bu hususta verilmiş bir karar yoktur. Mülk sahiplerinin fazla bir icar talepleri hiç bir zaman onları müahaze edilecek bir mevkie düşürmez. Ancak belediyemizin, böyle yüksek icarlar karşısında her yıl bütçesine eli bir liradan fazla tahsisat koyacağını tahmin edemiyoruz. Bunun yerine bir

binaya yapma yoluna gideceğiz ve hatta yıllara sırayet suretiler belki şimdiden borçlanıp işe başlayacağını kabul etmek de kestirme yeldir.

Simsar Keleş'i biçaklayan Birisini tevkif edildi

9 2 953 Pazartesi günü Diyarbakırın molla Bahattin mahallesi, Kahraman sokak 11 sayılı evde oturan Mustafa oğlu 325 doğumlu otomobil simsarı Akif Keleş, cezasına girmekte iken, orada hiç bir sebep olmadığı halde, üç kalem Diyarbakırın Altın mahallesi, balıklı sokak 3 sayılı evde oturan Mehmed oğlu 935 doğumlu dağ kapıda berber kalfeliği yapan Hamza Vurmez tarafından Keleş'in sağ çenesine bıçak vurmak suretilerle hafif surette yaralandığı Keleş'in çarşı karakoluna vaki müraعاتından anlaşı-

ması üzerine, derhal yakalanan Hamza Vurmez hakkında düzenlenen evrakile birlikte adliyeye teslim ve ahlak ceza hakimliğince sergusunu müteakip tevkif edilmiştir.

Yakında muhakemesi yapılacaktır.

Dr. Bunch K

Meselesi hakkında iyim

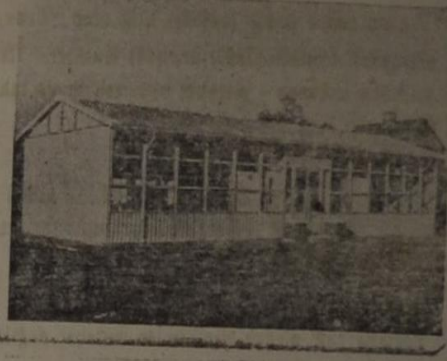
Karaçi— Karaçi'de bu'unan Birleşmiş Milletler İti-

Takma Evler

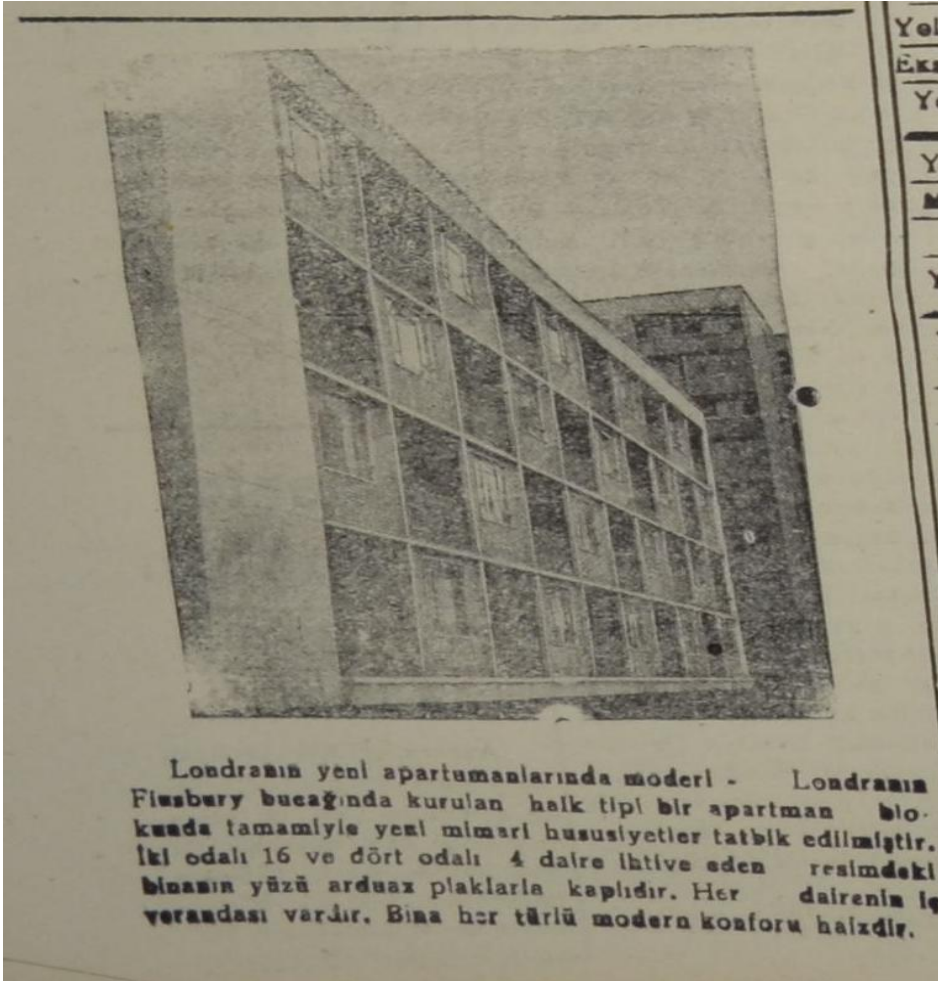
Uaport takma evler firması tarafından inşa edilen bir Afrika köyü: "Allent" ismiyle alan bu evler Uganda yerlileri için hazırlanmıştır.

Kolayca sökülebilen yeni bir motikaya takılabilmektedir. Hava şartlarına uygun olduğu gibi hasarattan da masun oldukları kadar taşımaları da kolaydır.

Bir "Allent" tipi ev, 27 Nisan 8 Mayıs tarihleri arasında Londra ve Birminghamda açılacak olan İngiltere Sanayi sergisinde teşhir edilecektir.

EK-89: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3918, Tarih: 16.02.1953

Londra'nın yeni apartmanlarında modern - Londra'nın Finsbury bucağında kurulan halk tipi bir apartman bloku tamamiyle yeni mimari hususiyetler tatbik edilmiştir. İki odalı 16 ve dört odalı 4 daire ihtiva eden resimdeki binanın yüzü arduax plaklarla kaplıdır. Her dairenin iç verandası vardır. Bina her türlü modern konforu haizdir.

EK-90: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3918, Tarih: 16.02.1953

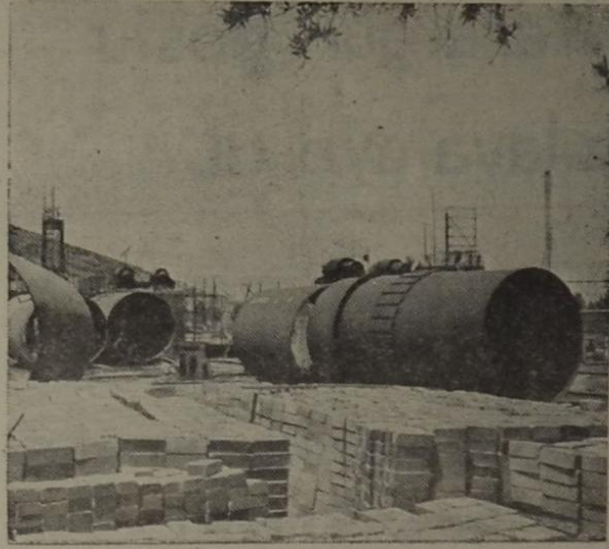
Sanayi Kalkınma Bankası İzmir'de bir çimento

Fabrikası için 5.600.000 Türk lirası ödünç verdi

İzmir'de 19 iş adamı ile senayicisi Çimento İzmir Çimento Fabrikası T.AŞ kurmak üzere birleşmişlerdir. Bu şirket İzmir'de büyük bir çimento fabrikası kurmak için Sanayi Kalkınma Bankasına başvurmuş ve kredi istemiştir. Şirketin bu talebi kabul edilmiş ve Banka bu miktarda 5.600.000 Türk lirası ödünç vermiştir. Bu miktar Marshall Planında hususî teşebbüse yardım için Sanayi Kalkınma Bankasına verdiği 54.500.000 liralık fonlardan temin edilmiştir.

Çimento Fabrikası Genel müdürü olan Danimarkalı Çimento müteahhisi mühendisi Mr. N. Hindenburg bu fabrikanın bu senenin Mayıs ayında faaliyete geçeceğini ve senede 150.000 ton çimento istihsal edeceğini söylemiştir. Bu miktar çimento Ege bölgesinin bütün ihtiyaçlarını karşılamaya kâfi gelecektir.

Çimento fabrikasının rotatif fırını Soma madenlerinin kalorisi düşük kömürünü kullanmak maksadıyla inşa edilmektedir. Mr. Hindenburg'a göre, fabrika tam randımanla çalışmaya başladığı zaman her günde Soma'dan 200 ton kömür yakacaktır. Fabrikanın rotatif fırını Türkiyedeki fırınların en büyüğüdür, kutru 3,60 metre ve uzunluğu da 124 metredir.

Yukarıdaki resimde, Sanayi Kalkınma Bankası tarafından Marshall Planı hususî teşebbüse yardım fonlarından 5.600.000 Türk lirası kredi almış olan Çimento Çimento fabrikasının rotatif fırını üzerindeki inşaat faali-

yeti görülmektedir.

Bu fabrikanın inşaatında çalışmakta olan 200 ilâ 300 işçi arasında Bulgaristan mültecileri de vardır. Bunlar Bulgaristanda da Çimento fabrikalarında çalışmış kişilerdir.

Taşan Dicle suları Bağdadta hasar yaptı

Bağdad — Nafes
Taşan Dicle'nin suları
Bağdad şehrinin güney kısmı

mlarını istila etmiştir. Aynı zamanda seller, peygamberin eshabından Süleyman El Farisi'nin mezarını da tahrip etmiştir.

Emlâk Bankası ve Gayeleri

Artık herkes bir ev sahibi olabilecektir. Bankanın imar konusu ile ilgisini biz daha çok artırabiliriz.

İFFET BABAGİL

Kurulduğu her yerde açılmış olduğu her vilâyette evsizi ev sahibi yapmak amacı ile bir çok hayırlı işler yapmış olan Emlak Bankası Diyarbakırda da açıldı. Mesut ve mutlu eşi ile ev sahibi yapmak ve bu yuvada civiltiyar sağlamak ne büyük bir hizmettir. İşte Emlak Bankası buun üzerine almış bu hayırlı işi her zaman bir çok yerlerde başarmıştır.

Sermayesi: 100.000.000 TL olan Bankanın merkezi Ankaradır. Şimdiye kadar açılmış şubeleri: Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Samsun, Malatya, Eskişehir, Gaziantep, Sivas, Antalya, Aydın, Balıkesir, Denizli, Manisa, Kayseri, Keşan ve Diyarbakırdır.

Ajanlara gellere: İstanbulda Paşgaltı İzmirde Karşıyakadır. Göz üyörkî Banka her yere imar faaliyetleri girer ve gelirlerken, ikramiye keşidelerine de yer vermiştir. Her ay ev ayrıca kaogin para ikramiyeleri, küçük emri-vadeli yapı tasarrufları ve ev hesapları çakılığında da

faaydalanılır.

Banka esas düşünceleli göyle tavaif etmektedir. «Mademki herkesin hayatta başlıca arzusu bir mesken sahibi olabilmektir. O halde: bu arzu ve emelin gerçekleşmesi için Emlak kredisi açıp vatanında mesken yaptırmanın zorlukları ile başbaşa bırakmıyalım. Bu müşâhleri halledibi mek için Türkiye Emlak Kredî bankesinde bir «Ev hesabı açtırmanız kâfi gelecektir.»

Türkiye Emlak Kredî bankasının bütün şubelerinde açılabilcek bu ev hesaplarına normal faiz verilecek ayrıca bu hesaplar ev ve para ikramiye kaşidelerinde de istifade ettirilecektir.

Gayesi sarîh sözü açık olan banka, Diyarbakıra hizmet ederken bir çok kimselerin yüzü güldü.

Bülezgini mücûvherleri köçede buseakta saktadığı parasını bir ev yaptırma mevzuu için: mesce etmek isteyenler bulacaktır. Marabuhacılar elinden gâhse ipotek sağlamak faahş ücretlerle parasını kiratayan açık gönlere bu kapıları kapatacak olan Emlak bankası bu çeşit zavalîları, tufeyilliri de yok edecektir.

Devletin vatandaş hukuksuz korur olması, buse kaşun yola ile arar olması bütün gayretleri halkı korur olması iktisadî kalkınmasına yer vermesi ile ne çok kadar çok güler yüzü yaratmıştır.

Bir memlekette güler yüzü vatandaşların çoğalması o memlekette iktisadî faaliyetleri var olduğuna isbat eder. İşte Ziraat bankası, işte iş bankası işte Akbank ve dördüocü olarak getirilmiş Emlak ve Kredî bankası hizmetimizdediler bugün sizlerimize.

— Efendim bu memlekette imar faaliyeti yapılmamaktadır.

Dememize lüzum kalmamıştır.

Bir çok eller halledi buse ka ertedim kaldıracaktır.

lere izinsiz getirilen

müsaade edilmeyecek

Eski Mısır Kraliçesi

Kahireye gidiyor

London, Nafca —

Eski Mısır kraliçesi Neriman'ın cuma günü tayyare ile Kahireye döreceği bildirilmektedir. Hükümet, sabık kraliçeye bir maas bağlamak niyetindedir ve bu hususta görüşmeler yapılmaktadır.

Geçen hafta Nesiman,
(Devamı Sayfa 2 de)

Emlâk Kredi Bankasının Büyük bir başarısı

İST. (TAH) Emlâk ve Kredi Bankası, Memleketimizde bir takma Ev sanayii kurmak üzere teşebbâslere geçmiş bulunmaktadır.

Banka, bu sanayide senelerce tecrübe sahibi firmalarla temas etmektedir. Banka, takma Ev sanayii memleketimizde kurduktan sonra mesken sıkıntısına önüne geçmiş olacak, ayı zaman-

da da meskû: Evler çok kısa bir müddet içinde gayet azuz fiatlarla talplere teslim edilecektir. Bu evlerin en büyük hususiyeti de, zelzeleye karşı mukavim olmasıdır. Banka, memleketimizde hemen hemen yeni denemek kadar bu orijinal evleri uzuz vâdeli vermeyi de tasarlamaktadır.

EK-93: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3956, Tarih: 01.04.1953

Bir çok bina yapıldığı halde Ev buhranı önlenemiyor

Diyarbakırda İmar ve bina yapımı işleri o kadar hızla devam ediyorki, bunu hayretle kargalamamaya imkân yoktur. Yeni şehire bir veya iki ay kadar gitmediniz mi, birde bakıyorsunuz, zengiler tarafından yaptırılan bir çok modern bina birden bire yükselmiş şehrimize daha başka bir güzellik ilave etmiştir.

Yapı işleri bu şekilde ve bu hızla devam ettiği takdirde, yakın bir atide yeni şehir evleriyle bağ köşkerinin birleşeceği muhakkak nazariyle bakabiliriz.

B'nâenaleyh, bu kadar bina yaptırılmasına rağmen, şehrimizde yine ev buhranı devam edip gidiyor. Buna da sebep, şehir nüfusunun gittikçe artmasıdır. Herhangi bir işsizlik ve yahut ticari bir sebep dolayısıyla köylerden ve civar vilâyetlerden şehrimize vaki olan akın

neticesinde, artan nüfus kesafeti keşşisinde tabii olarak ev buhranı da baş gösteriyor.

Buna ayrıca bir çare aramak lâzımdır. Her ne kadar şehrimizde Emlâk ve kredi bankası açılmışsa da, onun da para ikraz şartları ağırdır. Bu yüzden fakir halkımız bu bankadan istifade edemiyor. Zira banka, yaptırılacak evin birinci katı ikmal edilmedikçe para vermemektedir. Halbuki banka-nın gayesi, evsiz vatandaşları ev sahibi etmek olduğuna göre, arası mevcut olup da bina yaptırmak isteyenlere de para vermek çareleri aranmalıdır. Ancak bu suretle vatandaşlar ev sahibi olmuş ev buhranı da önlenmiş olur.

EK-94: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3966, Tarih: 13.04.1953

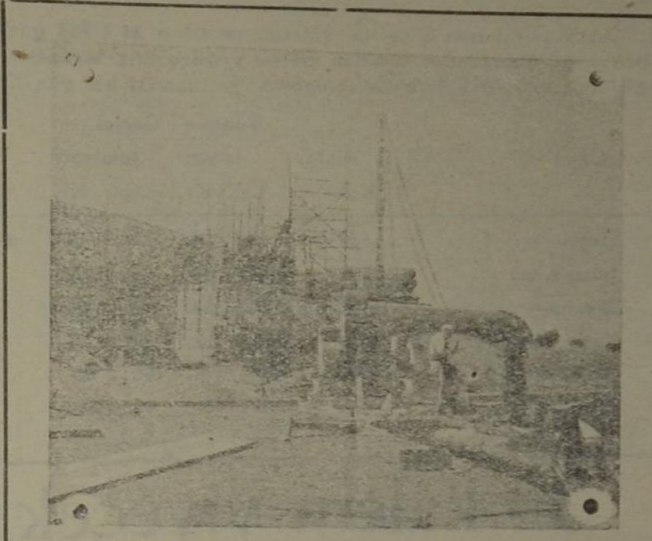
Bir İngiliz ve bir Danımarka firması, Amerikan yardımı ile

Türkler için bir çimento fabrikası kuruyorlar

Izmir civarında büyük bir çimento fabrikasının inşası, beynelmîlî işbirliğinin göze batan bir numunesini teşkil etmektedir. Bahis mevzu fabrika, Çimentaş fabrikasıdır. Fabrika, bu maksadla Çimentaş kumpanyasını teşkil etmiş olan İzmirli 19 iş adamı ile sanayicisine aittir.

Bu fabrikanın inşası, Türkiyede hususî tegebbüse yardım maksadıyla Marshall pânî tarafından sanayi kalkınma bankası emrine verilmiş olan fonlardan finanse edilmiştir. Çimentaş kumpanyası, fabrikanın inşasına yardım maksadıyla bankadan 5 600 000 Türk lirası almıştır.

Fabrikanın ana temelleri ve beton, Braithwaites and Cie adlı İngiliz firması tarafından hazırlanmaktadır. Makinelerle malzeme ise, F. L. Smidth et Cie adlı Danımarka firmasından satın alınmıştır. Aynı firma, bu makineleri yerleştirmek işini de üzerine almıştır. Bu danımarka firması personellerinden Mr. Hindenburg, 8 senelik bir müddet için Türk firmasına ödünç verilmiştir. Mr. Hindenburg, yeni Çimentaş çimento fabrikasının umum müdürüdür. Danımarka firması, makinelerin ve malzemenin fabrikada yerleştirilmesi işine yardım etmeleri için 16 mühendis ile eksperleri de danımarka dan göndermiştir. Bu yabancı eksperler, fabrika dahilinde Türk eksperleri ile yarı yarıya çalışmaktadırlar.

Yukarıdaki resimde, İzmirli Çimentaş fabrikasında süratle ilerlemekte olan inşaatın bir manzara görülmektedir.

F. L. Smidth adındaki danımarka firması, dünyanın en mühim çimento fabrikaları inşaatçısıdır. Dünyadaki çimento fabrikalarından ya-

rısından fazlası bu danımarka firması tarafından inşa edilmiştir. Çimentaş'ın umum müdürü Mr. Hindenburg Çimento sanayinde 25 seneden beri çalışmaktadır. Mümâkeyh bu arada 11 senede Hindistanda kalmış ve ora çimento sanayininin kurulmasında rol oynamıştır.

Türkiye Hürriyet Cephesine dahil oluyor

Nav York, — (US S) — Bir çok memleketlerdeki akademik müesseseler ve liderler gelecek sene dünya şumûl cepheden, soruşturma, düşünme ve konuşma hürriyetini geliştirmek yolunda Amerikalı meslektaşlarının

gayretleriyle iştirak edeceklerdir.

Bunlar, Columbia Üniversitesi'nin 200 üyesi yıl dönümü münasebeti ile 1954 senesi için kabul edilmiş olan 'İnsanın marûnat elde etmek hakkı ve bunu serbestçe kullanması, konusunun geliştirilmesine iştirak

39 katlı b i n a

New - York — Nefes

Birleşmiş Milletlerin New York'taki 39 katlı binasının ziyaretçiler tarafından geliştirilmeyen kısmı bodrum katında bulunmaktadır. Burası binanın "mekanik kalbi," teşkil eden mühim bir kısımdır.

Sokak seviyesinden üç kat aşağıda bulunan yerde binanın soğuk ve sıcak hava tesisatı, tamir atölyeleri, boyahaneleri, mobilya tamirhanesi, evrakların muhafaza edildiği kasalar, ve garaj kısmı bulunmaktadır. Burada 150 işçi çalışmaktadır.

Binanın bakımı ve Birleşmiş Milletler binasında her gün gelen 5 600 kişinin ihtiyaçları ve konforu yerin altında idare edilmektedir.

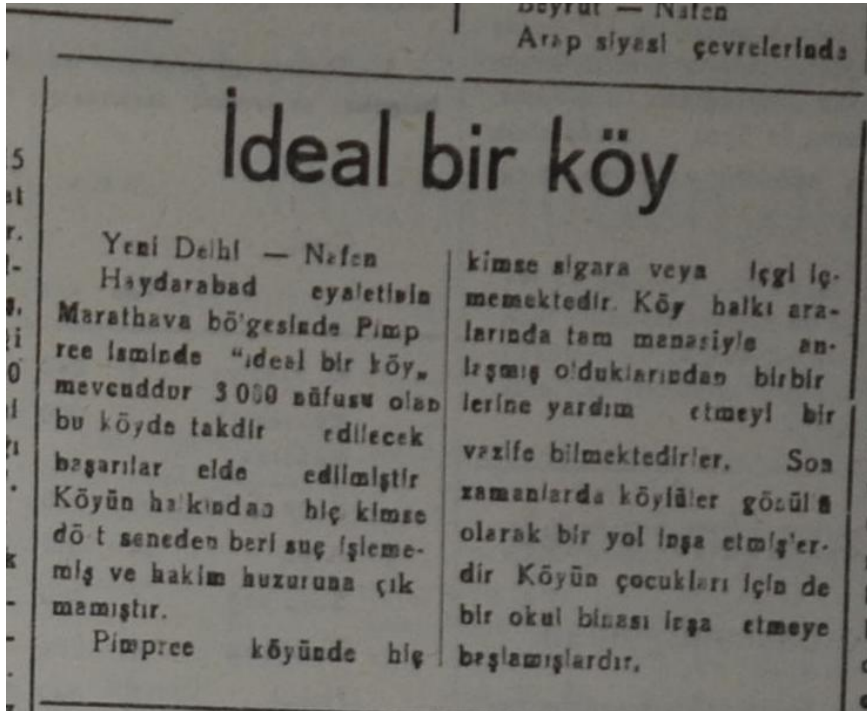
Yerin altında iki kat garaj olarak kullanılmaktadır. Bu garaj 1,500 otomobil alabilecek büyüklüktedir.

Resimle Dünya Olayları

Nairobi yakınlarında Makongeni de, Afrikalı demiryolu işçileri için hazırlanmakta olan blok halindeki apartmanların birincisi geçenlerde tamamlanmıştır. Apartmanlar Avrupalı bir inşaat mühendisinin nezareti altında tamamen Afrikalı işçiler tarafından inşa edilmiştir.

EK-97: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 3999, Tarih: 21.05.1953

EK-98: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4015, Tarih: 09.06.1953

Yugoslav Hükümetinin Hediye ettiği takma evler

Akdeniz

Derinliklerine dalacak

Paris — Nafca

Bu yaz aylarında profesör Picard ile Tulun derinliklik eksperleri arasında bir «denize dalma müsabakası» tertip edildiği anlaşılmaktadır. Profesör Picard hazırladığı yeni bir Batyscope ile Akdeniz derinliklerine dalecektir. Bu makine, İtalyada hazırlanmıştır.

Tulun eksperleri de, Picard'a ait eski bir model yenilemişlerdir ve enuzula denizin dibine inceklerdir.

Çanakkale (B. Y. H. A.)

Yugoslav hükümetinin Yenice Gönen zelzele felâketzedelerine (10) ar takma ve hediye ettiği malumdur.

Bu evlerden (10) tanesi şehrimize getirilmek üzere İzmirden vapura yüklenmiş bulunmaktadır. Bu güvelerde şehrimize gelecek olan bu evler derhal kamyonlarla Yeniceye gönderilecek, Yenice'nin yeni kasaba planına göre tesbit edilen yerlerde Yugoslavyalı manitörler tarafından kurulacaklardır. Bu vesile ile de Yugoslavya hükümetinin bu çok güzel yardımını delayızla, felâketzedeler adına şükranlarımızı belirtmeli bir bereğ bildiriz.

Şırnak ve Pervari hükümet konağı

Ve memur evleri sui istimali

400 bin liralık dâva maznunlarının duruşmalarına
dün de ağır ceza mahkemesinde devam edildi

Şırnak ve Pervaride, müteahhit Celal Can tarafından yaptırılmakta olan Hükümet konağı ile memur evleri inşaatında, yapılmadığı halde, bazı işleri yapmış gibi gösterilerek sahte istihkak raporu taszım ile 400 bin lira almaktan maznua kontrol memuru Hüseyin Akın ve eski Doğu bölgesi yapı işleri müdürü yüksek mühendis Galip Şener'in duruşmalarına dün de ağır ceza mahkemesinde devam edildi.

Mahkeme salonu fen memurları, müteahhitler, yüksek mühendis, Doğu Bölgesinde çalışan usta ve kalabalık bir halk kitlesine dolmuştu.

Heyet mahkeme salonuna gelerek yerlerini aldıktan sonra, maznualardan Hüseyin Akın ve yüksek mühendis Galip Şener huzura alındılar.

Maznun vekillerinden avukat Senai Meriç, Muhtetin Çağır, Menden Arman, Necia Baltacıoğlu da gelerek yerlerini oturdular.

Colse açılınca ilk olarak gelen bazı evraklar okunduktan sonra, amme şahidi Hakkı Kantürkün dinlenmesi için Şırnak asilve ceza mahkemesine, Ahmet Aslanın dinlenmesi için de Van ağır ceza mahkemesine yazılan yazılara cevap gelmediği anlaşıldı.

Müteakiben yazılan yazılara gelen bazı cevaplar okunduktan ve bu cevaplara karşı, maznualarla avukatların müdafaaları dinlendikten sonra, Bayındırık vekâletli müfettişlerinden olup bu mevzu üzerine tahkikat yapılarak fezlekeye bağlayan yüksek mühendis Kemal Öğerden şahit sıfatıyla meselenin teviri bakımında

ifadesi alınarak verdiği uzun boylu izahat dinlendi. Müfettiş Kemal Öçer verdiği izahatte:

— Bu mesele hakkında vekâlet emriyle yapmış olduğu tahkikat ve teahkikatta, Şırnak ve Pervaride, müteahhit Celal Can tarafından yaptırılmakta olan Hükümet konağı ile memur evleri inşaatında, bazı kısımlar yapılmadığı halde, yapılmış gibi gösterilerek sahte istihkak raporu taszım suretiyle kontrol memuru Hüseyin Akın ve Celal Can taraflarından taszım edilen bu raporlar, eski Doğu bölgesi yapı işleri müdürü yüksek mühendis Galip Şener'e de tuxa ettirildikten sonra, bir kaç istihkak raporu ile bu suretle 400 bin lira alındığı ve anaatınc, bu istihkak raporlarının tekeriür ettiğine göre,

(Diyarı Sıfı 2 de)

Yeni Şehirin

Cadde ve sokaklarını
adlandırmak lâzım

Yeni Şehirde inşaat hızla devam etmekte, gerek Şahıslar, gerek kooperatifler tarafından mahalleler kurulmaktadır.

Bu yeni ve Őirin evler yapılırken, belediye tarafından sağlanması gereken bin bir ihtiyaçtan bugün bir tanesini ele alıyoruz.

Yeni Şehir sakinlerinin de, Şehir iindekiiler gibi, her birinin başka Şehirlerle bir münasebeti bir bağı vardır. Burada oturanlar bugün bu münasebeti idame ettirememek ve güçlölkle temin etmek betbahtlığındadırlar.

Çünkü başka Şehirlerde bulunan akraba ve dostlarına nası bir adres bildireceklerini bilemiyorlar.

Yeni Şehirin cadde ve sokaklarını artık adlandırmak zamanı geldi mi dersiniz ?

I  N E

EV ve İNŞAAT YAPTIRANLARA

M Ü J D E M Ü J D E

Aşağıda kutur ve metre fiyatları yazılı 450 dozaşla atölyemizde imal edilmekte olan çeşitli büzleri görmek her inşaatçının menfaati icabıdır.

C i z e l		F i a t	
		k u r u ş	
10	luk Büz	150	metre tül
15	" "	250	" "
20	" "	350	" "
25	" "	400	" "
30	" "	500	" "

D.ka büyük abatlarda da pıazarlıkta sipariş kabul edilir.

Ayrıca her çeşit renk ve desende KAROSİ-MON ve KALDIRIM KARO stoklarımızın her an için mış teritlerimizde hazır amadadır.

Pek yakında atölyemizde karacağımız polisör teçhizatla yine her renk ve desende İMAKLI ve MOZAYİK TAŞLI karolarımızda satış arz edeceğiz.

İmalatlarımızın piyazlardaki maliyala ilgili ve kalitelerinin tetkik edilmesi bilhassa rica olunur.

İZZET PAŞA
CADESESİ No: 71
SALİH GÜLSÜN

EK-102: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4049, Tarih: 21.07.1953

Vatandaşı ev sahibi

Yapmak için müsbet çalışmalar

Ankara — (B.Y.H.A) Türki ye emlak kredi Bankası sermayesini 300 milyona çıkarsak kanun tasarısı dâim mecliste görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Kanunun tamamı üzerine de konuşan Cemal Türk, mesken davasında ve bunun ehemmiyetinden bahsederek bazı temennilerde bulunmuş tur. Bundan sonra konuşan Başvekil Adnan Mendres son yıllardaki inşaat faaliyetinden ve bu faaliyetin arttığından geniş bir kitleyi ev sahibi yapmak yolunda çalışıldığı, bir çok memleketlerde hıla mesken davasının mevcut olduğunu söylemiş ve D. P. nin iktidara gelmesi (Devamı Sayfa 2 de)

Suriyede yeni

Hükümet Teknisyenlerinden kurulacak

Şim — Nefen

Sen plebisitile cumhurbaşkanı seçilmiş olan general Çiçekli'nin teklisyenlerden müteşekkül bir hükümet kurmakta olduğu bildirilmektedir. Bu hükümette iktisadi maliye ziraat eksperleri; bütçe ise emektir Bunlar milletvekili olmayacaklardır. Yeni anayasa Amerikan anayasası şekliyle hazırlanmıştır General Çiçekli aynı zamanda Cumhurbaşkanı ve hükümet reisidir.

EK-103: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4049, Tarih: 21.07.1953

Şehir ve Şehircilik

Y. Mimar
ŞÜKRÜ ÖGEL

1 — Şehirlik nedir? Şehircilik insan topluluklarının yaşayacakları yerleri, onların hayat ve çalışmasına en uygun bir şekilde kurmak ve düzeltmek için lüzumu olan bilgileri toplayan yeni bir ilimdir. Bu yeni ilim ancak yirminci asrın ilk yıllarında bazı genç ve bilgili mimarlar şehir kurmak yolunda ortaya koydukları yeni teorilere verilen bir isim olmuştur.

Şehir yapmak, şehir planlamak, şehri plânlamak dediğimiz bu yeni ilimin anlamını tam olarak veremiyorlar. Çünkü bir şehir kurmak yalnız binalar ve yollar yapmak veya bir plâna göre sokaklar açmak demek değildir. Bu kurmanın birde hayali sosyal, ekonomik ve artlatik etimleri vardır.

Bir şehir tabiatın vücudu getirdiği her hangi bir uzuv gibi yaşar büyür, değişimler geçirir ve hatta öür. Bu bakımdan şehirlerde yaşayan canlı bir varlık gibi bakılabilir. O nu bir binalar kümesi olarak görmek yanlıştır.

Bu ilim şehirlerin nasıl doğduklarını, hangi sebepler altında büyüdüklerini, basitliklerinin neler olduğunu, sosyal hayata göre nasıl kurulmalarını lâzım geldiğinde, ekonomik yönden en çok nasıl verimli olacağını gösteren ve buna ilgili bütün bilgileri toplayan bir ilimdir. Yarım asra geçinceye kadar bunlar hep ihmal edilmiş ve şehirlerle yalnız binaları ile sokakları düşünülmüş, sosyal ve ekonomik etimlerle alt hiç bir şey düşünülmemiş.

İşte böyle bir ihtiyaç ortaya çıkınca yavaş yavaş dikkatler o tarafa çevrildi ve o vakit eski şehirlerin ne gibi sebepler altında doğduğunu şekillerinin büyüyelerinin ne gibi sosyal ve ekonomik hadiselerin tesiri altında değiştiği, hatta tek bir mimari eseri gibi hangi usula uymanın lâzım geldiği araştırılarak yeni kavunlar bulunmuştu. Şehirlikte yeni ufuklar açtı, artık şehircilik yol açmak, meydanlar bırakmak, bahçeler parklar yapmak veya binaların plâna ve şekillerini birer kavun bağlamak gibi mühendislik işlerinden ibaret kalmadı, şehirler ancak bu işte teorik ve pratik bilgileri kuvvetli ihtil-

alın sahibi mütehasşisler tarafından kurulup düzeltilileceği anlaşıldı.

Şehir isminin olan bu şehir mimarlığı koyulunca yepyeni bir ilim meydana geldi. Ve artık şehircilik bir hendece ve işe işi olmaktan çıktı, insanların hayatı ile ilgili sosyal ilimler sırasına girdi. Eskiden beri bu işle karıştırılan belediyeçilik de ayrı bir bilgi olarak ayrıldı. Nasıtlı bir evi yapmak ve kurmakla o evin her günkü hayatını işletmek meseleleri ayrı ayrı şeyler ise bir şehri kurmak, ve işletmeninde ayrı ayrı işler olduğu anlaşıldı. Bu şehir sokaklarına bakımı, temizliği, süpürütülerinin kaldırılması, yiyecek içecek yatacak gibi işlerin kontrolü, taşıma vasıtalarına işletilmesi, gelişine artırılması gibi işlerin o şehri kurmak ve bina etmek için lâzım olan bilgilerden başka bilgilerle ilgili olduğu görüldü. Bu sebeple şehircilik belediyeçilik birliğinden ayrıldı.

Bununla beraber şehircilik işleri sınıf şehircilere inhisar eden bir iş değildir. Bu işte de Mühendislerdeki vızfesal ve işleri vardır. Bu işleri mühendislere hışretmek yanlış yanlı ise sınıf şehircilere de hışretmekte doğru değildir.

Şehir kurmak esaslı ilimlere ihtiyacı olan bir varlıktır. Cemiyetin bütün faaliyet ve yaşamı ile alakadar olan bir çok meselelerle ilgili olduğu için bunu yalnız bir şehirci düşünmesi ile yapmak imkânı yoktur. Şehir için yanısıra mühendislikte mühim işler vardır. Bir şehrin bulunduğu araziyle işlemek, drenaj ile hıştasını yapmak, o toprak hışvaline alt tetkikler yapmak, araziyle sınırlamak gibi işler. Yolların inşaatı, lağımların teşkil ve inşaatı, elektrik ve gaz teşkilatı, şehre gelecek suyun tedariki ve inşaatı. Lağımların ve pis suların akıtılması ve tasviyesi. Pâneların araziye tabii ve yollarla arsaların hudutlarının tayini, Traşvay, metropoliten, liman gibi taşıma vasıtalarına alt teşkilatın kurulması ve inşaatı. İşte yukarıda sayılan işler tamamen mühendislik işleri dahilindedir. Bu mühendislik işlerinden başka ekonomi, hışvasat ve sosyal etimlerde de çok işler vardır. Mühendislikte inşaat işleri de (Devamı Sayfa 2 de)

Şehir ve şehircilik

(Şiş Tarafı Sayfa 1 de)

Bu sebeple bir şehrin inşaat planını layihâ vıcılıle hışriyabilmek için şehirci veya mühendis olarak bir tek adam değil bir takım hışvalinin hışliktle çalışması lazımdır, ki bu hışvaliler Mimar, Mühendis, Hukukçu, maliye, İktisadî, Hışvasatçı gibi şiflerden ibaret olmalıdır. Bu zatlar öyle gelişmiş kişiler olmalı ki inşaat yapmış ve inşaatçı şehirlerin inşaatı ile ilgili olarak da bir

icabeder

Bir şehrin inşaat planının mükemmel olabilmesi için yukarıdaki hışvalinin mükemmel olması hışlidir. İktisadî mahdat olan ve hatta bu ilimle hışli olan fakat öduka teknik adamı olan bazı kişilere yapılmış bir çok planların kabulü tabii olmadı ve şehirleri bir gotzararla ve sonra den tamir ve teshih kabul omşyan hatelara sokulduğu da bir

çok şehirlerde görülmüştür. mükemmel bir bina yıkılıp düzeltililebilir fakat milyonlar sarf edip kurulan şehirleri düzeltmek bu gışakü iktisadî devirde imkânı bir iş olacaktır. İktisadî hışvalinin kurulması yeni şehirlerin esaslı bir etimden geçtikten sonra kurulması o şehir için hışvalinin bakımından lazımdır.

ŞÜKRÜ ÖGEL

Şehrimizin modernleşmesi karşısında Harabe çarşısı

Diyarbakır'a gelen her hangi bir zat, evvelce gör-
düklere kıyas kabul etmi-
yecek şekilde imar hareket-
leriyle gittikçe inkişaf ettil-
ğini ve yeni şekilde bir çok
modern binaların yükseldi-
ğini göürce, hayretten ken-
disini alamıyor, bu ilerle-
me ve imar hareketlerinden
dolayı iftihar duyuyor.

Fakat bu zat gezdiği
sırada, harabe çarşısına uğra-
dığı zaman gittikçe modern-
leşen bu güzel şehrin orta-
sındaki bu müzehrefat ve
mikrop yuvasını görürce,
kendisine gelen tiksiniye
karşı, acaba burasının da
temiz bir hale konulması
mümkün değil midir, diye
kendisini haklı olarak

soruyor.

Fihakkı, harabe çarşısı,
şehrimiz için bir yüz karası
halinde ve pislik içerisinde,
eskişinden daha fena bir du-
rumda devam edip gidiyor.

Belediye reislerinden ba-
zıları bu çarşı ile alakalan-
mış, barakaları yıktırarak,
buradaki esnafı eski yoğurt
pazarına naklettirmek sureti
le, burasını temiz bir hale
sokturmuş ve hatta yarı ba-
şında, şimdi kereste fabrika-
sı olarak kullanılır, modern
ve üstü kapalı birde satış
yeri yaptırıldığı halde, bir
türkü halkı bu pis yerden
başka bir yere nakletmek
imkânı bu'naamamıştır.

Hele şimdi daha pis ve

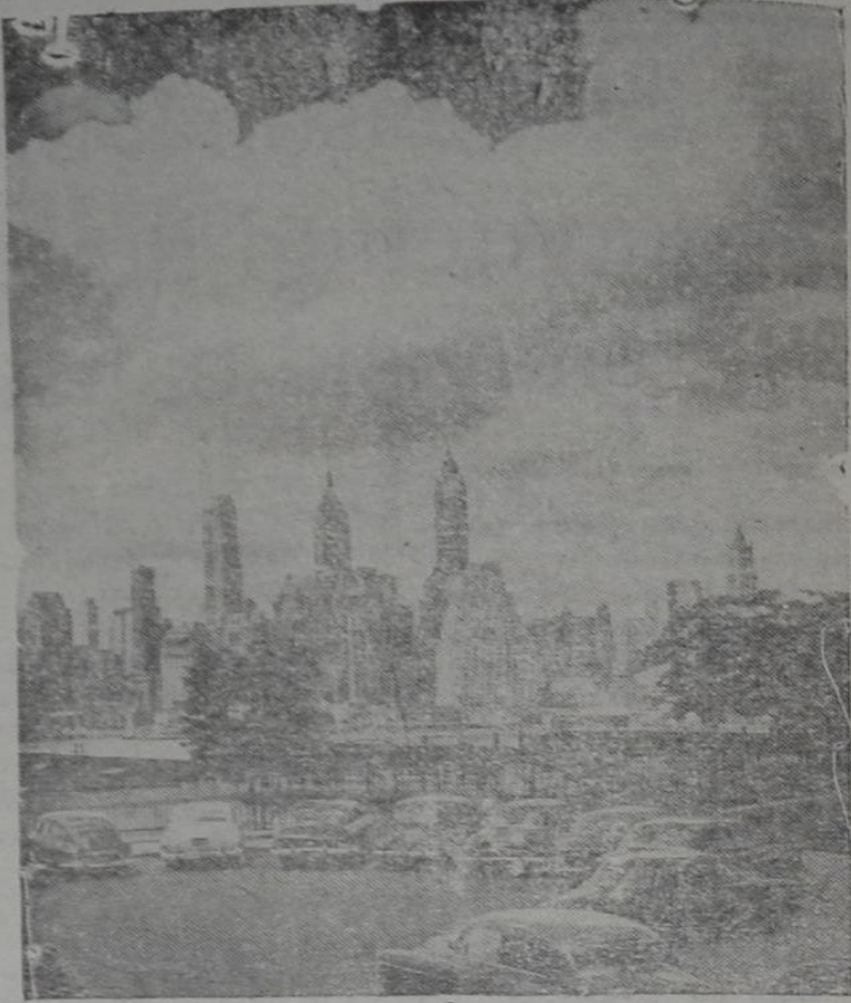
daha berbat bir şekil alan
burasında, bir çok b'çimsiz
tahta barakalar yapılarak,
bir birine gi'miş, tam şeh-
rin en kısıf ve etrafında pek
çok tüccar mağazaları bu'na
nan bu yerde, maszallah bir
yangın zühur ettiği takdirde,
çarşının baştan başta yanma-
sı ve bir çok servetlerin
mahvü heba olması karşı-
sında, burasını bugünkü ha-
lile muhafaza etmenin ma-
nasını bir türlü anlayamıyo-
ruz.

Gittikçe güzelleşen ve
modern bir şekil alan şeh-
rimizin, ortasındaki bu pis
ilk yuvasının islahı her neye
mütevakkil ise yapılmasının
temel hususunda ilgili ma-
kamların önemle dikkat ne-
zarlarını çekeriz.

Kendilerine kemiser

EK-105: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4060, Tarih: 03.08.1953

Resimle Dünya Olayı

Birleşik Amerika'nın en büyük şehri olan Nev York'da 75 muhtelif ırka mensup insan yaşamaktadır. Bu sekiz milyonluk şehir Amerika'nın malî merkezi, başlıca ticarî limanı ve en çok istihsal yapan sınaî bölgesidir. Bunlara ilâveten Nev York'da dünyanın en büyük ve en güzel tiyatroları, müzik holleri, müzeleri ve kütüphaneleri bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler genel merkezi de buradadır.

EK-106: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4073, Tarih: 18.08.1953

"YIKMAK İLLETİ,"

DİKKAT ediyormusunuz, bilmem; İstanbulda bir "yıkma illeti,, alıp yürüdü. En geniş caddelerde çift cepheli koca koca kârgir konaklar yerlere seriliyor. O talık toz duman içled: Kazmalar şab tanmış, balyozlar havada: Yıkıyorlar, yıkıyorlar, yıkıyorlar.

Yakından bakarsanız, yâreğleiz titre-. Bir metre kalınlığında ho'asan duvarlarda tuğlalar ve granit kesmeler, ancak küçük parçalar halinde koparılabilir. Potrel'ler dersiniz, eski yalı kazıkları heybetinde. Fakat yıkıyorlar. Duvarlarını kaplayan (kartop'yer)lere çim zihlara, yıldız (şemse)li tavaçlara oymalı sütunlara acımada, habire yıkıyorlar.

Sebebi pek kapalı değil. Eski binalar az kira getirmede. Odalar büyük, salonlar at meydanı. Sofalarına bugünkü apartmanların daireleri sığar.

Çifte merdivenlerin kapladığı yere bugünkü mimarlar, bir apartmanlık arsa gözüyle bakıyorlar.

Değer terazisi', sade maddeyi tartmağa başladı başlaya', ne güzelliğe, ne zevke, ne de tarihlî asaletin kıymetli kaldı. Çakıl taşı da, pirantayı da aynı hissiyatla ve yalnız ağırlıklarını göz önünde tutarak, tartıyor.

Bir kosağın harabesi üstünde fındık odası, nohut sof'lu üç dö t apartman kura'uyor. Kira farkı korkorkunç farkı görüyor.

İstanbul, nerede ise (Kilyos)tan (Silivri)ye varacak. Ama halâ ev darlığından kurtulamadık.

Son y kıcılığa bir sebebi de g l ba bu.

Hakkı Süha Gezgîn

Resimle Dünya Olayı

Kendi evlerini inşa eden İngiliz işçileri Birmingham da bir fabrikada çalışan işçilerden müteşekkil bir grup aralarında bir mesken inşaatı cemiyeti kurmuşlardır. İş saati haricinde bu cemiyet azaları Birmingham yakınlarında edindikleri bir mahalde evlerini inşa etmektedirler Grup çift katlı 42 ev yapmak tesavvurundadırlar bukların bir kısmı şimdiden bitirmiştir. Resimde şantiyenin bir kösi görülmektedir.

EK-108: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4091, Tarih: 11.09.1953

Diyarbakir Defterdarlığından Ev enkazı satılacak - Sur anbarları kiraya verilecek

KÖYÜ	CINSİ	Muhammen kıy-	Muvakkat
		met mecmuu	Tminat mecmuu
		Lira	Lira Kr.
Diyarbakir	Şehir etrafındaki (74) adet sur anbarının bir senelik icarı	816	611 25
Karabağ köyü	(22) adet göçmen evi enkazı	4450	339 75
Köprübaşı	(7) " " " "	1950	146 25

İlân

1 - Merkez kazasına bağlı Karabağ ve Köprübaşı köylerinde bulunan, toplam (29) adet boş göçmen evleri enkazının parası peşin ve def'aten ödenmek şartıyla satılırları ile, Diyarbakir çevresindeki (74) adet sur anbarlarının bir güne müddetle icarının parası ay be ay ahromak üzere 16(9)953 gününden itibaren açık artırma usulü ile müzayecide çıkarılmıştır.

2 - Sur anbarlarının icar ihalesi 3 10 953 Cumartesi ve ev enkazı satış ihalesi de 5 10 953 Pazartesi günü saat 10 da Defterdarlık dairesinde toplanacak satış komisyonunda yapılacaktır.

3 - Her ev enkazının muhammen kıymeti ile her sur

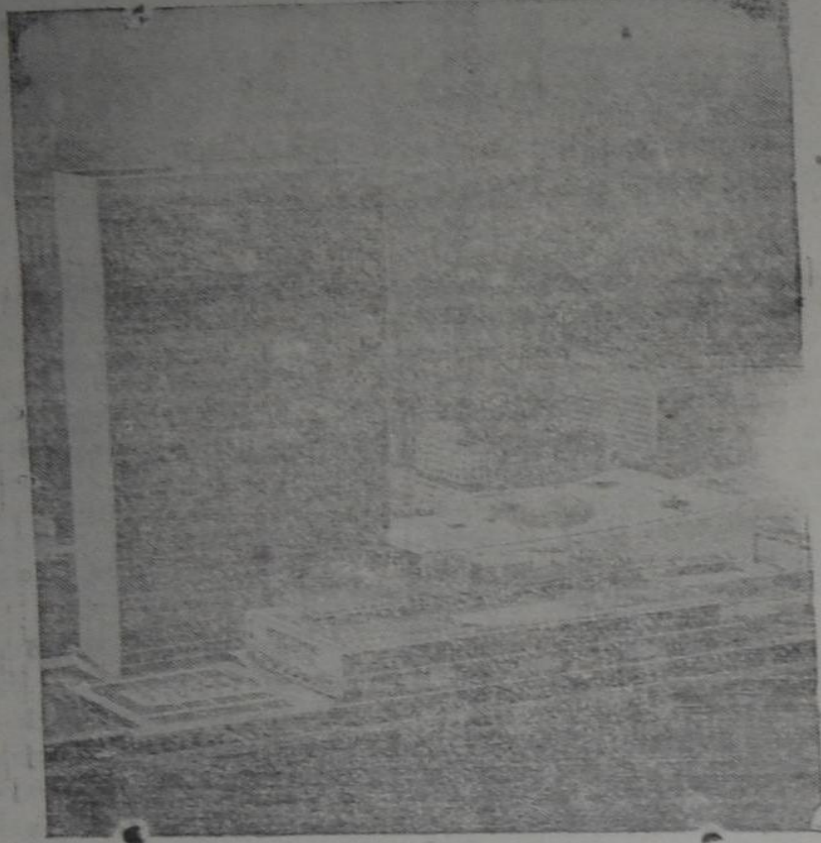
anbarınının senelik icar muhammen kıymetleri ayrı ayrı olarak müzayede kalmalarında yazılıdır.

4 - Gerek ev enkazlarının satışına ve gerekse sur anbarlarının icarına ait hususî malûmatın şartnamelerinde gösterilmiştir.

Talimatın tarihleri yukarıda gösterildiği gün ve saatlerde muhammen kıymetlerinin % 7,5 nisbatındaki teminatı makbuzlarla birlikte adı geçen komisyon, şartnamelerini görmek ve bu husus hakkında daha fazla izahat almak üzere Millî Emlâk Müdürlüğüne müracaatları ilân olunur.

No: 24

Resimle Dünya Olayı

Sulhun merkezi olarak adlandırılan Birleşmiş milletlerin Newyortaki merkezi üç binaya yayılmıştır bu binalardan biri 39 katlı Genel sekreterlik Binasıdır, ikincisi etrafında muhtelif balkonları bulunan ince uzun konferans salonu önde ve sonuncusunda Genel kurul binasıdır bu binalar muhtelif yerlerinden birbirlerine bağlıdır bu binaların plan ve inşaatında muhtelif memleketlerden gelme 70 kadar mimar çalışmıştır

EK-110: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4114, Tarih: 08.10.1953

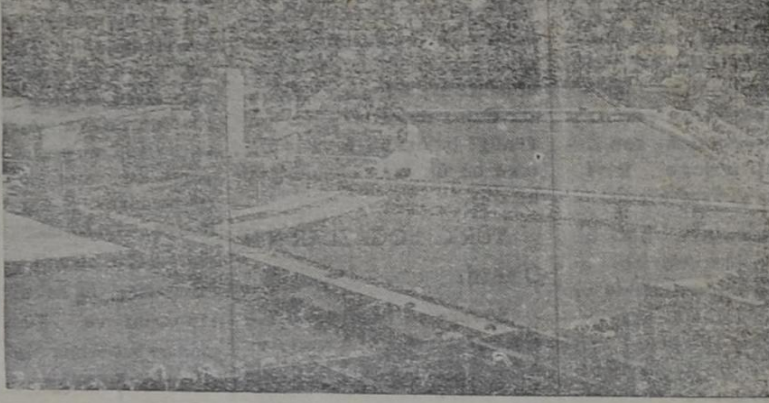
Resimle Dünya Olayları

1 — Kimulat iskân projesi başkan yardımcısı Mr. Richard Akooch, geçenlerde Kimulata yaptığı ziyaret esnasında Kenya valisi Sir Evelyn Barlogo bir harita gösteriyor. Mr. Akooch, Makamba kabilesi için iskân projelerini hergün inkişaf ettirdiği Makueni eğitim merkezinden mesudur.

EK-111: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4136, Tarih: 03.11.1953

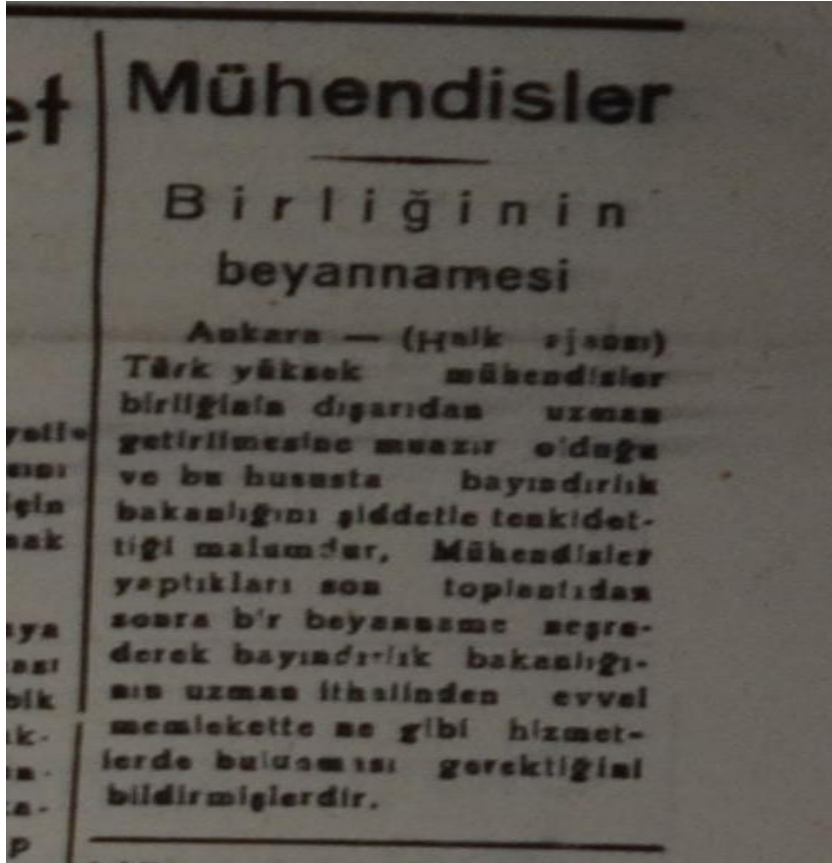
Resimle Dünya Olayları

U.C. 11 — Vatan köprüsü ile County Hall arasında bulunan 1951 sosyal Festivali tesisleri yeniden inşası kararlaştırılmıştır. Londra belediye meclisi tarafından hazırlanan bu maket festival sahasının tamamlandıktan sonra alacağı şekli göstermektedir.

Bu bölgede inşa edilecek binalar arasında millî bir tiyatro, hava meydanı, hükümet kabul merkezi, mevcut festival salonunun büyüdümlü millî bir sinema salonu ve uzun zamandan beri yapılması istenilen otel vardır.

EK-112: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4160, Tarih: 01.12.1953

EK-113: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4168, Tarih: 10.12.1953

Şehrimizde bir çimento

Fabrikası kurulacak

Bu maksatla dün valimizin başkanlığında
bir toplantı yapıldı

Memlekette imar faaliyetini büyük bir hızla inkişafını göz önüne alan ve asırlardan beri, eski tip köy evlerinde yaşayan köylünün daha sihhî evlerde yaşama imkânlarını da sağlamak amacile, vekiller heyetinin, Türkiye'de yeniden on iki çimento fabrikası kurulmasını derpiş eden kararı üzerine, dün valimiz tarafından vaki dâvet üzerine şehrimiz münevverleri ve tüccarlar Turistik palasda toplanarak, bu mevzuu incelemişlerdir.

İlk konuşmayı valimiz Celalettin Ünsali yaparak sermayenin büyük bir kısmı millî bankalarımız tarafından deruhde edilen çimento fabrikalarının iktisadî hayatımızdaki rolüne işaret ederek, bu fabrikalardan birisinin şehrimizde tesisinin Diyarbakır için bir cemile olduğunu söyleyerek, teşekkür edecek anonîm şirketin kanunî ve teknik formüllerinin izahını Milletvekili Mustafa Remzi Bucağa bırakmıştır.

Mustafa Remzi Bucak, kurulacak şirketin ticaret kanunu yönünden ve müte-

hassısların raporlarına istinaden fenni hususları izah ettikten sonra, bu çimento fabrikalarının hiç bir zaman bir birlerine rakip olamayacaklarını, çünkü buna ait tedbirlerin evvelden düşünülmüş olduğunu ve her fabrika hinterlandının tayin edilmiş bulunduğu sözlerine ilâve etmiştir. Bundan sonra, bazı tereddütlere işaret eden tüccarlarımıza tatminkâr cevaplar verildikten sonra, salonda bulunanlar, imza mukabili teahhütlerde bulunmuşlardır. Beheri yüzer liradan on beş bin hisse tutan sermayenin, belediye ve hususi muhasebenin iştiraki dahil olduğu halde, on bin hisse dünkü toplantıda satılmıştır. Geriye kalan beş bin hissenin satılmasını temin için bir komite kurularak, toplantıya iştirak etmeyen diğer vatandaşlarımıza müracaat suretile, bu hisseleri tevzi edeceklerdir.

Bu çok hayırlı teşebbüsün fiilî sahaya intikalini temin eden müteşebbis heyete muvaffakiye'ler dileriz.

EK-114: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4161, Tarih: 02.12.1953

Bağlardaki istimlâk işinde Hak ve adalet gözetilmelidir

Güzergâhı değiştirilmiş olan Diyarbakır Siverek yolunun başlangıç kısmı bağlar sahasından geçmesi dolayısıyla bu sahasın belediyece istimlâkta taşınmıştır.

Aldığımız haberlere ve din eddiğimiz şikâyetlere göre bu istimlâk işinde, belediyenin karuî hak ve adalet ölçülerine riayet etmemektedir. Bağların belediye sınırları dahilinde bulunduğu ve oradaki bağların kâmilien parselleri arsa halinde ifraz edildiği halde, belediyenin buradaki arseleri, tarla gibi istimlâk etmesi, mük sahiplerini bir hayli ızdır ettiği gibi, bu ölçü ile yapılan istimlâk işinde de şahıslara göre farklı muamele yapıldığı söylenmektedir. Hakta ve kanunla emrettiği yolların ihlâf etmeden çalışması lâzımla belediyemizin bir takım şahsî görüş ve tekliflere kapılarak, bu şekilde bir muameleyle tevessül etmesi, asla doğru bir hareket değildir.

Belediyemiz, kendisine karuî ve bitaraf bir muamele olarak çalışmaya devet tarzında kurtulmaya, geyret etmelidir.

D.P. İL idare kuruluna işten el çektilirdi

D.P. Diyarbakır İL idare kurulu merkezden gelen bir emirle gözüne lâzım üzere işten el çektilirdi. Kongrelere kadar bir müteebbis heyet seçilecektir. Müteebbis heyetin tesbiti için, D. P. müfettihi Diyarbakır Milletvekili Ferit Alptekender, gerekli temaslarda bulunmuş ve kararlaştırılmış olduğu isteyi alarak Ankara'ya gitmiştir.

Aldığımız mesumata göre D. P. İL idare kuruluna İstanbul Gümüşük mahfaza baş müdürü Diyarbakırlı Hamit Tigril getirilecektir. Onun bğünden beri Hamit Tigril'in Diyarbakırda bulunması ve Ferit Alptekender'le beraber Ankara'ya gitmesi, bu şaylayı teyit etmektedir.

İdare kuruluna da yasal emirlerin alınacağı söylenmektedir. İdare kuruluna alınacak üyeler arasında öğretmen olan öğretmenlerin de Zeki Akın ve Tapan Kıvıncı müfettihi Ekrem Yardım da adları bahis mevzuu olmaktadır.

Batı Trakya'daki

zulüm

Ankara — (Halk Ajansı) Haber verildiğine göre, yapılan zulüm ve baskı üzerine Batı Trakya Türklerinden bir grup bu gün topraklarını koruma için...

EK-115: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4171, Tarih: 14.12.1953

Yenişehir gittikçe genişliyor

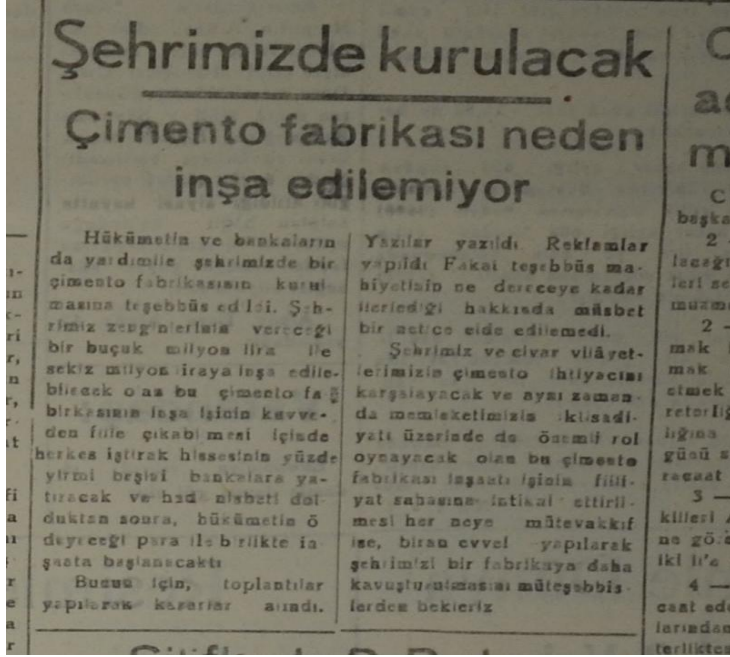
Yeniden 56 daireli bir apartman
14 ikiz ev inşa ettirilecek

Yeni şehirde bina inşaatı hızla devam etmektedir. Toprak ofis habubat ambarının civarında yapılmakta olan yığa yakın kooperatif evlerinin inşaatı bitmek üzere. Geçen ilik bahardan itibaren 150 civarında hususî şahıslar tarafından apartman şeklinde bir çok modern binalar yapılmış bu suretle yolun her iki tarafını süsleyen bu binalar hemen hemen vilayet dairelerine yaklaşmıştır. Ayrıca Vilâyet dairesinin ve memur evlerinin arka ve yan kısımlarında da bir çok binalar yapılmış ve o boş sahalarda yükselen bu binalarla çok girin bir manzara arz etmekte bulunmuşlardır. Hususî şahıslar tarafından Mertan İtibarın yeni bina inşaatı için de şimdiden hazırlıklara başlanmıştır.

Ayrıca Alpinar köyü civarında ve bağlar kısmında da elli altı daireli muhteşem iki blok apartman ile on dört ikiz ev inşaatı da ihaleye verilmiştir. Bu inşaat için bir milyon altı yüz kırk bin üç yüz altmış iki lira kırk üç kuruş mukadder bedel tahsis edilmiştir. Bu muazzam apartman ve binalar da inşaat edildikten sonra şehrimiz bir kat daha güzel olacaktır.

Şehrimizin gittikçe artan nüfus kesafeti dolayısıyla yüzlerce apartman ve bina yapıldığı halde ev bahrını giderelememiş ve kira bedelleri de düşmemiş binlerce artmıştır. Şehir içinde her evde üç beş aile birlikte oturmakta ve çok sıkıntı içinde vakit geçirmektedirler. Binaların bina ne zaman bir çare bulunacak bekliyoruz.

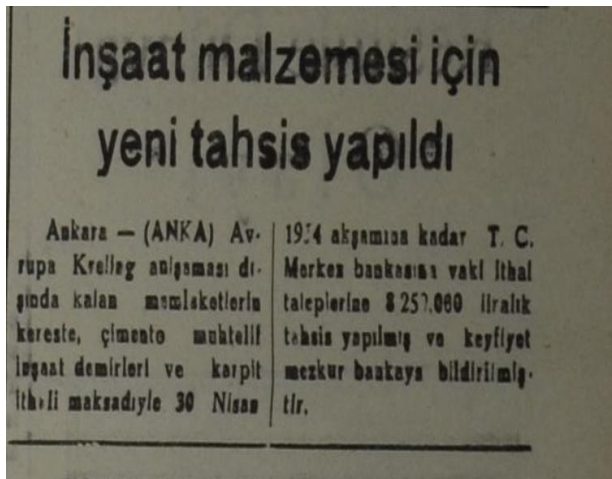
EK-116: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4228, Tarih: 18.02.1954

EK-117: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4246, Tarih: 11.03.1954

EK-118: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4251, Tarih: 17.03.1954

EK-119: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4314, Tarih: 29.05.1954

Belediyemizin içinde kurulan kollektif inşaat bürosu

Yapı ve yollar kanunu gereğince resmi ve gayri resmi bütün inşaatlar için Belediyelere tabii müracaat edilir ve bu müracaat namına 3'er adet 1.500 milyonunda arsanın vaziyet planı ile işin ehemmiyetine göre 1-100 ve ya 1-50 mikyolu inşaat planları tef edilir.

Yine yapı yollar kanunu gereğince, gerek inşaat planlarının hazırlanması ve gerekse fennî mes'uliyeti Y. Mimar, Y. Mühendis ve Mühendisler tarafından deruhte edilir Belediyeye sunulan inşaat projeleri fennî veya imar müdürlükleri tarafından kontrol edilir yapı ve yollar kanununa uygun gövüü so tistik edilir, bir nusha tistikî proje mal sah bina tade edilerek fennî mes'uliyetini deruhte eden fennî adamının kontrolü altında inşaatı devam edilir.

Belediyemizde inşaat planları nasıl tistik edilir: İnşaat yaptırarak vatan- daşlar meçhul şahıslar tarafından belediyeye gövürülür ve memuryet fe sundan istifade edilerek araştırma yapılır, aynı büroda mes'ul saatında çalışılarak inşaat ikmal edilir. İnşaat planları tanzim eden belediye me-

murları kontrol ve tistik eden aynı şahıslar, formall- te leabi tanzim edilen plan- lar altında bir imza lâzım, Diyarbakırda bürosu bulun- mayan maliyeye kayıtlı o mış ve hatta yapı yolar kanununa göre imza sahahtî olmış meçhul bir fennî memuru tarafından gerek ruhasat ve gerekse planlar imzalanır, Belediye- ce formall e ikmal edilmiş kollektif şirketin vazifesi sona ermiş ve bu vatandaş- lar kontrolsuz bir vaziyette binalarını yapılmaktalar, hatta bir kaç gün evvel Belediyenin fennî adamlarının gayri resmi kontrolleri altında bulunan bir binada yapı ve yollar kanununa aykırı inşaat yapılarak bir metre yüksektikten sonra diğer bir vatandaşın ihbarı üzerine duvar yıktırılmış. Yapı yollar kanununa göre imza yetkisi taşımayan fennî memurundan fennî müdürü, ve bu zatın emri altında tekelsizce lakabı ile çalışan bir Y. Mimar sözde imar müdürü, bu nasıl fennî he- yat'ı?

Kollektif şirkete tavsiye ederim. Meslekî bilgi ve eh- liyetisizle, memlekete fayda- lı o l m e k istiyorsanız, i s t i f a edin. Maliyeye müracaatta bu unvan. Ve bir

inşaat bürosu için. Bugünkü kötüye doğru kayan çalışma- larımız, memlekete faydalı değil, zararlı olmaktadır. Dürüst ve yapıcı bir zihniyetle çalışmak, her vatandaşın milletine karşı olan borcudur.

Y. Mimar
ŞÜKRÜ ÖGEL

Tekel işçilerinin alması için tasarı ve

Ankara — (ANKA)

Memurlara ve iktisadî devlet teşekküllerinde çalışan işçilere ikramiye verilmesi hakkındaki kanun çıkarılırken mühak bütçeli idareler işçileri bu ikramiyeden mahrum bırakılmıştı. Tekel Bakanlığı bu adaletsizliği ken-

KORS

Deniz tarihli bu üç bir korsan bütün dünyaya şanlı kuaç "kaptanı", deryalar yetti di.

Mahdut mesuliyetli Diyarbakır maarif evleri yapı kooperatifi statüsü

Sayı 3

Bu hallerde yönetim kurulu tarafından ortaya ortaklık-
tan çıkarıldığı sebepleri de belirtilerek yazıyla bildirilir.
Bu karar Genel kurulca da onandıktan sonra kesinleşir.
Bu suretle Kooperatiften çıkarılan ortağın hak ve menfa-
atları tasamir. (Ortaklık payı yapmış ise evi başkaca
kenul yollara bağ vuru maksadın geri alınır. Ve hesabata
yönetim kurulunca incelenecek ortağın yazısız o ana kadar
ödediği paralar faizsiz ve kârsız olarak kooperatif aley-
hina almak kaydıyla iade o'unur)

Ölüm hali

Madde 10 — Ortaklardan birinin ölümü halinde ortak-
lık payı ölüm kanunı veya akdi mirasçısına itikaf eder
Varisler kooperatife malim ise en çok altı ay içinde ve-
rasat ilâmiyle birlikte kooperatife müracaat etmeleri lâzuma
kendilerine mektupla bildirilir. Değilse geçişle üç defa
ilân olunur varisler birden fazla olduğu takdirde koopera-
tife karşı olan haklarını içlerinde seçecekleri bir temsilci
vasıtasıyla kullanırlar. Varislerden herhangi birisi bütün
varisler namına şirkete girmek ve ölüm ortaklık hakları-
nı devam ettirmek isterse diğer varislerin temsilel ve
ya vekili olduğuna veya kendisi lehine diğer varislerin
kooperatife girmek hakkından feragat ettiklerine dair bir
vesika ibraz etmesi lâzımdır. Bu şekilde kooperatife giren
varis ölümün bütün hak ve borçlarına halef olur.

Varisler mektupla tabliğe ve gazete ile ilâna rağmen
altı ay içinde müracaat etmedikleri veya aralarında ayuş-
madıkları takdirde:

- Ev işa ve ikmal edilerek ölüm ortak namına tapuya
kaydedilmiş ise ipotegin paraya çevrilmesi suretille satılır.
- Ev işa ve ikmal edilmemiş ve henüz ortak namına
tapuya bağlanmamış ise yahut kura çekilip ortağın evi
henüz belli olmamış ise veya henüz işaata bağlanmamış
ise ölüm ortağın payı (varislerin menfaati gözetilmek kay-
dıla) (Yönetim kuruluca ilân bulunursa 6 maddede hüküm-
lerine göre başkası a devrolunur veyahut kooperatif namına
satın alınır.

Fasıl 3

Sermaye

Madde 11 — Kooperatifin sermayesi maksat ve gaye-
sinin gerektireceği ihtiyaca göre statü hükümleri dahilinde
ortaklar tarafından taahhüt edilecek ortaklık paylarından
ibaret olup değişebilir. Kooperatif sermayesinin en az tu-
tarı (2500) iki bin beş yüz lira olup kurucu ortakların
peşin ödedikleri (250) iki yüz elliler liradan toplanmıştır.
Ve hepsi tedliye edilmiştir.

Madde 12 — Bir pay tutarı (5) beş liradır. Her ortak
(50) pay taahhüt edecektir. Yukarıda yazılı iştirak hissesin-
den başka umumî tasislere ve evlerin inşasına lâzuma bu-
yunan paraları biriktirmekle mezkûle her ortak ayda en az
(50) eli lira ödiyecektir.

Madde 13 — Ortakların mirasçıları ve alacaklıları hiç-
bir sebeple kooperatif sermayesinin veya mallarının haciz
altına alınmasını isteyemezler. Ve kooperatifin işlerini ka-
rıştırmazlar. Bunlar kooperatifin defterlerine göre tabakkak
edecek haklarını aynen kabul etmek zorundadırlar.

Mesuliyet

Madde 14 — Her ortağın kooperatife karşı (250) iki
yüz elli liralık sorumluluğu olacaktır.

Fasıl 4

Kooperatifin organları

Madde 15 — Kooperatifin idare organları şunlardır.

- Genel kurul
- Yönetim kurulu
- Denetim kurulu

(Sona var)

Ev buhranı ve kira bedelleri

Sabri AYTAR

Ziyaatın makineleşmesi dolayısıyla, işsiz kalan köylüler, çalışmak üzere şehirlere hücum etmiş, civar vilâyet halkından bir çokları da, ticaret için buraya gelmiş olduklarından, Diyarbakır merkezi nüfusu takriben 80 bini bulmuştur.

Mevcut kira evlerinin azlığı yüzünden bugün kiralık bir ev bulmak imkânsızlığı karşısında, bir çok aileler, iç içe gayri hihhi evlerde oturmak zorunda kalmakta ve netice itibarile hastalanmaktadır. Her ne kadar yenişehirde bir çok apartman yapılmışsada, büyük ve koaforlu olan bu apartmanların dört odalık bir dairesi 150 - 200 lira arasında kiraya verilmektedirki, buralarda ancak maaşı yüksek, memurlarla, mühendis, mimar müteahhit ve doktor gibi, kazancı bol kimseleroturmaktadır olduğundan fakir halk bu gibi apartmanlardan istifade edememektedirler.

İnşasına başlanan 60 kooperatif evinin de, hissedarlara taksimi, tüzükleri iktizasından bulunduğundan bu inşaatın da buhranı giderecek bir durumu yoktur.

Yakında burada bir Yapı kredi bankası açılacaktır. Emlâk kredi bankası gibi, bu bankada, inşasına başlanan evin beton arme olarak birinci katı tamamlanmadıkça para vermeyeceğinde şüphe yoktur. Bu takdirde, yine bu bankadan zenginlerden başka hiç bir fakir halk istifade edemeyecek ve şeraiti ağır gayri sihhî evlerde iç içe oturmak zorunda kalacaklardır.

Başta bankalar olmak üzere, her müessese kendi memur ve işçileri için birer ikişer katlı miktarı kâfi mütevazî evler yaptırıp, borçlandırmak veya kiralamak suretile memuruna, işçisine, fazla kalırsa evsizlere vermedikçe, her ne suretle tetbir alınırsa, alınsın, ev buhranının önüne geçmeye katiyen imkân yoktur.

Ev kiralalarına gelince: Bunun için artık hiç bir ölçü kalmamıştır. Her ev sahibî, istediği miktar üzerinden kira istiyor ve bunun için de, mütevazî geçilen bir ailenin bir tek oda bile kiralamasına da imkân kalmıyor.

Ev buhranı uzun senelerden beri devam edegel-

mekte ve zaman, zaman çareler aranmakta, komisyonlar teşkil edilerek, tetkik ve müzakerelerde bulunulmakta isede, bu buhran için müsbet bir netice elde edilememektedir. Hele bu sıralarda ev buhranı ve kiraların fazlalığı had bir duruma girmiş ve hükümetin mutlaka müdahalesine mecburiyet hasıl olmuştur. Yeni yapılacak bir kanunla kiralar ihtilafının mahkemeler vasıtasile halli derpiş edilmektedir. Fakat kiralık ev bulunmuyorki, halli yoluna da gidilmiş olsun. Asıl yapılacak iş, ev buhranına kat'î bir çare bulmak olmalıdır.

Yalancı

Bay Şükrü Ögel yine kaleme sarılmış, 23 Haziran tarihli Diyarbakır Gazetesinde Urfa caddesindeki bir meydançıktan bahsediyor:

Belediyede tayinler

Belediye reis muavini Mustafa Naili Yegin başkanlık müdürlüğüne ve belediye reis muaviniğine de Mustafa Özgen tayin edilmişlerdir.

Ayrıca Belediye avukatı ve hukuk müjaviiri Taci Akın'ın vazifesine son verilerek, yerine avukat Azmi Erdoğan getirilmiştir.

Kore hatı

No: 58

Adlar ve sâhiller arasında bir çok tekaelerle gidip geldikleri görünüyor. Burada artık faal, medeni kalıtması yüksek bir memleketin toprakları üzerinde uğruşmaz adeta bize ihssas ettirir vaziyette. Bir ara buluntular ve sisler etrafımızı kapladı. Ağlatıyoruz. Es nihayet buluntulardan sıyrıldık. Va bu sıyrılığa beraber, bizi hayran eden müstakim ve mu-

Mahdut mesuliyetli Diyarbakır maarif evleri yapı kooperatifi statüsü

Sayı: 4

Genel kurul rey ve temsil

Madde 16 — Kooperatifin bütün ortaklarına temsil edildikleri en yüksek organ genel kuruldur. Her ortak kooperatifin bütün işleri hakkındaki reyini genel kurulda kullanır. Her ortağın yalnız bir rey vardır. Fazla olarak özerüdece dolaylı toplantıda bulunmayan ortağında yazılı izatyle temsil edebilir. Ancak kendisiyle tebriyesini hakkında veya kendisiyle alakalı bir iş için konuşurken gerek kendi ve gerek temsil ettiği ortak için rey veremez.

Genel kurulun vazifeleri

Madde 17 — Genel kurulun vazifeleri şunlardır.

- Yönetim kurulu ve denetim kurulu tarafından verilen kooperatifin yıllık bilançosu ile raporlarını gözden geçirmek ve gerekli kararları almak.
- Yönetim kurulu tarafından ileri sürülecek teklifleri inceleyip onaylamak veya geri çevirmek.
- Yönetim kurulu denetim kurulu üyelerini seçmek ve kooperatifin mali bünyesini müsait gördüğü bunlara verilcek ücretleri belli etmek.
- Gerektiği taktirde kooperatifin yıllık memur kadrosunu ve masraf bütçesini tesbit etmek.
- Çıkan ve çıkarılan ortaklar hakkındaki yönetim kurulu kararlarını ve gerekli sebeplerini incelemek ve bunlar hakkında aihal karar vermek.
- Sorumluluğuna doğrudan halleri görüşen yönetim kurulu üyelerine işten el çekirmek ve yerlerine başkalarını seçmek ve gerekirse aleyhlerinde kanuni takibatla işlemek.
- Kooperatifin kurulduğu maksat ve gayesine ulaşabilmesi için gerekli gördüğü her türlü kararı vermek.
- Kooperatifin feshini kararlaştırmak.

Adi ve olaganüstü genel kurul Toplantısı

Madde 18 — Genel kurul olaganüstü olarak yönetim kurulunun davetile toplanır. Bundan başka ortakların dörtte birinin yazılı isteği veya ticaret vekâletine emriyle de yönetim kurulu veya denetim kurulu tarafından toplantıya çağırılması mecburidir.

Ticaret vekâleti temsilcileri bir toplantıda hazır bulunması toplantıya görüşmelere gündeme ve zaptta nezareti mecburidir. Toplantıda bulunmuş olan Ticaret vekâleti temsilcisi tarafından imza edilmemiş sabitler muteber olmadığı gibi tescil de olusamaz genel kurul tutanakları üyeler adına genel kurul başkan ve kâtipleriyle oy tasnifçileri tarafından imzalanır.

Genel kurulu davet

Madde 19 — Adi ve olaganüstü toplantılara çağırma Toplantı gündemine en az (15) gün önce ortaklara arka arkaya üç gün müddetle ve gazetelerle ilan edilir. Ve ortaklara mektupla bildirilir. İlanın gündemle birlikte yapılması ve toplantı yerini gün ve saatini belirtmesi şarttır gündemle bir tasessütle de yönetim kurulu ve denetim kurulu raporlarıyla birlikte mahallide en büyük mülkiye amiriyle komisere bu maddeyi icrasına için Ticaret vekâletine gönderilmesi lazımdır.

Karar verme nisabı

Madde 20 — Genel kurulun karar verebilmesi için toplantıda kooperatife kayıtlı ortakların en az üçte ikisinin şahsen veya temsilen hazır bulunması şarttır. Bu sayı elde edilemez toplantının 15 gün soaraya bırakıldığı tekrar bir defa gazete ile ilan olunur. Bu ikinci toplantıda nisap aranmaz.

Genel kurullar için kooperatife kayıtlı ortakların adlarını soyadları ikametgâhları ve teahhüt ettikleri hisse miktarları yazılı ve imza yerleri hazırlanmış bir listede yapılarak toplantıya gelen üyelere veya vekillerine imzalatılır. Bu listede toplantı yerinde üyeler tarafından ko'aylıkla görülebilecek bir yerinde tutulur. Bundan başka genel kurul tutanaklarıyla bilanço ve sonuç hesapları yönetim ve denetim kurulları raporları ve üyeler listeleri gibi vesikalarından diğer önecek toplantıda sonra en çok 15 gün içinde Ticaret vekâletine gönderilir.

(Soru var)

Gürültü

CAHİT ÇUBUKÇU

Diyebilirizki, Diyarbakır şehri, en çok gürültü yapan şehrimizden biridir. Gürültü, hiç bir kayıt ve nizama tabi olmadan, Diyarbakır şehrinde adeta hükümlerini ilân etmiş vaziyettedir. Sinamalar; hoparlorlar, radyolar, glaksonlar, satıcılar hülâsa ses çıkaran her alet ve vasıta, bu şehirde geceli gündüzlü ve her saatte, en son perdeden olmak üzere ses çıkarma hürriyetinin zevkini yaşayıp durmaktadır.

Hele sinemalar başlı başına bir alem.. Sanki bunlar eğlence vasıtaları değil, şehrin sükununu bozmaya, sakinlerinin uykularını kaçırıp kulak zarlarını delmeye mahsus birer ses canavarı imiş gibi, şehrin başına musallat olmuşlardır. Sinemaların, sadist bir arzu ile, son haddine kadar açarak cılaştırdıkları ses makinelerinin yanında, yine aynı his mahsulü olarak birde plak çalma faslı başlamaktadırki, burada, ancak bu ses anaşsinin üstüne tüy dikmektedir.

Toplu halde yaşayan insanların kendi menfaat ve rahatları bakımından tabii oldukları bir çok kaide ve usuller vardır. Başlı başına boşluk, topluluk hayatı içerisinde, en korkunç bir tehlike unsuru teşkil eder. Kanun, anane ve ahlak halinde tekevvün ederek tatbik sahasına konulan bu kaidelerden biri hatta en ehemmiyetsizi dahi ihlâl edildiği takdirde, başı boşluk, açılan bu kapıdan içeri sızmakta tereddüt etmez. Bugün, bilhassa geceleri Diyarbakır sakinlerini ciddi rahatsız eden gürültü de, gürültüyü önleyecek kaidelerin ihlalinden tevellüt eden bir vakıa değil midir? Bütün medeni şehirlerde olduğu gibi, bizde de gürültüyü önleyecek kanunî ve cezai müeyyideler ve usuller vardır. Bunların tatbik edilmemesinden bu sahada hasıl olan "Başlı boş"luk şehri bir gürültü faciasının kucağına atmış durumdadır.

Çalışan insanların dimağ ve ruhları üzerinde kötü bir tesir bıraktığı ve şehrin sükununu ihlâl ettiği için otomobil glaksonlarının bile yasak edildiği bir devirde Diyarbakır şehrinin her ses aletinin alabildiğine

ötmesi yüzünden samia hıraş bir gugule ve gürültü şehri haline getirilmesine asla müsaade edilmemelidir. Diyarbakırda da huzur ve sükuna muhtaç insanlar yaşıyor.

Belediye

Çengele takı bin lira

1951 Martında, Kâzım Ertek ve Sait Oğulutaş'a aylığı üç bin liradan, ihale suretile kiraya verilen Mardin kapısı belediye garajının kira bedellerinin tahsili bakımından çok acıklı bir safhaya girdiğini teessürlü öğrenmiş bulunuyoruz.

Aldığımız malumata göre, hadise şöyle cereyan etmiştir:

Bu garaj üç sene müddetle, bu iki müstecire ihale edilmişken, sırf müstecirleri siyanet kasdile, mukavele senelik olarak yapılmış ve bu suretle mukavele hükümleri ilk ayda müstecirler lehine ihlâl edilmiştir.

1951 yılında, müstecir Sait Oğulutaş'ın talebi üzerine, aylık kira bedelleri yaz ve kış aylarında ayrı ayrı miktarlarda verilmesi encümence kararlaştırılmış ve bu karara istinaden kış aylarında bin beş yüz lira, yaz aylarında dört bin beş yüz lira ödemeye başlanmıştır. Bu suretle mukavele şartları ikinci defa olarak müstecirler lehine bozulmuştur. Müstecirler bununla da iktifa etmeyerek taleplerini daha ileriye götürmüşler, 1952 yılında yaptıkları yeni bir müracaatta, garajdaki dükkânlardan güya 23 tanesi kendilerine boş teslim edilmediğinden, bu dükkânların kira bedellerinin yetmiş beşer liraya çıkarıldığını, ve kiraların aylık tutarı olan 1750 liranın dükkân müstecirlerinden belediyece tahsil edilerek, kendilerinin tahsil edilerek, üç bin liranın düşürülmesini talep etmişlerdir. Bu talepte belediye encümen kararile kabul edilerek 23 dükkân tahsili belediyece

cih ve şart mür diln

diye lerin tahs dük yeni muh dük ve S ettik

bu d yapar bu de küml verdir iptali Bu ip bu se ara k tanına icar k istinki

Bu I-Mart baren radan kadar nin ala cirlerin tir. Eski leri dış kim ka saçı gib müsteci şı mesu belediye ların m tahsili is açmıştır.

Keyfi le, beled kılan bu bakalm den tahs kat bizce bu paran tarılması çıkmaza na çıkarı belediye

Arsa yağmacılığı mı?

CAHİT ÇUBUKÇU

Mesken sıkıntısını önlemek, daha doğrusu üyelerine mesken temin etmek gayesile Diyarbakırda bir çok yapı kooperatifleri kurulduğunu ve faaliyete geçtiklerini görüyoruz. Gayeleri itibarile taydalı birer teşekkül olan bu kooperatiflerin, çoğalıp, gelişmeleri şayanı arzudur. Hatta, kanunun bahsettiği imkân ve mücade dahilinde, bu kooperatiflere yardım ve muzaheret gösterilmesi de şarttır. Fakat burada teesürle kaydetmek istediğim bir nokta var. . Oda, bu kooperatiflerin, diğer meskensiz vatandaşların aleyhine olmak üzere bir arsa yağmacılığına yol açmasıdır.

Bu kooperatifler, nihayet üyelerine, mesken temin etmeyi, ve ticari hiç bir maksat gütmemeyi mukavelelerle teahhüt etmiş oldukları halde, tatbikatta bunun aksini görüyoruz.

Mesela: Yeni evler kooperatifine, yüz ev yaptırmak üzere, beher metre karesi 5 ila 50 kuruştan verilen yüz yirmi bin metre karelik arsada, kooperatif ancak altmış ev yaptırmıştır. Yapacakları evler için her azaya 700 ila 1000 metre karelik arsa tahsis edilmiş olduğuna göre, altmış bin metre karelik bir arsa, şimdi kooperatifin elinde kalmış ve maalesef ticari bir maksada hasretilmiştir. Kooperatif idare heyeti aldığı bir kararla, bu arsaları kooperatif adına bankaya ipotek ettirip, azaları lehine geniş ölçüde kredi sağlamayı ve yahuatta arsaları azalarına taksim etmeyi derpiş etmiştir.

Bu karar, ne kooperatifin statüsüne, nede evsiz vatandaşları ev sahibi kılmak düşüncesile kanunun koyduğu prensipe uygundur. Kooperatifin, üyelerine temin ettiği çok ucuz arsalar başka, birde bugünkü değerile, onar bin liralık birer arsa ikram etmeye kalkışması, hodgâmlık hissini acı bir örneğini teşkil etmez mi? Kanunî müsamahanın, arsa yağmacılığına kadar götürülmesini, tahmin ederimki hiç kimse teviz etmez. Kanun, mantık ve insaf bu bakiye devrini emreder. Bundan başka, mühendisler kooperatifine belediyece yapılan arsa tahsisleri de, diğer

vatandaşların hak ve menfaatlerine ve kanuna aykırıdır.

6188 sayılı kanunun meriyete girdiği sıralarda kurulan mühendisler kooperatifine, bu kanunun hükümleri dairesinde arsa tahsis edilmesi icap ederken, maatteessüf encümen kararile yeni şehirin en mütena yerinde, metre karesi elli kuruştan büyük bir saha verilmiştir.

Evvela, belediye encümeni arsa tahsisine yetkili değildir. Sonra, bu kanuna göre, belediye meclisi kararile (Gayri iktisadî) olmak şartile, ucuz evler için sahalar ayrılacak ve herkese duyurulacaktır. Bu merasimi müteakip, talipler arasında kooperatifler varsa, onlar tercih edilecektir. Halbuki mühendisler kooperatifine tahsis edilen arsalar böyle bir merasime tabi tutulmamıştır. Yeni şehirde, öğretmen evlerinin yanında bulunan ve bugün metre karesi on liradan fazla değerde olan bu arsaları, ceffelkalem kooperatif emrine tahsis etmek, belediyeyi yüz binlerce lira zarara soktuğu gibi, orada artırma ile arsa alıp ev yaptırmak isteyenlerin de hak ve menfaatlerini baltalamıştır.

Verdiğimiz bu iki misalle de anlaşılacağı gibi, bizde kooperatificilik, maatteessüf, ucuz arsa yağmacılığı halini almıştır. Gerek diğer vatandaşların menfaatlerine, ve gerekse kanuna aykırı bir istikamet alan bu halin önlenmesini, yetkili mercilerden bekleriz.

Kore hatırı

Kore ma
No: 82 Em

Şina

Tugay kumandanı, istihkâm bölüğünün derhal depo taburu karargâhının bulunduğu ihtiyat mevziine intikal etmesi emrini verdi. Düşman bütün tümen cephesi boyunca taarruz etmekte fakat siklet merkezini Türk tugayı üzerine toplamış vaziyette. Hali hazırda düşmanın üstün kuvvetlerle taarruz ettikleri noktalar Vegas, Elko ve Gartal son tepeler. Düşman bu

tepele
gelen
teriyor
bir şek
manda
ce bölü
layıp k
eden
15/May
duğu g
ordugâl
haya s
çok kıs
(Dev

Bu imtiyaz nereden?

CAHİT ÇUBUKÇU

Teahhüdünü tam olarak ifa etmediğinden ötürü, yeni evler kooperatifinin elde kalan fazla arsaların durumunu tetkik etmek için, kooperatif allamesi olmaya lüzum yoktur sanırım. Ortada bir hakikat vardır. Yüz ev yaptırmak için, belediyeden metre karesi 5 ila 50 kuruştan aldığı arsada, 68 ev yaptıran kooperatif, 32 ev daha yaptırmaya mecburdur.

Kooperatifin musaddak statüsü, bir mukavele demektir. Mukavelelerin âmîr hüküm ve şartlarından olan yüz ev yaptırmaya teahhüdünü yerine getirilmedikçe, kooperatif, kendisine ucuz bedelle tahsis edilen arsaların tümü üzerinde tasarruf hakkı iddia edemez. Yapılmayan otuz iki eve ait arsaların, ya iadesi yahutta, teahhüdün ifası zımında bir müddet için elinde muhafaza etmesi lâzımdır. Halbuki kooperatif, mukavelelerinin dışına çıkarak, bu arsaları 68 ortağına tevzi etmek kararına varmıştır. Bu karar, arsaların tahsisine ve kooperatifin sarif teahhüdüne müteallik şartı bozmuştur. Bu şart bozulunca, yaptırdığı 68 ev dışındaki arsalar üzerinde, kooperatifin, tasarruf yetkisi kalmamış sayılır.

Yüz ev inşa ettirmek için kooperatife belediyece tahsis edilen yüz yirmi bin metre karelik sahada, farzı muhal kooperatif, 68 değil, on ev yaptırmış olsaydı, arta kalan, yüz bin metre kareden fazla arsalar, bu on ortağına mı tahsis ve tevzi edilecekti? Kooperatif idare heyetinin aldığı karara göre, evet.. Bu imtiyaz nereden geliyor?

Yapı kooperatifi de, nihayet, meskensiz üyelerini meskene kavuşturmak gayesiyle kurulmuştur. Kooperatifin, ucuz arsa edinmek bakımından, diğer vatandaşlara nazaran ancak bir rüşhan hakkı vardır. Bundan başka, diğer vatandaşlardan fazla bir hak ve imtiyazı yoktur. Şu halde, inşaatı teşvik kanunu gereğince, edindiği ucuz arsalar üzerinde kooperatif, ihtiyaçlarından fazla ortaklarına arsa tahsis edemeyeceği gibi, yapamadığı evlerden arta kalan arsaları da ticarî bir maksada hasrederemez. Bu tahsis dışında, başka suretle edindiği arsalar üzerinde, kooperatifin

hareket serbestisine de kimsenin müdahaleye hakkı yoktur.

Şunu da ilave edelimki, iddia edildiği gibi, kooperatife arsa tahsis edildiği zaman, o civarda arsaların metre karesi beş kuruş değildi. O tarihte, ve hatta o civarlarda metre karesini on iki liradan arsa satın alan vatandaşlarımız vardır. Mamafih bizim, kooperatife niçin ucuz arsa verildi diye bir iddiamız da yoktur. Maksadımız, yetkili makamlarca arsanın hukukî durumunun tesbit ve tayinidir. Kooperatifin kararı gereğince bu arsalar, ortaklara tevzi edilirse, kanaatimizce, hem mukavele ile kabul edilmiş olan bir şart ihlâl edilmiş, hem de ucuz arsa tahsisine ait kanunun maksadı dışına çıkmış olurki, buda kooperatifin hükmi şahsiyetini bile tehlikeye sokabilir. Durum bu merkezde iken bu arsaları belediyeye devrederek, diğer meskensiz vatandaşların istifadelerine arz etmek mi, yoksa, esasen maskene kavuşmuş olan kooperatif üyelerine, onar bin lira kıymetinde birer atıye olarak dağıtmak mı doğrudur? Bu iki şıktan hangisine arsa yağmacılığı denir. Bunun da takdirini umumi efkâra bırakıyorum.

Belediye icar mes

Mukaveleye aykırı olarak nince alınan bazı kararlarla, raji icar bedelinden otuz bir lemez bir hale getirildiğine yazıya, garaj müsteciri Sait cevabı aynen naşrettik.

Bu cevapta Sait Öğültaş, le takıldığını itiraf etmekte etti. Ancak, bu paranın kend olmayıp kendisine boş olarak 23 dükkân müstecirlerinde ki Bu para ister kendisinin, iste zimmetinde kalsın hizim için ten mesleki şiarımız, şahıslar meseleler hzerinde durmayı e

Mademki bir takım keyfi yenin otuz bin lirası şunun bırakılmıştır. Şu halde ortada vardır. Artık bu için takibi b çok yetkili mercilere düşer. Bilhassa bu konuda bize hi ötürü, garaj müsteciri Sait O ederiz.

Yeni evler kooperatifi

Arsa taksiminden vaz geçti

Haber aldığımızı göre, yeni evler yapı kooperatifi idare heyeti, yaptırmadığı otuz iki eve ait arsanın mevcut altmış sekiz ortağa tevzi ve taksim edilmesine dair vaktile aldığı kararı iptal etmiştir.

Statüsüne göre, yüz ev yaptırmak için belediyeden ucuz arsa alan kooperatif, ya mesken adedini yüze çıkaracak ve yahut yaptırmadığı evlere ait arsaları be-

diyeye iade edecektir. Kooperatif idare heyetinin aldığı bu son karar memnuniyet uyandırmıştır. Zaten başında Diyarbakır Milletvekili sayın Mustafa Ekincinin bulunduğu bu teşekkülden beklediğimiz karar ve hareketde bu idi. Söylendiğine göre, de kooperatif yeniden otuz iki mesken yaptırmak için ortak bulmasına ve hazırlıklara da başlanmıştır.

Diyarbakır

Mahdut mes'uliyetli g zelevler Yapı kooperatifi statüsü

Fasıl: 1

Kuruluş,  nvan, Müddet:

Madde: 1 — Bu statü altında adları, soyadları ve adreleri yazılı kurucu ortaklarla sonradan bu statü hükümlerini kabul ederek ortaklığa alınacaklar arasında değişik ortaklı, değişik sermayeli ve mahdut mesuliyetli bir yapı booperatifi Şirketi kurulmuştur.

Kooperatifin  nvanı (DİYARBAKIR G ZELEVLER YAPI KOOPERATİFİ ŐİR-KETİ)dir. Kooperatifin müddeti on (10) yıldır. Gerekli g r ld Ğu taktirde bu müddet yönetim kurulunun teklifi ile ve ticaret kanununun 386 ncı maddesinde gösterilen merasime uymak Őartiyle genel kurul rarafından uzatılacağı gibi gayeye daha çabuk varılırsa bu müddet dolmadan da genel kurulca Şirketin feshine karar verilebilir.

Kooperatifin  alıŐma Sahası Ve Merkezi:

Madde :2 — Kookeratifin  alıŐma sahası Diyarbakır ili Belediye hudutları i idir. Kooperatifin merkezi Diyarbakırdadır.

Kooperatifin Maksad Ve Gayeleri:

Madde :3 — Kooperatifin başlıca gayesi, ortaklarına ihtiya arına göre sıhh , sağlam ve imkân nisbetinde ucuz bir ev yaptırmak ve bedellerini aylık taksitlerle ödeterek ortaklarını birer ev sahibi etmektir. Bu maksatla:

a) İkinci maddede belirtilen çalışma sahası dahilinde lüzum veya ihtiyaca göre bir veya birkaç yerde arazi satın alır. Bunlardan lüzumsuz veya ihtiyaçtan fazla gördüklerini satar veya değiştirir.

b) Her türlü ticarî ve mali işlere ve teahh tlere giriŐip, para istikraz eder, teminat olarak taşınmaz mal ipoteği alacağı gibi ayni maksatla başkaları lehine ipotek verebilir.

c) Şirket mahallesi genel hizmetlerini ve geçim kolaylıklarını ve ortakların menfaatlarını sağlamak için gerekli g rd Ğu her türlü teşebbüsü yapar.

Fasıl 2

Ortak Sayısı

Madde : 4 — Şirketin ortak sayısı sekseni geçemez, inşaata başlandıktan sonra yalnız pay devri suretiyle ortak alınabilir. Kuruluşunda enaz ortak sayısı yirmibirdir. (21)

Madde : 5 — Şirkete ortak olabilmek için aşağıdaki Şartları taşımak gerektir.

- Türk olmak
- Medeni hakları kullanmak ehliyetine sahip olmak.
- Fena hal ve Şöhreti bulunmamak.

Ortaklığa Kabul:

Madde : 6 Bu statüyü imzalayan kurucu ortaklardan sonara Şirkete girmek isteyenlerin ortaklığa alınabilmeleri için:

a) Beşinci maddede yazılı Şartları taşıdıktan başka yönetim kurulaca ortaklığa alınmaları her bakımdan uygun görülerek karara bağlanmksı.

b) Statüde yazılı ortaklık vazife, hak ve mesuliyetlerini noterden tasdikli bir teahh tname vermek ve ortak defterini imzalamak suretiyle kabul etmiş olmaları lazımdır.

(Sonu var)

Diyarbakır

Mahdut mes'uliyetli g zelevler

Yapı kooperatifi statüsü No: 2

Madde: 7 — Kurucu ortaklarla sonradan Şirkete giren ortaklar arasında hukuk ve vecibeler bakımından hiÇbir fark yoktur. Her ortak Şirkete girerken daimi ika- metg h adresi vermek, başka Şehirde bulunanlar Diyarbakırdan birini vekil g s- termek mecburiyetindedirler. Şirketin bil'umum tebliğati bu adrese yapılır.

Ortaklıktan  ıkma;

Maade: 8 — Ortaklar Şirketten kendi istekleri ile iki suretle çıkabilir.

- Paylarını başkalarına devretmek,
- Şirkete ev tutarından vesair bakımlardan olan bütün borÇlarını peşin ödemek.

Birinci halde payını başkasına devretmek isteyen ortak keyfiyeti yönetim kuru- luna yazı ile bildirir, devir alacak kimse ortaklık Şartlarını haiz bulunduğu ve Şirkete alınması yönetim kurulunca uygun g r ld Ğu takdirde devir kabul olunur.

Devirler noterlikÇe kabul olunmuş temlik senedi ile yapılır. Devir alan kimse altıncı maddenin (b) fıkarısında sözü geÇen teahh tna meyi vermek ve ortak- lık defterini imzalamak suretiyle eski ortağın bütün hukuk ve vecibelerini kabul etmiş olur.

Bundan başka iŐtir k hissesi, girdiği tarihe kadar tahakkuk etmiş olan taksitler tutları, geŐmiŐ günlerin faizleri def'aten ve peşinen tahsil olunur.

(Sonu var)

Diyarbakır

Mahdut mes'uliyetli gūzelevler

Yapı kooperatifi statüsü No: 9

Denetçilerin Mes'uliyet Müddeti:

Madde: — 33 — Denetçiler ister istifa etmiş, ister işten el çektiilmiş veya intihap edilmiş olsun zamanlarına ait yolsuzluktan dolayı yönetim kurulu üyesi gibi mes'uliyetleri beş blanço yılı devam eder

Hakem Kurulu:

Madde: — 34 — Yönetim kurulu ile ortaklardan bir veya bir kaç arasında herhangi bir suretle çıkacak ihtilafın halli beş kişilik bir hakem kurulundan ikisinin yönetim kurulu ikisinin ihtilafli olan ortak birini de denetçiler seçer. En yaşlı üye kurulun başkanıdır. Bu kurulun vereceği karara iki taraftan birisi itiraz ederse son merci genel kuruldur.

Fasıl; 5

Evlerin Yapıtılması ve Ortaklara Tahsisi:

Madde: — 35 — Şirket evleri için alınacak arsalar yönetim kurulu tarafından seçilerek satın alınmaları genel kurulun kararına arz edilir.

Yönetim kurulu satın aldığı arsaları lüzumu halinde ve genel kurulun muvafakatını almak kaydı ile satmak veya değiştirmek hususunda serbesttir

Alınan arsalar şirket nam ve hesabına tescil ettirilir. Yapı masraflarının en aşağı hadde indirilmesi için bu arsaların mümkün mertebe aynı semtte ve bir parçada olmasına elden geldiği kadar çalışılır.

Madde: — 36 — Ortaklar peşin ödedikleri sermayeden maada arsanın satın alınması için imar planına göre ifraz muamelesinin yapılması inşa edilecek evlerin plan şartname lahika ve ihale mukavelelerini hazırlamak için ihtiyacı zaruri görülen masraflara karşılık olmak üzere yönetim kurulunun tesbit edeceği miktarı talep vukuunda def'aten ödemeye mecburdurlar.

Madde 37 — İnşaatın başlamasına yönetim kurulunun teklifi üzerine genel kurulca karar verilir. Bu karar üzerine inşaat otuz beşinci maddede yazılı heyet tarafından üçte ikisinin rey'i ile emanetten yaptırılır. Ve yahut pazarlık veya eksiltme yolu ile müteahhite verilir inşaat sırasında yol kanalizasyon ağaçlandırma çocuk bahçeleri oyun yerleri ve pazar yeri gibi genel masraflara her ortak sipariş edeceği ev mahiyeti ne olursa olsun mütesaviyen iştirak eder.

Madde 38 — İnşaat bittikten ve her tip ve büyüklükte evlerin kaç mal olduğu anlaşıldıktan sonra tevzi ve tahsis edilmeden evvel her tipin talipleri arasında denetleme kurulunun kararı ile seçeceği birer kişi ile üç iştirakçi ve yönetim kurulundan mürekkep heyet tarafından evlerin maliyet bedellerine plan icabı arsanın büyüklüğü ile bulunduğu mevkiin şeref ve kıymeti bakımından her eve arsa kıymeti dahil olmak üzere maliyetinin en çok yüzde onbeşini geçmemek üzere bir kıymet farkı takdir edilir. Bu suretle evlerin kıymeti tesbit ve bir cetvel tanzim edilerek cetvelin altı bu heyet tarafından imza edilir. Bu heyetin tesbit edeceği kıymetlere genel kurulda itiraz edilebilir.

Madde 39 — otuzsekizinci madde gereğince kıymet takdiri yapıldıktan sonra iştirak ettikleri tiplere göre ortaklar arasında kira çekilerek her ortağın evi tayin ve kendisine tahsis edilir. Ve takdir edilen kıymet üzerinden borçlandırılır bu kurullar yönetim kurulu ve noter huzarunda çekilir. Netice bir zabıtla tesbit olunur isteyen ortaklar tescilden evvel ad çekmede kendilerine isabet eden evlerini aralarında mübadele edebilirler.

(Sonu var)

Kira meselesi

Ankara—(D.H.A) 1 Ocakta kiralaların serbest bırakılacağı malumdur. Her ne kadar kiralaların muayyen bir yükseliş seviyesinde tutulabilmesi için kanunda bazı değişiklikler yapılacağı söylenmekte isede, şimdilik buna dair hiç bir hazırlık yoktur. Bu vaziyet karşında kiracı vatandaşlar başlarının çaresine bakmaktadırlar. Bir çok yapı kooperatifleri kurulmuş, bir çokları da kurulmak üzere hazırlıklara hız vermişlerdir.

EK-131: Diyarbakır Gazetesi Sayı: 4422, Tarih: 12.10.1954

Kiralar meselesi

Sabri AYTAR

Ticarethane ve ikametgâh olarak kullanılan gayri menkuller kiralarının 1-Ocak-955 tarihinden itibaren serbest bırakılacağı, milli korunma kanununu tādil edilen hükümleri iktizasındadır.

Takdir etmek lâzımdır ki, milli korunma kanunu, bütün şumulile beraber, bilhassa kiralar üzerinde müşkül zamanlarda bir çoklarının sıkıntıya düşmesine mani olmuş ve kiracılar senelerce huzur ve sükun içerisinde iş ve güçleriyle meşgul olmuşlardır.

Gazetelerde okuduğumuz gibi, mal sahipleriyle kiracıların müşkül durumlarını göz önünde bulunduran Ankara Milletvekili Dr. Talat Vesfi Öz ve arkadaşları tarafından yapılan ve ticarethane kiralarının, yıl başından itibaren rayiç fiat esas tutularak tesbiti hususunu tezammun eden teklifi, meclis komisyonlarında ve umumî heyette büyük tādilâta tabi tutulacağı zan edilmektedir.

Filhakika, son zamanlarda, aralarında, uyuşmak suretile gerek ticarethane ve gerek ev kiralarına bir hayli zam yapılmıştı. Fakat, bazı mal sahipleri bu artırmayı tatminkâr bulmadıklarından, daha yıl başı gelmeden icarcıları sıkıştırmaya başlamışlar, hatta yüz lira icara mukabil, iki bin lira istemek gibi, nisbetsiz ve ölçüsüz tekliflerde buldukları de eşitilmişti.

Memleketimiz halkının yarısından fazlasını alakadar eden bu mesele üzerinde ciddiyetle durmak, ve ticaret hayatımızın esasına tealluk eden kiraların lüzumundan fazla artmasını önleyici tetbirler almak, bilhassa dar gelirlilerin vaziyetini göz önünde tutmak zarureti hasıl olmuştur.

Büyük Millet Meclisinin önümüzdeki ay başından itibaren toplantılarına başlar başlamaz, ilk ele alacağı meselelerden birinin milli korunma kanununun kira bedellerine ait hükmünü tādil eden kanun layihası olacağını da kuvvetle ümit etmekteyiz.

Bu kanun layihasının müzakeresi sırasında, eğer

(Devamı Sayfa 2 de)

Ev kiralari hakkında yeni bir kanun teklifi daha yapıldı

Server Somuncuoğlunun yaptığı teklifte mesken kiralarına yüzde 200 diğer binalara yüzde 300 den fazla zam yapılmaması isteniyor

Sinop bağımsız milletvekili Server Somuncuoğlu, Meclise kiralar hakkında kanun teklifi vermiştir. Somuncuoğlu bu teklifinde, şu esasları ileri sürmektedir.

1 — Kıymeti tesbit ve tapuya tescil ettirilmemiş binalar kiraya verilemez.

2 — Bina muhtelif dairelerden müteşekkil ise, senelik kira kıymeti bu dairelere taksim olunacaktır. Alt, üst veya dar geniş daireler farkı binanın yıllık kira kıymetini aşmamak şartıyla mal sahibince tesbit edilecektir.

3 — Milli Korunma kanunu ile kira bedelleri tahdit edilen binalardan mesken olarak kullanılanlara yüzde 300 den fazla zam yapılmaz.

4 — Kaloriferli binalarda yakıt ücretlerine zam yapıldığı takdirde binanın kirası ancak vekiller heyeti

kararı ile arttırılabilir.

5 — Bu kanun meriyete girmesinden evvel kiraya verilmiş binalara ait mukavelelerde bu kanuna aykırı hükümler münfesihih addolunur.

6 — Mobilyalı daireler kıymetinden yüzde yirmi fazlasından daha yüksek ücretle kiraya verilmez.

Ticaret odası durdu

Ticaret odasında yapılmakta olan seçimlere, vilâyetce tebliğ edilen bir emir üzerine durdurulmuştur. Seçimin ne maksatla dur-

İnanılmayacak bir

Fanzerete — (ŞARK) Kanarya adalarında yağmursuzluk büyük bir endişe yaratmıştır. Bu vaziyet karşısında çiftçiler tarlalarına

8-10 santim kalınlığında volkan külleri zerpmişler ve şimdiye kadar duyulmayan bu icaddan müsbet neticeler almağa başlamışlar-

Muhtar seçimi pazar günü yapılacak

Önümüzdeki pazar günü mahalle, köy muhtar ve ih-

tiyar heyetleri seçimi yapılacaktır. İlçe seçim kurulunca bütün hazırlıklar ikmal edilmiştir. Seçim pazar

Kiralar meselesi

Sabri AYTAR

Kiralar meselesi günün mevzuunu teşkil edip gidiyor. Bunun üzerinde bir çok tartışmalar, dedikodular yapıldı. 1955 yılı Ocak ayının birinci günü, kiraların tamamen serbest bırakılacağını anlayan gayri menkul sahipleri, kiracıları büyük endişelere düşürecek şekilde kira bedellerini artırmaya hazırlandılar, ve hatta tazyik etmeye de başladılar.

Bunu dikkat nazarına alan Hükümet, bu hususta bir kanun tasarısı hazırladı. Ve Milletvekillerimizden bazıları tarafından da Büyük Millet Meclisine tam on altı kanun teklifinde bulunuldu. Fakat bu kanun teklifleri ayrı ayrı mahiyet arz ediyordu. En son olarak Milletvekillerimizden Nurullah Nutku, yaptığı bir kanun teklifinde, kira rejiminin bir müddet daha tehirini istiyordu. Bunun üzerine, Meclise bir karma komisyon teşkil olunarak, inceden inceye yapılan tetkikat ve müzakerelerden sonra, komisyon, kiralar hakkındaki kanun tasarısıyla, Milletvekillerinin kanun tekliflerinin geri bırakılmasına karar verdi. Bu itibarla, bütün tekliflerin ve Hükümet tasarısının taliki kabul ve şimdilik altı ay için, mevcut durumun muhafaza olunması komisyonca uygun görüldü.

Kira rejiminin bir müddet daha tahirini emir Emrullah Nutku'nun kanun teklifi kabul edildi. Bu teklife göre, bugünkü statü, gerek meskenlerde ve gerekse ticarethanelerde 1-6-1955 tarihine kadar tamdit olundu. Bu teklif Meclise sevk edilecek ve müzakere olunacaktır.

Diğer taraftan komisyonunda bulunan tasarı ile 16 teklif komisyon tarafından incelenerek, tevhit edilecek ve tek bir kanun tasarısı hazırlanacaktır.

Meclis müzakerelerinin neticesini bilmemekle beraber, kira rejiminin altı ay daha temdidinin kabul edildiğini farz edelim. Altı ay sonra yine aynı istek, ve yine aynı endişeler başlamıyacak mı?

Karma komisyonunda, bu hususta bir Hükümet kanun tasarısı ile, on altı da kanun teklifi vardır. Bunlar tevhit edilerek, bu müddet

zarfında tetkik ve müzakerelerden sonra, tek bir kanun tasarısı hazırlanacaktır. Bu kanun tasarısı hazırlanırken, gayri menkul sahipleriyle kiracılar arasındaki münasebetler bütün inceliğiyle düşünülerek, ileride zuhur edecek müşkülleri hal edecek şekilde bir kanun tasarısı hazırlandığı ve Meclise de kabul edildiği takdirde, bütün endişeler ortadan kaldırılmış olacaktır.

Cenubi

t

Ankara (B.Y.H.A.) — Hükümet dış ticaretimizde inkişafın temin etmek maksadile yeni tedbirler üzerinde ehemmiyetle durmaktadır. Bu arada bilhassa şimdiye kadar ticaret mevzuunda temasımızın az olduğu Cenubi Amerika ve Asya devletleri ele alınacaktır. Bu devletlerin bir çoğunda yeni ticaret ateşelikleri ihdas olunmak üzere harekete geçilmiştir.

İktisat ve Ticaret Vekâleti bu hususta Hariciye Vekâletiyle temas halindedir. Zannolunduğuna göre, bu memleketlerle memleketimiz arasında mübadele e-

Amerikan orta asy

Kanadalı Arkeologa gö
yerlileri Sibirya v
göç edenlerin a

Ottava: (T.B.A.) — Kanadalı Arkeolog Dr. Richard Mac Neish alâka uyandıran yeni bir teori ortaya atmıştır. Bu teoriye göre, Kuzey Amerika yerlilerin menşei Orta As'yadır. Bunlar Buraya Sibirya ve Alaska yolu ile göç etmişlerdir. Dr. Mac Neish, geçen yıl Kuzey Kanada'da yaptığı bir araştırmada çok eskiden kalma çakmak taşları ve kemikten bazı aletler bulmuştu. Belirtildiğine göre, Alaska'nın daha kuzeyinde, yani Sibirya'ya doğru uzanan bölgelerinde bulunan, 6 bin yıl önceki dönemlere

altı
bir
da
Du
ya
ale
zen

ish
arâ
rod
kad
rin
laru
ken
Am
kaya
rala
göre

4.KAYNAKÇA

- Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türkiye Cumhuriyeti İdare Tarihi Araştırması (TİDATA), Açıklamalı Yönetim Zaman Dizimi Sayı 3, 1940-1949, Ankara, 2008
- Asım Kaçmaz, “Osmanlı’dan Günümüze Diyarbakır’da Yerel Basın”, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2012
- Aykut Namık Çoban, “Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 67, No. 3, 2012, s: 75-108 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
- Bernard Wagner, “Türkiye’de Mesken Meselesi”, Arkitekt Dergisi Cilt:2, Sayı: 284, 1956
- Cahit Çubukçu, “Arsa Yağmacılığı Mı?”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4361, Tarih: 28.07.1954
- Cahit Çubukçu, “Atatürk Caddesinin İstimlak İş: Çarpışan İki Görüş”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2786, Tarih: 02.04.1947
- Cahit Çubukçu, “Bu İmtiyaz Nereden” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4365, Tarih: 02.08.1954
- Cahit Çubukçu, “Memur Evleri”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3471, Tarih: 25.08.1951
- Cevat Geray, “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmeleri”, Amme İdaresi Dergisi, C.III/4 (Aralık 1970)
- D.Türkan Kejanlı, İclal Dinçer, “Diyarbakır Kale Kenti’nde Koruma ve Planlama Sorunları”, Megaron, Cilt: 6, Sayı: 2, 2011
- Ekmel Zadil, “Yapı Kooperatifleri ve Mesken Problemleri”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı: 12, 1961
- Ercan Çağlayan, “Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır’da Eğitim [1923-1950]”, Tarih Okulu Dergisi (TOD), Eylül 2014, Yıl 7, Sayı XIX
- Ercan Çağlayan, “Cumhuriyet’in Diyarbakır’da Kimlik İnşası”, İletişim, 2014, İstanbul
- F. Meral Halifeoğlu, Neslihan Dalkılıç, “Diyarbakır’da 1950-1970 Döneminde İnşa Edilen İdari Yapılar”, Mimarlık dergisi, Sayı: 361, Eylül-Ekim 2011
- G. Pelin Sarıoğlu, “Türkiye’de Konut Araştırmaları İçin Veri Kaynakları ve Geliştirme Olanakları Üzerine”, Planlama Dergisi, Sayı: 40, 2007
- Gayrimenkul Kiraları Hakkında 6570 Numaralı Kanun, 1955
- Gerhard Kesser, “İstanbul’da Mesken Darlığı, Mesken Sefaleti, Mesken İnşaatı”, Çev: Ekmel Zadil Arkitekt Dergisi, Sayı: 162, 1949, İstanbul
- Gülistan Ekmekçi, “Diyarbakır Gazetesine Göre Diyarbakır’da Kültür ve Sanat Hayatı (1286-88/ 1869-71)”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2009

Gürkan Aygün, “*Konut Sorunu: Müteahhitlik Cumhuriyetinde İnsanca Barınma/ Yaşama Hakkı*”, TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni, Sayı: 227, Eylül 2014

Hakkı Süha Gezgin, “*Böyle Ev Darlığı Olur Mu*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı:3744, Tarih: 23.07.1952

Hakkı Süha Gezgin, “*Yıkma İleti*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4089, Tarih: 09.09.1953

Hakkı Süha Gezgin, “*Yolsuzluk*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4011, Tarih: 04.06.1953

Hüseyin ALTAŞ, “*Kira Parası Artışlarının Sınırlanması*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 49, Sayı: 1-4, 2000

İffet Babagil, “*Emlak Bankası ve Gayeleri. Artık Herkes Bir Ev Sahibi Olabilecektir*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3946, Tarih: 20.03.1953

İffet Babagil, “*Göz Aydın Köyünün Temelleri Atıldı*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3815, Tarih: 18.10.1952

İskân Kanunu 2510 sayılı 21.06.1934 tarihli

İslam Ansiklopedisi, 3.cilt, MEB, 1997

İsmail Özer, “*Türk Modernleşmesinde Halkevleri ve Diyarbakır Halkevi Örneği*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, 2010

Kemal Ahmet Arü, “*Türkiye’de Konut Politikası*”, Şehircilik Enstitüsü Dergisi Sayı: 1, 1970

Millî Korunma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı Ve Geçici Komisyon Raporu (1/130) TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 12, Birleşim: 86, Sayfa: 104

Muhittin Çağın, “*Gecekondu*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3445, Tarih: 16.07.1951

Muhlis Ete, “*Türkiye’nin Mesken Davası ve Mesken Siyaseti*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Yıl: 1947 Cilt:02 Sayı:1

Murat Balamir, “*Kira Evi’nden ‘Kat Ev’lerine Apartmanlaşma: Bir Zihniyet Dönüşümü Tarihçesinden Kesitler*” Mimarlık Dergisi, 1994, Sayı: 260

Neslihan Dalkılıç, F. Meral Halifeoğlu, “*Erken Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır’da Kamu Binaları: 1923-1950 Dönemi*”, Mimarlık Dergisi, Sayı: 358, 2011

Nurcan Turan (Editör), “*Konut Yapı Kooperatifçiliği*”, TC Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2541, Açıköğretim Fakültesi Yayını, No: 1512

Ömer Öner, “*Ev Buhranına Karşı Alınabilecek Tedbir*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2533, Tarih: 06.08.1945

Önder Duman, “*Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskân Çalışmaları*” (1923-1938) Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 43, Bahar 2009

Reşid İskenderoğlu, “*Atatürk’ün Diyarbakır’a Ait Bir Vasiyeti*”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3626, Tarih: 04.03.1952

Reşid İskenderoğlu, “Paşalar Ve Şehrimiz”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2890, Tarih: 08.12.1947

Reşit İskenderoğlu, “Bayındırlık İşlerinde Vatandaşın Rolü”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2500, Tarih: 21.05.1945

Sabri Aytar, “Ev Buhranı Ve Kira Bedelleri”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4338, Tarih: 29.06.1954

Sabri Aytar, “Kiralarda Meselesi”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4426, Tarih: 16.10.1954

Seçkin Topuz, Gökçen Topuz, “Yeni Dönem Kira Artış Oranını Sınırlandıran Kanun Hükümlerinin İptalinden Sonra Hukuki Durum Ve Kira Bedelinin Belirlenmesi Amacıyla Açılan Davaların Hukuki Niteliği”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2, Bahar 2008

Sezai Demiray, “Diyarbakır’da Bayındırlık”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2499 Tarih: 18.05.1945

Şevket Beysanoğlu, “Anıtlar ve Kitabeleriyle Diyarbakır Tarihi”, Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, Cilt 2, 2003

Şevket Işık, “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri”, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı: 14, 2005

Şükrü Kaya, “Bağlar” Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1522, Tarih: 31.07.1940

Şükrü Ögel, “Şehir Planlarının Tatbikinde Mali ve İdari Cihazlar”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4078, Tarih: 27.08.1953.

Tahir Öğüt, Çiğdem Çadircı, “Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Diyarbakır’da İktisadi, Mali ve Sosyal Yapı”, Akademik Bakış Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 13, 2013

Talip Atalay, “Yerel Bir Tarihi Kaynak Olarak Diyarbakır Vilayet Gazetesi ve Ermeniler”, AÜİFD, Cilt: 47, Sayı: I, 2006

Yaşar Kemal, “Bu Diyar Başka Diyar”, E-Kitap

Yusuf Kenan Haspolat, “Diyarbakır’ın Tarihi Evleri”, Temmuz 2014 (e-kitap)

Zekai Arman, “Gazi Caddesinin Genişletilmesi Bir İhtiyaçtır”, Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2771, Tarih: 20.02.1947

Zeki Sayar, “Mesken Davası”, Arkitekt Dergisi, Sayı: 171-172, 1946, İstanbul

DİYARBAKIR GAZETESİ

Diyarbakır Gazetesi, 08.01.1940 Tarihli İskân Müdürlüğü İhale İlanı

Diyarbakır Gazetesi, 03.02.1940 Tarihli İskân Müdürlüğü İhale İlanı

Diyarbakır Gazetesi, 15.02.1940 Tarihli İskân Müdürlüğü İhale İlanı

Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1387, Tarih: 23.02.1940
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1420, Tarih: 02.04.1940
Diyarbakır Gazetesi, 19.04.1940 Tarihli İskân Müdürlüğü İhale İlanı
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1462, Tarih: 22.05.1940
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1472, Tarih: 03.06.1940
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1473, Tarih: 04.06.1940
Diyarbakır Gazetesi, 13.06.1940 Tarihli Diyarbakır Vilayeti İhale İlanı
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 1485, Tarih: 18.06.1940
Diyarbakır Gazetesi, 18.07.1940 Tarihli İskân Müdürlüğü İhale İlanı
Diyarbakır Gazetesi, 06.09.1940 Tarihli İskân Müdürlüğü İhale İlanı
Diyarbakır Gazetesi, 04.11.1940 Tarihli İskân Müdürlüğü İhale İlanı
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2449, Tarih: 22.01.1945
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2459, Tarih: 14.02.1945
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2479, Tarih: 02.04.1945
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2500, Tarih: 21.05.1945
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2514, Tarih: 22.06.1945
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2517, Tarih: 29.06.1945
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2572, Tarih: 07.11.1945
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2761, Tarih: 03.02.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2767, Tarih: 17.02.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2768, Tarih: 19.02.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2778, Tarih: 14.03.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2787, Tarih: 04.04.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2803, Tarih: 12.05.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2813, Tarih: 04.06.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2814, Tarih: 06.06.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2839, Tarih: 04.08.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2844, Tarih: 15.08.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2859, Tarih: 24.09.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2881, Tarih: 17.11.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2891, Tarih: 10.12.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2895, Tarih: 19.12.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 2898, Tarih: 26.12.1947
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3367, Tarih: 12.01.1951

Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3386, Tarih: 26.02.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3396, Tarih: 21.03.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3398, Tarih: 26.03.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3410, Tarih: 23.04.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3460, Tarih: 13.08.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3477, Tarih: 01.09.1951
Diyarbakır Gazetesi, Tarih: 13.10.1951 Diyarbakır Vilayeti İhale İlanı
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3538, Tarih: 16.11.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3544, Tarih: 23.11.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3546, Tarih: 26.11.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3555, Tarih: 06.12.1951
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3587, Tarih: 16.01.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3601, Tarih: 04.02.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3604, Tarih: 07.02.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3615, Tarih: 20.02.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3628, Tarih: 06.03.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3660, Tarih: 12.04.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3707, Tarih: 06.06.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3750, Tarih: 30.07.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3776, Tarih: 30.08.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3657, Tarih: 04.09.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3805, Tarih: 07.10.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3806, Tarih: 08.10.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3813, Tarih: 16.10.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3815, Tarih: 18.10.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı:3816, Tarih: 20.10.1952
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3894, Tarih: 19.01.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3914, Tarih: 11.02.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3915, Tarih: 12.02.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3956, Tarih: 01.04.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 3966, Tarih: 13.04.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4022, Tarih: 19.06.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4023, Tarih: 20.06.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4045, Tarih: 16.07.1953

Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4049, Tarih: 21.07.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4061, Tarih: 04.08.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4086, Tarih: 05.09.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4176, Tarih: 22.12.1953
Diyarbakır Gazetesi, Sayı:4275, Tarih: 14.04.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4337, Tarih: 30.06.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4389, Tarih: 03.09.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4410, Tarih: 28.09.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4422, Tarih: 12.10.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4443, Tarih: 05.11.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4454, Tarih: 18.11.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4459, Tarih: 24.11.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4473, Tarih: 10.12.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4474, Tarih: 11.12.1954
Diyarbakır Gazetesi, Sayı: 4485, Tarih: 24.12.1954

İnternet Siteleri

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250348.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250349.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250350.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250348.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250349.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c014/b025/tbmm080140250350.pdf>
http://www.turkstat.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=160
www.tdk.gov.tr